

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965:7

Inrikesdepartementet

SOU

1965: 7 F

PRAKTIK- OCH FERIE- ARBETSFÖRMEDLING

UTREDNING VERKSTÄLLD AV ARBETSMARKNADSSTYRELSEN
I SAMRÅD MED REPRESENTANTER FÖRSKOLMYNDIGHETERNA
(KÖY, SÖ OCH UNIVERSITETSKANSLERSÄMBETET), PARTERNA
PÅ ARBETSMARKNADEN (SAF, LO, SACO OCH TCO) OCH DE
STUDERANDE (SFS)

Stockholm 1965

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Kronologisk förteckning

1. Sveriges sjöterritorium. Kihlström. 135 s. + 1 utviksblad. U.
2. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1: Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
3. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 2: Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 120 s. Ju.
4. Tandvårdsförsäkring. Kihlström. 186 s. S.
5. Måttenheter. Kihlström. 47 s. Fi.
6. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. Esselte. 100 s. I.
7. Praktik- och feriearbetsförmedling. Esselte. 180 s. I.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965:7

Inrikesdepartementet

PRAKTIK- OCH FERIE- ARBETSFÖRMEDLING

UTREDNING VERKSTÄLLD AV ARBETSMARKNADSSTYRELSEN
I SAMRÅD MED REPRESENTANTER FÖR SKOLMYNDIGHETERNA
(KÖY, SÖ OCH UNIVERSITETSKANSLERSÄMBETET), PARTERNA
PÅ ARBETSMARKNADEN (SAF, LO, SACO OCH TCO) OCH DE
STUDERANDE (SFS).

ARBETSFÖRMEDLING PRAKTIK OCH FERIE

UTREDNING VERRÄTTAD AV ARBETSMARKNADSTYRELSEN
ISÄMRAD MEDREPRESENTANTER FÖRSKOLAN OCH
FÖRSKOLAN OCH FÖRSKOLAN OCH FÖRSKOLAN
PÅ ARBETSMARKNADEN (SÅR. 10. 2200 OCH 10. 01 OCH 10. 01)

STUBERÅNDE (SFS)

Innehåll

Skrivelse till Konungen från Arbetsmarknadsstyrelsen	7
Utredningens skrivelse till Kungl Arbetsmarknadsstyrelsen	8

1 INLEDNING

1.1 Praktikförmedlingsfrågornas behandling i »Utredningen angående effektiva arbetsförmedling för tjänstemän»	13
1.2 Behandlingen av praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor i arbetsmarknadsstyrelsens program för arbetskraft med längre utbildning	14
1.3 Gymnasie- och fackskoleutredningarnas förslag rörande praktikförmedling och utdrag ur arbetsmarknadsstyrelsens utlåtande	15

2 UTREDNINGENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA UPPLÄGGNING

2.1 Huvudfrågor	21
2.2 Arbetsuppgifter som ingår i praktikförmedling	21
2.3 Förhållandet mellan praktikförmedling och feriearbetsförmedling	23
2.4 Termer och definitioner	24

3 DEN OFFENTLIGA ARBETSFÖRMEDLINGENS HITTILLSVARANDE MEDVERKAN VID FÖRMEDLING AV PRAKTIK OCH FERIEARBETE ÅT STUDERANDE

3.1 Inledning	29
3.2 Kort återblick på »tjänstemannaförmedlingens» tillkomst och några drag i dess utveckling fram till 1950	31
3.3 Arbetsmarknadsverkets nuvarande fältorganisation	32
3.4 Tillgänglig förmedlingsstatistik	33
3.5 Översikt av hittillsvarande praktik- och feriearbetsförmedling	35
3.5.1 Praktikförmedling	35
a) Praktik inom industri och tekniska områden för studerande vid tekniska utbildningsanstalter	35
b) Praktik inom administrativt och kameralt arbete för vissa grupper av universitetsstuderande (utom ekon stud).	39
c) Praktik inom förvaltning och merkantilt arbete för handelshögskolornas elever samt elever på andra merkantila utbildningsvägar	41
d) Vårdarbete	42
e) Journalistik, reklam m m	42
f) Jordbruk och skogsbruk	43
g) Sjöfart	43
h) Husligt arbete	43

j) Överslag av praktikförmedlingsverksamheten med stöd av tillgänglig statistik	43
3.5.2 Feriearbetsförmedling	45
a) Feriearbetsförmedling för studerande över 18 år	45
b) Feriearbetsförmedling för studerande under 18 år	48
c) Överslag av feriearbetsförmedlingen med stöd av tillgänglig statistik	48

4 BEHOV AV PRAKTIK

4.1 Inledande synpunkter	53
4.2 Praktikbestämmelser och praktikbehov inom olika utbildningsområden	53
4.2.1 Utbildning för tekniska områden	53
4.2.2 Utbildning för medicinskt arbete	58
4.2.3 Utbildning för vårdarbete inom hälso- och sjukvård	59
4.2.4 Naturvetenskapliga, humanistiska och teologiska studier	60
4.2.5 Pedagogisk utbildning	61
4.2.6 Konstnärlig utbildning, journalist- och reklamutbildning	63
4.2.7 Utbildning för socialt arbete	65
4.2.8 Juridiska och samhällsvetenskapliga studier	66
4.2.9 Merkantil utbildning	67
4.2.10 Utbildning för jordbruks-, trädgårds-, skogs-, jaktvårds- och fiskeriarbete	69
4.2.11 Utbildning för transport- och kommunikationsarbete	72
4.2.12 Utbildning för servicearbete (husligt arbete, restaurangarbete m m)	73
4.2.13 Notförteckning till avsnitt 4.2.1—12	74
4.3 Sammanfattande synpunkter	76

5 UTREDNINGENS SYNPUNKTER OCH FÖRSLAG

5.1 Inledning	81
5.2 För flera utbildningsgrupper gemensamma frågor	84
5.2.1 Ackvisition av praktikplatser	84
5.2.2 Samordningsfrågor beträffande praktikförmedling	89
5.2.3 Prioritering av vissa praktiksökande	91
5.2.4 Resebidrag	92
5.2.5 Praktikförmedling i olika konjunkturlägen	93
5.2.6 Särskilda åtgärder att sysselsätta feriearbetssökande studerande	99
5.2.7 Informationsfrågor	101
5.2.8 Samrådsorgan	103
5.3 Organisation och arbetsformer vid praktik- och feriearbetsförmedling för olika utbildningsgrupper	105
5.3.1 Inledning: Samordning mellan centrala, regionala och lokala åtgärder	105
5.3.2 Fackexpedition för industriellt-tekniskt arbete	106
5.3.3 Fackexpedition för administrativt arbete (förvaltning) m m	109
5.3.4 Fackexpedition för kontorsarbete	112
5.3.5 Andra fackexpeditioner	112
5.3.6 Allmän feriearbetsförmedling	112
5.4 Praktikantutbyte med utlandet	113
5.5 Personalorganisation	122

6 SAMMANFATTNING

Sammanfattning	129
English Summary	136

Bilagor

- Bilaga 1 Redovisning av verksamheten län för län förmedlingssäsongen 1963.
(Till kap 3, avsnitt 3.5.3). 136
- Bilaga 2 Praktikfrågans läge för olika akademikergrupper. Undersökning inom
SACO mars 1962. (Till kap 5, avsnitt 5.1). 162

Bilagor

Bilaga 1 Redovisning av verksamheten för den förordningsperioden 1982
(Till kap. 2, avsnitt 2.2.3) 138

Bilaga 2 Praktiska åtgärder för ökad säkerhet för flygtrafiken i samband med
SACO mars 1982 (Till kap. 2, avsnitt 2.2.3) 142

138
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

särskild prövning av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med representanter för näringsliv, utbildningsväsende och organisationer.

Arbetsmarknadsstyrelsen har med anledning härav inbjudit dels Kungl. Skolöverstyrelsen, Kungl. Överstyrelsen för yrkesutbildning och Universitetskanslersämbetet, dels Landsorganisationen i Sverige. Svenska Arbetsgivareföreningen, Sveriges Akademikers Centralorganisation och Tjänstemännens Centralorganisation, dels Sveriges Förenade Studentkårer att delta i utredningsarbete inom styrelsen rörande praktikförmedlingsfrågorna.

I remissyttrande den 14 februari 1964 över gymnasieutredningens betänkande »Ett nytt gymnasium» och fackskoleutredningens betänkande »Fackskolan» har arbetsmarknadsstyrelsen hänvisat till det ovan nämnda utredningsarbetet och anmält, att detta beräknades inom kort vara slutfört.

Sedan utredningsarbetet nu slutförts, får styrelsen härmed överlämna utredningens betänkande »Praktik- och feriearbetsförmedling».

Arbetsmarknadsstyrelsen kan i allt väsentligt instämma i utredningens synpunkter och förslag.

Styrelsen hemställer, att vad som framförs i utredningen, beaktas vid behandlingen av remissyttrandena över gymnasie- och fackskoleutredningarnas betänkan.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1965/66 kommer styrelsen att ta hänsyn till utredningens förslag och göra erforderliga kostnadsberäkningar i anslutning därtill.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit undertecknad Montell, överdirektör och souschef; ledamöterna Adamsson, Jönsson, Eken-dahl, Hansson och Karlsson samt ersättaren Lindström. Därjämte har närvarit överingenjören Lidgren, byråcheferna Skogh, Rooth, Wennerberg, Erici och Canarp samt chefen för försvarssektionen, major Torfgård. Ärendet har föredragits av byrådirektören Thoursie. Stockholm den 3 april 1964.

Underdånigst

Erik Montell

Sven Skogh

Ragnar Thoursie

Till

Kungl. Arbetsmarknadsstyrelsen

I utredningen »Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän», på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställd av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med representanter för arbetsmarknadens parter och avgiven den 22 juni 1961, föreslogs att praktikförmedlingsfrågorna borde upptas till närmare prövning av arbetsmarknadsstyrelsen. Dessa frågor ansågs i det nämnda betänkandet för sin lösning kräva samarbete på bredast möjliga bas med representanter för näringsliv, utbildningsväsende och organisationer.

Med anledning härav inbjöd styrelsen den 21 oktober 1961 Kungl. Skolöverstyrelsen (SÖ), Kungl. Överstyrelsen för yrkesutbildning (KÖY), Universitetskanslersämbetet, Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) till deltagande i styrelsens utredningsarbete rörande praktikförmedlingsfrågor. På styrelsens anhållan utsåg var och en av de inbjudna myndigheterna och organisationerna en representant för sig — jämte ersättare — att delta i de planerade överläggningarna. De utsedda representanterna var: för SÖ konsulenten Margareta Vestin med konsulenten Sven Huselius som ersättare, för KÖY byråchefen Karl Josephson med byråchefen Hans Högberg som ersättare, för Universitetskanslersämbetet byrådirektören Hans Åke Karlström med fil. kand. Bert-Erik Isacsson som ersättare, för SAF direktören Folke Haldén med ingenjören Rolf-Artur Beijer som ersättare, för LO ombudsmannen Tore Karlson med sekreteraren Nils Ramstén som ersättare, för SACO sekreteraren Ulf Rundin med sekreteraren Bengt Svensson som ersättare, för TCO sekreteraren Karl-Erik Modig med sekreteraren Gösta Dahlström som ersättare och för SFS jur. stud. Eric Owers med ombudsmannen Bert Fredriksson som ersättare. På förslag av SFS har Owers och Fredriksson sedermera befriats från sina uppdrag; som

ny representant utsågs den 25 november 1963 fil. kand. Carl Tham med teknolog Anders Sondelius som suppleant.

Vid därefter följande överläggningar med de sakkunniga har styrelsen företrätts av generaldirektören Bertil Olsson (ordförande) med överdirektören Erik Montell som ersättare. Montell har sedan februari 1963 fungerat som ordförande.

Av fackbyråerna inom styrelsen har yrkesvägledningsbyrån företrätts av byrådirektören Curt Ström och arbetsförmedlingsbyrån av byrådirektören Ragnar Thoursie och förste byråsekreteraren Karin Sallin. Thoursie har därjämte svarat för sekretariatets arbete och betänkangets utformning. I övrigt har följande tjänstemän inom styrelsen verkställt utredningsarbetet: Byråinspektören Greta von Hofsten har gjort de undersökningar och sammanställningar, som bildat utredningens grundmaterial; den 15 oktober 1962 kallades hon till biträdande sekreterare i arbetsmarknadsutredningen. Byråsekreteraren Kerstin Sahlin har därefter fullgjort sekreteraruppgifter fram till den 1 september 1963, då hon tillträdde befattning vid arbetsförmedlingen i Gävle. Från och med den 15 oktober 1963 har sekreteraruppgifterna handhåfts av förste byråsekreteraren Nils Karlman. Beräkningar av väntad intagning av elever vid olika utbildningsanstalter har utförts av förste byråsekreteraren Stig Rangsten.

Styrelsen har anlitat Beijer såsom expert för fullgörandet av vissa undersökningar åt utredningen.

Vid sin inbjudan till deltagande i utredningen fogade styrelsen en PM, ur vilken följande kan anföras:

Förmedling av praktik till inträdessökande och elever vid olika utbildningsanstalter, s. k. förpraktik resp. elevpraktik, utgör sedan gammalt en omfattande och angelägen arbetsuppgift för den offentliga arbetsförmedlingen. I detta arbete är förmedlingsorganisationens olika delar i varierande grad engagerade. I viss utsträckning — särskilt beträffande teknikerpraktik men också vid förmedling av praktik till handelshögskoleelever och vissa universitetsstuderande — har särskilda organisatoriska former skapats för att lösa dessa förmedlingsuppgifter. Till stor del ingår emellertid praktikförmedling som en deluppgift i förmedlingsexpeditionernas löpande arbete.

De krav, som efterfrågan på praktik ställer på förmedlingsresurserna, varierar under året med en markerad stegring under våren och försommaren. Därmed sammanfaller ökningen av dessa arbetsuppgifter tidsmässigt med en säsongmässig belastning också inom andra verksamhetsgrenar, som delvis tar i anspråk samma förmedlingsresurser. Redan detta förhållande motiverar, att särskild uppmärksamhet ägnas förmedlingens möjligheter att fylla sin uppgift inom praktikförmedlingen.

Den form, i vilken efterfrågan på praktik registreras vid arbetsförmedlingen, försvårar emellertid möjligheterna att på ett mera ingående sätt bedöma omfattningen av denna arbetsuppgift och dess variationer under året och vid arbetsförmedlingens olika expeditioner.

Den utveckling på utbildningsområdet, som bl. a. resulterat i stigande behov av praktik, fortsätter i oförminskad takt. Under de närmaste åren kan man förutse

ytterligare snabb utbyggnad av de praktikkrävande utbildningsvägarna. Samtidigt planeras inrättandet av nya utbildningsformer (exempelvis de i skolberedningens betänkande Grundskolan föreslagna 2-åriga fackskolorna), som kommer att medföra en betydande utvidgning av de elevgrupper, som efterfrågar praktik.

Det snabbt ökande totala behov av praktik, som den fortsatta expansionen inom utbildningsväsendet skapar, kommer givetvis att medföra ett ökat behov också av praktikförmedling. Även om det förtjänar att påpekas, att praktikbehov och praktikförmedlingsbehov inte är identiska begrepp, ger likväl förändringar av den första faktorn tydliga utslag i mängden av vid den offentliga arbetsförmedlingen efterfrågad praktik.

Behovet av översyn av organisationen och arbetsformerna för praktikförmedling bottnar emellertid inte enbart i den snabba tillväxt av detta verksamhetsområde, som skett under senare år, och den ytterligare ökning, som kan förutses under den kommande femårsperioden. Den fortskridande differentieringen av utbildningsväsendet skapar nya problem. Dessa skall här endast antydast. Frågan om en rimlig avvägning av praktikutrymmet mellan för- och elevpraktiksökande har sedan länge varit aktuell. En fråga av växande betydelse är behovet att samordna de nytillkommande utbildningsgruppernas praktikbehov med den efterfrågan, som redan föreligger på samma eller snarlik art av praktik från elever inom traditionella utbildningsvägar. Ett tillfredsställande förmedlingsresultat förutsätter vidare, att informations- och ackvisitionsverksamheten planeras i nära samarbete mellan de olika organ, som kan komma att syssla med sådana uppgifter. Slutligen måste samspelet mellan praktikackviverande och praktikförmedlande organ ske smidigt och friktionsfritt i sådana fall, där uppgifterna att ackvirera resp. förmedla praktik uppdelas på skilda enheter.

Medan här berörda frågeställningar i första hand avser förmedling av praktik inom landet till inträdesökande eller elever vid svenska utbildningsanstalter, kan organisatoriska samordningsproblem givetvis också komma att aktualiseras beträffande förmedling av utlandspraktik till svenskar och mottagandet av utländska praktikanter i Sverige.

Som en intern uppgift för arbetsmarknadsstyrelsen tillkommer behovet av sådan fortlöpande information till förmedlingstjänstemännen, att dessa blir i stånd att lösa de kvalificerade arbetsuppgifter, som praktikförmedling ofta innebär. Den praktiksökande har rätt att vänta, att förmedlaren har aktuella kunskaper om de olika utbildningsanstalternas fordringar och önskemål beträffande för- och elevpraktik och möjligheter att bedöma om en erbjuden praktikplats motsvarar dessa krav.

Utredningen har till behandling upptagit praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor för studerande i Sverige samt praktikantutbytet med utlandet. Praktisk yrkesorientering har ej ansetts som praktik i utredningens mening och har därför ej behandlats. Icke normerad praktik, som fullgörs efter avslutad teoretisk utbildning, har ej heller ansetts falla inom området för utredningsuppdraget; sådana frågor berörs därför ej i betänkandet.

Utredningen har tillställts samt själv införskaffat visst material, som ej presenteras i betänkandet. Innan utredningen tillsattes gjordes ett förberedelsearbete inom styrelsens kansli, bl. a. genom en enkät hösten 1960 till ett stort antal läroanstalter angående praktikbestämmelser och meritvärdering av praktik (föreligger i manuskript). Under utredningsarbetet har vidare

gjorts en enkät till elever vid de högre tekniska läroverken angående praktikarbete sommaren 1961 (stencil).

SACO har till utredningens förfogande ställt material, grundat på en undersökning i mars 1962, rörande praktikfrågans läge för olika akademikergrupper. En sammanställning av detta material återges som bilaga i utredningen. — Arbetsmarknadsstyrelsen begärde den 31 oktober 1963 redogörelser från samtliga länsarbetsnämnder om den säsongmässiga ökningen av verksamheten inom praktikförmedling, feriearbets- och studentförmedling samt ungdomsförmedling. En sammanfattning av länsarbetsnämndernas yttranden återges även i bilaga.

Med hänvisning till vad ovan anförts får undertecknade härmed överlämna utredning angående praktik- och feriearbetsförmedling. De förslag, som framläggs av utredningen, är enhälliga.

Stockholm den 27 februari 1964

Erik Montell

Karl Josephson

Folke Haldén

Karl Erik Modig

Hans Åke Karlström

Tore Karlson

Margareta Vestin

Ulf Rundin

Carl Tham

/Ragnar Thoursie

Inledning

1.1 Praktikförmedlingsfrågornas behandling i utredningen »Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän»

Genom skrivelse från statsrådet och chefen för socialdepartementet den 22 april 1960 fick arbetsmarknadsstyrelsen Kungl. Maj:ts uppdrag att i samråd med representanter för berörda parter på arbetsmarknaden verkställa utredning rörande arbetsförmedlingsverksamheten för tjänstemän. Utredningen avlämnade den 22 juni 1961 ett enhälligt förslag till åtgärder för effektivare arbetsförmedling för tjänstemän (SOU 1961:55).

I utredningen behandlades också frågor rörande sådan praktikförmedling, som hade samband med förmedlingsverksamheten för tjänstemän. Detta samband kan bestämmas från olika utgångspunkter. Mycket av den praktik, som efterfrågas vid arbetsförmedlingen, fullgörs inom yrkesområden, vars yrkesgrupper tillhör tjänstemannaförmedlingens verksamhetsfält. Detta gäller exempelvis kontorspraktik, vissa slag av praktik inom socialvård, praktik inom tekniska arbetsområden och inom förvaltning.

När utredningen angående effektivare arbetsförmedling för tjänstemän behandlade frågor rörande praktikförmedling, stod det emellertid klart, att det material, som vid tiden för utredningsarbetet förelåg, inte gav tillräckligt underlag för en bedömning av omfattningen av den offentliga arbetsförmed-

lingens verksamhet inom detta område, långt mindre för konkreta förslag till effektivisering av det arbete, som förmedlingen här bedriver.

Utredningen begränsade sig därför i detta avsnitt till att lämna en sammanfattning av tillgänglig förmedlingsstatistik för elevpraktikförmedling och att i kommentaren till denna erinra om några av de problem, som föreligger inom praktikförmedlingen eller kan väntas bli aktuella inom en snar framtid.

Sitt ställningstagande till praktikförmedlingsfrågorna sammanfattade utredningen på följande sätt: »Beträffande praktikförmedlingsfrågorna vill utredningen understryka vikten av att dessa tas upp till förnyad prövning, sedan de inom arbetsförmedlingen pågående undersökningarna inom detta förmedlingsområde slutförts. Dessa frågor kräver enligt utredningens uppfattning för sin lösning samarbete på bredast möjliga bas med representanter för näringsliv, utbildningsväsende och organisationer» (s. 181).

1.2 Behandlingen av praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor i arbetsmarknadsstyrelsens program för arbetskraft med längre utbildning

Sedan praktikförmedlingsutredningen tillsatts har arbetsmarknadsstyrelsen även i annat sammanhang tagit upp

praktikförmedlingsfrågorna till behandling. Vid styrelsens plenum den 5 april 1963 antogs ett program för en långsiktig planering för att åstadkomma en bättre balans ifråga om arbetsmarknads-situationen för arbetskraft med längre utbildning. Ett särskilt avsnitt i detta program berör praktikförmedlingen. Det heter där:

Praktikanställningarnas funktion är att ge praktisk yrkesorientering, förbereda de studerande för den kommande yrkesutbildningen och utgöra ett komplement till den teoretiska utbildningen som förberedelse för den framtida yrkesutövningen. Den praktik som olika utbildningsgrupper efterfrågar vid arbetsförmedlingen, föreskrivs i många fall som villkor för inträde vid utbildningsanstalt, meritvärderas — utan att vara obligatorisk — vid prövning av inträdesansökan eller innefattas i examensbestämmelserna. Också den praktik som söks i rent yrkesorienterande syfte fyller en väsentlig uppgift för den sökande, inte minst genom att den ger praktikanten en nyttig inblick i andra yrkesgruppers arbetsförhållanden.

Detsamma gäller den praktik som söks av studerande inom utbildning, där praktikkrav eller formell meritvärdering av praktik inte förekommer men där praktikanställningen utgör en förberedelse för den kommande yrkesutövningen. En bestämd gräns kan inte upprätthållas mellan förmedling av praktik av dessa senare slag och förmedling av tillfälliga arbetsanställningar till studerande (»feriearbetsförmedling»).

Kraven på förmedlingens åtgärder inom detta verksamhetsområde i dess helhet har under de senaste åren stigit snabbt och kommer att fortsätta att öka i takt med utbildningsväsendets utbyggnad.

Programmet innefattar följande punkter:

a) Ett representativt organ för praktikfrågor (AMS' praktikdelegation) bör svara för den nödvändiga samordningen mellan arbetsmarknadsverkets förmedlingsåtgärder, utbildningsväsendets intentioner och arbetsmarknadsorganisationernas önskemål.

b) I den centrala planeringen bör särskild vikt läggas vid uppföljning och utveckling av praktikförmedlingsverksamheten. Per-

sonalresurserna för förmedlingsinsatser måste kontinuerligt anpassas till ändrade förutsättningar för förmedling av praktik, antingen dessa förändringar orsakas av läget på arbetsmarknaden, utbildningsväsendets expansion eller utbildningsanstalternas bestämmelse och rekommendationer om praktik. Särskilt måste resurserna för praktikförmedlingen utökas på universitetsorter och andra viktiga utbildningsorter.

c) Expeditionerna för feriearbetsförmedling bör ges en sådan organisation och personell utrustning att de kan fungera som ett av instrumenten för en kvalificerad förmedling av praktik. Detta gäller även i fråga om verksamheten för sådana grupper av praktiksökande, vilkas praktikönskemål inte stöds av utbildningsanstalternas bestämmelser.

d) Arbetsmarknadsstyrelsen kommer att arbeta för en sådan precisering av praktikkens utbildningsmässiga roll att förmedlingen får tillräcklig ledning för sin uppgift att skaffa erforderliga praktikplatser. För att lämpliga praktikplatser skall stå till förfogande fordras i de flesta fall en aktiv akquisitionsverksamhet från arbetsmarknadsverkets sida.

e) Inom ramen för de rörlighetsstimulerande medel som står till arbetsförmedlingens förfogande bör resebidrag beviljas praktiksökande, som för att få lämplig praktik behöver ta tillfällig anställning på annan ort än utbildnings- eller hemorten. Med praktiksökande jämföras i detta avseende tillfälligt arbetssökande studerande.

f) Arbetsmarknadsverket bör i ökad omfattning söka skaffa utlandspraktik för de ungdomar som behöver sådan som ett led i sin utbildning.

1.3 Gymnasie- och fackskoleutredningarnas förslag rörande praktik och praktikförmedling och utdrag ur arbetsmarknadsstyrelsens utlåtande

De senaste årens skolutredningar har i olika sammanhang diskuterat elevernas kontakt med näringslivet. Man kan skönja en strävan att genom orientering och praktik göra övergången mellan skolestudierna och förvärvslivet så smidig som möjligt.

1960 års gymnasieutredning har i sitt

huvudbetänkande »Ett nytt gymnasium» (SOU 1963: 42) behandlat praktikfrågorna ur olika aspekter. Enligt utredningens förslag skall all förpraktik slopas. Generellt förordar utredningen att eleverna i gymnasiets olika sektorer beredes möjlighet till praktik under studietiden. Obligatorisk praktisk föreslås dock endast för eleverna inom gymnasiets tekniska sektor. Eleverna där skulle ha både skolpraktik och miljöpraktik. Utredningen förutsätter att arbetsförmedlingen skall medverka vid elevernas utplacering i miljöpraktiken, som skall förekomma under två somrar under studietiden.

Även 1962 års fackskoleutredning framlägger förslag rörande praktik åt eleverna. Formellt krav på föregående praktik uppställs ej heller för denna skolform. För fackskolans sociala och ekonomiska delar föreslås överhuvudtaget ej några praktikkrav. För den tekniska fackskolan föreslås att en minipraktik på ett år (inklusive lagstadgad semester) före påbörjande av årskurs 2 skall bli obligatorisk. Försök skall kunna göras med en av en expertgrupp föreslagen styrd praktik. Arbetsförmedlingen skall enligt utredningens förslag ha hand om ackvisitionen och förmedlingen av praktikplatserna.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i plenum den 14 februari 1964 avgivit remissyttrande över gymnasie- och fackskoleutredningarnas betänkanden. Därvid har styrelsen tagit ställning på följande sätt till praktikfrågorna.

Ur arbetsmarknadsstyrelsens utlåtande över gymnasieutredningens betänkande »Ett nytt gymnasium» (SOU 1963: 42):

Styrelsen delar utredningens uppfattning, att krav på praktik (förpraktik) ej bör uppställas för intagning till det nya gymnasiet, att föreslagen elevpraktik (miljöpraktik under ferietid) bör vara obligatorisk endast inom gymnasiets tekniska sektor och att anskaffning av frivillig praktik under

studietiden för elever inom den ekonomiska sektorn bör understödjas.

För anskaffning och förmedling av praktikplatser till elever inom gymnasiets tekniska sektor förutsätter utredningen arbetsmarknadsverkets medverkan. Styrelsen ansluter sig till utredningens uppfattning, att arbetsförmedlingen behöver inkopplas på dessa uppgifter. En medverkan från arbetsförmedlingen fordras enligt styrelsens mening också för att underlätta anskaffning av frivillig praktik åt elever inom gymnasiets ekonomiska sektor. Styrelsen vill i anslutning här till anföra följande.

Utrymmet för att ta emot praktikanter är beroende av flera olika faktorer, bl. a. företagens engagemang i utbildningsfrågorna, praktiktidens längd och förläggning under året, den lokala arbetsmarknadens struktur och arbetsmarknadsläget. För att tillgodose ett stort, samlat praktikbehov under ferietid behövs omfattande åtgärder för information till möjliga praktikgivare, medverkan av arbetsmarknadens parter, samordning av ackvisitionen, åtgärder för interlokal förmedling osv. Då utbildningskapaciteten på de praktikkrävande utbildningsvägarna är stadd i tillväxt och praktikintresset är i stigande inom utbildningar, där normerad praktik ej förekommer, är en samordning även nödvändig av ackvisitions- och förmedlingsåtgärderna i fråga om olika utbildningsgruppers praktik inom samma område.

För tekniska utbildningar har sedan åtskilliga år tillbaka central ackvisition av elevpraktikplatser ombesörjts av Svenska Industrins Praktiknämnd — Svenska Arbetsgivareföreningens organ — medan kompletterande lokal ackvisition och förmedling av samtliga platser skötts av arbetsförmedlingen, som därjämte ordnat förpraktikplatser. 1963 tillsattes 4 276 elevpraktikplatser, varav 2 798 för elever vid tekniskt gymnasium. Om den föreslagna obligatoriska praktiken på gymnasiet genomförs, koncentrerad till sex veckor under ferietid, kan en markant ökning av förmedlingsbehovet på denna sektor väntas. Utredningen räknar med ett årligt behov av 12 000 praktikplatser för gymnasiet 1970, vartill kommer 6 000 för tekniska högskolor och 6—7 000 för fackskolan.

För att verkställa en översyn av arbetsförmedlingens hittillsvarande insatser för praktik- och feriearbetsförmedling och utarbeta förslag till verksamhetens framtida utformning har styrelsen tillsatt en utred-

ning. I detta utredningsarbete har deltagit representanter för universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning samt berörda organisationer. Utredningen beräknas inom kort framlägga sina överväganden.

Med det ovan anförda vill styrelsen ge uttryck åt sin uppfattning, att ett genomförande av gymnasieutredningens förslag beträffande obligatorisk och frivillig praktik under ferietid förutsätter dels att hänsyn tas till föreliggande och förutsebart behov av praktik inom samma områden för flera olika utbildningsgrupper, dels att en samlad praktikförmedlingsverksamhet genom den offentliga arbetsförmedlingen får större omfattning och större resurser än hittills.

Ur arbetsmarknadsstyrelsens utlåtande över fackskoleutredningens betänkande »Fackskolan» (SOU 1963:50)

Styrelsen delar utredningens uppfattning, att krav på föregående praktik inte bör uppställas vad gäller social och ekonomisk fackskola. Beträffande utredningens förslag om tolv månaders väl vitsordad och för den kommande utbildningen väl lämpad industripraktik (inkl. lagstadgad semester) som krav för inträde i andra årskursen i den tekniska fackskolan vill styrelsen anförda följande synpunkter.

Utredningen förutsätter, att industripraktiken blir förmedlad av arbetsförmedlingen. Styrelsen ansluter sig i princip till tanken, att arbetsförmedlingen, som sedan länge har förmedlat praktikplatser till bl. a. elever vid olika tekniska utbildningsanstalter, inkopplas på dessa uppgifter. Behovet av praktikplatser uppgår till 6—7 000 per år. Om det kan antas, att förmedlingens medverkan behövs för en större del av dessa anställningar, utgör detta en väsentlig ökning av arbetsvolymen jämfört med nuläget. År 1963 tillsattes sålunda genom arbetsförmedlingen totalt 4 276 elevpraktikplatser (ackvirerade dels genom Svenska Industrins Praktiknämnd, dels genom arbetsförmedlingen), fördelade med 1 010 på tekniska högskolor, 86 på universitet, 2 798 på tekniska gymnasier, 267 på kommunala och 115 på privata tekniska skolor. Härtill kommer ett par tusen förpraktikplatser, varav ca 500 på tekniska skolor och institut.

Förslaget om årsplatser för den tekniska fackskolans elever innebär, att dessa elever kommer att ta i anspråk praktikplatser även under ferietid. Detta kan försvåra anskaffningen av praktikplatser för övriga grupper av studerande, som söker praktik under ferierna. För det nya gymnasiet beräknas ett behov av 12 000 sådana praktikplatser och för tekniska högskolor ca 6 000 platser. Förmedlingsarbetet skulle underlättas, om den föreskrivna industripraktiken för fackskolans elever förkortades från 12 till 9 månader.

Man kan enligt styrelsens mening vidare ej bortse från att det på grund av den lokala arbetsmarknadens struktur och arbetsmarknadsläget på orten kan uppstå svårigheter att anskaffa praktikanställningar åt alla elever på eller i närheten av utbildnings- eller hemorten. Dessa svårigheter kan under vintern bli särskilt markanta för studerande på byggtknisk linje, som skall ha yrkesarbete inom facket. Att bereda eleverna anställningar på andra orter resp. i andra delar av landet blir bl. a. beroende av möjligheten att ordna lämpliga bostäder för dem på annan ort. Som alternativ till en sådan förflyttning kan utbildning vid yrkesskola behöva finnas.

Med tanke på de större krav, som kan ställas på arbetsmarknadsverket vid en ökning av praktikförmedlingsverksamheten för olika utbildningsgrupper, har styrelsen tillsatt en utredning med uppgift att verkställa en översyn av arbetsförmedlingens hittillsvarande insatser för praktik- och feriearbetsförmedling och utarbeta förslag till verksamhetens framtida utformning. I detta utredningsarbete har deltagit representanter för universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning samt berörda organisationer. Utredningen beräknas inom kort framlägga sina överväganden.

Med det ovan anförda vill styrelsen ge uttryck åt sin uppfattning, att ett genomförande av utredningens förslag beträffande praktik inom teknisk fackskola förutsätter att hänsyn tas till föreliggande och förutsebart behov av praktik inom samma områden även för andra utbildningsgrupper samt att en samlad praktikförmedlingsverksamhet genom den offentliga arbetsförmedlingen får större omfattning och kräver större resurser än hittills.

Landets omvärld för den tekniska utvecklingen är av betydelse. En sådan utvärdering kan endast göras på grundval af ett omfattande kunskaps- och erfarenhetsarbete. Detta kan förväntas ske genom en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna. En sådan utvärdering kan endast göras på grundval af ett omfattande kunskaps- och erfarenhetsarbete. Detta kan förväntas ske genom en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna.

Man kan enligt utredningens mening förvänta sig att de nya yrkesklasserna i framtiden skall utvecklas till en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna. En sådan utvärdering kan endast göras på grundval af ett omfattande kunskaps- och erfarenhetsarbete. Detta kan förväntas ske genom en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna.

Med det som nämnts till följande kan man förvänta sig att de nya yrkesklasserna i framtiden skall utvecklas till en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna. En sådan utvärdering kan endast göras på grundval af ett omfattande kunskaps- och erfarenhetsarbete. Detta kan förväntas ske genom en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna.

Enligt utredningens mening kan man förvänta sig att de nya yrkesklasserna i framtiden skall utvecklas till en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna. En sådan utvärdering kan endast göras på grundval af ett omfattande kunskaps- och erfarenhetsarbete. Detta kan förväntas ske genom en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna.

En utvärdering av den tekniska utvecklingen kan endast göras på grundval af ett omfattande kunskaps- och erfarenhetsarbete. Detta kan förväntas ske genom en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna. En sådan utvärdering kan endast göras på grundval af ett omfattande kunskaps- och erfarenhetsarbete. Detta kan förväntas ske genom en omfattande och omfattande teknisk utredning som skall omfatta alla tekniska områden för de nya yrkesklasserna.

2. UTREDNINGENS UPPDRAG OCH
ALLMÄNNA UPPLÄGGNING

ALLMÄNS FÖRFÄGNING
S. UTREDNINGENS FÖRDRAG OCH

Utredningens uppdrag och allmänna uppläggnig

2.1 Huvudfrågor

I föregående avsnitt har omnämnts behandlingen av praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor i arbetsmarknadsstyrelsens program för arbetskraft med längre utbildning liksom gymnasie- och fackskoleutredningarnas förslag beträffande praktikförmedlingen. Arbetsmarknadsstyrelsens utredning angående praktikförmedling har haft att ta hänsyn till detta i utredningsarbetet. I övrigt vill utredningen framhålla följande om huvuduppgifterna för utredningen.

Utredningen har sett som sin främsta uppgift att behandla frågor, som gäller den offentliga arbetsförmedlingens medverkan till att anskaffa och förmedla praktikplatser till sökande, som i anslutning till sin teoretiska yrkesutbildning behöver eller önskar förvärva praktik från en arbetsplats. Ett nära samband med denna praktikförmedling har vidare förmedlingsverksamheten för feriearbetssökande studerande vid olika undervisningsanstalter. Denna verksamhet kommer därför också att behandlas av utredningen. En speciell fråga, som behöver uppmärksammas, är praktikantutbytet med utlandet.

Mot bakgrund av en redogörelse för praktik- och feriearbetsförmedlingens hittillsvarande organisation och omfattning kommer utredningen att framföra synpunkter på och förslag om verksamhetens framtida bedrivande. Därvid behandlas först vissa för flera utbildnings-

grupper gemensamma frågor, varefter förslag framläggs rörande organisation, arbetsformer och personalresurser för verksamheten.

2.2 Arbetsuppgifter som ingår i praktikförmedling

Utredningen har begränsat sin uppgift när det gäller praktikfrågorna till att omfatta företrädesvis ackvisitionen och förmedlingen av praktikplatser. Praktikfrågor av annat slag — exempelvis utformning av praktikkrav och meritvärderingsbestämmelser eller bedömning av det utbildningsmässiga värdet av ett visst slags praktik — kommer att beröras endast i den mån sådana frågor har avgörande betydelse för förmedlingens möjligheter att tillgodose efterfrågan på praktik. Den redogörelse för gällande praktikkrav, som lämnas i ett särskilt avsnitt, tjänar som utgångspunkt för en bedömning i första hand av det praktikutrymme, som genom dessa bestämmelser tas i anspråk, och i andra hand av de arbetsuppgifter, som de medför för de praktikförmedlande organen.

De arbetsuppgifter, som inryms i praktikförmedling, är i stora drag desamma som vid all arbetsförmedling. Det är fråga om att ta emot anmälan om lediga platser, vid behov ackvirera platser, att ta emot de sökande, inhämta uppgifter om deras utbildning och praktikönskemål m. m. samt att an-

visa sökande till för dem lämpade platser.

Innehållet i dessa i förmedlingsprocessen ingående uppgifter och avvägningen dem emellan skiljer sig emellertid, när det är fråga om praktikförmedling, i viss mån från vad som gäller vid annan arbetsförmedling. Medan det vid övrig arbetsförmedling är fråga om att åstadkomma en utjämning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft, utgör den arbetsökande utgångspunkten för de åtgärder, som ingår i den praktikförmedlande verksamheten. Det som konstituerar förmedlingsbehovet där är nödvändigheten för eller önskan hos den sökande att erhålla praktik. Uppgifter för förmedlingsorganet blir därefter att i samarbete med möjliga praktikgivare söka åstadkomma motsvarande tillgång på lämpliga praktikplatser. Detta utesluter dock inte, att praktikförmedlingen sekundärt kan tillgodose ett behov av arbetskraft hos praktikgivaren, endera omedelbart genom praktikantens arbetsprestation eller på längre sikt genom att förbättra praktikgivarens möjligheter att rekrytera personal med viss yrkesutbildning.

För flertalet praktiksökande gäller vidare att deras ansökan bestäms av regler eller rekommendationer från den utbildningsanstalt, som den sökande avser att söka till eller är elev vid. Dessa bestämmelser för antagning eller examination kan i sin tur vara mer eller mindre allmänt utformade och därigenom ge större eller mindre utrymme för alternativa praktikförslag.

Dessa två karakteristika hos praktikförmedlingen — att den sökandes efterfrågan utgör utgångspunkten för förmedlingsåtgärderna och att praktikan- tens arbetsuppgifter skall motsvara utbildningsmässigt motiverade önskemål — medför, att den aktiva ackquisitionen av platser spelar en ojämförligt större

roll inom praktikförmedlingen än inom flertalet andra förmedlingsområden.

Samtidigt skiljer sig denna ackvisitionsverksamhet i ett viktigt avseende från vissa andra slag av platsackquisition. Medan det vid annan ackquisition ofta är fråga om att ackvirera ett arbetstillfälle för en enskild arbetsökande med individuellt bestämda önskemål och speciella meriter, gäller den vid praktikackquisition att tillgodose platsbehovet för ofta stora grupper sökande efter normer, som gäller för dessa grupper i deras helhet. Därtill kommer att tillströmningen av sökande med någorlunda säkerhet kan förutses, varför ackquisitionen kan förberedas och påbörjas, innan de sökande registrerats. Den omständigheten att ackquisitionen av praktikplatser i varje fall i en första omgång kan ske utan kontakt med den enskilda sökanden (s. k. anonym ackquisition), gör det också i och för sig möjligt att anförtro den ackvirerande och den anvisande uppgiften i förmedlingsprocessen åt skilda organ.

Vid bedömning av till förmedlingen anmälda praktikplatser samt vid utformningen av ackvisitionsverksamheten och klassificeringen av ackvirerade praktikplatser tillkommer som ett särskilt inslag i förmedlingsprocessen praktikvärderingen. Praktikvärderingen skiljer sig i princip inte från den bedömning av ett arbetstillfälles lämplighet för en viss sökande, som ingår i all arbetsförmedling. En rätt utförd värdering eller »klassificering» av praktikplatser förutsätter emellertid en god kännedom om det bestämda utbildningsområdet och praktikens utbildningsmässiga funktion. Kravet på kompetens hos den som utför praktikvärderingen måste ställas olika högt för olika slag av praktik. Praktikvärderingen kan inte utan olägenhet särskiljas från den ackvirerande uppgiften.

Besläktat med praktikvärderingen men till skillnad från denna skild från förmedlingsprocessen är praktikgranskningen. Med praktikgranskning avses då en bedömning från utbildningssynpunkt av de faktiska arbetsuppgifter, som praktikanten utför. Denna granskning av praktikens innehåll kan ske medan praktikanten befinner sig i arbete eller i efterhand. Praktikgranskningen kan utan olägenhet särskiljas från de i förmedlingsprocessen ingående arbetsuppgifterna.

2.3 Förhållandet mellan praktikförmedling och feriearbetsförmedling

De båda begreppen praktikförmedling och feriearbetsförmedling används ibland som om de uteslöt varandra. Så är emellertid ingalunda fallet. I själva verket inryms betydande praktikförmedlande uppgifter inom den offentliga arbetsförmedlingens hittillsvarande feriearbetsförmedling för studerande på olika nivåer.

Begreppens användning inom förmedlingsorganisationen har i regel varit beroende av graden av arbetsfördelning vid olika förmedlingskontor. Inom en odifferentierad feriearbetsförmedling har alla slag av praktik, som fullgörs sommartid, kunnat inrymmas. När uppgiften att förmedla vissa slag av praktik fått sådan omfattning och tillmätts sådan betydelse, att särskilda anstalter vidtagits för att lösa arbetsuppgiften, har den brutits ut och anförtratts en särskild förmedlingsenhet eller förts till en ordinarie expedition med särskilda förutsättningar att handha uppgiften. Då har också beteckningen praktikförmedling som organisatoriskt begrepp tagits i bruk, i regel med ytterligare någon bestämning för att ange vilket slag av praktik det varit fråga om. Feriearbetsförmedling har därmed kommit

att stå för återstående arbetsuppgifter, inklusive andra praktikförmedlingsuppgifter.

Termerna praktikförmedling och feriearbetsförmedling bygger vidare på skilda indelningsgrunder. Den verksamhet, som de betecknar, sammanfaller delvis men inte helt. Ingetdera begreppet kan undvaras. Allt praktikarbete utgörs inte av feriarbete och allt feriearbete fyller inte en praktikfunktion. Den första distinktionen är lätt att göra, medan den andra däremot är svår och delvis måste bli godtycklig. Det praktikbegrepp, som utredningen arbetar med, resulterar nämligen i en skala, där anställningarnas karaktär av praktik gradvis avtar. Ett distinktare praktikbegrepp måste utesluta en så stor och väsentlig del av den totala praktikefterfrågan, att det av den anledningen har avvisats.

Då utredningen i det följande behövt avskilja den totala feriearbetsförmedling, som avser feriearbete utan praktikfunktion, från förmedlingen av anställningar, där praktiksynpunkter spelar en mer eller mindre framträdande roll för den sökande, så har detta angivits, såvida inte inskränkningen i tillämpningen av termen framgår av sammanhanget.

Men vad här sagts, har utredningen velat understryka, att feriearbetsförmedlingens betydelse ur praktiksynpunkt måste uppmärksammas i tillräcklig grad, så att inte uppfattningen av arbetsförmedlingens uppgifter att förmedla anmälningar av praktikkaraktär blir alltför snäv och statisk. Risk föreligger eljest att en del av praktikförmedlingsbehovet förbises, framför allt förmedling av inträdespraktik och ej normerad praktik.

De arbetsuppgifter som ingår i feriearbetsförmedling överensstämmer — som förstas av det sagda — i långa styc-

ken med dem som tidigare redovisats i fråga om praktikförmedling. De arbetsökande utgör i betydande utsträckning utgångspunkten också för de åtgärder, som ingår i feriearbetsförmedling. Större anstalter för ackquisition av platser måste vidtas än som är normalt vid annan arbetsförmedling, och dessa ackquisitionsåtgärder kan insättas för hela gruppen av sökande.

2.4 Termer och definitioner

Att entydigt bestämma vad som i utredningen skall förstås med begreppet praktik, erbjuder som nämnts vissa svårigheter. En ungefärlig undre och övre gräns för begreppets användningsområde kan emellertid dras, om det praktikbegrepp, som utredningen väljar att arbeta med, bestäms på följande sätt:

1. Med *praktik* förstås i denna utredning en tillfällig anställning, som antingen har ett nära samband med planerad eller pågående teoretisk yrkesutbildning, förlagd efter avslutad obligatorisk skolgång, eller utgör ett nödvändigt komplement till genomgången sådan utbildning.

2. Beroende av praktikens förläggning i förhållande till den skolmässiga yrkesutbildningen fullgörs den som *förpraktik*, *elevpraktik* eller *efterpraktik*.

Den funktion, som en bestämd praktik skall fylla för den *praktiksökande*, kan vara av olika slag. För att närmare bestämma praktikens roll i samband med yrkesutbildningen behövs ytterligare en rad bestämmingar:

3. Arten av samband mellan praktik och yrkesutbildning bestäms endera av utbildningsanstalten (*normerad praktik*) eller av den praktiksökande själv (*ej normerad praktik*).

4. Den normerade praktiken anknyts endera till antagningsbestämmelser (*inträdespraktik*), till krav för examination, diplomering eller erhållande av betyg i visst ämne (*examenspraktik*) eller till regler för behörighet till viss tjänst (*behörighetspraktik*).

5. I antagningsbestämmelserna endera föreskrives praktik (*obligatorisk inträdespraktik*) eller tillgodoräknas praktik som

inträdesmerit (*meritvärderad inträdespraktik*). Praktik av viss längd kan vara obligatorisk (*minimipraktik*), medan praktik utöver denna tid meritvärderas (*överpraktik*). Inträdespraktik fullgörs alltid som *förpraktik*.

6. *Examens- eller behörighetspraktik* är definitionsmässigt *obligatorisk*. Den fullgörs oftast som *elevpraktik*, men kan i vissa fall delvis fullgöras som *förpraktik*, i andra helt eller delvis som *efterpraktik*.

Elevpraktik i gymnasium kan — enligt gymnasieutredningens benämning — antingen vara *skolpraktik* eller *miljöpraktik*.

Skolpraktik är en grundläggande praktisk utbildning i regel förlagd till yrkesskola under terminstid eller omedelbart efter terminens slut.

Miljöpraktik är praktik på industrins arbetsplatser i regel under sommaren.

Elevpraktiken i fackskolan skall enligt fackskoleutredningens förslag regelmässigt vara *industripraktik*, som under ca ett års tid förlägges till företaget. Fackskoloutredningens expertgrupp har föreslagit att en praktisk grundutbildning i skolmässiga former i yrkesskola och industriell egentlig praktik under ett år skall utgöra en *styrd praktik*, som har till mål att skapa samspel mellan teori och praktik; styrningen bör utövas av skolans lärare i tekniska ämnen i samråd med företrädare för industrin.

7. *Ej normerad praktik* söks i yrkesorienterande syfte, för att ge den sökande bättre möjligheter att tillgodogöra sig undervisningen och/eller för att utgöra en ytterligare merit vid sidan om genomgången teoretisk yrkesutbildning. Den kan vara förlagd före, under eller efter utbildningstiden.

8. *Praktisk yrkesorientering* betraktas ej i denna utredning som praktik (i enlighet med bestämmningen under punkt 1) utan endast som orientering åt grundskolans elever beträffande olika yrken i näringslivet.

Beträffande ovan angivna punkter bör en del kommentarer göras. Avsikten har inte varit att dra en nedre åldersgräns för användningen av termen praktiksökande. En elev som ännu inte avslutat sin obligatoriska skolgång, söker under sommarferien ofta praktik som förberedelse för en planerad yrkesutbildning.

Den övre gränsen för vad som i ut-

redningen skall avses med praktik är svårare att bestämma. En fil. kand. med examen i föreskrivna ämnen, som söker praktik för att uppfylla Sveriges Psykologförbunds regler för behörighet till tjänst som biträdande psykolog, är givetvis praktiksökande i utredningens mening. En läkare, som önskar ett tillfälligt förordnande för att fullborda den randutbildning, som krävs för att erhålla specialistkompetens, är det däremot inte. Inte heller kan man beteckna en ombytessökande med fast anställning, som önskar platsbyte för att vidga sina yrkeskunskaper och meritera sig för avancemang inom sitt yrke, för praktiksökande. Den som avslutat sin teoretiska yrkesutbildning och fullgjort den praktik, som krävs för examen, diplomering eller formell behörighet för inträde på en bestämd yrkesbana, betraktas vid ansökan om reguljär anställning inom sitt yrkesområde ej som praktiksökande i utredningens mening, även om han väljer anställning med tanke på systematiskt vidgade yrkeskunskaper.

Bestämningarna under punkterna 2—7 avser att karakterisera den praktik, som definieras i punkt 1, ur tre olika aspekter. Den första är praktikens tidsmässiga förläggning i förhållande till den teoretiska yrkesutbildningen. Den andra är praktikens anknytning till utbildningsanstaltens regler. Den tredje, slutligen, är graden av nödvändighet att förvärva viss praktik. För varje indelningsgrund ges tre alternativ. Den tredje möjliga bestämningen är för de två sistnämnda indelningsgrunderna densamma (ej normerad praktik).

Innehållet i begreppet *feriearbetsförmedling* har diskuterats i närmast föregående avsnitt. Som därav framgätt, kan i feriearbetsförmedling ingå såväl normerad och ej normerad praktik som arbete utan praktikfunktion.

I fråga om *praktikantutbytet med utlandet*, som behandlas i ett fristående avsnitt av utredningen (5.4), används en särskild terminologi; erforderliga begreppsbestämningar lämnas i anslutning till avsnittet ifråga.

3. DEN OFFENTLIGA
ARBETSFÖRMEDLINGENS HITTILLSVARANDE
MEDVERKAN VID FÖRMEDLING AV
PRAKTIK OCH FERIEARBETE
ÅT STUDERANDE

3. DEN OFFENTLIGA
ARBETSFÖRMEDLINGENS HITTILSFRÅNDE
MEDVERKAN I FÖRMEDLINGEN
PRAKTIK OCH FERIEARBETE
I STADERNA

Den offentliga arbetsförmedlingens hittillsvarande medverkan vid förmedling av praktik och feriearbete åt studerande

3.1 Inledning

Praktik- och feriearbetsförmedling har hittills inte utgjort något *organisatoriskt* begrepp inom den offentliga arbetsförmedlingen i bemärkelsen, att sådana uppdrag restlöst hänförts till någon specialgren av arbetsförmedlingen. Praktikplatser har efterfrågats vid alla slag av expeditioner: allmänna förmedlingsexpeditioner, sjömansförmedling, särskilda expeditioner för ungdomsförmedling och tjänstemannaförmedling. Motsvarande har förhållandet även varit beträffande efterfrågan på feriearbete utan praktikfunktion.

Behovet av praktikförmedling till vissa grupper studerande har emellertid framstått som kvantitativt så omfattande och/eller förmedlingsmässigt så specialbetonat, att särskilda åtgärder inom den offentliga arbetsförmedlingens ram varit motiverade för att tillgodose det. En verksam faktor har i vissa fall också varit behovet att på ett tillfredsställande sätt fylla förmedlingsuppgifter, som tidigare fullgjorts av organ utanför den offentliga arbetsförmedlingen.

Feriearbetsförmedlingen har medfört säsongmässiga toppar i arbetsbelastningen, som orsakat förskjutningar i det ordinarie arbetet vid fackexpeditionerna. I en del fall har tillströmningen av studerande, som önskar feriearbete, varit så stor att man under några veckor eller några månader sökt

ordna särskilda förmedlingsenheter för att ta sig an dem. Därvid har man på en del håll skilt mellan feriearbetsförmedling för yngre och äldre studerande. En uppdelning kan även ha skett mellan praktikförmedling inom vissa yrkesområden och annan feriearbetsförmedling. De lösningar som gjorts har betingats av de lokala förhållandena. Någon enhetlighet har inte funnits i fråga om de organisatoriska arrangemangen inom olika kontor och olika arbetsförmedlingsområden, annat än inom ungdomsförmedlingens ram. Tidigare har särskild ungdomsförmedling för sökande under 18 år funnits vid samtliga 25 huvudkontor och ungefär lika många avdelningskontor; en »decentralisering» av ungdomsförmedlingen har numera skett, innebärande att arbetsökande ungdomar i regel — utom vid landets största arbetsförmedlingar — hänvisas till respektive fackexpeditioner.

En följd av att någon särskild organisation ej funnits för all praktik- och feriearbetsförmedling är att *arbetsformerna*¹ kommit att växla från det ena kontoret till det andra. För den praktikförmedling, som förekommit på annan tid än under ferier, har individuell ackquisition av platser skett, om ej tillfälliga anställningar av lämpligt slag funnits ledigamälda. Tillströmningen

¹ Mera detaljerade uppgifter om arbetsformerna återfinns i avsnitten 3.5 och 5.3.

av studerande, som önskat praktik eller annat arbete under ferietid, har varit så stor att åtgärder för kollektiv ackvisition av platser måst ske. För tekniskt studerande har detta huvudsakligen ordnats genom ett särskilt ackvisitionssystem (avsnitt 3.5.1a). För övriga grupper har sådana ackvisitionsåtgärder haft formen av skrivelser från enskilda arbetsförmedlingar till grupper av arbetsgivare i förening med information genom riks- och lokalpress samt radio. Under de senaste åren har arbetsmarknadsstyrelsen genom annonskampanjer upplyst arbetsgivarna om tillströmningen av studerande, som önskat feriearbete. Under sommarhalvåret med den regelmässigt ökade efterfrågan på arbetskraft har dessa studerande utgjort en betydande arbetskraftsreserv, framför allt till servicenäringarna. — Trots dylika åtgärder har det ej sällan vid förmedlingarna, framför allt på de största utbildningsorterna, uppstått köer av studerande som sökt ferieanställningar. Det har därvid ej kunnat undvikas, att behandlingen av deras ansökningar många gånger blivit summarisk. I relativt stor utsträckning har den lokalt anmälda arbetstillgången varit för knapp för att tillgodose efterfrågan. Interlokala förmedlingsåtgärder har satts in, och under senare år har där så behövts förmedlingen ersatt vissa resekostnader för dem som tagit arbete utanför studie- eller hemorten. De studerande över 18 år har genom sådana åtgärder i förening med säsongmässig personalförstärkning kunnat få feriearbete i snabbt ökad omfattning de senaste åren. Tillströmningen av sökande har emellertid ökat i samma takt och fortfarande kan omkring 40 procent av detta arbetskraftsutbud ej tillvaratas.

I fråga om *förmedlingsstatistiken* gäller, att någon totalredovisning av all praktik- och feriearbetsförmedling, som

sker inom arbetsförmedlingen, ej görs. Detta hänger dels samman med de flytande gränser, som i många fall råder mellan anställningar med och utan praktikkaraktär, dels också med att verksamheten hittills inte varit enhetligt organiserad. (Bättre redovisningsmöjligheter har dock på vissa avsnitt skapats sedan 1961.) De statistiska uppgifter, som i det följande lämnas, kommer blott att kunna avse större eller mindre delområden.

Denna inledande orientering om praktik- och feriearbetsförmedlingens hittillsvarande utformning ger en viss uppfattning om de svagheter som verksamheten hittills varit behäftad med och de problem som möter inom dessa förmedlingsområden.

Samtidigt framgår av det sagda, att utredningen här ställts inför svårigheter av deskriptiv art. Den redovisning av praktik- och feriearbetsförmedling under 1950-talet, som upptar huvuddelen av detta kapitel, kan av anförda skäl ej göra anspråk på fullständighet. Generellt kan sägas, att förmedlingens totala insatser är större än som siffermässigt kan beläggas. För vissa delområden finns material som väl belyser verksamhetens omfattning. För andra är uppgifterna ofullständiga eller saknas helt.¹

Framställningen disponeras så, att den organiserade praktikförmedlingen behandlas först, därefter övriga former av praktikförmedling och sist feriearbetsförmedling med eller utan inslag av praktik.

Redogörelsen börjar med en kort historisk återblick på de delar av verksamheten, som här kan sammanfattas, samt vidare med några uppgifter om arbetsförmedlingens fältorganisation och ett angivande av de statistiska källor,

¹ Jfr dock den redovisning län för län som lämnas i bilaga 1.

som kommer till användning i huvudavsnittet.

3.2 Kort återblick på »tjänstemannaförmedlingens» tillkomst och några drag i dess utveckling fram till 1950

Som nämnts (avsnitt 1.1) förhåller det sig så, att mycket av den praktik, som efterfrågas vid arbetsförmedlingen, fullgörs inom »tjänstemannaförmedlingens» verksamhetsfält. Det är för den skull befogat att här ge en kort återblick på tillkomsten och några drag i utvecklingen av denna förmedlingsgren fram till 1950.

1935 föreslog den Wicksell-Jernemanska utredningen, att en riksomfattande »arbetsförmedling för intellektuellt utbildade» skulle skapas inom ramen för den offentliga arbetsförmedlingen (Tillströmningen till de intellektuella yrkena, SOU 1935:52). Förslaget genomfördes ej, men fick till följd att under åren 1937—38 studentförmedlingar inrättades på de fyra kårorterna samt 1939 lärarförmedlingar i tolv städer med seminarier. Redan dessförinnan hade samarbete förekommit mellan arbetsförmedlingen och studentkårerna. De nya expeditionerna fick till uppgift att skaffa deltidsarbete eller kortare tillfälliga anställningar åt studerande under terminerna, förmedla sommararbete och praktikanställningar och placera nyexaminerade. Samarbetsdelegationer bildades med representanter för arbetsförmedlingen, de olika studiefacken och studentkårerna.

Efter det provisoriska förstatligandet 1940, varigenom Statens Arbetsmarknadskommission blev chefsmyndighet för länsarbetsnämnderna och dem underställda arbetsförmedlingskontor, genomfördes år 1942 en omorganisation av lärarförmedlingen med länscentraler

vid varje huvudkontor. På beslut av Statens Arbetsmarknadskommission inrättades 1944 efter lärarförmedlingens mönster en särskild tjänstemannaförmedling. Genom över hela landet spridda expeditioner för förvaltnings- och kontorspersonal, lärare, tekniker m. fl. grupper erbjöd den nya organisationen ökade resurser för denna förmedlingsverksamhet. Personalorganisationen för tjänstemannaförmedlingen fastställdes genom beslut av 1947 års riksdag fr. o. m. den 1 januari 1948, samtidigt med det definitiva förstatligandet av den offentliga arbetsförmedlingen och inrättandet av det nya ämbetsverket, arbetsmarknadsstyrelsen. Tjänstemannaförmedlingens utbyggnad fortsattes under åren 1944—46. 1945 gick de tidigare student- och lärarförmedlingarna upp i den nya organisationen, som därmed övertog huvudparten av de arbetsuppgifter, som ditills skötts av studentförmedlingarna. Under år 1946 övertog tjänstemannaförmedlingen helt eller delvis den platsförmedlande verksamhet, som tidigare bedrivits av vissa organisationer och läroanstalter. Överenskommelse träffades i november sistnämnda år mellan Statens Arbetsmarknadskommission, Sveriges Industriförbund och Svenska industrins praktiknämnd (SIP), att anskaffande av förpraktik för blivande studerande vid de tekniska läroanstalterna skulle ombesörjas av tjänstemannaförmedlingen. Avtalet innebar också, att tjänstemannaförmedlingen i viss utsträckning skulle biträda praktiknämnden vid utplaceringen i praktikarbete av elever vid de tekniska läroanstalterna. På framställning av socialinstitutet i Stockholm och Göteborg åtog sig vidare tjänstemannaförmedlingen att förmedla praktikplatser åt blivande inträdesökande vid socialinstitutet. Det förutsattes att förmedlingen i frågor, som

gällde utplacering av praktiksökande, skulle samråda med yrkesvägledningen. Redan tidigare hade samarbete etablerats mellan tjänstemannaförmedlingen och de praktikbyråer, som fanns vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg.

Sedan SIP, som bildats i början av 1930-talet av Sveriges Industriförbund i samarbete med Svenska Teknologföreningen, år 1949 ombildats till ett gemensamt organ för Sveriges Industriförbund och Svenska Arbetsgivareföreningen, träffades i februari 1950 en ny överenskommelse mellan Arbetsmarknadsstyrelsen, praktiknämnden och dess båda huvudmän om grunderna för samarbetet mellan verket och nämnden. Överenskommelsen innebar, att arbetsmarknadsstyrelsen och dess lokala organ skulle sköta förmedlingen av praktikplatser för studerande och blivande studerande vid tekniska läroanstalter inom Sverige samt medverka vid praktikförmedling till och från utlandet, medan SIP svarade för ackquisition av lämpliga praktikplatser för de tekniskt studerande.

En närmare redogörelse för tjänstemannaförmedlingens tillkomst och dess utveckling på olika delområden efter 1950 återfinns i utredningen »Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän» (SOU 1961:55).

3.3 Arbetsmarknadsverkets nuvarande fältorganisation

För att klargöra arbetsförmedlingens nuvarande organisation och de termer, som i fortsättningen används för enheter inom den, kan följande beskrivning vara tillräcklig.

Den offentliga arbetsförmedlingen står under ledning av den regionala arbetsmarknadsmyndigheten, länsarbets-

nämnden (i Stockholms stad arbetsnämnden). I 20 län är länsarbetsnämnden förlagd till residensstaden, i Stockholms, Södermanlands, Älvsborgs och Skaraborgs län till respektive Solna, Eskilstuna, Borås och Skövde. I varje län finns ett huvudkontor knutet till länsarbetsnämnden och ett antal avdelningskontor. Vid utgången av år 1963 omfattade arbetsförmedlingen 25 huvudkontor, 232 avdelningskontor, varav 29 deltidskontor, samt 9 tillfälliga kontor.

I december 1962 lämnade arbetsmarknadsstyrelsen föreskrifter angående omorganisation av tjänstemannaförmedlingen att gälla från den 1 januari 1963. Den nya organisationen skall tills vidare ha karaktären av försöksverksamhet. Förändringarna ansluter sig i huvudsak till de förslag, som framlagts i utredningen »Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän» (SOU 1961:55) och innebär i korthet att allt förmedlingsarbete för vissa yrkeskategorier, för vilka vanligtvis förutsättes en längre teoretisk utbildning centraliseras i regel till ett kontor i varje län (samtliga huvudkontor utom i Stockholms län). För journalister skall förmedlingsarbetet centraliseras regionsvis till Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå. Inom fem län skall det centraliserade förmedlingsarbetet uppdelas på två eller, i ett fall, tre förmedlingsområden. Kontor, som svarar för ett sådant ytterligare förmedlingsområde inom ett län, kallas filialkontor. De berörda länen respektive förmedlingskontoren är följande.

Län

Östergötlands

Malmöhus

Älvsborgs

Västernorrlands

Västerbottens

Länscentral resp. filialkontor

Linköping och Norrköping

Malmö, Lund och Hälsingborg

Borås och Trollhättan

Härnösand och Sundsvall

Umeå och Skellefteå

Från den 1 januari 1963 genomfördes också en omorganisation av förmedlingsarbetet inom vårddyrkena i samband med arbetsförmedlingens övertagande av förmedlingen för legitimerade sjuksköterskor. Föreskrifterna härom innebär, att huvudkontorens förmedling inom vårddyrkena skall handhas av en gemensam vårdexpedition. Till denna expedition skall en för hela länet centraliserad förmedlingsverksamhet för läkare, tandläkare, sjuksköterskor och barnmorskor förläggas. Därutöver skall expeditionen svara för förmedlingsarbetet inom huvudkontorets arbetsförmedlingsområde av övriga i särskild förteckning upptagna yrken. Det förutsättes, att grupperna läkare och tandläkare i vissa fall, t. ex. vid kårortsförmedlingarna, kan behöva hänföras till expedition, som förmedlar annan arbetskraft med akademisk utbildning. Vid större avdelningskontor bör om möjligt samlade vårdexpeditioner upprättas för de vårddyrken, vars förmedling ej är centraliserad. I den förteckning, som avgränsar vårdexpeditionernas verksamhetsområde, återfinns praktik inom barnavård, sjukvård och åldringvård samt andra slag av vårdpraktik.

Slutligen bör också nämnas, att enligt beslut av 1960 års riksdag den tidigare sjömanshusorganisationen inordnats i arbetsmarknadsverket från och med den 1 juli 1961. Gemensamma sjömanshus och sjömansförmedlingar fanns vid 1963 års utgång inrättade på 20 orter. Därutöver fanns vid 15 arbetsförmedlingskontor särskilda sjömansförmedlingar.

3.4 Tillgänglig förmedlingsstatistik

a) Löpande förmedlingsstatistik

Vissa uppgifter rörande praktikförmedling kan hämtas ur den löpande förmedlingsstatistiken över arbetssökande, lediga och tillsatta platser. Fram till och med 1962 var denna statistik uppbyggd enligt Yrkesförteckning för Sveriges offentliga arbetsförmedling (Stockholm 1952). Från och med 1963 bygger den på Nordisk yrkesklassificering (Stockholm 1962).

I den löpande förmedlingsstatistiken fram t. o. m. 1962 enligt Yrkesförteckning för Sveriges offentliga arbetsförmedling fanns en särskild redovisning under rubriken Elevpraktikarbete (med underrubrikerna Industri och tekniska arbetsområden, kontor och handel samt Allmän tjänst och Socialvård).

En sammanställning av denna förmedlingsstatistik för åren 1950—60 finns återgiven i SOU 1961:55 (kap. 6 och 8 samt bilaga 4). Primärmaterialiet medger en redovisning månadsvis av hela antalet arbetssökande och lediga platser, därav under månaden nyinskrivna sökande och nyanmälda platser, samt tillsatta platser.

Utöver dessa gruppnummer för vissa slag av elevpraktikarbete fanns i yrkesförteckningen elev- eller praktikantgruppnummer inom jordbruk (elever), trädgårdsskötsel (lärlingar), fiske (praktikanter), skogsbruk (praktikanter) och husligt arbete (hushållselever). Inskrivning av arbetssökande på dessa gruppnummer skedde emellertid i mycket begränsad omfattning. Åtskilliga av de sökande, som önskat praktik inom dessa områden, har inskrivits på yrken, inom vilka de tidigare varit verksamma, och kan ej särskiljas från övriga sökande, som förts på dessa gruppnummer.

I yrkesförteckningen upptogs vidare

under rubriken Arbetskraft utan avslutad yrkesutbildning följande grupper: Studerande (fil stud, fil kand, teol kand) som utbildar sig till ämneslärare och erhållit betyg i något eller några läroämnen, vidare Elever vid folk- och småskoleseminarier samt Studenter (till de senare fördes sökande som avlagt studentexamen och som ej tillhörde någon annan yrkesgrupp). En redovisning för tiden 1950—60 av antalet arbetssökande studerande, som förts till dessa gruppnummer, återfinns också i SOU 1961:55 (sid. 82). — Någon särredovisning av antalet feriearbetssökande på dessa gruppnummer har ej skett.

I fråga om sökande under 18 år (ungdomsförmedlingsverksamheten) finns uppgifter om ferie- och eftermiddagsplatser.

Den redovisning, som fr. o. m. 1963 sker enligt *Nordisk yrkesklassificering*, upptar särskilda koder för praktkarbete (lediga och tillsatta platser men ej sökande), indelat på följande områden. X 31 Tekniskt arbete och laboratoriearbete, X 32 vårdarbete, X 33 Förvaltning och fria yrken, X 34 kontor- och handelsarbete, X 35 jordbruks- och skogsarbete, X 36 kommunikationsarbete, X 37 tillverkningsarbete m m, X 38 husligt arbete och X 39 övrig praktik.

Också här får man räkna med att ett stort antal platser och tillsättningar, där anställningarna har funktionen av praktik, noteras som vanliga arbetsanställningar och ej på dessa särskilda kodnummer.

Vidare upptar *Nordisk yrkesklassificering* särskilda koder för arbetssökande studerande och nyexaminerade. Man kan här ej skilja dem som önskar praktik från dem som önskar annat arbete, och ej heller kan man entydigt urskilja de feriearbetssökande från övriga sökande. I grupperna ingår som nämnts inte bara studerande utan också nyexa-

minerade, som söker vanliga arbetsanställningar.

b) *Specialstatistik*

För att komplettera den ordinarie förmedlingsstatistiken, när det gäller att belysa praktik- och feriearbetsförmedling, har på vissa områden inhämtats speciella uppgifter från arbetsförmedlingarna.

En detaljerad redovisning av *elevpraktikförmedlingen inom de tekniska arbetsområdena* sker månadsvis under förmedlingssäsongen av de tjänstemannaförmedlingar, som erhåller platsmaterial från Svenska Industriens praktiknämnd (SIP). De praktiksökande eleverna redovisas i denna rapport efter utbildningsanstalt och fack samt med angivande av antalet anvisade elever inom varje särskild kategori.

Tjänstemannaförmedlingsutredningens sekretariat tog initiativ till en registrering av *praktiksökande under tiden 1 april — 30 sept 1961*. Denna engångsinventering ger uppgift om hela antalet praktiksökande vid arbetsförmedlingen med undantag för elevpraktiksökande inom de tekniska arbetsområdena. De arbetssökande redovisas i rapporten med uppgift om ålder, utbildningsanstalt som den praktiksökande avser att söka till eller är elev vid, önskemål om praktik (enligt en tiosiffrig kod) samt tidpunkt för eventuellt erhållen praktikanställning. Anställningens art framgick av den tillsatta platsens gruppnummer enligt yrkesförteckningen.

För att få underlag för en bedömning av *feriearbetsförmedlingen för studenter och närstående grupper* har arbetsförmedlingarna fr. o. m. 1961 lämnat rapport om förmedlingsverksamheten under perioden 1/4—31/7. Under det första året fanns i denna rapport även

uppgift om hur stort praktikintresset var bland de anmälda studerande.

3.5 Översikt av hittillsvarande praktik- och feriearbetsförmedling

3.5.1 Praktikförmedling

I den redogörelse, som här skall lämnas, behandlas först *den fast organiserade praktikförmedlingsverksamheten*. Den har hittills omfattat följande arbets- och utbildningsområden:

- a) praktik inom industri och tekniska arbetsområden för studerande vid tekniska utbildningsanstalter,
- b) praktik inom administrativt och kameralt arbete för vissa grupper av universitetsstuderande (utom ekon. stud.) och
- c) praktik inom förvaltning och merkantilt arbete för handelshögskolornas elever samt elever på andra merkantila utbildningsvägar.

Därefter lämnas, mera summariskt, några uppgifter om *annan praktikförmedling*, dvs. sådan verksamhet som varit inordnad i den ordinarie förmedlingsverksamheten och som i regel ej har statistiskt särredovisats av arbetsförmedlingen. Det gäller härvid praktik inom följande arbetsområden:

- d) vårdarbete,
- e) journalistik, reklam m. m.,
- f) jord- och skogsbruk,
- g) sjöfart och
- h) husligt arbete.

Redan här bör dock uppmärksammas, att *feriearbetsförmedlingen* — som behandlas i ett närmast följande avsnitt (3.5.2) — även inrymmer vissa praktikförmedlingsuppgifter.

a) Praktik inom industri- och tekniska områden för studerande vid tekniska utbildningsanstalter

Nuvarande arbetsformer

Samarbetet mellan Svenska industrins praktiknämnd (SIP) och arbetsförmedlingen bygger — såsom tidigare nämnts — i sin nuvarande utformning på en överenskommelse, som år 1950 ingicks mellan arbetsmarknadsstyrelsen å ena sidan och SIP samt dess dåvarande bå-

da huvudmän, Sveriges Industriförbund och Svenska Arbetsgivareföreningen, å andra sidan. Instruktionen för arbetsförmedlingens verksamhet inom detta område är utformad i anslutning till detta avtal och återfinns i gällande »Anvisningar beträffande arbetsförmedlingsverksamheten för praktiksökande inom de tekniska yrkesområdena» (AMS cirkulär A:16), vilka utfärdades i februari 1956.

1950 års *överenskommelse* skiljer mellan studerande vid tekniska läroanstalter och »personer, vilka avse att söka inträde vid dylika läroanstalter». Praktik för blivande inträdessökande till teknisk läroanstalt benämns i överenskommelsen förpraktik och praktik för studerande elevpraktik.

Om praktik för inträdessökande sägs i överenskommelsen, att förmedlingen av förpraktikplatser ombesörjs av arbetsmarknadsstyrelsen och dess lokala organ. Med förmedling avses här såväl ackvisition av platser som åtföljande anvisning av dessa platser till sökande.

Beträffande förmedling av elevpraktiksökande skiljer överenskommelsen mellan »förmedling av svensk praktik till studerande i Sverige» och »förmedling av praktik i utlandet till studerande i Sverige samt förmedling av praktik i Sverige åt studerande vid tekniska läroanstalter i utlandet».

SIP anskaffar praktikplatser vid svenska företag för svenska tekniska studerande, klassificerar de erhållna platserna och ställer dem till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande för förmedlingsåtgärder. Arbetsmarknadsstyrelsen inhämtar erforderliga uppgifter om de praktiksökande samt handhar i samråd med SIP förmedlingsarbetet. Arbetsmarknadsstyrelsen står i texten för arbetsmarknadsverket med dess fältorganisation. Inskrivning av sökande och anvisning av sökande till för

dem lämpliga praktikplatser sker regionalt vid den förmedlingsexpedition (i några fall de expeditioner) i länet, som erhåller det av SIP anskaffade platsmaterialet.

Överenskommelsen mellan arbetsmarknadsstyrelsen, SIP och dess huvudmän trädde i kraft den 1 januari 1950 med ett års giltighetstid och ömsesidig uppsägningsrätt före den 1 december 1950. Den förlänges automatiskt för ett år åt gången, om sådan uppsägning inte ägt rum. Den 6 november 1962 skedde emellertid sådan uppsägning från arbetsmarknadsstyrelsens sida, varför avtalet utlöpte med utgången av år 1962. Det har därvid från ömse sidor förutsatts, att samarbetet mellan arbetsmarknadsverket och SIP tills vidare skall bedrivas i huvudsak som hittills i avvaktan på de förslag, som AMS' utredning angående praktikförmedling har att framlägga, och de beslut som arbetsmarknadsstyrelsen på grund därav kan komma att fatta.

Utöver vad som utsägs i överenskommelsen, innehåller *anvisningarna* beträffande arbetsförmedlingsverksamheten för praktiksökande inom de tekniska yrkesområdena en del föreskrifter om formerna för verksamheten, vilka närmast framstår som en indirekt följd av den arbetsfördelning, som överenskommelsen inneburet. De viktigaste av dessa tillkommande föreskrifter skall här redovisas, samtidigt som en redogörelse lämnas för de arbetsformer, som för närvarande tillämpas.

Beträffande anskaffande och förmedling av för praktikplatser förutsätter avtalet, att dessa arbetsuppgifter helt skall ankomma på arbetsförmedlingen. Mera preciserat säger *anvisningarna* härom, att sådan ackquisition och förmedling skall handhas av de lokala ungdoms- och tjänstemannaförmedlingarna i nära samarbete med yrkesvägled-

ningen och industriexpeditionerna vid arbetsförmedlingen. I betydande utsträckning torde sådan praktik också ha efterfrågats direkt vid fackexpeditioner för industri och hantverk. Decentraliseringen av ungdomsförmedlingen från särskilda expeditioner för ungdomsförmedling till respektive fackexpeditioner medför, att en överflyttning av för praktikförmedlingen inom industri och tekniska arbetsområden samtidigt kommer till stånd. Det torde i dag inte vara ovanligt att för praktiksökande i ett och samma län återfinns både på ungdomsförmedlingen (där sådan ännu finns kvar), vid fackexpeditionen för industri och hantverk eller på en odifferentierad allmän expedition samt i begränsad utsträckning också på tjänstemannaförmedlingens teknikerexpedition.

Någon skriftlig ackquisition av det slag, som sker för studerande vid de tekniska läroanstalterna, förekommer inte för för praktiksökande. Platser för för praktikanter ackvireras i stället individuellt för den sökande, såvida inte förmedlingen har vakanser anmälda, som lämpar sig som praktikplatser. De gruppäckvirerade elevpraktikplatser, som i mitten av maj månad alltjämt är vakanta och till vilka arbetsgivaren medger att för praktikanter anvisas, står också till förfogande för för praktiksökande.

Förmedlingsverksamheten för studerande vid tekniska läroanstalter sker vad gäller praktik i Sverige i överensstämmelse med den arbetsfördelning, som avtalet mellan AMS och SIP innebär. Till studerande vid tekniska läroanstalter räknas i detta sammanhang också sådana studerande vid universiteten — främst i ämnena fysik och kemi — som önskar industripraktik. De förmedlingsexpeditioner, som handlägger dessa ärenden, är de särskilda ex-

peditionerna för tjänstemannaförmedling, och inom tjänstemannaförmedlingen hänvisas de sökande till teknikerförmedlingen.

I anvisningarna för förmedlingsverksamheten återfinns föreskrifter om förtursrätt till praktikplatser för vissa elevpraktiksökande. Det sägs här, att högskolestuderande skall ges förtursrätt till sådana platser, som är särskilt lämpade för dem, samt att elev som ännu inte fullgjort obligatorisk praktiktjänstgöring, i första hand skall beredas anställning. Denna förtursrätt gäller både mellan den »platshavande» förmedlingsexpeditionens egna sökande och för sökande från annat län.

Direkta föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtagas, om det platsmaterial, som erhållits vid den centrala ackquisitionen och genom SIP ställts till förmedlingens förfogande, skulle visa sig otillräckligt, saknas i överenskommelsen. Behov av kompletterande ackquisition från arbetsförmedlingens sida har förelegat. Även ett relativt stort totalt platsöverskott innebär nämligen inte i och för sig någon garanti för att de sökandes efterfrågan skall kunna tillgodoses. Anledningen härtill är att platsutbudet med hänsyn till fack, anställningsort m. m. inte helt behöver motsvara efterfrågan. En sådan bristande överensstämmelse torde i viss utsträckning vara oundviklig i ett material, som erhållits genom anonym gruppäckquisition.

I anvisningarna för förmedlingsverksamheten har däremot behovet av en sådan kompletterande ackquisition förutsatts. Ackquisitionsarbetet från teknikerförmedlingens sida bör enligt dessa ske i nära kontakt med arbetsförmedlingens industriexpeditioner, då praktiskt ofta söker och även med fördel kan anvisas lämplig anställning som arbetare. De i överenskommelsen fastställda arbetsformerna med central

skriftlig gruppäckquisition medför att vissa restriktioner måste åläggas förmedlingarna i deras kompletterande ackquisition. Restriktioner för den kompletterande ackquisitionen kan knappast undvikas vid någon form av skriftlig gruppäckquisition.

Schema för ackvisions- och förmedlingsåtgärder

För att ge en bild av de arbetsoperationer, som är förbundna med ovan beskrivna ackvisions- och förmedlingsarbete, lämnas följande schema över åtgärderna 1963:

1. SIP:s åtgärder för ackquisition av platser hos privata, statliga och kommunala företag:

Den 1 febr. skrivelse jämte folder till ca 12 000 industriföretag. Anhållan om svar på en vid skrivelsen fogad blankett senast den 14 febr.

Den 18 febr. skrivelse jämte folder till arbetsgivare inom byggnadsbranschen.

Den 21 febr. påminnelsekrivelse till industriföretag som inte svarat på skrivelsen den 1 febr.

Den 22 mars påminnelsekrivelse till byggnadsföretagen.

I april delägarcirkulär angående behovet av praktikplatser från SAF till dess medlemmar.

Den 24 april ny skrivelse från SIP till industriföretagen.

Den 24 april ny skrivelse från SIP till byggnadsföretagen.

Som resultat av ackquisitionen erhöles 3 308 platser, som ansågs lämpliga som praktikplatser och ställdes till arbetsförmedlingens disposition.

2. Åtgärder av SIP när platsmaterialet inkommit dit

a) Kollationering, i en del fall ny utskrift av svarsblanketterna.

b) Platserna »klassificeras» efter fack; i vissa fall komplettering med uppgift om den studienivå platserna lämpar sig för.

c) Fördelning av platserna (efter företagens geografiska belägenhet) på förmedlingar i olika delar av landet och utskrift av löpnummer på blanketterna.

3. *Platsmaterial översändes successivt från SIP till AMS fr. o. m. mitten av februari t. o. m. mitten av juni.*

4. *Platsmaterialet dupliceras (elektrostencil) hos AMS och distribueras till ett 40-tal arbetsförmedlingar*

Distributionen gjordes fredagar varje vecka, varvid platsmaterialet fördelades i poster på följande fack:

- a) Första veckan i mars: Teknisk fysik, Elkraft, Teleteknik.
- b) Andra veckan i mars: Maskinteknik, Skeppsbyggnad, Flygteknik, Pappers- och Cellulosateknik + nytillkomna platser av föregående fack.
- c) Tredje veckan i mars: Övriga fack (främst Kemi och Byggnadsfacken) + övriga nytillkomna platser.
- d) Därefter varje fredag i den mån nytt platsmaterial (oberoende av fack) inkommer.

Sista distributionen till samtliga förmedlingar 30 maj. Därefter inkomna platser överlämnades direkt till platsbyggnadsförmedling.

5. *Förmedlingen av platserna*

Endast en sökande anvisades till varje plats. I princip skall den sökande, som först anmäler sig och som svarar mot kvalifikationskraven för den sökta platsen, anvisas. Företrädare har teknologer till för dem speciellt lämpade platser samt sådana studerande, som inte fullgjort den praktik som krävs för påbörjande av studierna i nästa årskurs eller för slutexamen.

För att bereda studerande med förtursrätt möjlighet att genom förmedlingen erhålla önskad praktikanställning hölls platserna av tekniska skäl öppna i 2 dagar (måndag—tisdag) och fick då endast preliminärt reserveras för övriga sökande.

I regel besökte eleverna vederbörande arbetsförmedling och tog där del av platsmaterialet och blev bokade för lämpliga anställningar. — I en del fall hade dock förmedlingen redan någon tid dessförinnan »skrivit in» de elever som önskat praktik. När de centralt ackvireerade platserna erhållits, gjorde man i dessa fall preliminära placeringar med stöd av platsbesked och besked om praktikönskemål. Först efter att detta skett togs i dessa fall kontakt med de sökande, som då fick ta ställning till pla-

ceringsförslagen. Detta arbetssätt krävde något mer tid ifråga om förarbete men uppges ha inneburit vinster i överblick och säkerhet vid placeringarna.

Vissa förmedlingar hade under säsongen särskilda mottagningar på vederbörande skola. På högskolorna i Stockholm och Göteborg sköttes kontakten med elevkåren av en särskilt anställd teknolog.

De *interlokala* kontakterna i förmedlingsarbetet togs i allmänhet per telefon.

Anvisning till praktikplats skedde på en blankett, på vars baksida en kopia av platsannonsern är avtryckt.

Efter 15/5 kunde även *förpraktiksökande* anvisas till lämpliga resterande platser.

Under förmedlingssäsongen 1963 vände sig totalt 5 575 elevpraktiksökande till arbetsförmedlingen. 4 271 av dessa erhöll placering.

6. *Kompletterande ackquisition*

På grund av bristande överensstämmelse mellan platsmaterial och de sökandes önskemål av olika slag måste — som ovan tidigare påpekats — kompletterande individuell ackquisition av platser göras genom arbetsförmedlingen. Av de 3 308 SIP-platserna kunde sålunda 2 884 tillsättas, vartill en kompletterande ackquisition på 1 392 platser gjordes för att uppnå den totala tillsättningen 4 271.

7. *Avrapportering*

Så snart anvisning till en praktikplats skett »avrapporterade» platsbyggnadsförmedling på ett interlokalt meddelandekort till AMS, som dagligen under säsongen skickade meddelande om avrapporterade platser till samtliga berörda förmedlingar.

Verksamhetens omfattning

Omfattningen av förmedlingsverksamheten för de studerande vid tekniska läroanstalter, som söker praktik med tillgång till det av SIP ackvireerade platsmaterialet, framgår av tabell 1.

Sammansättningen år 1963 av de sökande eleverna med hänsyn till utbildningsanstalter och placering i praktik framgår av tabell 2.

Omfattningen av förmedlingsverk-

Tabell 1. Praktikförmedling för studerande vid tekniska läroanstalter (expeditioner med tillgång till SIP:s platsmaterial) 1950—1963

År	SIP-platser till tfj:s förfogande	Elevpraktik-sök inskrivna vid tfj	Totalt	Anvisade elever	
				därav till	
				SIP-platser	andra platser
1950.....	1 363	1 503	1 075	685	390
1951.....	1 877	1 461	1 177	744	433
1952.....	1 850	1 369	1 061	784	277
1953.....	1 600	2 037	1 409	1 059	350
1954.....	1 838	1 721	1 387	1 094	293
1955.....	2 350	1 755	1 341	1 014	327
1956.....	2 400	1 880	1 394	1 007	387
1957.....	2 300	2 012	1 514	1 209	305
1958.....	1 943	2 589	1 911	1 452	459
1959.....	2 202	2 995	2 308	1 771	537
1960.....	2 912	3 298	2 574	1 911	664
1961.....	3 475	3 911	3 085	2 274	811
1962.....	3 615	4 691	3 501	2 604	897
1963.....	3 308	5 575	4 276	2 884	1 392

samheten för praktiksökande som avser att söka inträde vid teknisk läroanstalt (förpraktikanter) kan inte utläsas ur den löpande förmedlingsstatistiken. Av den särskilda registrering av praktiksökande, som företogs under tiden 1/4—30/9 1961, framgår emellertid att under ifrågavarande praktiksäsong uppgick antalet vid arbetsförmedlingen inskrivna sökande, som hade för avsikt att söka till teknisk läroanstalt till 2 750. Övriga uppgifter om de sökande och deras fördelning på läroanstalter framgår av tabell 3.

b) *Praktik inom administrativt och kameralt arbete för vissa grupper av universitetsstuderande (utom ekon stud)*

Praktik inom kommunal förvaltning (s. k. byråpraktik) har sedan 1946 förmedlats till blivande sökande till socialinstitut. Den särskilda undersökningen under perioden 1/4—30/9 1961 visar, 570 förpraktikanter då sökte byrå- eller anstaltspraktik genom arbetsförmedlingen. 365 av dessa, eller 64 procent, placerades i praktikarbete. Största omfattning hade verksamheten vid förmedlingarna i Stockholm och

Tabell 2. Elevpraktikförmedling för tekniker under förmedlingssäsongen 1963

Undervisningsanstalt	Antalet vid arbetsförmedlingen inskrivna elever	Placerade elever		
		Hela antalet placerade	därav	
			SIP-platser	andra platser
Tekniska högskolor.....	1 185	1 010	950	60
Universitetet.....	99	86	78	8
Tekniska gymnasier.....	3 661	2 798	1 592	1 206
Kommunala tekniska skolor.....	429	267	165	102
Privata tekniska skolor.....	201	115	99	16
Summa	5 575	4 276	2 884	1 392

Tabell 3. Praktikförmedling för förpraktiksökande inom industri och tekniska arbetsområden 1/4—30/9 1961

Utbildningsväg	Vid af inskrivna sökande	Summa placerade	därav i	
			praktikarbete	annat feriearbete
Teknisk högskola.....	339	205	191	14
Tekniskt läroverk.....	1 697	1 249	1 173	76
Teknisk skola eller institut.....	633	460	424	36
Annan teknisk utbildning.....	81	44	40	4
	2 750	1 958	1 828	130

Göteborg med 97 respektive 116 sökande. Förmedlingsverksamheten, som fortgår kontinuerligt under året, har ingått i det löpande förmedlingsarbetet vid respektive expeditioner.

Sedan förmedlingssäsongen 1960 har särskilda organisatoriska åtgärder för att tillgodose önskemål om praktik inom bl. a. förvaltning från *universitetsstuderande* vid de filosofiska och juridiska fakulteterna vidtagits inom tjänstemannaförmedlingen i *Stockholm*. Detta år inrättades en praktikbyrå för samhällsvetare, jurister och humanister under vår- och sommarmånaderna. Byråns ackvisition, som haft formen av skriftlig gruppackvisition med uppföljande telefonackvisition, har varit riktad till arbetsgivare inom den statliga och kommunala förvaltningen och de affärsdrivande verken men också till privata företag och organisationer. Den praktik, som anskaffats, har bestått av endera förvaltningspraktik eller merkantil praktik. Under de fyra år, som verksamheten bedrivits, har antalet sökande stigit på följande sätt:

År 1960	113 sökande
1961	217 »
1962	306 »
1963	407 »

Åren 1961—62 har ett 60-tal, år 1963 ett 80-tal sökande varit studerande vid

Uppsala universitet. — Studerande med samhällsvetenskaplig inriktning har från början utgjort den största delgruppen bland de sökande.

Fördelningen av de sökande efter studieinriktning var följande åren 1962 och 1963:

	1962	1963
Pol stud.....	193	203
Jur stud.....	37	83
Psykologer.....	32	18
Övriga humanister.....	30	52
Matematiker.....	14	51
	306	407

De sökande som placerades uppgick 1962 till 167 och 1963 till 224, motsvarande båda åren 55 %.

Av de sökande, som inte placerats av praktikbyrån, har några genom egna kontakter med arbetsgivare anskaffat önskad praktik. Av återstående sökande har flertalet erhållit anställning genom annan avdelning vid arbetsförmedlingen.

Vid övriga kårortsförmedlingar (*Lund* och *Göteborg*) har någon motsvarande expedition för praktikförmedling inte inrättats. Ett litet antal sökande har erhållit praktik genom interlokal samverkan mellan studentförmedlingarna på dessa kårorter och praktikbyrån i

Stockholm. Övriga praktiksökande i Göteborg har, så långt det varit möjligt, placerats av studentförmedlingen.

Man räknar med att ca 60 sökande placerats i förvaltningsarbete sommaren 1963 (grupperna naturvetare, pol. stud, övriga humanister, jurister och teknologer.) — I Lund placerades sommaren 1963 totalt 42 pol. stud, jurister och humanister i förvaltningsarbete.

Skillnaden mellan kårorterna i uttalat praktikintresse från de universitetsstuderandes sida kan ha flera orsaker. Av stor betydelse är utan tvivel den aktivitet, som yngre förbund eller ämnesföreningar utvecklar, när det gäller att i samarbete med tjänstemannaförmedlingen intresserade feriearbetsökande studerandena för att söka arbete, som är värdefullt ur praktiksynpunkt. Den organiserade form, som detta samarbete fått i Stockholm, stimulerar givetvis intresset från de sökandes sida, samtidigt som det ger bättre möjligheter att mäta verksamhetens omfattning. I viss utsträckning torde det praktikbehov, som praktikexpeditionen i Stockholm sökt täcka, tillgodoses inom den odifferentierade studentförmedlingen på övriga kårorter. Placeringsmöjligheterna är vidare väsentligt större i Stockholm än på övriga orter, framför allt inom förvaltning, men också i fråga om andra praktikanställningar, som dessa sökandegrupper alternativt kan vara intresserade av. Man får därför också i fortsättningen räkna med att tjänstemannaförmedlingen i Stockholm i viss mån fungerar som riksförmedling för sökande, som önskar erhålla statlig förvaltningspraktik.

Under sommaren 1963 placerades sålunda totalt 326 praktiksökande universitetsstuderande (utom ekon stud) i administrativt och kameralt arbete genom arbetsförmedlingarna i Stockholm inkl. Uppsala, Göteborg och Lund.

c) *Praktik inom förvaltning och merkantilt arbete för handelshögskolornas elever samt elever på andra merkantila utbildningsvägar*

Allt sedan tjänstemannaförmedlingens tillkomst har samarbete bedrivits mellan förmedlingarna i Stockholm och Göteborg och respektive *handelshögskolors* elevkårer. För denna verksamhet arvodesanställs under ett par månader en ekonomie studerande, som under tjänstemannaförmedlars ledning ackvirerar och förmedlar praktikplatser. Ackvisitionen har i Stockholm bedrivits som förberedande skriftlig grupp-ackvisition med telefonuppföljning. Liknande verksamhet inleddes i mindre skala säsongen 1962 vid tjänstemannaförmedlingen i Lund för elever inom den ekonomiska fakulteten. Förmedlingsbehov av snarlik art har förelegat i Uppsala för studerande, som genomgår *den akademiska sekreterarutbildningen*. Dessa sökande har förmedlats genom tjänstemannaförmedlingens fack-expedition för kontorsarbete, som därvid etablerat samarbete med arbetsförmedlingen i Stockholm.

Antalet sökande vid tjänstemannaförmedlingens expedition (»praktikbyrå») för ekonomie studerande i *Stockholm* har under de senaste åren varierat mellan 75 och drygt 100. Sommaren 1963 utgjorde antalet sökande 122 och antalet placerade 50. De platser, som erbjudits har övervägande varit av kameral natur och omfattat redovisning, bokföring, kassaarbete och liknande. Svårigheter har förelegat att tillgodose efterfrågan på reklampraktik och vissa år också försäljningsarbete. I *Göteborg* placerades 46 ekon stud i förvaltningsarbete. I *Lund* var 82 ekon stud anmälda som sökande till olika slag av arbete; av dessa placerades 28 inom förvaltning.

Under sommaren 1963 placerades sålunda sammanlagt 124 ekon stud i prak-

tikarbete genom arbetsförmedlingarna i Stockholm, Göteborg och Lund. Här till kommer placeringar genom andra arbetsförmedlingar i landet. Enligt rapporten om feriearbetsförmedling för studerande över 18 år (*hela riket*) fick under tiden 1/4—31/7 1963 totalt 148 ekon stud anställning inom administrativt, kameralt eller merkantilt arbete.

Övriga elevpraktiksökande inom kontor och handel återfinns på olika expeditioner, beroende på sökandes ålder och förmedlingskontorets utrustning. Expeditioner, som härvid kan komma i fråga, är för sökande under 18 år ungdomsförmedlingen (där sådan finns) och för samtliga sökande tjänstemannaförmedlingens kontorsförmedling, ferieexpeditioner och odifferentierade allmänna expeditioner. De praktikplatser, som lediganmälts respektive rapporterats som tillsatta inom kontor och handel, är till största delen sådana som anmälts till förmedlingen som praktikanställningar eller av förmedlingen ackvirerats för praktiksökandes räkning. Den vikariatstillsättning, som därjämte äger rum med praktiksökande, kommer inte fram i statistikuppgifterna.

I den rapport om feriearbetsförmedling för vissa grupper av studerande med längre utbildning (studerande över 18 år), som lämnats under de senaste åren, upptas f. n. ej data om praktikönskemål. Ur rapporten för perioden 1/4—31/7 1963 kan dock här noteras, att 872 handelselev- och handelskoleelever under perioden ifråga genom arbetsförmedlingen fick arbete i administrativt, kameralt, kontorstekniskt eller kommersiellt arbete.

Totalt har sålunda 1 020 studerande på olika merkantila utbildningsanstalter, placerats i arbete med anknytning till den pågående yrkesutbildningen.

d) Vårdarbete

Sökande, som efterfrågat vårdpraktik, har i stor utsträckning hänvisats till fackexpeditioner för vårdpersonal, där sådana funnits. Undantag har på en del förmedlingskontor gjorts för blivande inträdessökande till socialinstitut, som alternativt efterfrågat byrå- eller anstaltspraktik, och som därvid hänvisats till den tjänsteman, som handhar förmedlingsverksamheten inom förvaltning. Även andra sökandegrupper med intresse för anstalts- eller annan vårdpraktik har också i viss utsträckning haft alternativa praktikönskemål, företrädesvis i hem- och storhushåll. Samarbete har i sådana fall ordnats mellan vårdexpeditionen och expeditionen för husligt arbete.

Under sommarhalvåret 1961 sökte ca 1 200 blivande inträdessökande praktik vid barnvårdande institutioner eller andra slag av vårdanstalter. Förmedlingsverksamheten för de sökandegrupper, som efterfrågar vårdpraktik, torde vara jämnare fördelad under året än för andra grupper av förpraktiksökande.

Från och med den 1 januari 1963 har, som nämnts (avsnitt 3.3), genomförts en omorganisation av förmedlingsarbetet inom vårddyrkena i samband med arbetsförmedlingens övertagande av förmedlingen för legitimerade sjuksköterskor. Den redovisning, som fr. o. m. 1963 lämnas enligt Nordisk yrkesklassificering, upptar under X 32 praktikarbete inom vårddyrken. Antalet registrerade tillsatta sådana praktikplatser uppgick 1963 till 1 034.

e) Journalistik; reklam m. m.

Förmedlingen av praktikplatser inom journalistik, reklam och konsthantverk har hittills haft en mycket begränsad omfattning. Sökande till de berörda utbildningsanstalterna har i stor utsträck-

ning erhållit skolans hjälp med att anskaffa erforderlig praktik.

f) Jordbruk och skogsbruk

Det totala antalet praktikanter inom jordbruk och skogsbruk är betydande. Förmedlingens medverkan vid anskaffande av praktik har emellertid varit begränsad. Sökande till den lägre jordbruksutbildningen torde i stor utsträckning ha erhållit erforderlig praktik på familj jordbruk. Medverkan till praktikanställning lämnas också av jordbrukets organisationer och — för skogspraktikanternas del — av domänverket och skogsvårdsstyrelserna. — Under 1963 tillsattes enligt rapporten efter Nordisk yrkesklassificering 84 praktikplatser inom jord- och skogsbruk.

g) Sjöfart

Den praktik, som erfordras för antagning till sjöbefälsskolornas nautiska och maskintekniska linjer (sjöpraktik på däck respektive i maskin) erhålles genom att blivande sökande seglar som manskap eller som befälselev på elevfartyg respektive mönstrar som motorman, eldare eller motorelev. Elev på godkänt elevfartyg får därvid tillgodoräkna sig denna tid med 2 gånger den verkliga tjänstgöringen, dock räknas högst 6 månaders tillägg. Anställning ombord söks genom sjömansförmedlingen, som därvid också handhar praktikförmedlingsuppgifter. Dessa kommer att ingå som en del av den totala förmedlingsverksamheten.

h) Husligt arbete

Det totala årliga antalet praktikanter inom hem- och storhushåll torde uppgå till ca 10 000. Praktikanterna i hemhushåll möts av en aktiv efterfrågan från praktikgivarnas sida, dels annonsvägen, dels genom arbetsförmedlingen. Förmedlingen av hushållsplatser är

helt integrerad med övrig förmedlingsverksamhet vid fackexpeditionerna för husligt arbete och expeditionerna för ungdomsförmedling. Möjligheter saknas därför att bedöma hur stor del av förmedlingsverksamheten inom husligt arbete som tjänat att tillgodose behov av praktik. Endast 149 som praktikplatser anmälda anställningar rapporterades som tillsatta 1963 (Nordisk yrkesklassificering) inom husligt arbete.

i) Överslag av praktikförmedlingsverksamheten med stöd av tillgänglig statistik

Årsredovisningen för 1963 genom Nordisk yrkesklassificering upptar totalt 10 272 lediga och 9 104 tillsatta praktikplatser. Tillsättningarna fördelar sig inom olika arbetsområden på följande sätt uppdelat månad för månad (tabell 4).

Till tabell 4 kan följande kommentar lämnas.

Praktiken för studerande vid tekniska utbildningsanstalter har hänförts dels till Tekniskt arbete och laboratoriearbete, dels till Tillverkningsarbete m.m. med tillsammans 6 885 tillsatta platser.

Inom vårdområdet kan utöver de här rapporterade 1 034 tillsatta praktikplatserna ha förmedlats reguljära anställningar inom sjuk- och hälsovård, som tillgodosett den sökandes praktikbehov.

Utöver de 914 tillsatta praktikplatserna inom Förvaltning och Kontors- och handelsarbete kan man räkna med att ett antal sommaranställningar på kontor förmedlats till elever vid merkantila utbildningsvägar utan att platserna registrerats som praktikplatser.

Den rapporterade tillsättningen av praktikplatser inom Jordbruks- och skogsarbete, 84 anställningar, torde närmast avse anställningar som lantbrukselev resp. skogspraktikant.

Tabell 4. Tillsatta praktikplatser 1963 (redovisning enligt Nordisk yrkesklassificering).

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Totalt
X31 Tekn arb, lab arb.....	70	41	658	398	492	213	106	99	122	53	38	18	2 308
X32 Vårarbete....	126	65	88	87	114	94	50	110	113	73	64	50	1 034
X33 Förvaltning....	28	14	12	63	100	59	21	32	35	12	22	13	411
X34 Kontors- och Handelsarb....	20	8	17	63	213	92	30	21	23	2	6	8	503
X35 Jordbruks- och skogsarb..	11	2	8	15	9	13	8	5	4	6	2	1	884
X36 Kommunika- tionsarb.....	—	—	12	4	7	1	—	2	2	—	3	—	31
X37 Tillverknings- arb.....	46	60	866	967	1 132	866	123	113	169	80	105	50	4 577
X38 Husligt arbete	26	13	13	15	16	15	8	14	7	9	10	3	149
X39 Övrig praktik	2	—	—	—	—	—	—	1	3	1	—	—	7
	329	203	1 674	1 612	2 083	1 353	346	397	478	236	250	143	9 104

Beträffande praktik inom Kommunikationsarbete kan man utgå från att hela förmedlingen av erforderlig sjöpraktik — uppskattningsvis motsvarande 6—700 årsplatser — faller utanför redovisningen.

Inom husligt arbete gäller, liksom för flera av de tidigare nämnda områdena, att den övervägande delen av den efterfrågade praktiken erhålls genom förmedling av ledigannmälda hushållsplatser.

3.5.2 Feriearbetsförmedling

a) Feriearbetsförmedling för studerande över 18 år

En utgångspunkt för en bedömning av förmedlingsverksamheten för feriearbets sökande äldre studerande är antalet under året inskrivna arbetssökande studerande. Fram till och med 1962 utgörs dessa som förut nämnts enligt *Yrkesförteckningen* av tre skilda grupper, nämligen »studerande, som utbildar sig till ämneslärare och som erhållit betyg i något eller några läroämnen» (fil. stud., fil. kand. och teol. kand.) elever vid folk- och småskoleseminarier samt studenter, som ej tillhör de först nämnda två grupperna. Den senare gruppen utgör den numerärt största inom detta förmedlingsområde. De yrkesgruppsnummer, på vilka dessa sökande till utgången av år 1962 fördes, användes inte för registrering av lediga platser, varför förmedlingsdata endast kan lämnas för antalet sökande.

Under perioden 1950 till 1960 fördubblades antalet arbetssökande studerande tillhörande de nämnda grupperna, från 7 803 sökande år 1950 till 15 595 år 1960. 1961 inskrevs 18 747 sökande tillhörande dessa grupper, vilket utgjorde 29 procent fler än under 1960 och innebar den hittills största pro-

År	Antal	Index
1950.....	7 803	100
1951.....	7 979	102
1952.....	7 678	98
1953.....	8 130	104
1954.....	8 435	108
1955.....	8 888	114
1956.....	9 065	116
1957.....	9 849	126
1958.....	11 369	146
1959.....	13 456	172
1960.....	15 595	200
1961.....	18 747	240
1962.....	22 081	283

centuella ökningen på ett år. Ökningen mellan 1961 och 1962, då 22 081 sökande inskrevs, uppgick till 18 procent. Den relativa ökningen har varit påfallande hög under perioden 1958—1962, då antalet sökande steg med ca 95 procent.

Arbetssökande äldre studerande är aktuella vid förmedlingen under hela året. I betydande omfattning förmedlas dessa sökande till lärarvikariat, men också vakanser inom andra yrkesområden tillsätts med arbetskraft ur dessa grupper. Många sökande är givetvis intresserade både av extraarbete under terminerna och av feriearbete. En stor andel vänder sig slutligen till förmedlingen uteslutande med önskemål om sommararbete. En grov uppskattning av antalet feriearbets sökande äldre studerande tillhörande de nämnda grupperna erhåller man, om hela antalet sökande i april summeras med nyinskrivningen under de tre följande månaderna. Enligt denna beräkningsmetod skulle 60 till 65 procent av de arbetssökande studerande vara aktuella vid arbetsförmedlingen under våren och sommaren. (7 985 år 1959, 9 351 år 1960, 12 120 år 1961 och 13 790 år 1962). Antalet på detta sätt framräknade feriearbets sökande äldre studerande har stigit något kraftigare under åren 1959—1962 än hela antalet under året arbetssökande (med 74 procent respektive 64 procent).

Med införande av *Nordisk yrkesklassificering* fr. o. m. år 1963 kan gruppen studerande ej längre skiljas från gruppen nyexaminerade. En bedömning av andelen feriearbets sökande studerande blir därför knappast möjlig utifrån den statistik, som bygger på denna klassificering.

Från och med 1961 har man dock den tidigare nämnda *specialrapporten över feriearbetsförmedling* för sökande med längre teoretisk utbildning. Den sammanfattar all sådan feriearbetsförmedling för studerande över 18 år som skett under perioden 1/4—31/7. Hela antalet sökande uppgick under resp. förmedlingssäsonger 1961 till 13 591, 1962 till 22 288 och 1963 till 28 876. En översikt av denna förmedlingsverksamhet under den sistnämnda säsongen lämnas i tabell 5.

Yrkesområden enligt tabell 5:

- 0 = Tekniskt, naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt, humanistiskt och konstnärligt arbete.
- 1 = Administrativt arbete.
- 2 = Kameralt och kontorstekniskt arbete.
- 3 = Kommersiellt arbete.
- 4 = Lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete.
- 5 = Gruv- och stenbrytningsarbete m. m.
- 6 = Transport- och kommunikationsarbete.
- 7—8 = Tillverkningsarbete — maskinskötsel m. m.
- 9 = Servicearbete.

Följande kommentar till tabell 5 skall lämnas.

De universitets- och högskolestuderande (inkl. nyexaminerade läroverkslärare) uppgick till 6 367 eller 22 %, seminarister, folk- och småskollärare 1 573 eller 5 % samt handelsgymnasister och handelsskoleelever 2 502 eller 9 %. Gruppen studenter, som inte tillhörde någon av de nyss nämnda grupperna, uppgick till 6 505 eller 22 % och andra studerande över 18 år till 11 929 eller 42 %.

Av de 28 876 studerande över 18 år

som sökte feriearbete placerade förmedlingen 17 250 eller 60 % (mot 12 989 eller 58 % år 1962 och 7 725 eller 57 % år 1961). Placeringsresultatet olika utbildningsgrupper emellan visade väsentliga skillnader.

Redovisningen av vilka yrkesområden som tagit emot studerande visar att det största antalet, 3 836 eller 22 %, gick till servicearbete inom hotell, restaurang, husligt arbete m. fl. områden. 3 208 eller 19 % fick tillverkningsarbete, maskinskötsel m. m. inom industri och hantverk (detta område inbegriper utöver produktionsarbete bl. a. paketerings-, lastnings-, lager-, förråds- och diversearbete). En ungefär lika stor andel, 3 177 eller 18 %, arbetade inom yrkesområde 0, till vilket bl. a. hör tekniskt biträdesarbete, laboratoriearbete och arbete inom hälso- och sjukvård. Till kameralt och kontorstekniskt arbete gick 2 433 eller 14 %. Till transport- och kommunikationsarbeten (inkl. sjöfart, tele, post etc.) gick 2 137 eller 12 %. Försäljnings- och affärsarbete sysselsatte 1 120, lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete 1 038, administrativt arbete 186 samt gruv- och stenbrytningsarbete m. m. 115. — Arbetsområdena, som anges rubrikmässigt i tabellen, hänför sig till indelningen i *Nordisk yrkesklassificering*. Någon närmare analys av arbetsuppgiftens art kan ej göras med ledning av statistiken, men tidigare uppgifter tyder på att åtminstone hälften av anställningarna hänför sig till »servicearbete» i vidsträckt mening (inom hotell och restaurang, husligt arbete, värdyrken, kommunikation, handel m. m.).

Utöver vad som framgår av den här återgivna tabellen kan av rapporten även erhållas data om verksamhetens omfattning i olika län. Liksom de båda föregående åren var tillströmningen av sökande störst från områden med de

Tabell 5. Feriearbetsökande studenter m fl 1/4 31/7 1963. Hela riket

	Antal sökande		Summa placerade		Antal placerade efter yrkesområde*								
	Totalt	Därav kvinnl	Totalt	Därav kvinnl	0	1	2	3	4	5	6	7-8	9
1-3 Fil stud.....	4 540	2 049	2 612	1 069	700	49	430	187	132	5	217	515	377
1 Naturvetare.....	1 330	375	712	166	190	3	69	48	31	31	79	220	70
2 Sämhällsvetare.....	886	255	530	130	128	38	131	17	17	2	37	99	61
3 Övriga humanister.....	2 304	1 419	1 370	700	382	8	230	122	84	1	101	196	246
4 Läroverkslärare.....	351	124	201	69	168	3	2	2	1	12	12	5	10
5 Sem stud.....	1 043	829	515	400	131	1	42	30	41	1	31	38	200
6 Småskollärare.....	218	215	135	134	23	2	16	22	17	2	2	5	48
7 Dolkskollärare.....	312	88	165	46	36	3	4	11	10	10	32	22	47
8 Jur stud.....	367	66	210	51	25	15	45	27	4	40	40	23	31
9 Teol stud.....	79	20	35	7	9	2	2	2	2	2	6	8	8
10 Med stud.....	163	42	78	25	22	7	7	3	5	5	14	14	16
11 Med kand, med lic.....	328	55	284	49	273	4	4	4	3	1	6	2	2
12 Odont stud, odont kand.....	145	51	87	20	19	8	123	17	17	2	31	12	12
13 Ekon stud.....	414	52	231	30	12	26	505	43	23	2	24	31	15
14 Handeltsgynn elever.....	1 507	807	940	473	24	26	262	31	13	13	180	89	94
15 Handeltsskolelever.....	995	556	629	304	14	5	628	318	292	17	379	698	810
16 Övriga studenter.....	6 505	3 491	3 719	1 989	536	41	628	318	292	17	379	698	810
17 Andra stud över 18.....	11 929	6 099	7 409	3 545	1 185	33	363	425	495	88	1 029	1 691	2 100
Summa 1963.....	28 876	14 544	17 250	8 238	3 177	186	3 433	1 120	1 038	115	2 137	3 208	3 836
Därav kvinnl.....					1 984	65	1 650	786	404	7	107	446	2 789
Summa 1962.....	22 288	11 221	12 989	6 264									
Summa 1961.....	13 591	6 809	6 725	3 791									

* Yrkesområdets sifferbeteckning hänför sig till Nordisk yrkesklassificering

största utbildningsanstalterna: Stockholms stad med 5 582 sökande, Göteborgs och Bohus län med 4 203, Malmöhus län med 2 799 och Uppsala län med 2 117. Av övriga län hade Norrbottens, Västerbottens och Gävleborgs län i nämnd ordning högsta antalen sökande.

Drygt 2 000 av de studerande har fått anställning genom samverkan med arbetsförmedlingar i olika län.

Andelen sökande från universitetsstäderna utgjorde 13 851 eller 48 %.

Ett placeringsresultat under åren 1961—1963 på omkring 60 % av hela antalet sökande kan te sig förhållandevis lågt. Redan i rapporten för år 1961 uttrycktes tvekan om förmedlingsresultatet kunde nämnvärt höjas. Som skäl för denna tvekan anfördes följande:

»De feriearbetssökandes situation skiljer sig i många fall väsentligt från andra arbetssökandes. Vid tillfället för ett eventuellt arbetserbjudande har den studerande ofta alternativa planer att väga det erbjudna sommararbetet mot. En del skriver in sig vid arbetsförmedlingen mest för att gardera sig, om dessa deras planer skulle gå om intet. Andra vill bevaka chansen till ett speciellt förmånligt arbetserbjudande — uteblir detta använder man sommaren till något annat. — Slutligen söker många studerande ett kortvarigt sommararbete under en noga fixerad tidsperiod, och därmed minskas givetvis förmedlingens möjligheter att erbjuda ett arbete, som motsvarar den sökandes önskemål.»

Utvecklingen under åren 1961—1963 visar, som framgått av redogörelsen, en stor kapacitetsökning. Även tillsättningsprocenten har under denna tid stigit något, från 57 till 60 %. Den ringa höjningen procentuellt sett av placerade tyder dock på att de ovan citerade övervägandena ger en riktig

karaktistik av feriearbetsförmedlingens särdrag.

b) Feriearbetsförmedling för studerande under 18 år

Inom förmedlingsverksamheten för skolungdom och annan ungdom under 18 år gör förmedlingsstatistiken t. o. m. 1962 åtskillnad mellan ferieplatser och reguljära anställningar. Uppgifter om antalet feriearbetsökande skolungdomar saknas däremot.

Fr. o. m. juli 1950 kan antalet tillsatta ferie- och eftermiddagsplatser särskiljas ur ungdomsförmedlingens statistik. Av hela antalet sådana platser torde eftermiddagsplatserna svara för ca 10 procent.

Den del av ferieförmedlingen, som hänför sig till sommarlovet, kan uppskattas med ledning av antal tillsatta ferieplatser under månaderna maj—augusti (se tabell 6).

Under den period, som statistiken omfattar, har antalet tillsatta ferieplatser visat stor känslighet för växlingar i konjunkturen. Under den i tabellen redovisade perioden sjönk antalet tillsatta platser mellan åren 1957—1958 för att sedan visa en oavbruten stegring fram t. o. m. sommaren 1962, (18 445 tillsatta platser). Antalet tillsatta platser under sommaren 1963 understeg med ca 1 000 platser föregående års tillsättning.

c) Överslag av feriearbetsförmedlingsverksamheten med stöd av tillgänglig statistik

Som i det föregående flera gånger framhållits, är det inte möjligt att ur feriearbetsförmedlingen klart urskilja vilka anställningar som har praktikfunktion och vilka som ej har det. Betydligt lättare är att bestämma hela omfattningen av den förmedlingsverksamhet, som avser att bereda studeran-

Tabell 6. Ungdomsförmedling: n (sökande under 18 år.)

År	Hela antalet tillsatta platser (m + kv)					Därav ferie- (och em-) platser (m + kv)				
	Maj	Juni	Juli	Aug.	S:a	Maj	Juni	Juli	Aug	S:a
1957.....	8 019	16 615	11 743	10 971	47 348	1 362	7 467	4 880	752	14 461
1958*.....	7 738	15 386	11 797	10 171	45 092	1 456	6 520	3 863	599	12 438
1959.....	9 321	16 664	12 223	11 380	49 588	1 593	6 637	3 661	638	12 529
1960.....	9 853	19 569	12 347	12 702	54 471	1 955	6 988	3 544	970	13 457
1961.....	11 044	23 134	12 497	12 379	59 054	2 811	9 922	3 661	1 054	17 448
1962.....	10 402	21 743	14 075	12 658	58 878	3 050	9 057	4 857	1 481	18 445
1963.....	9 490	20 590	14 032	11 451	55 563	2 512	8 401	5 306	1 252	17 471

* Fr o m april 1958 registreras platserna den månad de kommit in; detta kan något påverka fördelningen av tillsatta ferieplatser.

de arbete under ferierna (oavsett om detta feriearbete har praktikfunktion eller ej).

I fråga om studerande över 18 år omfattade förmedlingen av praktik och annat arbete under sommarferierna år 1963 enligt den ovan redovisade rapporten (avsnitt 3.5.2.a) och elevpraktiken för studerande vid tekniska utbildningsanstalter (avsnitt 3.5.1.a) sammanlagt 34 451 sökande och 21 526 placeringar.

I fråga om de studerande under 18 år har ej de sökande utan enbart place-

ringarna i feriearbete registrerats. De tillsatta platserna uppgick år 1963 till ca 17 471 under tiden maj—augusti. Den totala feriearbetsförmedlingen under sommaren 1963 skulle alltså med utgångspunkt från dessa siffror omfatta närmare 40 000 placeringar.

3.5.3. Redovisning av verksamheten län för län förmedlingssäsongen 1963

En redovisning av verksamheten län för län under förmedlingssäsongen 1963 lämnas i bilaga 1.

År	Helt enkelt (statistisk distrikt)			Dessa värde för ett hufvud		
	1901	1902	1903	1901	1902	1903
1903	2 100	20 500	44 000	11 000	20 500	44 000
1902	10 400	21 700	41 000	10 400	21 700	41 000
1901	11 011	23 184	42 407	11 011	23 184	42 407
1900	9 853	19 858	42 717	9 853	19 858	42 717
1900	9 851	19 861	42 721	9 851	19 861	42 721
1900*	7 732	17 800	40 171	7 732	17 800	40 171
1900	8 019	16 612	41 711	8 019	16 612	41 711

* På den april 1900-beräkningen hvarvid den nämnda siffran för detta land är 7 732. Beräkningen av tillfälliga försökare.

de arbetet under följande år, och en del af arbetet har varit i följande lägenhet. Detta beror på att de arbetare som varit i denna lägenhet under åren 1901 och 1902 har varit i denna lägenhet under åren 1901 och 1902.

I fråga om arbetarna för 1903 och 1904 har arbetarna varit i denna lägenhet under åren 1903 och 1904. Detta beror på att de arbetare som varit i denna lägenhet under åren 1903 och 1904 har varit i denna lägenhet under åren 1903 och 1904.

De arbetarna för 1905 och 1906 har varit i denna lägenhet under åren 1905 och 1906. Detta beror på att de arbetare som varit i denna lägenhet under åren 1905 och 1906 har varit i denna lägenhet under åren 1905 och 1906.

4. BEHOV AV PRAKTIK

4. BEHOV A/ PRAKTIK

Behov av praktik

4.1 Inledande synpunkter

I kapitel 4 görs för vissa utbildningsvägar en sammanställning av beräknad intagning, praktikbestämmelser och praktikbehov.

Uppgifterna om *begränsad intagning* till de olika utbildningarna under perioden 1965—71 har sammanställts inom AMS prognosinstitut. Källhänvisningar för dessa uppgifter har sammanförts i en särskild notförteckning (avsnitt 4.2.13), till vilken hänvisningar i det följande görs såväl i texten som i återgivna tabeller.

De *praktikbestämmelser* som omnämnas är sådana, som innebär krav på eller meritvärdering av praktik för inträde vid utbildningsanstalt eller krav på praktik för erhållande av viss examen eller behörighet till viss tjänst. — Bestämmelser som innebär krav på yrkesvana av bestämd längd tas i regel ej med i den följande framställningen. Som exempel härpå kan nämnas den branschvana, som erfordras för tillträde till vissa detaljhandelskurser, eller den långvariga yrkesvana, som är ett krav för antagning till de pedagogiska kurserna för yrkeslärare. Inte heller har i regel sådan praktik medtagits, som helt är inordnad i den skolmässiga utbildningen och utgör den del av en kombinerad praktisk-teoretisk yrkesutbildning, som exempelvis är fallet med den praktiska utbildning, som ingår i sjuksköterskeutbildningen.

Den beräkning av omfattningen av *praktikbehovet*, som görs, avser i första hand den obligatoriska praktiken. Hänsyn tas också till praktik, som därutöver meritvärderas. Där så är möjligt görs en uppskattning av praktikbehovet för hela området.

I detta kapitel behandlas däremot ej »praktikförmedlingsbehövet», d. v. s. behovet av den offentliga arbetsförmedlingens eller andra organs medverkan för anskaffning och förmedling av praktik. Denna fråga tas i stället upp i inledningen till kapitel 5, där utredningens synpunkter och förslag läggs fram.

4.2 Praktikbestämmelser och praktikbehov inom olika utbildningsområden

4.2.1 Utbildning för tekniska områden

Tekniska högskolor

Civilingenjörer utbildas vid Kungl. Tekniska Högskolan (KTH), Chalmers tekniska högskola (CTH), Tekniska Högskolan i Lund (LTH) samt vid Uppsala universitet. Vid meritvärderingen för intagning vid högskolorna ger praktik ej poäng. Praktik före studierna rekommenderas emellertid. För avgångsexamen fordras inom flertalet avdelningar minst 6 månaders praktik. Viss del av den obligatoriska praktiken kan få fullgöras före inträdet vid högskolan. Praktiken skall i huvudsak vara fullgjord inom respektive avdelnings område. Den praktik, som er-

fordras vid avdelningen för lantmäteri (KTH) bör helst anskaffas före inträdet vid högskolan, då studietidens somrar nästan helt är anslagna till kurser.

Höstterminen 1962 antogs till de tekniska högskolorna och civilingenjörsutbildningen i Uppsala sammanlagt 1 355 elever. Antalet ansökningar uppgick till ca 4 750. Det är inte bekant i vilken utsträckning dubbelansökningar förekom.

Antalet nybörjarplatser vid de tekniska högskolorna (och motsvarande) beräknas till följande:¹

1965/66	1 880
1966/67	2 120
1967/68	2 440
1968/69	2 660
1969/70	2 870
1970/71	2 870

Utgår man ifrån, att eleverna i genomsnitt fullgör 2 månader av praktiken före intagningen vid högskolan och återstående 4 månader under studietiden, kan praktikbehovet 1964 och 1965 beräknas till 5 000—5 600 platser per år. Därefter ökar behovet betydligt om oförändrade bestämmelser om praktik bibehålles.

Teknologie magisterutbildning

Fr. o. m. läsåret 1963/64 finns i Linköping och Örebro en teknisk utbildning på högskolenivå för blivande lärare vid gymnasier och fackskolor. Den skall leda till undervisningskompetens i matematik, fysik och vissa grundläggande tekniska ämnen. Examenstiteln blir teknologie magister. Utbildningslinjer finns nu beträffande elektroteknik och teknisk fysik. Förslag föreligger om utbildning av teknologie magistrar även vid tekniska högskolan i Stockholm.

Intagningskapaciteten är i Linköping 40 och i Örebro 40. I Stockholm före-

slås 30 komma att antas läsåret 1964/65, 45 läsåret 1965/66 och 60 läsåret 1966/67.

Inträdeskrav är examen från tekniskt gymnasium eller från reallinjens matematiska gren med godkänt i matematik, fysik och kemi. Meriterande är teknisk praktisk erfarenhet.

Den ämne-teoretiska utbildningen är på tre år. Den följes av en termins pedagogisk utbildning, varefter lärarkandidaten under ytterligare en termin — hans första undervisningstermin — handledes av en erfaren lärare. Därefter måste lärarkandidaten tjänstgöra som lärare ännu en termin innan han får avlägga teknologie magisterexamen. Dessförinnan måste han ha fullgjort 6 månaders industripraktik.

Gymnasier

Gymnasieingenjörer utbildas vid tekniska gymnasier (tidigare: högre tekniska läroverk). Tekniska gymnasier, som hittills finns inrättade på ca 30 platser i landet, omfattar för närvarande 3 års dagundervisning. Vid 13 tekniska gymnasier finns också en 2-årig studiegång, kallad specialkurs vid tekniskt gymnasium (tidigare: fackskola vid HTL), alternativt 2 års aftonundervisning och 1 års dagundervisning eller 4 års aftonundervisning. Vid tre tekniska gymnasier finns en särskild studiegång på 3 terminer för studenter.

Enligt nu gällande krav fordras för inträde vid tekniska gymnasier 2 månaders industriell praktik av sådan art, att den kan anses vara en god förberedelse för studierna. Praktik räknas som merit enligt formeln $0,2xt$, där t = praktiktiden i månader, upp till 12 månader. För praktik därutöver tillgodoräknas poäng enligt formeln $0,1xt$, dock ytterligare högst 12 månader. För

¹ Se notförteckning, avsnitt 4.2.13.

uppflyttning i årskurs III fordras 6 månaders industriell praktik.

För antagning till specialkurs vid tekniskt gymnasium krävs fullgjord industripraktik av godkänt slag under minst 24 månader, om ansökan gäller 2-årig lärogång — vid mätningsteknisk linje är dock ett års praktik tillräcklig — och minst 2 månader, om ansökan gäller 3- eller 4-årig lärogång. För uppflyttning till högsta årskursen fordras dock minst 24 månaders praktik inom det ämnesområde, som utbildningen avser. Studenter, som söker till den särskilda studiegången på 3 terminer, skall ha fullgjort 4 månaders godkänd industripraktik.

Ovan relaterade antagningsbestämmelser för de tekniska gymnasierna kommer endast att gälla under de allra närmaste åren till dess den nya gymnasiereformen börjat tillämpas.

1960 års gymnasieutredning föreslår att kravet på förpraktik för intagning till det nya gymnasiets 4-åriga tekniska sektor helt slopas beträffande samtliga hittills föreslagna lärokurser inom de allmänna, ekonomiska och tekniska sektorerna. Utredningen har beträffande praktikens utformning under studietiden stannat för att densamma bör omfatta dels av läroplanen reglerad praktik i skolverkstad, dels ock en i viss omfattning styrd industripraktik. Skolpraktiken skulle förekomma i de båda första årskurserna och bestå av två veckotimmar koncentrerade till fyra kvällstimmar varannan vecka.

Detta motsvarar ungefär två veckors heltidsarbete per läsår. Praktiken på industrins arbetsplatser, miljöpraktiken, skulle däremot kunna utsträckas till minst sex veckor per sommar. Denna praktik skulle fullgöras under andra och tredje feriesomrarna.

Elevpraktiken i gymnasiets tekniska sektor skulle alltså få utformning som framgår av tabell 7.

Till dess att det nya gymnasiet börjat fungera måste man under en övergångstid räkna med praktikbehovet för de nuvarande tekniska gymnasierna.

Den årliga intagningen till de tekniska gymnasierna uppgick 1962 till ca 4 000 elever och beräknas därefter ha stigit till ca 5 000 elever. Antal sökande var 1962 ca 7 000. Hittills har ca 40 % av de sökande avvisats på grund av platsbrist. Avvisningsprocenten kan beräknas nedgå något på grund av den snabba utbyggnaden av intagningskapaciteten.

De nuvarande inträdesvillkoren torde medföra ett praktikbehov på ca 8 500 platser under 1964.

Meritvärderingen av praktik upp till 24 månader medför, att blivande sökande till tekniskt gymnasium kan beräknas ta praktikutrymmen i anspråk även under annan tid av året än sommaren.

Intagningen till de tekniska gymnasiernas specialkurser omfattar för närvarande ca 500 elever, varav ca hälften med 2-årig studiegång (24 månaders inträdespraktik) och hälften med

Tabell 7. Elevpraktiken i gymnasiets tekniska sektor

Period	Praktikens art	Tid
årskurs 1.....	skolpraktik	motsv ca 2 veckor
sommaren efter åk 1.....	»	» » 4 »
årskurs 2.....	»	» » 2 »
sommaren efter åk 2.....	miljöpraktik	minst 6 »
sommaren efter åk 3.....	»	» » 6 »
		minst 20 veckor

3-årig (2 månaders inträdespraktik). Sökande till den 2-åriga studiegången har i regel fullgjort praktik i form av reguljärt yrkesarbete.

Nästan alla sökande har intagits till specialkurserna.

I det nya gymnasiet tekniska sektor beräknas årligen kunna intagas 22 % av elevantalet till hela gymnasiet. Gymnasiets hela elevantal uppskattas komma att omfatta 30 % av en årskull. Detta betyder, att antalet elever i en årskurs i gymnasiet tekniska sektor skulle uppgå till 6 000—6 600. Vid utplacering av elever från två årskurser i sommarpraktik kan det årliga praktikbehovet beräknas uppgå till ca 10 900 vid fullt utbyggd gymnasieorganisation. En del av de i första årskursen intagna eleverna beräknas då ha övergått till teknisk högskola efter årskurs 3.

Fackskolorna

1962 års fackskoleutredning föreslår, som omnämnes i inledningskapitlet, att krav på förpraktik slopas. För inträde i tekniska fackskolans andra årskurs skulle regelmässigt krävas minst tolv månaders industripraktik. Den särskilda expertgruppens förslag till s. k. styrd praktik, vilket förslag utredningen önskar få prövat på försök, förutsätter även ett års praktik.

Fackskolorna skall utgöra en tvåårig påbyggnad på grundskolan. Utredningen föreslår därför att flertalet 16-åring-

ar inom en upptagningsregion bör ha genomgått grundskolans årskurs 9. Tillstånd att upprätta fackskola skulle ges där minst 70 % av 16-åringarna genomgått årskurs 9. Detta innebär att av det totala antalet klasser vid fullt utbyggd fackskoleorganisation skulle följande andel vara inrättad respektive år under perioden 1963—68: 1963: 6 %, 1964: 25 %, 1965: 35 %, 1966: 50 %, 1967: 55 %, 1968: 65 %. Helt utbyggd skulle fackskoleorganisationen kunna vara år 1970.

Antalet klasser i fackskolans årskurs 1 beräknas av fackskoleutredningen i betänkandet sid. 241, tabell 9. Ovan refererade förslag beträffande utbyggnadstakten bygger på alt. b) i tabellen. Om man utgår från att den tekniska fackskolan kommer att omfatta 30 % av elevantalet och att elevantalet i varje klass kommer att bli 30, kommer elevantalet i den tekniska fackskolan under åren 1965—1968 bli enligt tabell 8.

Vid fullt utbyggd fackskoleorganisation beräknas en årskurs i teknisk fackskola totalt omfatta 7 000 elever. Av dessa kan 5 250 beräknas behöva fullgöra praktik före inträdet i årskurs 2.

Tekniska skolor och övriga tekniska utbildningsanstalter

Under en övergångstid — och i vissa fall även därefter — innan det nya gymnasiet och den nya fackskolan helt

Tabell 8. Elevantalet i den tekniska fackskolan 1965—1968

År	Antal klasser	Antal elever	
		Hela fackskoleorganisationen	Tekniska fackskolor
1965.....	344	10 320	3 096
1966.....	464	13 920	4 174
1967.....	499	14 970	4 491
1968.....	617	18 510	5 553

genomförts kommer givetvis tekniska skolor, tekniska aftonskolor och tekniska institut att utbilda ingenjörer. Kommunala tekniska skolor med heldagsundervisning finns på ett stort antal orter. Undervisningen omfattar en teknikerkurs på 3 terminer, följd av en högre fackkurs på 2 terminer. Vid vissa skolor finns endast teknikerkurs. I regel krävs minst 6 månaders praktik för inträde. Konkurrensen om platserna gör emellertid att längre praktik är vanlig. Undervisningen vid de kommunala tekniska aftonskolorna omfattar en teknikerkurs på 6 terminer följd av en högre fackkurs på 4 terminer. Praktiken fullgörs huvudsakligen under studietiden. Vid övriga tekniska skolor och institut varierar kravet på inträdespraktik mellan 6 månader och 1 år. Som prognos beträffande intagningen

till ovan behandlade utbildningsanstalter lämnas följande uppgifter.

Övriga tekniska utbildningsvägar

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, mejeriavdelningen, utbildar mejerister vid mejeriskolan och mejeriingenjörer vid den högre mejerikursen.^{xx} För inträde vid mejeriskolan krävs 1 månads ladugårdspraktik och 2 1/2 års mejeripraktik, varav minst 2 år vid elevmejeri. Till den högre me-

^x Uppskjutandet av gymnasiereformen medför en viss förskjutning i här av utredningen gjorda beräkningar avseende antalet potentiella praktikanter. Siffrorna beträffande elevintagen torde emellertid inte påverkas. Nedan har utredningens beräkningar justerats på de aktuella punkterna.

^{xx} Nedlägges med 1964 års utgång. I stället utbildas civilingenjörer kemister på livsmedelslinjen (nov 1964).

Tabell 9. Beräkning av intagningen till vissa tekniska utbildningsanstalter 1965—1971

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Komm tekn skolor ²	1 700	1 300	1 200	1 100	500	—	—
Tekn fackskola ³	2 300	3 200	3 600	4 200	5 500	6 500	6 600
Tekn institut (STI+TI) ⁴ ..	650	650	650	650	650	650	650
Tekn gymnasier ⁵	6 000	6 100	6 200	6 300	6 400	6 500	6 600
Tekn högskolor ⁶	1 880	2 120	2 440	2 660	2 870	2 870	2 870
	12 530	13 370	14 090	14 910	15 920	16 520	16 720

Tabell 10. Beräkning av antalet potentiella praktikanter vid viss teknisk utbildning 1965—1971 (upprättad inom SIP)^x

	Antal praktikanter resp praktiksäsong						
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Komm tekn skolor ⁷	3 500	3 100	2 500	2 700	1 800	1 000	300
Tekn fackskolor ⁸	1 600	2 300	3 200	3 600	4 200	5 500	6 500
Tekn institut ¹	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300
Tekn gymnasier.....	9 700	10 600	5 000	6 100	10 700	10 800	10 900
Tekn högskolor.....	5 600	5 800	6 100	6 600	7 200	8 000	8 400
Summa	21 700	23 100	18 100	20 300	25 200	26 600	27 400
Förpraktikanter.....	7 900	1 700	1 500	1 400	1 200	1 100	600
Summa	29 600	24 800	19 600	21 700	26 400	27 700	28 000

jerikursen antas tills vidare elever endast vartannat år. 1 års praktik krävs för inträde. För avläggande av examen krävs minst 2 års allsidigt mejeripraktik vid godkänt elevmejeri inklusive inträdespraktiken. Dessutom krävs 1 månads ladugårdspraktik.

Lantmäteristyrelsen anordnar utbildning av mätningssingenjörer för lantmäteriet och det kommunala mätningssväsendets behov. För antagning till utbildningskurserna krävs minst 1 års allsidig praktik hos lantmätare eller mätningssman i stad. Praktik inom jordbruk eller skogsbruk är meriterande.

I betänkande angående mätningsteknik och kartteknisk utbildning (SOU 1959:36) har föreslagits att lantmäteristyrelsens egna kurser skall avvecklas^x och ersättas av specialkurser vid tre tekniska gymnasier med en sammanlagd intagning av 80 elever per år. Mätningsteknisk specialkurs finns f. n. vid tekniska gymnasierna i Hässleholm, Härnösand och Stockholm.

Lantmäteristyrelsen och Rikets allmänna kartverk anordnar gemensamt teoretiska kurser på ca 1 termin för utbildning av stereoperatörer. Före utbildningens början skall eleverna ha fullgjort några månaders praktik.

Optikerskolan utbildar optotekniker vid en i huvudsak praktisk utbildningslinje med sammanlagt 9 månaders kurs-tid fördelad på 4 lärlingsår. För antagning till utbildningen, som leder fram till verkmästarexamen, fordras minst 2 månaders praktik.

Sveriges radiomästareförbunds radioskola driver utbildning av radio- och TV-reparatörer. För antagning till kurser, som omfattar 5 månader, fordras 3 månaders praktik efter fyllda 17 år.

Grafiska Institutet utbildar vid sin lägre kurs arbetsledare inom den grafiska industrin och i den högre kur-

sen företagsledare, driftsledare, kalkylatorer m. fl. För antagning till den lägre kursen fordras för ej utlärd typografer ca 1 års yrkespraktik samt 8-veckors dagkurs för typografer vid fackskola. Den genomsnittliga praktiktiden för antagna har emellertid varit väsentligt längre.

Kravet på inträdespraktik till den högre kursen vid Grafiska Institutet omfattar mins 6 månader inom sätter och tryckeri. Inträdeskonkurrensen har medfört, att praktiken för antagna sökande för närvarande uppgår till ca 1 år. 21 av 41 sökande antogs år 1962.

En uppskattning av praktikbehovet hos vad som här betecknas som övriga tekniska utbildningsvägar är givetvis svår att göra. Behovet av praktikplatser för dessa tekniska utbildningsvägar är emellertid av betydligt mindre omfattning än för de tidigare beskrivna tekniska utbildningsanstalterna.

4.2.2 Utbildning för medicinskt arbete

I fråga om de utbildningsvägar, där legitimation krävs för yrkesutövningen, alltså de i vid mening medicinska yrkena, är den praktiska (kliniska) utbildningen helt integrerad med den teoretiska utbildningen. Detta gäller de medicinska fakulteterna, tandläkarhögskolorna och veterinärhögskolan. För apotekare och receptarier är den praktiska utbildningen mera skild från den teoretiska än inom övriga medicinska utbildningsvägar. Den föreskrivna elevtjänstgöringen sker på apotek under avgränsade perioder i utbildningen. Det bör vidare omnämnas, att för antagning till veterinärutbildning anses praktikanттjänstgöring i husdjurs-skötsel under minst 2 månader värdefull.

^x Redan nedlagda

4.2.3 Utbildning för vårdarbete inom hälso- och sjukvård

Sjuksköterskor utbildas vid för närvarande ett 30-tal sjuksköterskeskolor.

För sökande till sjuksköterskeskola är erfarenhet av friska barns vård, åldersvård och liknande meriterande. Intagning till sjuksköterskeskolorna sker vid flertalet skolor två gånger om året. Under år 1962 antogs 2 157 elever av 6 651 sökande. Därvid bör uppmärksammas, att många sökte till flera skolor.

Utbildning av sjukgymnaster bedrivs vid sjukgymnastinstitutet i Stockholm och Sydsvenska sjukgymnastinstitutet. Obligatoriskt inträdeskrav är minst 3 månaders sjukhuspraktik på vårdavdelning vid allmänt sjukhus. Sjukvårdsarbete utöver den obligatoriska praktiken ger 0,5 poäng per månad, dock högst 3 poäng. Annan praktik kan medföra högst 2 poäng.

År 1962 antogs sammanlagt 110 elever vid de båda sjukgymnastinstitutet. Antalet ansökningar uppgick till 661, motsvarande ca 450 sökande.

Utbildning till sysselsättnings- och arbetsterapeut erhålles vid två yrkeskolor (Jönköping och Örebro) samt vid Slöjdföreningens skola i Göteborg. Kurstiden är 1 år.^x Inträdesfordringarna innefattar bl. a. 8 månaders sjukhuspraktik, omfattande 2 månader på mentalsjukhus och 6 månader inom valfri sjukvård, varav minst 2 månader inom arbetsterapi.

Utbildningskapaciteten vid kurserna har hittills varit liten men torde komma att utökas. År 1962 antogs vid arbetsterapeutkurserna 66 av 669 sökande. (Förmodligen förekom ett stort antal dubbelansökningar.)

Tandsköterskor utbildas vid de statliga tandsköterskeskolorna i Stockholm, Malmö, Umeå och Göteborg samt vid Eastmaninstitutet i Stockholm. Utbild-

ningen omfattar 18 månader, varav 9 månaders avlönad praktikanttjänstgöring vid tandläkarhögskola eller av Medicinalstyrelsen auktoriserad arbetsplats. Inträdessökande skall ha 1—2 års väl vitsordad tjänstgöring i folk-tandvården eller hos privatpraktiserande tandläkare. Formellt uppgår emellertid praktikkravet endast till 4 månader. År 1962 antogs ca 230 elever. Ca 20 procent av antalet sökande vid varje ansökningstillfälle brukar kunna beredas plats. Antalet sökande var 1962 1 300.

För antagning till barnsköterskeskola krävs praktik i barnfamilj. Ca 875 elever antogs hösten 1962 vid kommunala och enskilda statsunderstödda barnsköterskeskolor. Antalet ansökningar uppgick till ca 7 500. Dubbelansökningar är säkerligen mycket vanliga.

Överstyrelsen för yrkesutbildning anordnar i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och medicinalstyrelsen grundkurser för utbildning av hörsel-vårdsassistenter till hörcentralerna. För inträde till kurserna krävs 4 månaders väl vitsordad sjukvårdstjänstgöring varav 2 mån. på hörcentral.

För olika laborantutbildningar har tidigare förekommande krav på förpraktik slopats och förpraktik räknas ej heller numera som någon extra merit. Antalet sökande har uppgått till ca 350 per år till ett 70-tal platser. Utbildningen befinner sig under mycket snabb utbyggnad.

Beträffande intagningen till ovan behandlade utbildningar inom hälso- och sjukvård för vårdarbete kan prognos lämnas enligt tabell 11.

Någon *sammanfattning av behovet av praktik* inom sjukvård och andra vård-

^x Utbildningen blir 3-årig from läsåret 1965/66. Den gamla ettåriga utbildningen drives jämsides med den treåriga t v (nov 1964)

Tabell 11. Beräknad intagning till utbildning för vårdarbete.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Sjuksköterskeutb ⁹	3 000	3 000	3 000	3 000	3 300	3 300	3 300
Sjukgymn utb ¹⁰	190	235	280	315	315	315	315
Arbetssterapeututb ¹¹	110	155	200	220	220	220	220
Tandsköterskeutb ¹²	340	350	360	370	380	380	380
Barnsköterskeutb*.....	900	900	920	920	950	950	950
Laborantutb ¹³	470	470	470	470	470	670	670
	5 010	5 110	5 230	5 295	5 635	5 835	5 835

områden kan knappast göras. Den praktik, som gällande föreskrifter avser, är av delvis skilda slag för de olika utbildningsvägar, som här behandlats. Framför allt försvåras emellertid en sådan beräkning av den utbredda förekomsten av långvarig överpraktik.

4.2.4 Naturvetenskapliga, humanistiska och teologiska studier

Meteorologer och hydrologer

Blivande meteorologer och hydrologer har möjlighet till praktisk utbildning vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) redan i början av utbildningen.

Övriga naturvetenskapliga yrkesgrupper

Frånsett lärarutbildningen finns för övriga yrkesgrupper som utbildas inom den naturvetenskapliga fakulteten inga fasta former för praktisk tjänstgöring. Detta gäller exempelvis försäkringsstatistiker (aktuarier), geologer, mineraloger, kemister, fysiker, matematiker, biologer och limnologer.

Studierande med denna inriktning är helt hänvisade till att i konkurrens med praktiksökande från tekniska läroanstalter söka ordna den praktiska utbildningen. På senare år har SIP ackvireerat praktikplatser för naturvetare. Studierande vid de naturvetenskapliga institutionerna har omvittnat, att bristen

på praktikplatser inom de naturvetenskapliga yrkesbanorna är stor. (Se anmärkning i slutet av avsnitt 4.2.4.)

Psykologer

För att erhålla behörighet som biträdande psykolog enligt Sveriges Psykologförbunds regler krävs, förutom fil. kand.-examen i fastställda ämnen, praktik från två olika tillämpningsområden under sammanlagt minst 6 månader. Sådana tillämpningsområden är pedagogisk psykologi, klinisk psykologi och arbetspsykologi. För behörighet som psykolog krävs därutöver licentiatexamen i psykologi eller pedagogik samt ytterligare 1 års praktisk erfarenhet av psykologisk verksamhet.

Beträffande intagningen till fackpsykologutbildning lämnas följande prognos. 1965: 140, 1966: 160, 1967: 180, 1968: 210, 1969: 240, 1970: 250 och 1971: 240.¹⁴

Folkbibliotekarier

Någon särskild utbildningsväg inom universiteten kan icke sägas existera för folkbibliotekarier. Först efter fil. kand./fil. mag.-examen påbörjas den egentliga yrkesutbildningen, sex månaders elevtjänstgöring vid bibliotek och därefter skolöverstyrelsens biblioteksskola, likaledes under sex månader.

Den årliga intagningen till folkbibliotekarieutbildning beräknas öka från 60 till 80 under perioden 1965—71.¹⁵

Övriga humanistiska utbildningsvägar

De humanistiska fakulteterna fungerar som utbildningsanstalt för en lång rad andra yrken än lärarbanan och de yrken som i det föregående berörts. Hit hör museimannabanan, arkivtjänstemannabanan och karriären såsom vetenskaplig bibliotekarie. Gemensamt för dessa är, att de årligen nyrekryterar ett mycket litet antal aspiranter och att därför dessa utbildningsgrenar kvantitativt sett är av liten betydelse i sammanhanget. Den årliga intagningen till utbildning som vetenskaplig bibliotekarie beräknas hålla sig mellan 10 och 20 under tiden 1965—71.¹⁶

Större grupper utgör de mera allmänt orienterade humanister, som avser att ägna sig åt verksamhet inom enskilda företag och organisationer, t. ex. korrespondens- och översättningsarbete, reklam och PR-verksamhet eller som tjänstemän vid bokförlag, film, radio och TV eller som översättare. Antalet humanister som söker sig ut på dessa verksamhetsområden kommer med all säkerhet att öka.

Teologiska fakulteterna

För tillträde till praktisk-teologisk övningskurs krävs minst 2 månaders deltagande i kyrklig eller social tjänst. Den praktisk-teologiska övningskursen följer efter teol. kand.-examen.

Intagningen till den praktisk-teologiska utbildningen beräknas öka från 235 till 250 under senare hälften av 1960-talet.¹⁷

Anmärkning

I studieplanerna finns intagna föreskrifter eller rekommendationer beträffande praktik och/eller praktiskt arbete. I fråga om några ämnen anföres här föreskrifter och rekommendationer

(ungefär likalydande för samtliga universitet):

Konsthistoria: Museitjänstgöring rekommenderas för högre betyg.

Nordisk och jämförande fornkunskap: Museitjänstgöring rekommenderas. För lic. ex.: 2—4 månaders tjänstgöring vid arkeologiskt museum. Institutionstjänst rekommenderas.

Nordisk och jämförande folklivsforskning: För lic. ex. En tids musei-, arkiv- eller bibliotekstjänstgöring rekommenderas.

Medeltidsarkeologi: För lic. ex.: 4 månaders museitjänst eller arbete vid institution med antikvarisk verksamhet.

Religionshistoria: För 2 betyg: Ca 70 timmars enskilt fältarbete.

Teaterhistoria: Assistentarbete på professionell scen rekommenderas för alla betygsstadier.

Konsthistoria: Deltagande i utomskandinaviska exkursioner rekommenderas.

Geografi: Deltagande i fältarbete rekommenderas.

Engelska, tyska, franska: Utlandsvistelse rekommenderas.

Radiofysik: För kompetens som klinisk radiofysiker krävs tjänstgöring vid radiofysisk institution. För kompetens som strålskyddsfysiker rekommenderas tjänstgöring vid reaktoranläggning.

Seismologi: För lic. ex.: Deltagande i seismologiska fältarbeten.

Historisk geologi och paleontologi: För 3 betyg: En sammans fältarbete eller motsvarande erfarenhet värdefullt.

Kvartärgeologi: Enskilda resor och deltagande i allmänna exkursioner rekommenderas.

4.2.5 Pedagogisk utbildning

Lärare i läroämnena

Den praktiska lärarutbildningen för lärare i läroämnena sker numera endera genom provårstjänstgöringen eller genom utbildning vid lärarhögskola. I båda fallen gäller, att den blivande läraren får anvisning om tjänstgöringsstället genom skolmyndigheternas försorg, för provårskandidater genom skolöverstyrelsens provårskö och för lärarkandidater genom lärarhögskolans försorg.

Folkskollärare och småskollärare

Folkskollärare och småskollärare utbildas vid folkskoleseminarierna samt vid lärarhögskolornas mellanskollärlinje. Utbildningen vid folkskoleseminarierna sker på fyra olika linjer: en 4-årig folkskollärlinje och en 3-årig småskollärlinje för dem som har realexamen eller motsvarande skolunderbyggnad, en 2-årig folkskollärlinje och en 2-årig småskollärlinje för dem som har studentexamen. Utbildningen vid lärarhögskolorna omfattar 2 1/2 år, vari ingår en avlönad praktiktermin mellan första och andra studieåret. Vid prövning av inträdesansökan till folkskoleseminarium kan praktik (som lärare, siminstruktör eller liknande) vara av betydelse för bedömningen av sökande med samma poäng.

Övnings- och yrkeslärare

Vid de fyra seminarierna för huslig utbildning utbildas hushållslärare, textillärare, yrkeslärare i sömnad och barnavårdslärare. Utbildningen är 3-årig för samtliga utom yrkeslärare i sömnad, för vilka kurstiden omfattar 3 terminer. Den praktiska förutbildning, som krävs för antagning vid textillärlinjen, består av ett antal fastställda kurser i sömnad, vävning m. m. För inträde vid övriga linjer krävs praktisk förutbildning efter följande föreskrifter.

Hushållslärlinjen, allmän gren: Husmodersskola om minst 1 termin eller lanthushållsskola om minst 5 månader, 5 månaders praktik i hem (den som genomgått lanthushållsskola skall ha praktik i stadshushåll och den som genomgått husmodersskola praktik i lanthushåll), 1 månads praktik i storköket och 1 månads praktik i socialt arbete. Sistnämnda praktik kan fullgöras under sommarferie under utbildningstiden, t. ex. i form av vikariat för

en hemvårdarinna eller arbete på ålderdomshem eller barnkoloni. Som storhushållspraktik är arbete vid skolmåltidsverksamhet med minst 200 elever under kunnig föreståndarinna lämplig, likaså praktik från sjukhuskök, militärt kök, restaurang- eller pensionatkök.

Hushållslärlinjens lanthushållsgren: Husmodersskola om minst 1 termin eller ordinarie kurs vid lanthushållsskola om 5 månader eller specialkurs vid lanthushållsskola om minst 2 månader, 4 månaders praktik i lanthushåll, specialkurs om minst 6 månader i såväl trädgårdsskötsel som smådjurskötsel eller styrkta motsvarande kunskaper samt 1 månads praktik inom social verksamhet. Sistnämnda praktik kan fullgöras under sommarferie.

År 1962 antogs 154 av 700 sökande vid hushållslärlinjens olika grenar. Intagningen till hushållslärlinjen bedöms under perioden 1965—71 bli 165 per år.

Barnavårdslärlinjen: Husmodersskola eller lanthushållsskola (med undervisning i barnavård) om minst 1 termin respektive 5 månader, 2 månaders praktik i hem med småbarn samt barnsköterskekurs. 25 elever antogs 1962 av ca 80 sökande. Intagningen beräknas öka till 50 per år under tiden 1965—1970.

Yrkeslärlinje i klädsömnad: För antagning till yrkeslärlinjen i klädsömnad vid statligt seminarium för huslig utbildning erfordras 3 års kvalificerad yrkespraktik. Antalet sökande till yrkeslärlinjen uppgick år 1962 till 57. Antalet platser vid denna linje är för närvarande 12. Intagningen beräknas till 15 per år under senare hälften av 1960-talet.

Lärare i trä- och metallslöjd utbildas vid Slöjdlärlärsseminariet. Den praktiska förutbildning, som erfordras för antag-

ning omfattar alternativt 3-årig verkstadsskola för möbelsnickare eller gesällprov i möbelsnickaryrket och 1-årig verkstadsskola för metallarbetare eller 3-årig verkstadsskola för metallarbetare och 1-årig verkstadsskola för möbelsnickare. Praktik från metallarbeten eller snickeri kan utgöra alternativ till praktisk-teoretisk förutbildning. Elever vid Slöjdlärarseminariet antas två gånger om året. Årligen antages 120 elever. Intagningen kan väntas bli densamma under resten av 1960-talet. Sökandeantalet har uppgått till ca 450 årligen.

Vid Gymnastiska centralinstitutet utbildas gymnastiklärare. Praktisk verksamhet i linje med utbildningen (t. ex. gymnastiklärarvikariat, ledning av idrotts- och gymnastikkurser) poängsätts vid meritvärderingen om verksamheten varit synnerligen meriterande och blir annars utslagsgivande vid lika poängtal. Vid institutet är praktisk tjänstgöring och auskultation inlagd i utbildningen. Efter examen erhålles anställning utan krav på ytterligare praktik, varför något behov av särskilda praktikplatser i detta fall ej föreligger. Intagningen beräknas öka från 150 till 200 under perioden 1965—1971.

Förskollärare

Utbildning av förskollärare sker vid 9 förskoleseminarier. Kurstiden är 2 år. För inträde krävs praktik vid barnavårdande institution (lekskola, daghem

eller liknande) minst 1 termin och helst erfarenhet från barnsjukvård och hushållsarbete i familj med barn. Större vikt läggs vid praktikens kvalitet än vid dess längd.

På grund av den hårda inträdeskonkurrensen är långvarig överpraktik vanlig. Antalet sökande har hittills varit nära tre gånger så högt som antalet antagna. År 1962 antogs 264 elever. Motsvarande siffra för läsåret 1963/64 är ca 480. För läsåret 1964/65 beräknas en nyintagning av elever till 620. Särskild proposition om ökad förskolläraryt utbildning framlades för riksdagen under våren 1963. Den beräknade ökningen av intagningstakten framgår av tabell 12.

4.2.6 Konstnärlig utbildning, journalist- och reklamutbildning

Konsthandverk m. m.

Vid Konstfackskolan ges utbildning i textilarbete, dekorativ målning, skulptur, keramik, möbler och inredning, metallarbete samt reklam och bokhandverk. Undervisningen är organiserad i Konstindustriella dagskolan (2 år), Konstindustriella aftonskolan (3 år) och Högre konstindustriella skolan (2 år). Inträdessökande rekommenderas att ha fullgjort några månaders praktik. Särskilt gäller detta blivande inredningsarkitekter. För Högre konstindustriella skolan krävs genomgången dag- eller aftonskola samt viss praktik

Tabell 12. Beräknad intagning för viss pedagogisk utbildning.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Hushållslärarytb ¹⁸	165	165	165	165	165	165	165
Barnavårdslärarytb ¹⁹	50	50	50	50	50	50	50
Utb av yrkeslär i klädsömnad*.....	15	15	15	15	15	15	15
Slöjdlärarytb*.....	120	120	120	120	120	120	120
Gymn lär utb ²⁰	150	160	170	180	190	200	200
Förskollärarytb ²¹	775	920	945	970	970	1 015	1 015
	1 275	1 430	1 465	1 500	1 510	1 565	1 565

inom den yrkesgren, vari utbildning erhållits, för elever vid dagskolan 2 månader och för elever vid aftonskolan 1 år.

Ca 250 elever undervisas i 1:a årskurserna av Konstfackskolans Konstindustriella dagskola (KD) och aftonskola (KA) samt Högre Konstindustriella skolan (HKS). Endast ca 25 procent av antalet sökande till KD har kunnat antas under de senaste åren. Det årliga behovet av praktik kan knappast uppskattas enbart med ledning av tillgängliga uppgifter om praktikbestämmelser och elevantal.

Vid Konstindustriella dagskolan inom Slöjdföreningens skola i Göteborg antogs år 1961 55 elever av 166 sökande. 6 månaders inträdespraktik (snickeri och ritkontor) krävs för antagning till avdelningen för möbler och inredningar.

Intagningen till konstfackutbildning beräknas öka och under senare hälften av 1960-talet stiga från 320 till 350.

Journalistutbildning

En 1-årig journalistutbildning ges vid journalistinstitutet i Stockholm och Göteborg. Båda instituten har en studentlinje och en akademisk linje. För intagning på studentlinjen krävs 6 månaders tidningspraktik. 4 akademiska betyg i fastställda ämnen samt 6 månaders tidningspraktik berättigar till inträde vid akademikerlinjen. 1962 sökte ca 75 studenter till de 54 platser, som då fanns vid instituten i Stockholm och Göteborg.

Höstterminen 1963 påbörjades försöksverksamhet med utbildning av konsumentrådgivare. Utbildningen har lagts upp som en alternativ studiekurs, inriktad på konsumentupplysning, och utgör ett komplement till journalistutbildningen. Den första intagningen omfattade 15 elever vid vardera journalistinstitutet i Stockholm och Göteborg. För tillträde till utbildningen krävs studentexamen samt minst 6 månaders praktik. Även sökande, som saknar den i institutens stadga föreskrivna formella kompetensen, skall kunna antas, om de har fackutbildning av betydelse för verksamhet på konsumentupplysningens område (exempelvis institutetsingenjörer eller hushållslärare).

Intagningen till journalistutbildning (+ konsumentupplysningsutbildning) beräknas öka. Under tiden 1965—71 beräknas ökning ske från 80 till 140.

Reklamutbildning

För antagning till den 1-åriga utbildningen vid »Institutet för högre reklamutbildning» fordras 6 månaders reklam- eller försäljningspraktik. Det är dessutom vanligt att de sökande har ytterligare kontorspraktik.

Antalet sökande till den 1-åriga utbildningen vid »Institutet för högre reklamutbildning» uppgick år 1962 till 131, varav 59 elever antogs. Antagna sökande har hittills haft ca 2 års reklam- och försäljningspraktik, ofta också kontorspraktik. Intagningen bedöms öka på motsvarande sätt som journalistutbildningen.

Tabell 13. Beräknad intagning för konstfack-, journalist- och reklamutbildning.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Konstfackutb*.....	320	325	330	335	340	345	350
Journalistutb (+ kons-uppl) ²²	80	90	100	110	120	130	140
Reklamutb ²³	80	90	100	110	120	130	140
	480	505	530	555	580	605	630

4.2.7 Utbildning för socialt arbete

Socialinstituten

Socionomer utbildas vid de 4 socialinstituten. Utbildningen bedrivs för närvarande på 3 olika linjer; social linje, socialkommunal linje (i Stockholm förvaltningslinje) och teoretisk linje. Den teoretiska linjen ger ej fackutbildning utan är avsedd som komplettering till annan utbildning. Praktik krävs inte för denna linje. För inträde till den sociala linjen krävs för närvarande minst 1 års praktik från dels social byrå eller annan byrå inom offentlig förvaltning, dels anstaltsvård inom socialvård, kriminalvård eller sjukvård. I viss utsträckning kan långvarigt yrkesarbete samt kommunala eller fackliga förtroendeuppdrag tillgodoräknas som praktik. I utbildningen ingår 8—10 månaders examenspraktik. Linjen utbildar tjänstemän för befattningar inom socialvården. För inträde till den socialkommunala linjen (förvaltningslinjen) fordras f. n. minst 1 års praktik från offentligt förvaltningskontor. Kvalificerade statliga, kommunala eller andra förtroendeuppdrag kan i viss utsträckning tillgodoräknas som en del av inträdespraktiken. I utbildningen ingår 8—10 månaders examenspraktik. Linjen ger utbildning för kameralt förvaltningsarbete i kommunerna och för vissa statliga befattningar.

I det betänkande, som socionomutbildningskommittén framlagt i augusti 1962 (Socionomutbildningen, SOU 1962: 43), föreslås att kravet på obligatorisk inträdespraktik skall slopas. Kommittén föreslår, att de nya inträdesvillkor, som kommittén framlägger förslag om, skall tillämpas fr. o. m. antagningen till läsåret 1965/66. Kravet på inträdespraktik bör dock enligt kommitténs uppfattning avskaffas redan fr. o. m. läsåret 1963/64, varvid kommittén emellertid rekommenderar att antagnings-

nämnden övergångsvis tar särskild hänsyn till praktisk erfarenhet vid urvalet av sökande. 1 års examenspraktik ingår i den studiegång kommittén föreslår.

År 1962 utgjorde antalet sökande till socialinstituten ca 640. Ca 375 elever antogs. Intagningen beräknas öka och uppgå till 1965: 500, 1966: 550, 1967: 600, 1968: 650, 1969: 700, 1970: 700, 1971: 700.

Behovet av praktikplatser för socialinstitutens del är helt beroende av ställningstagandet till socionomutbildningskommitténs förslag. Slopas socialinstitutens krav på inträdespraktik, skulle det återstående praktikbehovet med nuvarande intagning motsvara ca 400 helårsplatser.

Annan socialvårdsutbildning

Den utbildning, som ges vid Sköndalsinstitutet, är uppdelad på en allmän kurs (närmast motsvarande 3:e folkhögskolekurs) och fackutbildning. För antagning till den allmänna kursen fordras 1 års praktik inom socialt arbete, fördelad på minst 2 typer av praktik om minst 3 månader. Fackutbildningen bedrivs på 3 linjer, social linje, kyrkokameral linje och kyrkomusikalisk linje. Genomgången allmän kurs, studentexamen eller motsvarande utbildning berättigar till inträde på den sociala linjen. Praktik enligt inträdeskraven för den allmänna kursen är obligatorisk. Studerande vid den kyrkokamerala linjen skall ha fullgjort minst 6 månaders kvalificerad praktik på affärs- eller kommunalkontor före antagning. Högst 15 elever antas årligen.

Under utbildningens gång praktiserar eleverna i 16 månader. Antalet sökande till den allmänna kursen var år 1962 109, varav 58 antogs. 12 sökte direkt till den sociala linjens introduktionskurs. 7 av dessa antogs.

Sociala barna- och ungdomsvårdsse-

minariet utbildar barnhemsföreståndare (socialpedagoger). Inträdsvillkoren innefattar bl. a. praktik i institutionskök minst 2 månader samt praktik på barninstitution och ungdomsvårdsskola sammanlagt minst 8 månader, varav minst 4 månader på barninstitution.

25 elever kan beredas plats. Hittills har ca 20 av 35—40 sökande antagits. Intagningen beräknas öka till 35 per år under senare delen av 1960-talet.

Yrkeskurser för utbildning av barnsköterskor och vårdarinnor vid institution för psykiskt utvecklingsstörda anordnas vid några centrala yrkesskolor samt vid Stockholms stads barnsköterskeskola. För antagning till yrkeskursen krävs minst 2 års väl vitsordad tjänstgöring vid institution för psykiskt utvecklingsstörda. Skaraborgs och Älvsborgs läns landstings centrala yrkeskurs kräver fullgjord praktik i vård av psykiskt utvecklingsstörda också för antagning till den grundkurs, som yrkeskolan anordnar.

Till yrkeskurserna antogs år 1962 64 elever av ca 100 sökande. Intagningen under senare hälften av 1960-talet beräknas öka till 75 per år.

Utbildning av föreståndarinnor för åldersdomshem anordnas av Svenska Socialvårdsförbundet. Kurstiden omfattar ca 3 års omväxlande praktisk och teoretisk utbildning. Praktik från storköket erfordras. 104 elever av 140 sökande antogs under år 1962 till denna utbildning. Intagningen beräknas öka.

De nya fackskolorna

Fackskoleutredningen föreslår, att formellt krav på föregående praktik för inträde inte bör uppställas vad gäller fackskolans sociala gren, dels därför att praktik inte bedöms som lika nödvändig i undervisning som vid teknisk fackskola, dels därför att övriga motsvarande skolformer inte uppställer ett sådant krav. Med hänsyn till det värde som föregående praktisk erfarenhet har för den skolmässiga utbildningen på detta åldersstadium anser utredningen emellertid, att mer omfattande praktik på ett eller annat sätt bör tillgodoräknas vid inträde i fackskola. Utredningen föreslår därför ett särskilt system med kvotering av totala antalet tillgängliga elevplatser i fackskolans första årskurs. Även om formellt krav på praktik inte uppställs och ej heller praktik krävs under studietiden, rekommenderar utredningen att eleverna i fackskolan frivilligt skaffar sig praktik.

4.2.8 Juridiska och samhällsvetenskapliga studier

Juridisk utbildning

Tidigare ingick i den juridiska utbildningen en praktisk kurs. Denna bortogs i samband med den juridiska utbildningens omläggning 1957, och numera är ingen praktisk utbildning föreskriven för jur. kand.-examen. Behov av praktikarbete förekommer dock. För blivande domare ges möjlighet att praktisera på domsaga. För blivande åkla-

Tabell 14. Beräknad intagning till viss utbildning för socialt arbete.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Socionomutb ²⁴	500	550	600	650	700	700	700
Socialped utb ²⁵	25	30	30	35	35	35	35
Åldersdomshemsf ²⁶	120	140	160	180	200	200	200
Barnsköt f utv-störda*	75	75	75	75	75	75	75
	720	795	865	940	1 010	1 010	1 010

Tabell 15. Beräknad intagning av jurister och samhällsvetare.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Jurister ²⁷	935	1 040	1 130	1 140	1 130	1 120	1 100
Samhällsv ²⁸	1 650	1 710	1 790	1 890	1 920	1 880	1 850
	2 585	2 750	2 920	3 030	3 050	3 000	2 950

gare finns möjlighet att under sommaren vikariera som landsfiskalsassistent och i polisbefattningar. I den centrala statsförvaltningen och på länsstyrelserna erbjuds juris studerande praktikantplatser företrädesvis under sommaren. I kommunala tjänster har hittills få praktikplatser för juris studerande stått till buds. På advokatbyråer erbjuds juris studerande understundom sommararbete. Under terminen förekommer att advokater har behov av juris studerande för tillfälliga utredningar etc.

I enskilda företag — banker, försäkringsbolag, industri- och handelsföretag — förekommer ganska allmänt praktiktjänstgöring.

Samhällsvetenskaplig utbildning

Liksom fallet är beträffande den juridiska utbildningen, ingår icke praktisk tjänstgöring som obligatoriskt moment i den samhällsvetenskapliga utbildningen. I den mån sådan förvärfvas före utbildningens slut sker det på frivillig väg och utan medverkan från läroanstaltens sida. Någon motsvarighet till juristernas tingstjänstgöring finns ej för samhällsvetarnas del. Behov av praktikarbete föreligger dock.

4.2.9 Merkantil utbildning

Utbildning av civilekonomer

Civilekonomer utbildas vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg samt vid ekonomiska fakulteten vid universitetet i Lund. Antagning av studerande sker sedan höstterminen 1962 genom

en antagningsnämnd för civilekonomutbildning, som är gemensam för handelshögskolorna och den ekonomiska fakulteten. De preliminära antagningsbestämmelser, som tillämpas hösten 1962, innebar bl. a. att praktik efter fyllda 18 år meritvärderades med $\frac{1}{4}$ poäng per månad under första året, $\frac{1}{6}$ under andra och $\frac{1}{12}$ under tredje året. Endast praktik av ekonomisk karaktär beaktas upp till 3 år, annan praktik endast upp till 1 år.

År 1962 antogs sammanlagt 675 elever vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg och den ekonomiska fakulteten i Lund. Antalet ansökningar var år 1962 1 669.

Akademisk sekreterarutbildning

1961 påbörjades i Uppsala försöksverksamhet med akademisk sekreterarutbildning utformad som en kombination av akademiska studier (4 betyg inom vissa bestämda ämnen) samt ettårig fackkurs vid handelsgymnasiet i Uppsala. Studiegången kan dels vara parallellläsning vid universitet och handelsgymnasiet, dels universitetsstudier som första moment och dels handelsgymnasiestudier separat som första moment. 4 månaders praktik erfordras. Försöksverksamheten fortsätter.

1963 påbörjades i Lund en annan variant av kombinerad utbildning mellan akademiska studier och ettårig fackkurs för studenter. I Lund är den akademiska delen begränsad till 2 akademiska betyg — ett i engelska och ett i tyska (alternativt franska). Studierna i

Tabell 16. Beräknad intagning av civilekonomer och akademiska sekreterare.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Civilekonomer ²⁹	675	1 050	1 050	1 050	1 050	1 050	1 050
Akadem sekr ³⁰	70	70	70	100	100	100	100
	745	1 120	1 120	1 150	1 150	1 150	1 150

de akademiska ämnena och fackkursen bedrivs parallellt under de två år som utbildningen beräknas ta i anspråk. Inget krav på praktik föreligger.

Hösterterminen 1963 antogs i Uppsala 39 elever av 102 sökande, i Lund antogs 20 elever.

1963 fastställdes att akademisk sekreterarutbildning skall kunna avläggas vid universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm och Uppsala. Den består av akademiska studier (minimum 4 betyg d. v. s. enligt försöksverksamhetens i Uppsala modell). Den andra delen är också här en ettårig fackkurs vid handelsgymnasium. Nyheten är att denna fackkurs får genomgå på valfritt handelsgymnasium. Valfritt är också om den förlägges före eller efter de akademiska studierna.

Innan diplom kan utfärdas avseende akademisk sekreterarexamen krävs (i likhet med försöksverksamheten i Uppsala) 4 månaders praktik.

Fackgymnasier och handelsskolor

Utbildningen vid *handelsgymnasium* är 3-årig. Vid många handelsgymnasier finns också en 1-årig fackkurs för elever med studentexamen från allmänt gymnasium eller tekniskt gymnasium. Praktisk erfarenhet av kontorsarbete räknas som extra merit vid inträdesansökan.

1-åriga studentkurser förekommer också vid ett antal *handelsinstitut* och *handelsskolor* (eller handelsavdelning vid kommunal yrkesskola.) Värderingen av meriter varierar starkt de olika sko-

lorna emellan. Vissa skolor tar hänsyn till praktik vid lika betyg.

1962 antogs ca 2 500 elever vid handelsgymnasiernas 3-åriga linje och närmare 700 elever vid den 1-åriga fackkursen för studenter. Antalet elever i heltidskurser om minst 5 månaders längd inom kontor och handel vid centrala, kommunala och enskilda yrkesskolor uppgick år 1961 till 12 700.

De nya fackskolornas och gymnasiernas ekonomiska sektor

Som tidigare påpekats skall förpraktik ej förekomma till fackskolorna enligt fackskoleutredningens förslag. Mer omfattande praktik tillgodoräknas dock genom att ett visst antal platser ställs till denna sökandekategori förfogande. Under studietiden skall obligatorisk praktik ej förekomma enligt utredningen, men frivillig praktik anses vara värdefull och man får räkna med att eleverna i stor utsträckning kommer att söka praktik under somrarna.

Gymnasieutredningen anser sig inte böra förorda att obligatorisk praktik införas på gymnasiets ekonomiska studiegång. Förpraktik skall ej heller förekomma lika litet som vid gymnasiets övriga studievägar.

Utredningen påpekar emellertid att avnämarna i regel ställt sig positiva till frivillig praktik och menat att denna bör uppmuntras. Utredningen, som delar denna uppfattning, finner att skolorna — eventuellt med ledning av anvisningar från den centrala skolmyndigheten — bör verka för att eleverna söker skaffa sig praktik under studietiden.

För att i någon mån ge eleverna praktiska färdigheter i kontorsarbete föreslår utredningen, att under årskurs 1 skall anordnas en kurs i kontorsgöromål. En sådan kurs ökar elevernas möjligheter att få praktik redan efter ett års studier, anser utredningen.

Vidare föreslår utredningen att i den ekonomisk-språkliga lärokursen inom gymnasiet ekonomiska sektor undervisning skall kunna förekomma i ämnet Praktiskt sekreterarbete. I detta ämne avses skola ingå vissa moment, som eljest kunnat inhämtas genom praktik.

4.2.10 Utbildning för jordbruks-, trädgårds-, skogs-, jaktvårds- och fiskeriarbete

Jordbruksutbildning

En ny utbildningsorganisation inom jordbruket har börjat fungera fr. o. m. 1963. Som sammanfattande benämning på alla utbildningsanstalter inom jordbruket används beteckningen lantbruksskolor. Sammanlagt finns f. n. 55 lantbruksskolor. Utbildningen är uppdelad på olika nivåer enligt nedan.

Förberedande utbildning anordnas vid ett stort antal skolor och fordrar ingen förpraktik.

Grundläggande jordbruksutbildning i 42-veckors eller 21-veckors kurser kräver antingen minst ett års lantbrukspraktik eller genomgången förberedande utbildning i lantbruk. För personer, som fyllt 25 år och har flerårig praktisk erfarenhet av lantbruk, anordnas inom den grundläggande yrkesutbildningens ram 10-veckors yrkeskurser.

Utbildning av arbets- och driftsledare samt ladugårdsförmän består av arbets- och driftsledarkurs om 42 veckor eller förkortad driftsledarkurs avsedd som påbyggnadskurs för lantbrukare om minst 21 veckor. För inträde fordras minst 2 års lantbrukspraktik. Ladugårdsförmanskursen, som varar 24 ve-

kor, fordrar minst 2 års praktik i djurskötsel varav $\frac{1}{2}$ år i ladugård med större kreatursbesättning.

Vid lantbruksskolorna anordnas också specialkurser. Utöver grundläggande yrkesutbildning fordras för dessa kurser ingen speciell praktik.

Lantmästarutbildning ges i en 2-årig lantmästarkurs, som under första året ger utbildning, som motsvarar arbets- och driftsledarkurs. För inträde fordras minst 2 års lantbrukspraktik. Den som har genomgått arbets- och driftsledarkurs kan vinna inträde i den 1-åriga lantmästarkursen, för vilken inte ytterligare praktik fordras.

Inträde vid lantmästarkurs kan också vinnas av den som har genom prov ådagalagt kunskaper, som motsvarar arbets- och driftsledarkursen samt har minst 4 års praktik, varav minst 12 månaders kvalificerad sådan.

Beträffande arbets- och driftsledarkursen och lantmästarutbildningen kan enligt bestämmelserna lantbruksstyrelsen ge dispens från kravet på 2 års praktik efter genomgången grundläggande yrkeskurs, om den sökande eljest har flerårig lantbrukspraktik. Under tiden t. o. m. intagning till 1968 års kurs må som elev vid 1-årig lantmästarkurs antas sökande, som har genomgått lantbruksskola eller lantmannaskolas längre kurs, och som med goda vitsord deltagit i praktiskt jordbruksarbete under minst 3 år, vari dock må inräknas den tid, då vederbörande genomgått lantbruksskola.

Vid lantbrukshögskolan utbildas agronomer. Den praktiska utbildningen sker efter intagningen vid högskolan i form av ett propedeutiskt år vid någon av vissa lantbruksskolor. I enstaka fall kan vid meritvärderingen poäng ges för kvalificerad praktik av värde för utbildningen till och verksamheten som agronom.

Behovet av praktik inom jordbruk kan i avvaktan på erfarenheter av den nya jordbruksutbildningens attraktivitet inte preciseras. Till stor del torde vidare praktik erhållas vid eget jordbruk eller vid familj jordbruk, vari den sökande ingår som medhjälpare familjemedlem. Den utbildningsorganisation som gäller för lantbruksskolorna 1963—64 innebär ca 1 700 elevplatser i grundläggande yrkesutbildning för vilken fordras antingen minst ett års jordbrukspraktik eller genomgången förberedande yrkesutbildning i jordbruk. Arbets- och driftsledarkurser (2 st.) och ladugårdsförmanskurser enl. de nya bestämmelserna (2 st.) har sammanlagt 56 elevplatser. För dessa kurser fordras i princip minst 2 års praktik efter grundläggande yrkesutbildning. Till dessa utbildningsvägar kommer så dels utbildning, både på det grundläggande planet och på arbetsledarnivå för personer med längre yrkesverksamhet inom lantbruket dels vissa praktikkrävande kurser som övergångsvis anordnas enligt gamla bestämmelser. Tvåårig lantmästarutbildning (Alnarp) för vilken gäller samma praktikbestämmelser som för arbets- och driftsledarkurs har 24 elevplatser.

För dem av lantbruksskolornas elever, som erhåller utbildning till ladugårdsförmän, skall den 2-åriga inträdespraktiken bestå av djurskötsel. Ladugårdspraktik erfordras även för antagning till Veterinärhögskolans kurser

för inseminationsbiträden. 24 av ca 50 sökande antas årligen till denna utbildning. Också för tillträde till den högre mejeriutbildningen vid Alnarp krävs ladugårdspraktik (1 månad). Antalet elever som genomgår denna utbildning är ca 10. Den framtida utformningen av denna utbildning är under utredning.

Utöver behovet av obligatorisk inträdespraktik inom jordbruk och ladugård kan praktik av detta slag i enstaka fall ha meritvärde för sökande till Lantbrukshögskolan, om den är särskilt kvalificerad (125 sökande 1962; ca 40 elever antas). I agronomutbildningens propeudeutiska år ingår sex månaders praktik vid skoljordbruk samt specialpraktik under de fortsatta högskolestudierna. Ladugårdspraktik, som omfattar minst två månader, kan tillgodoräknas vid meritvärdering för antagning till Veterinärhögskolan (75 sökande 1962).

Trädgårdsutbildning

Fr. o. m. 1963 är trädgårdsutbildningen omorganiserad enligt samma principer som jordbruksutbildningen. Trädgårds-skolorna är 3, men dessutom ges grundläggande yrkesutbildning inom trädgårdsnäringen vid 2 lantbruksskolor.

Grundläggande yrkesutbildning ges i form av 21-veckorskurser, för vilka inträdeskraven är minst 4 månaders praktik inom någon gren av trädgårdsnäringen eller genomgången förberedande utbildning inom trädgårdsbruk eller praktik inom någon gren av lant-

Tabell 17. Beräknad intagning för jordbruksutbildning.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Grundl jordbr utb*	1 700	1 700	1 700	1 700	1 700	1 700	1 700
Arbets- o driftsl*	60	70	80	90	10	120	120
Lantmästarutb*	25	25	25	25	25	25	25
Inseminationsbitr*	25	25	25	25	25	25	25
Högre mejeriutb.	—	—	—	—	—	—	—
	1 810	1 820	1 830	1 840	1 850	1 870	1 970

Tabell 18. Beräknad intagning för trädgårdsutbildning.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Grundl trädgårdsutb ³³ . . .	80	90	100	100	100	100	100
Förmansutbildn*	80	90	100	100	100	100	100
Hortonomutbildn ³⁰	10	10	15	15	15	15	15
	170	190	215	215	215	215	215

brukets specialodlingar med anknytning till trädgård. För inom trädgårdsarbete redan yrkesverksamma personer, som fyllt 25 år, anordnas inom den grundläggande yrkesutbildningens ram också 10-veckors yrkeskurser, som förutsätter flerårig praktisk erfarenhet inom trädgårdsyrket.

Beträffande möjligheter till vidareutbildning gäller följande. Förmanskurs i trädgårdsskötsel omfattar 42 veckor och förutsätter för inträde sammanlagt minst 2 års trädgårdspraktik. Utbildningen är uppdelad på allmän linje, anläggjarlinje eller odlingslinje och praktiken bör helst avse den yrkesgren av näringen, för vilken linjen utbildar.

Trädgårdsteknikerutbildning är den högsta utbildningsnivån på trädgårds-skolorna och förutsätter genomgången förmansutbildning. Därutöver fordras ingen ytterligare praktik. Inträde kan också vinnas av dem som genom prov ådagalagt motsvarande kunskaper som de vid förmansutbildningen inhämtade kompletterade med minst 4 års praktik, varav minst 12 månaders kvalificerad sådan.

Hortonomutbildning ges vid lantbrukshögskolan (utbildningen är delvis förlagd till Alnarpsinstitutet). Utbildningsgången är analog med agromotutbildningen och inkluderar en ettårig propedeutisk kurs. Någon förpraktik fordras inte, men i enstaka fall kan vid meritvärderingen poäng ges för särskilt kvalificerad utbildning, som har betydelse för utbildningen till eller verksamheten som hortonom.

Skogsutbildning

Skogsskolorna meddelar utbildning av kronojägare, länsskogvaktare, skogvaktare och därmed jämförliga arbetsledare inom skogsbruket samt förberedande utbildning för inträde vid statens skogsmästarskola. Kurstiden är 1 år. För inträde vid skogsskola fordras genomgången kompletteringskurs om 4 månader. Skogsskoleaspiranter, som söker till kompletteringskurs, skall ha fullgjort minst 20 månaders allsidig skogspraktik i egenskap av arbetare under fackmans ledning. Dessutom fordras att sökande har genomgått grundutbildning i form av årskurs 1 vid skogsbruksskola eller motsvarande kurs. Praktik utöver 3 år, vari grundutbildningen inräknas, tillgodoräknas ej. Överpraktik av särskilt hög kvalitet kan emellertid i enstaka fall vara meriterande. Ca 160 elever har antagits, medan antalet sökande har legat kring 500.

Statens skogsmästarskola utbildar förvaltare och andra tjänstemän inom skogsbruk och trädförädling, för vilka högre utbildning än skogsskola är önskvärd, samt förvaltare av kombinerade jordbruks- och skogsegendomar. Kurstiden är 15—16 månader. Av sökande krävs 1) genomgången skogsskola, eller 2) realexamen eller motsvarande kunskaper, kompletteringskurs samt minst 2 års skogspraktik (3—4 år är vanligt; även kontorsarbete, jordbruksarbete eller fältmätning kan vara meriterande) eller 3) genomgången driftsledarkurs eller möjligen skogsbetonad lantmannaskola, genomgången kompletteringskurs

samt praktik i lantbruk 2 år och skogsbruk 1 år. — Antalet sökande har legat mellan 50 och 70, varav 30 har antagits.

Skogshögskolan utbildar jägmästare. Två tredjedelar av de tillgängliga platserna tillsätts enbart med hänsyn till poängsumman av studentbetyget och högst 10 månaders frivillig skogspraktik, medan återstående platser fördelas med hänsyn till såväl studentbetyg som övriga meriter, bl. a. frivillig skogspraktik. De första 4 månaderna av praktiken ger 1,2 poäng per månad och de följande 6 0,2 poäng. Skogspraktiken skall ha fullgjorts efter fyllda 16 år. Den godtas endast om den erhållits hos praktikvärd, som godkänts av skogshögskolans kollegium. Praktik kortare tid än 4 månader eller längre tid än 10 månader ger ej poäng.

Vid Falu skogs- och sågverksskola utbildas bl. a. förmän och tjänstemän vid sågverk. För antagning till förmansutbildningen krävs minst 24 månaders praktik från skog, sågverk eller brädgård. 18 månaders liknande praktik, alternativt kontorspraktik inom skogs- eller trävarubranschen, erfordras för antagning till utbildningskursen för skogstjänstemän.

Totalt kan för närvarande praktikvolymen inom skogsbruket uppskattas till drygt 1 200 helårspraktikanter.

Jaktvårdsutbildning

Jaktvårdspersonal utbildas genom Svenska Jägareförbundets jaktvårdssko-

la. För antagning till grundkursen krävs fr. o. m. 1965 minst ett års praktik som jaktelev. Den högre kursen rekryteras bland icke ordinarie jaktvårdskonsulenter och länsjaktvårdare. Kurser anordnas inte varje år. Vid den kurs, som startade år 1961, antogs 12 av 26 sökande.

Fiskeriutbildning

Vid fiskeristyrelsens utbildningskurser utbildas fiskeritjänstemän (fiskerikon-sulenter och fiskmästare). För antagning till kurserna, som omfattar 21 månaders praktisk och teoretisk undervisning, krävs minst 2 års fiskepraktik eller praktik från fiskodlingsanstalt.

Intagning till Fiskeristyrelsens utbildningskurser för fiskeritjänstemän sker endast vartannat år och omfattar 10 elever. Antalet sökande brukar uppgå till 20—30. Kravet på 2 års fiskepraktik eller praktik från fiskodlingsanstalt motsvarar sålunda ett årligt praktikbehov för 20—30 sökande.

4.2.11 Utbildning för transport och kommunikationsarbete

Sjöbefälsskolorna utbildar befäl för tjänst vid handelsflottan. Utbildningen är uppdelad på nautisk linje och maskinteknisk linje. På den nautiska linjen utbildas skeppare av 1:a klass, styrmän och sjökaptener. För antagning till skepparkursen krävs sjöpraktik på däck i 42 månader, varav minst 24 må-

Tabell 19. Beräknad intagning för skogs- jaktvårds- och fiskeriutbildning.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Skogsbruksskoleutb ³¹	1 000	1 000	950	950	950	950	950
Skogsskoleutb ³¹	100	100	100	100	100	100	100
Skogsmästarutb ³¹	30	30	30	30	30	30	30
Jägmästarutb ³¹	35	35	35	35	35	35	35
Jaktvårdsutb.....	10	10	10	10	10	10	10
Fiskeritjm utb ³²	10	—	10	—	20	—	20
	185	175	185	175	195	175	195
(Inkl skogsbrukssk).....	1 185	1 175	1 135	1 125	1 145	1 125	1 145

nader i stor kustfart eller vidsträcktare fart. 20 månaders sjöpraktik på däck erfordras för antagning till styrmanskurs. Genomgången styrmansklass berättigar till inträde vid sjökaptenskursen. På den maskintekniska linjen utbildas fartygsmekaniker av 1:a klass, maskintekniker och sjöingenjörer. 48 månaders praktik krävs för antagning till fartygsmekanikerkursen, varav minst 24 månader till sjöss i maskin och övrig tid i mekanisk verkstad. 24 månaders praktik, varav 12 månader till sjöss och 12 månader på verkstad, erfordras för inträde till maskinteknikerkursen. Genomgången maskinteknikerklass samt 6 månaders varvs- eller industripraktik berättigar till inträde i sjöingenjörsklassen.

Antalet sökande till den nautiska linjens styrmanskurs var 1961 262, varav 208 antogs. Antalet sökande till maskinteknikerkursen vid den maskintekniska linjen var samma år 170, varav 137 antogs. Räknat efter detta elevantal motsvarar praktikbestämmelserna i fråga om sjöpraktik en praktikvolym på ca 650 helårspraktikanter, varav drygt 500 på däck. Räknat efter antalet sökande år 1961 utgjorde praktikvolymen ca 820 helårspraktikanter, varav ca 650 på däck och 170 i maskin. — Härtill kommer den praktik som skall fullgöras på land. Den erforderliga inträdespraktiken, 12 månader verkstadspraktik resp. 6 månaders varvs- eller industripraktik, motsvarar ca 250 helårsplatser, räknat efter sökandantalet.

Utom vid de statliga sjöbefälsskolorna ges sjöbefälsutbildning också på skol-fartyg tillhörande Rederiaktiebolaget Transatlantic. Praktik från handelsfartyg erfordras för antagning. Eleverna har i regel erhållit den erforderliga praktiken vid andra fartyg tillhörande rederiaktiebolaget.

Teleskolan (Televerkets undervis-

ningsanstalt) utbildar bl. a. radiotelegrafister. Kursen omfattar 7—8 månader. Sjöpraktik räknas som merit vid prövning av inträdesansökan.

Radiotelegrafister utbildas också vid Sveriges Redareförenings radiotelegrafistkurs (8½ mån.). Någon sjöpraktik rekommenderas för sökande.

Vardera av dessa två utbildningsvägar för radiotelegrafister antar ca 30 elever per år. Antalet sökande har uppgått till ca 75 för respektive kurs. Det är inte bekant i vilken utsträckning dubbelansökningar förekommer.

Vid Hushållsskolan inom Stockholms stads yrkesskolor utbildas värdinnor. Kurserna ger en grundläggande utbildning för yrken som flygvärdinna, värdinna vid andra trafikföretag eller inom turistväsendet. Vana från servicebetonat arbete (resebyråpraktik, arbete som lillvärdinna el. dyl. på hotell eller pensionat) är meriterande. Även utlandspraktik, exempelvis arbete i familj, utgör lämplig förberedelse. Intagningen till denna utbildning beräknas under senare delen av 1960-talet uppgå till 50 per år. (Fackskolan SOU 1963: 50, bil. 2. tabell 18.)

4.2.12 Utbildning för servicearbete (husligt arbete, restaurangarbete m m)

Hemvårdarinnor utbildas, förutom vid hemsysterskolor, även vid en del lant-hushållsskolor och husmodersskolor. Kurstiden är vanligen 15—16 månader, vari ingår omkring 5 månaders praktik på barnhem, sjukhus etc. För antagning till kurserna fordras 2 års praktik i husligt arbete, helst i hem med barn. Elever, som förvärvat sjukhuspraktik före inträde vid kursen, kan befrias från den i utbildningen ingående sjukhuspraktiken. — Vid dessa skolor antogs 1962 ca 500 elever av ca 650 sökande.

Föreståndarinnor i storhushåll utbildas vid två av de statliga seminarierna för huslig utbildning (ekonomiföreståndarlinjen) vid två centrala yrkesskolor och två kommunala yrkesskolor (yrkeskurs för internatföreståndarinnor) samt vid Västkustens ungdomsskola i Ljungskile (ekonomiföreståndare och internatföreståndarinnor). Ekonomiföreståndareutbildningen är 2-årig medan yrkeskursen för internatföreståndarinnor omfattar 42 veckor. Den praktiska förutbildning, som krävs för antagning till utbildningen av ekonomiföreståndare omfattar genomgången husmodersskola eller lantushållsskola om minst 1 termin respektive 5 månader, praktik i sjukhuskök 6 månader samt regementskök 2 månader. För samtliga yrkeskurser för internatföreståndarinnor fordras 6 månaders praktik i storhushåll och 6 månaders praktik i hem med barn.

Till ekonomiföreståndarlinjen vid statligt seminarium för huslig utbildning antogs år 1962 26 elever av 71 sökande. Till ekonomiföreståndareutbildningen vid Västkustens ungdomsskola i Ljungskile var år 1961 antalet sökande 35, varav 16 antogs.

Stockholms stads yrkesskolor, Sandvikens yrkesskola och Örebro yrkesskola anordnar en hushållsteknisk yrkeskurs för att utbilda hushållstekniker (personal till provkök och vissa laboratorier inom industri, forskningsinstitutioner o. dyl.). För antagning till den 2-åriga utbildningen fordras minst 1

termins husmoderskurs samt praktik i provkök eller livsmedelslaboratorium.

Storhushållspersonal utbildas även i andra kurs typer vid centrala verkstads skolor och kommunala yrkesskolor. För yrkeskurserna för ekonomipersonal i storkök fordras i regel 6 månaders kvalificerad hushållspraktik.

4.2.13 Notförteckning till avsnitt 4.2.1—12

Som framgår av de tillägg som här nedan görs i notförteckningen har en del utbildningar ökat sin utbildningskapacitet sedan beräkningarna först gjordes för utredningen »Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän». Dylika förändringar kan under de kommande åren i form av riksdagsbeslut eller på annat sätt komma till stånd. Då de i allmänhet går i den riktningen att utbildningskapaciteten inom resp. utbildningsområde väsentligt ökas bör prognosen för utbildningskapaciteten som helhet betraktas som en minimiprognos. Detta är också orsaken till att en omräkning av hela prognosen ej ansetts befogad enbart av den anledningen att enstaka utbildningars kapacitet tenderar att öka utöver prognostalen.

- 1 AMS-information, serie S 5a/1963, tab. 6a.
- 2—4 Beräkningar gjorda inom SIP. (Se även not 7 och 8 nedan).
- 5 Bilagor och tabeller till lärare i läroämbeten. Behov och tillgång under 1960-talet. AMS-information serie S 1/1962, tabell 2.18.
- 6 Antal examinerade från spärrade fakulteter och fackhögskolor 1938/39—1962/63 jämte beräknad examination fram till 1970/71. AMS-information serie S 5a/1963, tabell 6a.
- 7 De kommunala tekniska skolorna har förutsatts avvecklade i anslutning till utbyggandet av fackskolorna.

Tabell 20. Beräknad intagning för viss huslig utbildning.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Hemvårdarinnor*	550	560	570	580	590	600	600
Förest i storhushåll ³²	165	185	205	225	250	275	275
Hushållstekniker ³²	50	60	70	80	90	100	100
Storhushållspersonal*	250	250	250	250	250	250	250
	1 015	1 055	1 095	1 135	1 180	1 225	1 225

- 8 Fackskoleväsendets utbyggnad enligt betänkandet:
1964: 25 %, 1965: 35 %, 1966: 50 %
1967: 55 %, 1968: 65 %, 1969: 85 %, 1970: 100 %.
- 9 Preliminär beräkning av utbuds- och efterfrågeförhållanden på sjuksköterskornas arbetsmarknad 1960—1980. AMS-information serie S 3/1962, tabell 23.
- 10 Betänkandet med utredning och förslag rörande ökad utbildning av sjukgymnaster och därmed sammanhängande spörsmål, avgivet av inom Ecklesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig. Ecklesiastikdepartementet 1962: 6 samt av AMS avgivet yttrande över betänkandet. I stort sett kan intagningen inom sjukvårdsområdet beräknas uppgå till de tal som angivits i tabellen. Sjukgymnastintagningen kan, om sjukgymnastinstitutet i Göteborg som planerats kommer att börja sin verksamhet ht 1965, redan nämnda år uppnå 1966 års intagningsstal. Likaså kan arbetsterapeututbildningen redan 1965 ha uppnått 1966 års intagningskapacitet, eftersom de ettåriga kurserna — i varje fall under en övergångstid — kommer att drivas jämsides med den nya treåriga utbildningen. Då det emellertid är tveksamt, om sjuksköterskeskolorna redan 1965 kan uppnå en intagningskapacitet av 3 000 — intagnings-talen var 1963 ca 2 300 — kan den ev. minusposten för sjuksköterskor komma att utjämnas av plusposterna för sjukgymnast — och arbetsterapeututbildningen. (Tillägg nov. 1964.)
- 11 Till grund för beräkningarna ligger antagande om att arbetsterapeututbildningen samordnas med sjukgymnastutbildningen på sätt som angivits i betänkande omnämnt i not 10 ovan.
- 12 Beräkningar gjorda med utgångspunkt från Tandläkarprognosdelegationens 1960 betänkande »Behov av tandläkare 1970—90».
- 13 Det framtida behovet av personal vid sjukhusens laboratorier och de medicinskt-vetenskapliga institutionerna. AMS-information serie S 6/1962, tabell k och slutsatser.
- 14 »Utvecklingstendenser rörande behovet av psykologer». AMS-information serie S 3/1964, tab. 13.
- 15 Behovet av biblioteksutbildad personal. AMS-information S 1/1961, tabell 15.
- 16 Se not 15.
- 17 Tendenserna på akademikernas arbetsmarknad fram till mitten av 1970-talet. SOU 1962: 55, tabell 5.3: 4.
- 18 Fackutbildningsgrupperna på arbetsmarknaden. 861 x hushållslärare. Nov. 1963. (AMS) — Det framtida behovet av hushållslärare, textillärare och barnvårdslärare. AMS-information serie S 6/1963.
- 19 Den ovan i not 18 sistnämnda publikationen samt Fackutbildningsgrupperna på arbetsmarknaden 861 d Barnvårdslärare, nov. 1963 (AMS).
- 20 Preliminär beräkning inom AMS prognosinstitut.
- 21 Preliminära beräkningar av skolöverstyrelsen, stencil.
- 22 Bedömning av intagningen till journalistinstitutet med utgångspunkt från den tendensutveckling, som kan utläsas ur i stencil föreliggande journalistprognos, utarbetad inom AMS prognosinstitut. Intagningen till journalistinstitutet har ökat så kraftigt att här angivna tal för 1966 uppnåts redan 1963. Ökningen av intagningskapaciteten kan därför tänkas gå något snabbare än som skisserats i tabellen. (Tillägg nov. 1964.)
- 23 Bedömning av intagningen till institutet för högre reklamutbildning med utgångspunkt från den tendensutveckling, som kan utläsas ur i stencil föreliggande journalistprognos, utarbetad inom AMS prognosinstitut.
- 24—26 Tendensberäkningar för fackskoleutredningen, publicerade i Fackskolan SOU 1963: 50, bil. 2, tabell 18.
- 27 Tendenserna på akademikernas arbetsmarknad fram till mitten av 1970-talet, SOU 1962: 55, tabell 5.3: 4. Antalet nyinskrivna vid juridisk fakultet 1965 tenderar att döma av de senaste årens nyinskrivningstal att bli 250—300 färre studenter än som beräknats i den här citerade SOU 1962: 55. Samhällsvetarna torde samtidigt komma att öka i antal i motsvarande grad jämfört med här angivna beräkningar. Denna tendens kan antas komma att fortsätta fram till 1960-talets slut. (Tillägg nov. 1964.)
- 28 Beräkning på gymnasieutredningens tal för studentexamen och »akademikeruttag», AMS-information serie S 5 a/1963 för intag till spärrade fakulteter, konstant humanistintag med 67 % och en ökning av samhällsvetarintaget från 21 % till 25 % av hela humanistintaget.

- 29 Antal examinerade från spärrade fakulteter och fackhögskolor 1938/39—1962/63 jämte beräknad examination fram till 1970/71. AMS-information serie S 5a/1963, tabell 7.
- 30 Samma källa som ovan not 29; tabell 8 (talen jämnade).
- 31 Samtliga bedömningar inom skogsområdet har gjorts efter »Skogstjänstemännens arbetsmarknad» AMS-information serie S 5/1964.
- 32 Fackskolan SOU 1963:50, bil. 2, tabell 18.
- 33 Enligt Kungl. Maj:ts prop. 99/1962 och RD nr 252/1962 kommer den grundläggande trädgårdsutbildningen att få en utbildningskapacitet av 150 platser per år enligt den nya organisationen. (Tilllägg nov. 1964.)
- * Avser bedömning av det framtida intagningsbehovet utan tillgänglig prognos men med utgångspunkt från tidigare intagning och allmänna bedömningar av framtidsutsikterna inom yrket.

4.3 Sammanfattande synpunkter

Av de uppgifter, som redovisats i kapitlet, kan man utläsa vissa tendenser till förändring av praktikbehovets omfattning och inriktning. Summariskt kan dessa förändringar uttryckas sålunda. Dels kan en accentuering av praktikbehovet väntas på områden, där arbetsförmedlingen hittills varit organiserad för att lämna medverkan till de sökandes utplacering, dels kan betydande behov av praktikarbete uppträda på områden, där ett uttalat intresse för eller tvingande krav på praktik hittills inte förelegat.

En utgångspunkt för bedömning av det framtida praktikbehovet är väntade förändringar av intagningen till olika utbildningar. Den största ökningen av intagningen på områden, där föreskrifter om obligatorisk praktik finns, hänför sig till tekniska utbildningsanstalter. Ökad intagning på praktikkrävande studievägar kommer också att ske i fråga om utbildning för vårdarbete inom hälso- och sjukvård och för mer-

kantilt arbete samt — i mindre omfattning — för bl. a. socialt arbete, pedagogiskt arbete och husligt arbete. I det närmaste oförändrad intagning noteras bl. a. i fråga om jordbruks-, trädgårds- och skogsbruksutbildningar. — I kapitlet har antalsuppgifter inte lämnats för intagningen till de delar av fackskolan och det nya gymnasiet, där normerad praktik ej förekommer. Lika många studerande beräknas tas in på ekonomiska studievägar inom dessa skolformer som på tekniska, lägre antal på övriga. — Uppgifter har heller inte lämnats om antalet universitetsstuderande vid matematisk-naturvetenskaplig och humanistisk fakultet^x exkl. psykologer och samhällsvetare.

Av betydelse för uppskattning av förändringar i praktikvolymen är vidare bl. a. på vilka vägar elever rekryteras till de praktikkrävande utbildningsanstalterna. Om eleverna till övervägande delen kommer direkt från den allmänbildande skolan, så medför detta ett större praktikbehov än om en utbildningsväg har ett stort inslag av elever, som efter den obligatoriska skolan först har gått ut i flerårigt yrkesarbete. Förhållandet har relevans bl. a. för fack-

^x För studerande vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet beräknas intagningen 1965—70 ändras från ca 2 700 till ca 2 350 och för studerande vid humanistisk fakultet exkl psykologer och samhällsvetare från ca 5 350 till ca 4 650. Uppgifterna är beräknade på följande:

Gymnasieutredningens tal för studentexamination och »akademikeruttag», AMS-information serie S 5 a/1963 för intag till spärrade fakulteter och högskolor, SOU 1962: 55 för jurister och teologer, konstant humanistintag med 67 % och en ökning av samhällsvetarintaget från 21 % till 25 % och av psykologintaget från 11 % till 13 % av hela humanistintaget. Resultatet — med den i absoluta tal minskande intagningen av naturvetare och »rena» humanister — beror dels på den av gymnasieutredningen beräknade avtagande ökningen (efter 1969 direkta minskningen) av studentexaminationen, dels på den planerade kraftiga expansionen av intagningen till de spärrade fakulteterna och högskolorna.

skolans olika utbildningar. Medan ungdomar hittills vid sidan av arbete i industri, service- och vårdyrken gått på aftonskolor, kommer de framledes i stor utsträckning att kunna gå direkt in på teknisk, ekonomisk eller social fackskola och först under utbildningstiden där behöva skaffa sig praktik. Minst 75 procent av fackskolans elever beräknas komma direkt från grundskolan.

Den mest påtagliga betydelsen för det framtida praktikbehovet har emellertid de ändringar, som har gjorts eller kan komma att göras av utbildningsanstaltens praktikbestämmelser. När det gäller utformningen av praktikbestämmelser, kan man utskilja två tendenser. 1) Den ena går i riktning mot att avstå från krav på förpraktik (fackskolan, det nya gymnasiet, socialinstituten, lantbruks- och trädgårdsutbildningen, jägmästarutbildningen, laborantutbildningen) och att införa eller upprätthålla krav på speciellt utformad obligatorisk elevpraktik. Syftet torde vara att få bättre kontroll över praktikens utformning och att motverka den långvariga överpraktik, som anskaffas i konkurrenssyfte och som medför avsevärd förlängning av den totala utbildningstiden. — 2) Den andra tendensen innebär ett understrykande av värdet av praktisk erfarenhet som ett led i yrkesutbildningen, när praktik ej är obligatorisk (t. ex. inom det nya gymnasiet ekonomiska och allmänna sektorer och den sociala och ekonomiska fackskolan) och en strävan att göra de akademiska studierna mera yrkesinriktade (t. ex. akademisk sekreterarutbildning, journalistinstitutens akademikerlinje). — De båda nämnda tendenserna medför, att praktikbehovet koncentreras till studietiden, att praktiken till innehåll och omfattning blir mera likformad och att intresset resp. nödvändigheten att skaffa praktik av visst slag och viss

kvalitet ökar för berörda elevgrupper.

De områden, där det i dag fortfarande föreligger ett omfattande behov av förpraktik och där något avskaffande av dessa praktikkrav inte är att vänta, är de olika vårdområdena och husligt arbete.

Vid sidan av den praktik, som har ett klart utbildningsmässigt eller yrkesförberedande syfte, måste även den praktik uppmärksammas som har en yrkesorienterande roll. Mera renodlad framträder denna karaktär hos praktiken, när det gäller studerande på utbildningsvägar som leder fram till en rad alternativa yrken — t. ex. jur. stud., pol. stud. och fil. stud. som kan välja mellan att gå exempelvis till förvaltning eller olika sektorer inom näringslivet. Mycket av värdet med de äldre studerandenas feriearbete ligger i att det har en sådan orienterande funktion. Utredningen räknar med att efterfrågan på praktik i yrkesorienterande syfte kommer att stiga väsentligt under de kommande åren.

En sammanfattning av kapitlet från dessa utgångspunkter synes ge följande vid handen:

För studerande vid universitet och högskolor växer behovet av praktik främst inom industri och tekniska arbetsområden (teknologer, naturvetare) samt inom förvaltning och kontor (ekon. stud., blivande akadem. sekr., jur. stud., soc. stud., pol. stud. och andra humanister). Ökningar noteras vidare ifråga om vårdpraktik (psykologer, soc. stud.) och tidningspraktik (journalistutbildning). För samtliga uppräknade grupper — utom för studerande vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet och »rena» humanister — väntar man ökad intagning. Praktikkraven är obligatoriska för teknologer, blivande akadem. sekr., socionomer, psykologer och journalister; meritvärderad

förpraktik förekommer till handelshögskolor. I fråga om övriga nämnda grupper, för vilka normerad praktik ej föreligger, är praktikintresset tydligt i växande.

För studerande vid fackskolan och det nya gymnasiet sker en stark ökning av behovet av praktik främst inom industriellt-tekniskt arbete (obligatorisk elevpraktik). Växande behov av anställningar med praktikfunktion kan också förväntas på andra arbetsområden, främst inom kontor, affär och förvaltning.

För studerande som söker till eller utbildas vid andra utbildningsanstalter är större förändringar ej att vänta. Ökad intagning till utbildning för vårdyrken torde beträffande prognostiden kunna täckas med det stora antal sökande med förpraktik som hittills måst avvisas från dessa utbildningsvägar. Motsvarande gäller för intagning till bl. a. reklamutbildning.

Sammanfattningsvis kan sägas, att det ökade praktikbehovet såväl på universitets- som fackskole-gymnasienivå främst kommer att avse anställningar inom industriellt-tekniskt arbete samt administrativt och merkantilt arbete. Härjämte ökar behovet av »specialpraktik» för vissa smärre grupper (t. ex. psykologer, journalister, reklammän). En påtaglig förändring torde bli det ökande antalet universitets- och högskolestuderande bland de praktiksökande.

De kvantitativa bedömningar, som kan göras av det framtida behovet av

praktik i anslutning till olika utbildningsvägar, har betydande osäkerhetsmarginaler. Allmänt avtar givetvis tillförlitligheten i bedömningarna, när man övergår från att diskutera obligatorisk praktik till att försöka uppskatta behovet av praktik, som tillmäts meritvärde, samt behovet av ej normerad praktik. Det säger sig självt, att det under sådana förhållanden ej är meningsfullt att söka kvantitativt bestämma praktikbehovet för samtliga utbildningsgrupper.

I den redogörelse för beräknad intagning, för praktikbestämmelser och praktikbehov, som lämnats i kapitel 4, har — som i kapitlets början aviserades — några bedömningar ej gjorts av behovet av arbetsförmedlingens eller andra organs medverkan för anskaffning och förmedling av praktik. De sammanfattande synpunkter, som ovan framförts, har dock tagit sikte på att beskriva en väntad utveckling av praktikbehovet sådant det torde komma att te sig även vid arbetsförmedlingen.

I utredningens närmast följande avsnitt (5.1) skall de faktorer redovisas, som påverkar förmedlingsbehovet, och målsättningen för praktikförmedlingsverksamheten anges. Ett försök att för några större poster kvantitativt ange förmedlingsverksamhetens väntade ökning görs i slutet av samma avsnitt. Förslag rörande verksamhetens organisation och arbetsformer för att tillgodose olika utbildningsgruppers förmedlingsbehov framläggs i avsnitt 5.3.

5. UTREDNINGENS SYNPUNKTER OCH FÖRSLAG

5.1
5.2
5.3
5.4
5.5
5.6
5.7
5.8
5.9
5.10
5.11
5.12
5.13
5.14
5.15
5.16
5.17
5.18
5.19
5.20
5.21
5.22
5.23
5.24
5.25
5.26
5.27
5.28
5.29
5.30
5.31
5.32
5.33
5.34
5.35
5.36
5.37
5.38
5.39
5.40
5.41
5.42
5.43
5.44
5.45
5.46
5.47
5.48
5.49
5.50
5.51
5.52
5.53
5.54
5.55
5.56
5.57
5.58
5.59
5.60
5.61
5.62
5.63
5.64
5.65
5.66
5.67
5.68
5.69
5.70
5.71
5.72
5.73
5.74
5.75
5.76
5.77
5.78
5.79
5.80
5.81
5.82
5.83
5.84
5.85
5.86
5.87
5.88
5.89
5.90
5.91
5.92
5.93
5.94
5.95
5.96
5.97
5.98
5.99
6

3. UTREDNINGENS SYNPUNKTER OCH FÖRSLAG

Utredningens synpunkter och förslag

5.1 Inledning

Utredningen har i kapitel 5 samlat sina synpunkter och förslag på utvecklingen av en effektivare praktik- och ferieförmedling.

En utgångspunkt för utredningens bedömningar har varit, att förmedlingsbehovet — sådant det framgår av verksamhetens utveckling hittills (kapitel 3) — har vuxit kraftigt under senare år. Redan den hittills konstaterbara, successiva ökningen av förmedlingsbehovet utgör en tillräcklig anledning för översyn av verksamheten.

Härtill kommer, att behovet av förmedlingsåtgärder sannolikt kommer att växa ytterligare. För en sådan utveckling talar olika förhållanden.

Till en grupp av faktorer hör ändrade utbildningskrav, ändrade uppfattningar om vad som ur utbildningssynpunkt är värdefullt och ändring av skolutbildningens längd. Som kapitel 4 visar, är utbildningskapaciteten på de praktikkrävande utbildningsvägarna stadd i tillväxt. Vidare är praktikintresset av allt att döma i stigande inom utbildningar, där normerad praktik ej förekommer. De studerandes intresse för feriearbete ökar med stigande ålder, och en förlängd skolgång kan därför väntas medföra inte bara en ökning av antalet skolungdomar utan också en stigande andel feriearbetsökande av dessa.

Verkningarna av dessa omständigheter på storleken av arbetsförmedling-

ens uppgifter är beroende av i vilken utsträckning eleverna kommer att anlita förmedlingen. För enstaka grupper av praktiksökande kan man ange hur stor andel av eleverna som hittills har anlitat den. Den ojämförligt största gruppen härvidlag är elever på tekniska utbildningsvägar, för vilka särskild anskaffning och förmedling av praktikarbete inom industrin sedan lång tid tillbaka har organiserats. Av dessa elever vänder sig numera ca 35 procent till förmedlingen. På dessa områden kan man också under längre tid följa ökningen i efterfrågan hos förmedlingen på examenspraktik — den har under de sista åren varit 15—20 procent per år. — I fråga om det stora flertalet grupper av praktiksökande kan motsvarande andelsuppgifter ej lämnas, eftersom den löpande förmedlingsstatistiken ej varit upplagd så att den belyser efterfrågan på praktik. Beträffande ferieförmedlingen för studerande över 18 år kan man genom tillgänglig specialstatistik se att tillströmningen av sökande 1961—62 ökade mellan 20 och 25 procent och 1962—63 med 30 procent.

Även med tillgång till fullständiga uppgifter om hur stor andel förmedlingen registrerar av dem som söker praktik eller feriearbete med praktikfunktion, resp. hur stor ökningen av dessa sökande har varit, skulle man dock ej få tillräckligt underlag för framskrivningar. Andelen genom förmedlingen sökande påverkas nämligen

även av en andra grupp faktorer. Hit hör sådana förhållanden som förändringar i konjunkturen, storleken av de resurser som ställs till förfogande för ackvisition och förmedling, organisationen av verksamheten och den information som lämnas om förmedlingens service.

Vad man generellt kan konstatera är, att det här på en rad avsnitt är fråga om ett latent förmedlingsbehov, som man hittills endast delvis kunnat tillgodose. Verksamhetens volym bör därför enligt utredningens mening i lika hög grad göras beroende av de åtgärder som kan anses erforderliga som av de resultat och erfarenheter som hittills föreligger.

Mot bakgrund av sin uppfattning, att målsättningen för verksamheten behöver bestämmas, vill utredningen ange följande som en allmän ram för förmedlingens uppgifter och åtaganden.

1. Förmedlingen syftar ej till att med sina åtgärder täcka det totala praktikbehovet. Det är enligt utredningens mening sålunda ej motiverat, att arbetsförmedlingen inkopplas på anskaffning och förmedling av praktik t. ex. i följande fall:

då praktiken är inordnad i den skolmässiga undervisningen och utgör en del av en praktisk-teoretisk yrkesutbildning,

då individuella kontakter mellan sökande och praktikgivare visar sig tillfyllest och

då direkt samverkan mellan skola och praktikgivare kan organiseras utan nackdel för andra sökandegrupper.

Exempel på avgränsningar av det slag, som här avses, återfinns i fråga om akademikergrupperna i en PM, upprättad inom SACO:s kansli, till vilken här hänvisas (bilaga 2). I denna PM anges dels ett antal utbildningsvägar vid fackhögskolor och universitet, där de studeran-

des praktiska utbildning och möjlighet att praktisera ordnats på sådant sätt att arbetsförmedlingens medverkan ej torde erfordras, dels andra utbildningsvägar — för jurister, samhällsvetare, naturvetare, civilekonomer m. fl. — där förmedlingen behövt inkopplas och där dess insatser i fortsättningen bör förstärkas.

Utredningen kommer att i kapitel 5 närmare behandla de praktikområden, där den anser ökad förmedlingsinsats erforderlig.

2. För de elevgrupper med teknisk utbildning, som skall ha industripraktik och som redan i viss utsträckning får sådan genom förmedlingens medverkan, kan det framledes bli påkallat, att praktikbehovet väsentligen täcks genom förmedlingsåtgärder. Det gäller i fråga om studerandena i det nya gymnasiet, vars obligatoriska miljöpraktik enligt gymnasieutredningens förslag skall fullgöras på samma tid för alla elever, och det kan också komma att gälla den tekniska fackskolans elever. (Förhållandet torde komma att påverka teknologernas praktikmöjligheter inom industrin och öka deras behov av förmedlingsmedverkan.)

Utredningen har i kapitel 5 tagit hänsyn till möjligheten av en sådan utveckling, när den lägger fram sina förslag om förmedlingens organisation och arbetssätt. Risk föreligger dock, att en snabb utökning av förmedlingens uppgifter på dessa områden inkräktar på verksamheten inom andra områden, om personalresurserna inte anpassas till denna utveckling.

3. Vid placering av studerande i arbete såväl med som utan direkt praktikfunktion kommer hänsyn att behövas tas till både utbildnings- och arbetsmarknadssynpunkter. I fråga om

Tabell 21. Beräknad förmedlingsandel, tekniska utbildningsanstalter.

	Hela antalet potentiella praktikanter						
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
	23 600	18 800	20 600	26 200	26 400	27 700	28 000
Förmedl.-andel 35 %	8 260	6 580	7 210	9 170	9 240	9 695	9 800
Förmedl.-andel 50—80 %	11 800	10 340	12 360	17 030	18 480	20 775	22 400

stora grupper av studerande, som söker feriearbete, kommer en allmän arbetsmarknadspolitisk målsättning att väga tungt. Förmedlingen har att så långt möjligt söka ta till vara den arbetskraftsreserv som de feriearbets sökande erbjuder och därmed minska den tendens till överefterfrågan på arbetskraft, som vid god konjunktur förekommer i maj—juni. Det är samtidigt ur samhällets synpunkt viktigt, att ungdomarna får en arbetsplacering som ger en god inblick i arbetslivet eller en meningsfull yrkesorientering.

Möjligheten att i en kalkyl över förmedlingsverksamhetens framtida utveckling införa de faktorer, som angivits under punkterna 1—3, finns knappast. Utredningen vill endast presentera ett par räkneexempel, som bygger på vissa enkla antaganden om ökningsfaktorn.

a) Beträffande förmedlingens medverkan vid anskaffning av praktik åt studerande vid tekniska utbildningsanstalter har räknats med dels en jämfört med nuläget oförändrad förmedlingsandel (35 procent), dels en under perioden successivt stigande andel (en ökning med 5 procent årligen från 50 till 80 procent). Se tabell 21.

b) I fråga om verksamheten för andra studerande över 18 år än teknikerpraktiksökande, som önskar praktik eller andra anställningar under ferierna, innebär antagandet att ök-

ningen av de sökande fortsätter men i långsammare takt än under de senaste åren (5 % per år mot ca 25 % för vardera av de två senaste åren). Följande antages: 1965: 31 972; 1966: 33 571; 1967: 35 250; 1968: 37 013; 1969: 38 864; 1970: 40 800; 1971: 42 840.

c) Beträffande studerande under 18 år saknas som tidigare påpekats uppgifter om antalet feriearbets sökande. Man har tillgång till siffror på antalet placerade, och brukar räkna med att dessa utgör ca $\frac{1}{3}$ av antalet sökande. Om detta antagande är riktigt skulle de sökande under senare år ha uppgått till ca 60 000. Man har anledning räkna med att ett minst lika stort antal, alltså ca 60—70 000 ungdomar, kommer att under de närmaste åren vända sig till arbetsförmedlingen för att efterhöra feriearbete.

Till dessa siffror skall följande kommentarer göras.

Posten a) anger olika antaganden om det antal elever vid tekniska utbildningsanstalter, som förmedlingen skulle få kontakt med som praktiksökande. Den utsäger inget om andelen genom förmedlingen placerade. År 1963 placerades 77 procent av de genom förmedlingen sökande i praktikarbete (jfr kapitel 3.5, tabell 2). Redan att placera alla sökande enligt 35 %-alternativet skulle alltså innebära en väsentlig ökning av förmedlingsinsatserna. Till alternativet med en successiv ökning av

andelen sökande hos förmedlingen från 50 till 80 procent hör önskemålet, att det stora flertalet av dessa sökande placeras i praktikarbete. Sådant placeringsresultat fordrar uppenbarligen mycket stora insatser.

Posten b) innebär ett försiktigt antagande av den ökade tillströmningen av sökande. Det är möjligt att ökningen blir större. Siffran 42 840 för år 1971 motsvarar ungefär hälften av samtliga studerande i åldern 18—24 år. — Andelen placerade uppgick till 60 procent år 1963 (jfr kapitlet 3.5, tabell 5). Redan att vid fortsatt ökad tillströmning av sökande bibehålla eller något öka denna placeringsprocent torde vara en målsättning, som kräver stora insatser av förmedlingen.

Enligt antagandet under posten c) skulle placeringsandelen för studerande under 18 år vara så låg som ca $\frac{1}{3}$ av de sökande. På grund av de odeciderade önskemålen om arbete, som många av dessa ungdomar har, och svårigheten att för dem finna från olika synpunkter lämpliga feriearbeten, är det inte sannolikt att placeringsandelen framdeles kommer att väsentligen öka. Utredningen föreslår i det följande (avsnitt 5.2.6) vissa andra åtgärder för att sysselsätta dessa ungdomar under ferietid.

Hela antalet sökande studerande (a, b och c) kan, på grund av osäkerheten av posten c, blott grovt uppskattas. En sådan uppskattning skulle utsäga, att arbetsförmedlingen under förmedlings-säsongen 1963 hade kontakt med totalt ca 100 000 studerande; som sökte praktik- eller feriearbete. Antalet studerande i här ifrågakommande åldersgrupper kan uppskattas till ca 300 000. (År 1960 utgjorde de studerande i åldern 14—24 år 361 000. Om man tar bort 14-åringarna blir siffran 254 800.) Räknet efter ett studerandeantal på ca 300 000 skulle alltså förmedlingen under sommarsä-

songen ha kontakt med ungefär $\frac{1}{3}$ av samtliga landets studerande som kan ta feriearbete.

Mot bakgrund av de allmänna synpunkter på förmedlingsbehov och på förmedlingens uppgifter samt de antaganden rörande verksamhetens ökning, som ovan har framlagts, lämnar utredningen i det följande sina förslag om en förbättring av praktik- och feriearbetsförmedlingen. Därvid behandlas först några för flera utbildningsgrupper gemensamma frågor och därefter verksamhetens organisation och arbetsformer. Sist diskuteras frågan om erforderlig personal för verksamheten.

5.2 För flera utbildningsgrupper gemensamma frågor

5.2.1 Ackvisition av praktikplatser

5.2.1.1 Inledande synpunkter

För genomförandet av praktikförmedlingsuppgifterna är det av primär betydelse att ackvisitionen (anskaffningen) av platser täcker marknaden så väl, att erforderligt antal platser ställs till förfogande, att de erbjudna platserna har en lämplig geografisk spridning och att deras kvalitet är tillfredsställande ut utbildningssynpunkt.

När det gäller praktikplatser för studerande vid tekniska läroanstalter finns erfarenheter av central och regional platsackvisition att bygga på. (Den centrala ackvisitionen verkställd av SIP och avseende hela riket, den regionala ackvisitionen genomförd av resp. arbetsförmedlingskontor inom sitt geografiska område.) Förutsättningarna förändras dock på ett genomgripande sätt, om de förslag om praktik på de tekniska sektorerna kommer att realiseras som framlagts av gymnasie- och fackskoleutredningarna. Dessa förslag innebär bl. a. att förmedlingsarbetet

måste inkopplas på betydligt flera orter än tidigare och att antalet praktiksökande hos förmedlingen kommer att öka högst avsevärt.

När det gäller ackvisition av platser av praktikkaraktär åt övriga äldre studerande har den under senare år ökade efterfrågan i regel kunnat mötas endast med lokalt insatta åtgärder från arbetsförmedlingarnas sida. Centrala planeringsåtgärder — utöver åtgärder för säsongmässig personalförstärkning åt de berörda arbetsförmedlingarna har inte på motsvarande sätt som för de tekniska områdena kunnat ge ett avgörande stöd åt förmedlingsverksamheten.

Den stora ökning av praktikförmedlingsbehovet, som kan väntas, gör det nödvändigt att ta upp ackvisitionsfrågan till förutsättningslös prövning. Det gäller i första hand frågan om hur den skriftliga gruppackvisitionen lämpligen bör bedrivas. I det följande görs en genomgång av olika alternativ i fråga om dels central, dels regional och dels en kombination av central och regional gruppackvisition.¹

När här talas om skriftlig gruppackvisition utgår resonemangen från en användning av denna ackvisitionsmetod vid anskaffning av praktik för studerande vid tekniska läroanstalter och vissa grupper av universitetsstuderande, dvs. kategorier med praktikönskemål, som är inriktade på relativt avgränsade yrkesområden. Som framgår av senare avsnitt (5.3) kan å ena sidan vissa modifikationer av denna ackvisitionsmodell dock med fördel göras när det gäller delgrupper inom denna kategori, t. ex. i fråga om praktikplatser till fackskolestuderande och gymnasie-studerande. Å andra sidan är det tänkbart att gruppackvisition i framtiden kan göras också för andra grupper av praktikanter än som hittills varit möjligt. — De resonemang som förs har med andra

ord för närvarande sin fulla relevans endast i fråga om vissa slag av praktikmen kan, med tanke på sannolika förändringar mot en framtida mycket stor total praktikförmedlingsvolym, även tillmätas principiell betydelse för praktikförmedling i allmänhet.

5.2.1.2 Den skriftliga grupp-ackvisitionen

Alternativ I: central gruppackvisition

Alternativet ansluter sig nära till hittills tillämpade arbetsformer. Det centrala organet, arbetsmarknadsstyrelsen med rådgivande praktikdelegation (se härom avsnitt 5.2.8), ansvarar för planering, information till praktikgivare och skriftlig gruppackvisitation. Ackvisitationsskrivelsen utsänds till tänkbara praktikgivare i hela riket. Enskilda företag, statliga och kommunala verk och bolag insänder platserbjudanden till arbetsmarknadsstyrelsen, som handhar de uppföljande kontakterna för komplettering av platsmaterialet. Efter klassificering utsändes platsmaterialet i sin hel-

¹ I kapitel 5.2.1 finns vissa förmedlingstekniska termer som kan behöva förklaras.

Gruppackvisition: Med »gruppackvisition» menas åtgärder för att skaffa fram platser för hela grupper av sökande, som man vet kommer att vända sig till förmedlingen. En gruppackvisition sker i regel skriftligen. Man gör rundskrivelser till olika arbetsgivare, som informeras om den väntade efterfrågan på praktik från en viss utbildningsgrupp, t. ex. studerande vid tekniska läroanstalter, och som anmodas att till den som sänder ut rundskrivelsen anmäla sina möjligheter att ta emot praktikanter. Gruppackvisition kan också ske med andra hjälpmedel, t. ex. genom annonsering, information i press och radio osv.

Individuell ackvisition: Som en motpol till gruppackvisition står beteckningen »individuell ackvisition». Därmed menas, att förmedlingen på begäran av viss enskild sökande vänder sig till arbetsgivare och förhör sig om vederbörande studerande kan beredas anställning. Det säger sig självt, att den individuella ackvisitionen är tidskrävande. Den måste ofta göras som komplettering till gruppackvisitionen för att tillgodose enskilda sökandes behov.

Central ackvisition: Ett för hela landet gemensamt organ vidtar åtgärder att skaffa fram platser.

Regional ackvisition: Arbetsförmedlingen i ett län vidtar åtgärder för att skaffa fram platser inom sitt område (antingen hela länet eller del därav).

het till de förmedlingskontor, som har en i praktikavseende aktuell läroanstalt inom sitt förmedlingsområde, varvid kontoret är »plathavande förmedling» för praktikplatser inom sin räjong. Inskrivning av sökande, kompletterande individuell akquisition samt anvisning av sökande till praktikplats handläggs av förmedlingsorganet som till styrelsen avrapporterar tillsatta platser. Interlokala förmedlingsåtgärder vidtas i samverkan med andra förmedlingskontor, vars platstillgång är känd för förmedlingen genom det riksdistribuerade platsmaterialet. Kontakt hålls med skolans praktiklärare i förmedlingsarbetet. Denne förutsätts i sin tur samarbeta med praktikgivarna vid utformningen och tillsynen av praktiken.

Alternativ II: central-regional grupp-ackvisition

Arbetsuppgifterna fram till och med utsändande av akquisitionsskrivelse handläggs som i förslag I. Praktikgivarna ombeds emellertid att anmäla platser till det regionala förmedlingsorganet. Förmedlingen, som informerats om vilka praktikgivare akquisitionen riktats till, svarar för de uppföljande kontakterna för komplettering av platsmaterialet samt insänder platsmaterialet (i dess helhet eller vissa delar därav) till arbetsmarknadsstyrelsen. På styrelsens praktikdetalj granskas det inkomna materialet och klassificeras (alternativt kontrolleras preliminär klassificering), varefter platserna riksdistribueras. Sedan förmedlingsorganet insänt det platsmaterial, som erhållits genom den skriftliga grupp-ackvisitionen, övergår uppföljningen av grupp-ackvisitionen i kompletterande akquisition. Vid otillräcklig platstillgång kan denna påbörjas, innan inskrivningen av sökande på bestämt datum inleds och får då formen av kompletterande, anonym akquisition. Platser, som erhållits före förmedlingsstarten, inrapporteras fortlöpande till styrelsen. Förmedlingsarbetet handläggs som i förslag I.

Alternativ III: regional grupp-ackvisition

Det centrala organet svarar för allmänt informande och konsulterande verksamhet gentemot praktikgivarna samt för central planering och samordning av akquisitions- och förmedlingsarbetet (instruktioner, rikt-

linjer m. m.). I den planerande uppgiften ingår utarbetande av akquisitionsmaterial (information och skrivelse, blanketter, adresserade kuvert etc.), som ställs till de regionala förmedlingsorganens förfogande. — Grupp-ackvisitionen hos regionens praktikgivare företas av den regionala förmedlingen med dess samrådsorgan. Skolans praktiklärare deltar i förberedelsearbetet för grupp-ackvisitionen. Styrelsen informeras om till vilka praktikgivare grupp-ackvisitionen riktats. Platserbidandena mottages av förmedlingsorganet och inrapporteras då så behövs till styrelsens praktikdetalj för granskning och riksdistribuering. Övriga arbetsuppgifter handläggs som i förslag II.

Utredningens diskussion om de fördelar och nackdelar, som kan antas förknippade med de olika alternativen, har koncentrerats kring huvudalternativen I och III, central respektive regional skriftlig grupp-ackvisition. Mellanformen II innebär tänkbara modifieringar av huvudalternativen.

Beträffande huvudalternativen, central respektive regional grupp-ackvisition, har utredningen funnit fördelar och nackdelar förenade med båda lösningarna. Utredningens ställningstagande har därför bestämts av hur utredningen bedömt möjligheterna att förstärka respektive system i de avseenden, där det andra alternativet har ett naturligt försteg.

Fördelarna med *den centrala grupp-ackvisitionen* är framför allt följande:

1. Planering och genomförande av den större delen av akquisitionsprogrammet ligger samlat inom en arbetsgrupp. Detta underlättar samordning, snabbhet, smidighet och en riktig avvägning i stort av erforderliga arbetsinsatser.
2. Största möjliga garantier skapas för en riktig fördelning av grupp-ackvisiterade platser mellan studerande vid olika utbildningsanstalter.
3. Kontakten med och utnyttjandet av centrala myndigheter och organisa-

tioner till stöd för verksamheten underlättas.

4. Behovet av till de regionala enheterna överförd planering, fortlöpande information och utbildning blir mindre.

5. Skillnaden mellan ackvisition av praktikplatser för utbildning å ena sidan och ackvisition av vanliga arbetsanställningar å andra sidan markeras på ett för praktikverksamheten fördelaktigt sätt.

Fördelarna med *den regionala grupp-ackvisitionen* är främst:

1. Länsarbetsnämnderna, som har större förutsättningar att hålla kontakt med de enskilda företagen och skolorna, erhåller det fulla ansvaret för att platstillgången blir tillräcklig för såväl sökande från det egna länet som för erforderlig interlokal förmedling. Bättre förutsättningar skapas att nå alla de institutioner, exempelvis inom kommunal förvaltning, som är möjliga praktikgivare.

2. De personalresurser, som länsarbetsnämnderna under alla förhållanden måste erhålla för att kunna fylla de *praktikförmedlande* uppgifterna, utgör en tillgång även för genomförandet av ackvisitionen. I lägen där en skriftlig gruppackvisition måste fortgå i större utsträckning parallellt med individuell ackvisition för aktuella sökande, sker en bättre samordning av de båda arbetsmomenten, vilket också från arbetsgivarnas sida måste uppfattas som en fördel.

3. Planeringen av gruppackvisitionen för ett praktikområde kan ske i nära kontakt med andra praktikområden, som av olika skäl ej lämpar sig för central behandling men ändå riktar sig till samma arbetsgivare. En väl utbyggd regional praktikförmedling kan fungera som ett känsligare in-

strument för de regionala särdrag och fluktuationer, som kan karakterisera praktikmarknaden.

4. I lägen med mycket god praktiktillgång eller vid uppnåendet av en tämligen konstant praktikmarknad med ett stort antal årligen återkommande platser av lokal karaktär, kan en onödig omgång med fullständig riksannonsering undvikas.

5. Stödet av de lärare, som kommer att på ett eller annat sätt ha att göra med elevernas praktikarbete, kan till fullo utnyttjas i det lokala planerings- och förmedlingsarbetet.

Inom industri och tekniska arbetsområden finns en betydande erfarenhet av central gruppackvisition, medan en regional gruppackvisition på detta likasom inom de flesta andra områden är tämligen oprövad. Den erfarenhet som finns av den centrala ackvisitionen har å andra sidan erhållits av och hos ett utanför arbetsmarknadsverket liggande organ, Svenska industrins praktiknämnd (SIP), medan länsarbetsnämnderna sitter inne med erfarenheter av lokal ackvisition i olika former liksom av det egentliga förmedlingsarbetet. Mot denna bakgrund och utgående från att praktikbehovet som helhet sannolikt kommer att svälla högst väsentligt såväl inom de traditionella sektorerna som inom relativt nya områden, har utredningen funnit det lämpligt att göra sitt ställningstagande utifrån frågeställningar, som endast delvis och då mycket löst bygger på hittillsvarande erfarenheter. Dessa frågeställningar skulle kunna systematiseras sålunda:

a) Vilket system kan med största fördel förstärkas på de punkter, där det är underlägset det andra?

b) Vilket system kan lättast anpassas till nuvarande organisation inom arbetsmarknadsverket?

c) Vilket system låter sig bäst förena

med arbetsuppgifterna inom andra praktikområden?

Beträffande a: En utbyggnad av det regionala systemet torde kunna ske endast genom en förhållandevis kraftig personalförstärkning, fördelad på samtliga länsarbetsnämnder. Denna personalförstärkning är dock till stor del under alla förhållanden nödvändig för fullgörandet av de växande förmedlingsuppgifter på praktikområdet, som verket uppenbarligen kommer att ställas inför. De fördelar som den centrala gruppackvisitionen uppvisar enligt vad ovan anförts, kan i stort sett bibehållas vid regional gruppackvisition, om förstärkning erhålls inom arbetsmarknadsstyrelsen (med rådgivande praktikdelegation), som — enligt *båda* alternativen — skall på riksplanet svara för planering, information och samordning av verksamheten.

Beträffande b: I och med att arbetsmarknadsverket med den regionalt uppbyggda fältorganisationen får ansvaret för praktikackvisitionen, talar frågeställning b för att ett regionalt system är det lämpligaste. Även om praktikackvisition och -förmedling i vissa stycken och på vissa områden bör tillgå på annat sätt än ackvisition och förmedling av vanliga arbetsanställningar, så bör dock de administrativa systemen närma sig varandra så mycket som möjligt inom en och samma organisation.

Beträffande c: Med hänsyn till den även inom andra områden än det tekniska väntade ökningen av praktikefterfrågan måste frågeställning c tillmätas betydelse. Genom att den personella förstärkningen till stor del knyts till länsarbetsnämnderna kan denna även komma andra praktikområden och feriearbetsförmedlingen till godo.

I kapitel 5.3 anges närmare hur samspellet mellan det centrala och de regio-

nala organen föreslås bli utformat. Regionalt ackvireerade platser för teknologer och naturvetare till industriellt-tekniskt arbete och för jurister, blivande akademiska sekreterare, civilekonomer och samhällsvetare och vissa andra grupper av humanister till förvaltning och kameralt-kontorstekniskt arbete insänds till det centrala organet för granskning och ev. klassificering samt distribueras till arbetsförmedlingarna på utbildningsorterna. Ackvisitionen av praktikplatser inom industrin avses ske i november, ackvisitionen av platser inom andra branscher i januari. I fråga om platser på fackskole- och gymnasienivå föreslås, att det regionala lokala platsmaterialet i största möjliga utsträckning skall utnyttjas regionalt-lokalt och som regel ej göras till föremål för riksspridning. För den interlokala förmedlingen på dessa nivåer vidtas särskilda åtgärder, som anges i kapitel 5.3.

Utredningen stannar sålunda för att rekommendera, att *ett regionalt system för gruppackvisition* tillämpas. (I fråga om utlandspraktiken, se avsnitt 5.4). Härvid förutsättes, att SIP:s hittillsvarande centrala ackvisitionsverksamhet ersätts av regional ackvisition genom arbetsmarknadsverket, att länsarbetsnämndernas personalresurser ökas och att det regionala systemet förstärks genom centrala planerande och samordnande åtgärder inom arbetsmarknadsstyrelsen.

5.2.1.3 Den individuella ackvisitionen

I fråga om den individuella ackvisitionen av praktikplatser förutses inga principiella förändringar. Om gymnasie- och fackskoleutredningarnas förslag om arbetsförmedlingens uppgifter att anskaffa och förmedla praktikplatser godtas av statsmakterna, torde dock det antal förmedlingsenheter, som in-

kopplas för detta arbete, behöva utökas och antalet erforderliga platser bli större än hittills varit fallet. Inkopplingen av flera förmedlingsenheter i detta ackvisitionsarbete ökar möjligheterna att erhålla ett större platsbyrå.

5.2.2 Samordningsfrågor beträffande praktikförmedling

En av utredningens viktigare frågor gäller behovet av samordning mellan olika åtgärder för ackquisition och förmedling av praktikplatser. Den principiella frågeställningen här är huruvida information och ackquisition-förmedling bör ske efter utbildningsgrupp eller efter önskat slag av praktik.

Utredningens uppfattning är, att ackvisitionsåtgärder för att anskaffa praktik så långt det är möjligt bör vidtas gemensamt för samtliga utbildningsgrupper, som har intresse av samma praktik. Detta innebär, att dubbla kontakter med praktikgivaresidan i samma slag av ärenden bör undvikas. Det gäller såväl från arbetsförmedlingens sida (olika expeditioner inom arbetsförmedlingen) som från arbetsförmedling i konkurrens med andra ackvirerande organ.

5.2.2.1 Praktikackquisition genom skolorna

När en utbildningsanstalt ställer upp krav på eller har önskemål om praktik som ett led i elevernas utbildning, har det legat nära till hands för skolan att på ett eller annat sätt söka medverka till anskaffning av lämpliga praktikplatser. Skolor som inrättats för att ge utbildning som passar ortens näringsliv kan ha goda möjligheter att hos företagen vinna förståelse för praktikbehovet. Av naturliga skäl har dock skolans medverkan begränsats till anskaffning av platser åt redan intagna elever (elev-

praktik), medan den praktik som behövs för att vinna inträde vid skolan (förpraktik) har fått ordnas antingen av de sökande själva eller av arbetsförmedlingen. Härigenom har vid ackquisitionen i vissa fall ett konkurrensförhållande kunnat uppstå, som dels haft till följd en i och för sig befogad förtur för de elever som redan påbörjat sin teoretiska utbildning, men dels också sämre överblick och sämre utnyttjande av de totala praktikmöjligheterna, vilket givetvis varit en nackdel. Svårigheter av detta slag försvinner i den mån som krav på förpraktik slopas. — Konkurrens har också kunnat uppstå när olika skolor, på samma ort eller på olika ställen i landet, vilka bedrivit utbildning inom angränsande ämnesområden eller på samma ämnesområde men på olika nivå, har måst vidta åtgärder för att tillgodose behovet av visst slag av praktik genom individuella hänvändelser till samma praktikgivare. Riksskolor har därvid haft sämre möjligheter att göra sig gällande än lokala skolor. I fråga om tekniska utbildningsanstalter har svårigheter av detta slag kunnat förebyggas genom förekomsten av ett centralt ackvirerande organ (SIP). — Beträffande socialinstitutens ackquisition av praktikplatser hänvisas till avsnitt 5.3.3.3.

En konsekvens av den ovan inledningsvis angivna uppfattningen är, att utredningen allmänt vill avråda från att särskilda organ skapas för att tillgodose en enstaka utbildningsgrupps praktikbehov, om likartade praktikönskemål redan finns från andra gruppers sida. Detta gäller även i fråga om utlandspraktiken (jämför avsnitt 5.3.4). Särskilda fristående organ för anskaffande och förmedling av praktik bör enligt utredningens uppfattning ifrågakomma endast om det gäller vissa slag av specialpraktik, där efterfrågan är

och väntas förbli begränsad till en bestämd utbildningsgrupp (jämför SACO:s PM i bilaga 00). — I konsekvens härmed bör inte heller enskilda skolor bedriva ackquisition av praktikplatser åt sina elever parallellt med att arbetsförmedlingen är inkopplad på ackquisition hos samma arbetsgivare av samma slags praktikplatser. För olika utbildningsanstalter kan i åtskilliga fall samma slag av platser komma till användning; möjlighet bör då finnas för *ett* organ att väga prioriteringen olika sökandegrupper emellan liksom också att väga de olika alternativa möjligheterna som står till buds för eleverna på marknaden i dess helhet på annat sätt, t. ex. genom särskilda utbildningsåtgärder lokalt. Den samordnande funktion, som kan tilläggas arbetsförmedlingen, torde vara nödvändig på en praktikmarknad med stor efterfrågan på platser.

5.2.2.2 Vilka enheter inom en arbetsförmedling bör svara för praktikförmedling?

En annan följd av utredningens bedömning av frågan om samordning av olika praktikgruppers önskemål är, att platsmaterialet inom samma eller närbesläktade, klart specificerade praktikområden bör hållas samman vid *en* och samma förmedlingsexpedition. Härigenom kan tillgängliga platser utnyttjas på ett fullständigare sätt. Eventuella skillnader i olika sökandegrupperns gångbarhet undanröjs inte, men möjligheterna att i rimlig utsträckning tillgodose de skilda gruppernas önskemål torde bli bättre, än om grupperna förmedlas inom olika förmedlingsenheter. Om det inte finns skäl att ge någon grupp generell förtursrätt till praktikplatser, så är det givetvis önskvärt, att samtliga sökandegrupper så långt möjligt ges lika goda förutsättningar att få sitt praktikbehov tillgodosett. Härför kan dessutom krä-

vas, att en effektiv introduktion ges till praktikgivarna av nyttillkomna sökandegrupper, vars önskemål i stort sett sammanfaller med redan inarbetade sökandegrupper.

De uppgifter, som föreligger ifråga om förmedling av praktikplatser, bör som regel utföras i nära anslutning till den vanliga förmedlingsverksamheten. Efterfrågan på vissa slag av praktik kan vara så spridd — tidsmässigt över året eller geografiskt till skilda förmedlingsorter — att enskilda förmedlingsexpeditioner inte kan bära upp särskilda organisatoriska arrangemang. Andra praktikförmedlingsuppgifter har en så liten total omfattning, att de även vid en stark geografisk koncentration utgör en mycket begränsad arbetsuppgift. Praktikbehovet inom återigen andra arbetsområden tillgodoses i stor utsträckning genom reguljära anställningar. Slutligen är vid vissa former av ej normerad praktik efterfrågan så obestämd till sitt innehåll och å svår att förutsäga, att de sökande är bäst betjänta av bredast möjliga överblick över tillfälliga arbetserbjudanden, kompletterad med möjligheter till individuell ackquisition. Så långt efterfrågesidan.

På tillgångssidan återfinns snarlika svårigheter att särskilja vissa slag av praktik från annat arbete. Skalan sträcker sig här från renodlade praktikantställningar över för bestämda sökandegrupper klassificerade praktikplatser till kort- och långvariga arbetserbjudanden av sådan art, att de motsvarar den praktiksökandes önskemål och behov.

Den slutsats utredningen kommer till är alltså att praktikförmedlingsuppgifterna som regel, i den mån de skall utföras av arbetsförmedlingens fältorganisation, bör anförtros de ordinarie förmedlingsenheter, fackexpeditionerna eller särskilda arbetsgrupper i anslut-

ning till dessa. Att inom arbetsförmedlingen bygga upp en speciell, fristående praktikförmedlingsorganisation, som svarar för ackquisition och förmedling av *all* slags praktik, är enligt utredningens mening inte ändamålsenligt.

De studerande, som ej önskar praktik utan endast har allmänna önskemål om arbete under ferierna, kan med fördel betjänas vid fristående expeditioner för feriearbete (se avsnitt 5.3.6).

5.2.3 Prioritering av vissa praktiksökande

5.2.3.1 Inledande synpunkter

Den gemensamma bakgrunden både till behovet av samordning av olika sökandegrupperns önskemål och behovet av bestämmelser om prioritering av vissa sökande framför andra är den knapphet på praktikplatser — i varje fall på vissa områden — som hittills har förelegat och som kan förutses. Både strävanden efter bättre samordning och behovet av bestämda prioritetsregler syftar alltså till bästa möjliga ekonomisering med tillgängliga resurser i fråga om platser (och personal). Båda åtgärderna syftar därmed också till att de studerande ur tillgängligt platsmaterial skall få de platser, som bäst lämpar sig för dem och som bäst motsvarar resp. utbildningsanstalters krav på praktik.

Prioritering av praktiksökande kan avse två skilda ting:

a) Praktiksökande kan prioriteras framför andra sökande genom att större resurser ställs till förfogande för ackquisition och förmedling av praktik än för förmedling av andra tillfälliga anställningar. I denna mening har hittills t. ex. de praktiksökande inom tekniska områden »prioriterats» framför de studerande som sökt ospecificerat feriearbete. Redan att särskilda åtgärder vidtas för att tillgodose efterfrågan på visst slag av praktik innebär ju en sådan

prioritering genom ökad resurstilldelning.

b) Vanligen avses emellertid med prioritering förtursrätt för vissa praktiksökande till lämpliga platser. — Bestämmelser om sådan förtursrätt kan avse *antingen* praktiksökande i förhållande till andra sökande av tillfälliga anställningar inom samma förmedlingsexpedition *eller* vissa praktiksökande (t. ex. teknologer) i förhållande till andra praktiksökande inom samma praktikområde (t. ex. gymnasister). Generella regler i dessa avseenden innebär, att sådan prioritering sker inte bara inom en och samma förmedlingsexpedition utan också i samverkan mellan förmedlingsexpeditioner i olika delar av landet.

5.2.3.2 Hittillsvarande prioritetsregler inom tekniska områden

Prioritetsregler har hittills fixerats skriftligen enbart för praktikförmedling inom tekniska arbetsområden (AMS cirkulär A:16). Dessa regler innehåller följande föreskrift om förtursrätt till praktikplatser för vissa sökande: »Vid förmedling av praktikanställningar måste beaktas, *dels* att högskolestuderande ges förtursrätt till de för sådana studerande särskilt lämpade platserna, *dels* att elever, som ännu inte fullgjort för examen obligatorisk praktiktjänstgöring, i första hand bereds anställning».

I förmedlingsarbetet har detta inneburit, att sökande som inte haft klar förtursrätt enligt anvisningarna, under den första giltighetsdagen för en plats endast har kunnat få denna prilliminärt reserverad för sig. De centralt ackvireerade platserna har fått tillsättas först på andra dagen, om inte sökande med förtursrätt dessförinnan har anmält sig på orten eller anmälts av förmedling i annat län.

5.2.3.3 Utredningens synpunkter på behovet av prioritering

I den mån efterfrågan på praktik eller andra förhållanden i verksamheten så påfordras bör arbetsmarknadsstyrelsen resp. arbetsförmedlingen ta initiativ till samråd med arbetsgivarna för att reservera vissa platser i första hand till förmån för sådana studerandegrupper, som har speciellt behov av ifrågavarande praktik.

Utredningen har funnit, att i övrigt följande riktlinjer bör gälla.

Första prioriteringsgrund bör utgöra behovet av praktik. Det betyder, att den som har att fullgöra obligatorisk praktik går före den som ej har föreskrifter om sådan praktik i sin utbildning eller som redan har fullgjort föreskriven obligatorisk praktik. Det innebär vidare, att den som skall fullgöra annan normerad praktik går före den som ej alls har föreskrifter om praktik i sin utbildning. — Av sökande, mellan vilka denna regel inte ger utslag, bör i allmänhet universitets- och högskolestuderande ges förträdd framför andra studerande.

5.2.4 Resebidrag

Motiv för resebidrag

Ett av de hinder, som föreligger för en effektiv praktik- och feriearbetsförmedling, består i att de interlokala förmedlingsåtgärderna inte erhållit tillräckligt stor omfattning för att tillgängliga arbetserbjudanden helt skall tillvaratas av sökandena. För bestämda grupper sökande, i första hand praktiksökande, är det ur utbildningssynpunkt angeläget att platsvalet inte begränsas genom bristande interlokal rörlighet. För vissa orter saknas möjligheter att på den lokala arbetsmarknaden placera det stora antalet sökande med eller utan praktikönskemål.

Resekostnaden vid tillträde av an-

ställning på annan ort än hem- eller utbildningsorten utgör givetvis endast en av de faktorer som verkar återhållande på de arbetssökandes benägenhet att ta anställning på annan ort. Den relativa betydelsen av denna faktor jämfört med andra överväganden, som är aktuella för den sökande, är svår att uppskatta. Uppenbart är emellertid att bidrag till reskostnaden för vissa sökanden kan ha avgörande betydelse för möjligheten att acceptera ett praktik- eller feriearbetserbjudande, som innebär en längre resa till och från anställningsorten. Ur förmedlingssynpunkt är det en fördel att diskussionen med den sökande om alternativa platsförslag kan begränsas till andra och mer relevanta faktorer än eventuell resekostnad. Det är därför önskvärt att arbetsförmedlingen erhåller möjligheter att lämna bidrag till täckande av resekostnad för praktiksökande samt feriearbetande studerande i samband med tillfällig anställning på annan ort än utbildnings- eller hemorten.

De kategorier, som bör ifrågakomma för detta slag av resebidrag, är följande:

- I a) Sökande av obligatorisk eller meritvärderad praktik
- I b) Sökande av icke-normerad praktik
- I c) Feriesökande, för vilka praktiksynpunkter spelar en underordnad roll.

Bidrag bör avse resekostnader för

- II a) resa till anställning på annan ort än utbildnings- eller hemorten
- II b) återresa till utbildnings- eller hemorten.

Resebidrag får inte överstiga kostnad för billigaste färdssätt. Vid färd med eget fordon bör bidrag kunna utgå med högst det belopp som motsvarar kostnaden för färd med allmänt kommunikationsmedel.

Gällande allmänna bestämmelser om respenning

Av de rörlighetsstimulerande medel, som står till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande, motsvaras det föreslagna bidraget närmast av respenningen. Bestämmelserna härom återfinns i arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär A: 1/1962, som anger förutsättningarna för beviljande av respenning i form av bidrag för resekostnaden till och från anställningsorten.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i cirkulärmeddelande nr A 39/1963 meddelat, att respenning kan utgå enligt nyss angivna bestämmelser till studerande, som uppträder som arbetssökande under annan tid av året än under reguljära ferier.

Också i fråga om studerande, som under reguljära ferier (d. v. s. den tid lå undervisning inte pågår) antar tillfällig anställning, får respenning enligt bestämmelserna utgå. Härvid skall särskilt iakttagas att följande förutsättningar föreligger:

- a) att den arbetssökande fyllt 16 år;
- b) att han enligt förmedlingens bedömning inte kan erbjudas arbete på eller i närheten av vistelseorten eller hemorten;
- c) att annan lämplig sökande inte kan anvisas av anställningsortens arbetsförmedling;
- d) att den sökande skall tillträda en anställning i öppna marknaden;
- e) att anställningen har en varaktighet av minst sex veckor samt;
- f) att arbetsgivaren inte enligt avtal eller praxis står för resekostnaden.

Medgivandet avser samtliga inledningsvis angivna kategorier av studerande.

Det kan tänkas, att arbetsmarknadsstyrelsens avväganden av det slag, som bestämmelserna förutsätter, i vissa fall ej är relevanta, nämligen när behovet

av att ta anställning på annan ort i första hand är beroende av att speciella utbildningssynpunkter måste läggas på arbetsplaceringen. Utredningen anser det angeläget, att praktiksökande erhåller bidrag till resekostnader, när lämplig praktik måste anvisas på annan ort än utbildnings- eller hemorten. Utredningen föreslår, att denna fråga blir föremål för behandling i praktikförmedlingsdelegationen och att arbetsmarknadsstyrelsen vidtar de åtgärder för frågans lösning som kan anses lämpliga.

5.2.5 Praktikförmedling i olika konjunkturlägen

5.2.1 Analys av tillgängligt material

I det föregående har vid ett par tillfällen frågan om praktikförmedling i olika konjunkturlägen skymtat. Det siffermässiga underlaget för en närmare diskussion av denna fråga är tyvärr bristfälligt. Praktikförmedlingens beroende av det aktuella konjunkturläget är emellertid ett så centralt problem, att det inte kan förbigås, även om ett helt tillfredsställande material för att belysa frågan saknas.

Praktikförmedlingen är — liksom den allmänna feriearbetsförmedlingen och till stor del av samma orsaker — känslig för växlingar i konjunkturläget. Arbetsförmedlingsstatistiken ger i sin helhet starka utslag även vid måttliga förändringar i den ekonomiska aktiviteten. Inom förmedlingsverksamheten befinner sig i sin tur de grenar, som innefattar förmedling av tillfälliga anställningar, i ett särskilt utsatt läge vid minskad efterfrågan på arbetskraft.

Praktikplatstillgångens konjunkturkänslighet är i hög grad beroende av arbetsgivarnas motiv för att ställa platser till förfogande. Man skulle ur denna synpunkt kunna dela upp materialet i två huvudgrupper. I fråga om en grupp

är motivet huvudsakligen att arbetsgivarna med hänsyn till framtida behov av viss arbetskraft ställer praktikplatser till förfogande för dem, som utbildar sig inom behovsområdet. Den andra gruppens platser utgörs av sådana, som är ett uttryck för ett mer eller mindre tillfälligt arbetskraftsbehov. Inom denna senare grupp kan man möjligen särskilja två undergrupper, nämligen dels sådana platser, som tämligen regelbundet utbjudes för praktikanter, dels sådana platser som allmänt står till arbetsmarknadens förfogande och kan användas som praktik. Konjunkturkänsligheten är inte lika stor för dessa grupper. Den är större för platser, som är uttryck för behov av arbetskraft, och mindre för »utbildningsplatser». Det kan konstateras, att inom tekniska arbetsområden exempelvis vissa statliga verk endast i ringa utsträckning erbjuder marknaden andra platser, än sådana som faller inom den första huvudgruppen, där således utbildningssynpunkten varit den avgörande; samtidigt har konjunkturerna i obetydlig omfattning påverkat antalet. Inom privatindustrin kan ett och samma företag ha erbjudit platser, av vilka en del är utbildningsmotiverade och andra arbetskraftsmotiverade. Även här har gällt, att de utbildningsmotiverade platserna varit minst konjunkturkänsliga, men inte i samma utsträckning som för de statliga verk, till vilka ovan refererats. I extrema lägen med arbetskraftspermittering har således också utbildningsplatserna påverkats.

Platsernas art tillsammans med arbetsområde/bransch avgör alltså i vad mån tillgången är känslig för konjunkturskiftningar. I fråga om stabiliserande faktorer kan utöver det sagda följande framhållas. Redan det förhållandet att praktik till största delen efterfrågas under sommarferierna, då den totala efter-

frågan på arbetskraft är som störst, utgör en stabiliserande faktor. Vissa delar av praktikefterfrågan är vidare inriktad på områden, där behovet av arbetskraft inte är underkastat konjunkturrellt betingade växlingar. Dit hör exempelvis all praktik inom vårdområdena. Indirekt kan visserligen en konjunkturedgång bli märkbar också inom ett sådant område. Om vårdområdena i ett läge med minskad total efterfrågan på arbetskraft får lättare att rekrytera personal, kan intresset för praktikanter som kompletterande arbetskraft minska. I stort sett gäller emellertid, att svårigheterna att anskaffa dessa slag av praktik bör bli måttliga under en nedgångsperiod. När det gäller praktikantanställningar inom statlig och kommunal förvaltning finns det ingen anledning att befara sämre placeringsmöjligheter i ett dämpat arbetsmarknadsläge. Däremot kan man räkna med ett ökat tryck från sökandesidan, om tillgången på alternativa praktikmöjligheter skulle minska kraftigt.

Inom kontor och handel torde risken vara större för en nedgång i antalet tillgängliga praktikplatser, om behovet av arbetskraft minskar. De som praktiserar inom kontor och handel, har hittills i regel gått in som tillfälliga ersättare för eller komplement till reguljär arbetskraft, endera som semestervikarier eller som extra arbetskraft under perioder av hög arbetsbelastning. En antydning om vad det allmänna efterfrågeläget kan betyda för placeringsmöjligheterna, ger de starka svängningarna under 1950-talet i antalet med skolor ungdom tillsatta ferieplatser. Av intresse i detta sammanhang skulle också ha varit att veta, hur många äldre studerande som under en följd av år erhållit feriearbete inom kontor och handel. Sådana uppgifter finns emellertid endast för åren 1961—63.

Inom industri och tekniska arbetsområden finns uppgifter angående vid arbetsförmedlingen registrerad tillgång och efterfrågan på elevpraktikplatser under 1950-talet. De fullständigaste uppgifterna avser förmedlingsverksamheten vid de expeditioner, som erhåller SIP:s platsmaterial. På tillgångssidan kan här en uppdelning göras mellan platser, som erhållits genom tidig, skriftlig gruppackvisitation (SIP-platser) och därefter ställts till tjänstemannaförmedlingens förfogande, samt platser som anskaffats genom arbetsförmedlingens kompletterande ackvisition. För åren 1959—62 har vidare en genomgång företagits av SIP:s platsmaterial med hänsyn till platsernas fördelning på statliga, kommunala och enskilda praktikgivare. — Förutom av växlingarna i konjunkturen har förmedlingsverksamheten sedan början av 50-talet påverkats av en rad olika faktorer, vilka här något skall antydas.

Det ligger i praktikverksamhetens natur, att platsmaterialet måste bedömas kvalitativt. Det medför, att vissa platser från tid till annan försvinner från praktikmarknaden. Detta kan bero på att ifrågavarande arbetsuppgifter förändrats och inte längre är lämpliga som praktik, därför att de blivit antingen alltför enkla eller alltför komplicerade för praktikanterna. Vidare anmäls ibland platser, vilka under ett eller flera år accepteras som praktik men som sedan inte längre tages emot på grund av att de inte kvalitativt håller måttet. Under den aktuella tidsperioden har således en hel del platser avförts ur den centrala gruppackvisitationen eller överförts till praktikantutbytet, när så visat sig lämpligt. Samtidigt har ackvisitionen mot slutet av 1950-talet intensifierats, för att möta den stigande efterfrågan från de studerandes sida.

Diagrammen 1—3 (se sid 126) sam-

manfattar den tillgängliga informationen beträffande de förmedlingsexpeditioner, som förmedlar teknisk elevpraktik med tillgång till SIP:s platsmaterial. I diagram 1 visas, hur platstillgången varierat under åren 1950—1962 samt hur utfallet av den centrala, skriftliga gruppackvisitationen (SIP-platser) växlar. Differensen mellan den totala platstillgången och SIP-platserna består av platser, som förmedlingen ackvirerat som ett komplement till den centrala ackvisitionen. Diagrammet visar samtidigt, hur antalet sökande utvecklats under den berörda perioden. I diagram 2 redovisas förmedlingarnas placeringsresultat under de olika åren. Antalet sökande anges här tillsammans med antalet av förmedlingarna placerade. Av hela antalet placerade redovisas det antal, som placerats på centralt ackvirerade platser. Samtliga de serier av data, som inskrivits i diagram 1 och 2, har en uppåtgående trend för perioden 1950—1962. Styrkan i denna trend har angivits genom de i diagrammen införda trendlinjerna för respektive tidsserie. Diagram 3, slutligen, illustrerar hur placeringsresultatet, uttryckt i procent placerade av inskrivna elevpraktik-sökande, varierat under den redovisade perioden. Med placeringsresultatet jämförs utnyttjandegraden av det centralt ackvirerade platsmaterialet = tillsatta SIP-platser i procent av tillgängliga SIP-platser. (De av arbetsförmedlingen ackvirerade platserna utnyttjas till hundra procent, eftersom en individuellt ackvirerad plats samtidigt innebär placering av vederbörande sökande.)

Utvecklingen av praktikförmedlingen för studerande vid tekniska läroanstalter visar, när den redovisade perioden betraktas i sin helhet, en kraftig ökning av verksamhetens omfattning. På efterfrågesidan betingas denna av den utbyggnad av de tekniska läroanstalterna,

som ägt rum under senare hälften av 1950-talet och som alltjämt pågår. Effekten av det ökade praktikbehovet på förmedlingsverksamhetens omfattning har förstärkts av att en stigande andel av eleverna — i synnerhet vid de tekniska gymnasierna — vänt sig till arbetsförmedlingen för att erhålla sin praktik. De förutsättningar, som funnits för en utbyggnad på tillgångssidan har tillvaratagits genom en fortlöpande bearbetning av praktikmarknaden från de centralt respektive lokalt ackvirerande organens sida samt genom ett intensifierat förmedlingsarbete, som medfört ett högre utnyttjande av tillgängliga praktikplatser. Jämförs utvecklingen på tillgångs- respektive efterfrågesidan, har emellertid den långsiktiga tillväxten varit kraftigast på sökandesidan. Detta gäller både ökningen i absoluta tal och procentuellt.

De växlingar, som under periodens lopp förekommit i den allmänna efterfrågan på arbetskraft, har inverkat i första hand på tillgången på praktikplatser men också på efterfrågan och på förmedlingsresultatet. I första hand kan effekten iakttagas på det centralt ackvirerade platsmaterialet, där en relativt kraftig nedgång noteras för åren 1953 och 1958, jämförda med åren 1951 och 1956. Båda åren åtföljs av en till en början måttlig återhämtning, som återfört platsmaterialet till ungefär den storlek, som det haft året före bottenåret. Det närmast följande året (1955 respektive 1960) visar sedan en kraftig uppgång av platsantalet. Vid båda dessa recessioner har effekten på antalet centralt ackvirerade praktikplatser varit starkare än på den vid arbetsförmedlingen registrerade efterfrågan på reguljär arbetskraft. Detta gäller också vid en separat jämförelse med dels tjänstemannaförmedlingens lediga platser, dels efterfrågan på arbetskraft tillhörande övriga yrkesgrupper.

Övergår man därefter till att betrakta förändringarna i antalet sökande, bör man hålla i minnet att det elevunderlag, från vilket de sökande kommer, i stort sett varit oförändrat under åren 1950—1955. Under de följande åren har en snabb utbyggnad ägt rum av de tekniska läroanstalter, vars studerande söker elevpraktik vid de redovisade förmedlingsexpeditionerna.

Vid oförändrat sökandeunderlag väntar man sig att antalet vid förmedlingen inskrivna sökande skall variera omvänt mot konjunkturen. Så tycks också ha varit fallet under den första hälften av 1950-talet. Även för perioden i dess helhet gäller att de två år, som visat den starkaste procentuella ökningen av antalet sökande är de två nedgångsåren 1953 (+ 49 procent) och 1958 (+ 29 procent). 1958 är man redan inne i den period, under vilken de tekniska läroanstalternas utbyggnad lett till en fortlöpande stegring av antalet inskrivna sökande. Ökningen mellan 1959 och 1960 var emellertid relativt liten (+ 10 procent) för att sedan stiga till 19 respektive 20 procent för åren 1961 respektive 1962.

Förändringarna i sökandantalet kan hänföras till tre huvudfaktorer, av vilka den ena uttrycker en självklarhet, medan de båda övriga utgör rimliga antaganden, som finner ett visst belägg i tillgängliga data.

- a) Ökat elevantal vid de praktikkrävande utbildningsanstalterna ger ett ökat antal praktiksökande vid arbetsförmedlingen vid oförändrad andel praktiksökande av praktikmöjliga.
- b) Vid en konjunktur nedgång ökar andelen vid arbetsförmedlingen praktiksökande av samtliga praktikmöjliga och vice versa (= större respektive mindre antal inskrivna sökande vid oförändrat elevantal.)
- c) Ökat antal elever vid de praktikkräv-

vande utbildningsanstalterna ger en högre andel vid arbetsförmedlingen praktiksökande av samtliga praktikmöjliga, varigenom effekten av a) förstärks.

I ett läge, där samtliga dessa faktorer verkar i riktning mot ökat antal praktiksökande måste man vara beredd på en mycket stark press på förmedlingsresurserna, så mycket mera som förutsättningarna för ackvisition i en sådan situation är mindre gynnsam.

Vad som hittills har behandlats är tillgång och efterfrågan på praktikplatser. Avgörande för en bedömning av verksamheten är emellertid i sista hand det uppnådda förmedlingsresultatet, dels kvantitativt, mätt i andel placerade av inskrivna sökande, dels kvalitativt, med hänsyn till hur de erhållna platserna svarar mot de utbildningsmässiga intentioner, som ligger bakom praktikkravet. Här kan endast den kvantitativa aspekten behandlas. Detta bör emellertid inte undanskymma det viktiga faktum, att bakom en placeringsprocent, som man lyckats hålla på en relativ stabil nivå, kan ligga en genomsnittlig kvalitativ försämring under de år, då förmedlingsresultatet uppnåtts genom ett högt utnyttjande av tillgängliga platser. I synnerhet kan detta gälla i ett läge då plattmaterialet absolut sett varit omfattande ehuru knappt i förhållande till sökandeantalet. I stora drag torde nämligen som tidigare framhållits gälla att de värdefullaste praktikplatserna är minst konjunkturkänsliga, varför ett högre utnyttjande vid en nedgång av plattmaterialet bör kunna ske utan samma risk för pedagogiska olägenheter.

Diagram 2 visar, att antalet placerade tämligen väl har följt antalet sökande under den redovisade perioden. Fram till och med år 1959 har differensen mellan sökande och placerade legat under 700. Därefter har skillnaden grad-

vis ökat till 723 år 1960, 825 år 1961 och 1 190 för det sist redovisade året 1962. Med en stigande förmedlingsvolym torde en ökning av antalet oplacerade sökande vara oundviklig.

Placeringsprocenten har, som diagram 3 visar, hittills varit anmärkningsvärt stabil. Endast för ett år, 1953, ligger den under 70 procent av antalet sökande. I stort sett har ett intensifierat förmedlingsarbete i förening med en större benägenhet hos de sökande att — i brist på alternativ — ta de av förmedlingen erbjudna platserna uppvägt de konjunktorellt betingade variationerna i förhållandet mellan antalet sökande och antalet tillgängliga platser. Följdriktigt avspeglar sig förändringarna i arbetsmarknadsläget starkast i utnyttjandegraden (tillsatta SIP-platser i procent av tillgängliga). Så länge sökandeantalet varierade mot konjunkturen, d. v. s. under första hälften av 1950-talet, var dessa svängningar mycket kraftiga med påfallande låg utnyttjandegrad i bottenlägena (40—45 procent). 1960 visar likaså en brant nedgång i det procentuella utnyttjandet av platserna jämfört med 1959, men utnyttjandegraden sjönk likväl inte under 65 procent för detta och det följande året. Därefter har på nytt en stegring skett till 72 procent för år 1962.

Uppenbart är att utnyttjandegraden fungerat som ett effektivt instrument för anpassning till en konjunktorellt betingad knapphet på praktikplatser. Den långsiktiga utvecklingen med en snabbare stegring av antalet sökande än av antalet tillgängliga platser har emellertid medfört att marginalen för en sådan anpassning blivit trängre mot slutet av den redovisade perioden. Skulle antalet praktikplatser i förhållande till antalet sökande minska under de närmaste åren, är möjligheterna att kompensera detta genom ett fullständigare

utnyttjande av tillgängliga platser relativt begränsade.

Inledningsvis underströks, att faktorer finns, som verkar i stabiliserande riktning på antalet tillgängliga praktikplatser. En sådan faktor var att praktik efterfrågas och ställs till förfogande inom stora områden, där aktiviteten inte är underkastad konjunkturella växlingar. Även i det här detaljredovisade materialet, elevpraktikplatser inom industri och tekniska arbetsområden finns en sådan stabilisator inbyggd. Det centralt ackvirerade platsmaterialet innehåller en betydande andel praktikplatser inom den offentliga sektorn (statliga verk och bolag, kommunala verk och planeringsorgan). Av dessa praktikgivare är det endast vissa av de statliga bolagen, som berörs av en konjunkturavmattning på ett sätt som är jämförbart med den enskilda sektorn. Andelen praktikplatser inom den offentliga sektorn i SIP:s platsmaterial har undersökts för åren 1959—1962. Den utgjorde år 1959 drygt 47 % för att sedan sjunka till 39 % år 1960 och 34 % år 1961. Mellan 1961 och 1962 visade andelen platser inom den offentliga sektorn en svag stegring till 35 procent.

Antalet undersökta år är alltför litet för att medge några bestämda slutsatser. Så mycket kan emellertid sägas som att platserna inom den offentliga sektorn inte följt med i den starka tillväxt av platsmaterialet, som ägde rum 1959—1961. Ökningen var under dessa år 21 procent för den offentliga sektorn men 106 procent för den enskilda. I den utsträckning som ökningen av platsantalet 1959 till 1961 sammanhögde med en överefterfrågan på arbetskraft, så kommer en eventuell nedgång i platsantalet vid en lägre efterfrågenivå att i första hand avse platserna inom den enskilda sektorn med en stegring av andelen platser inom den offentliga sektorn som

följd. Den stabiliserande effekt, som den offentliga sektorns praktikplatser haft, har hittills snarast varit av passiv art. Den har varit en direkt följd av att de utgör en förhållandevis stor del av hela platsmaterialet. Därutöver skulle det givetvis vara önskvärt att i görligaste mån få ett aktivt bidrag från den offentliga sektorns sida genom ett kraftigt ökat antal platser under en konjunkturavmattning för att kompensera ett eventuellt bortfall av platser eller en stagnation i platsantalet inom den enskilda sektorn.

5.2.5.2. Sammanfattning och förslag

Den redovisning som här har lämnats av den information, som finns tillgänglig om praktikförmedling i olika konjunkturlägen, ger en anvisning om vilka vägar, som måste anlitas, för att mildra verkningarna för de praktiksökande av en allmän nedgång i efterfrågan på arbetskraft. Gemensamt för de motåtgärder, som kan vidtas, är att de förutsätter resurser för ökade insatser i ackvissions- och förmedlingsarbetet. En viss flexibilitet i organisationen bör därför finnas för att möjliggöra en förstärkning av personalresurserna, när förutsättningarna för förmedlingsverksamheten försämrats.

Om utfallet av den skriftliga grupp-ackvissionen på ett tidigt stadium pekar på en lägre platstillgång eller en alltför liten tillväxt i förhållande till det väntade antalet sökande, måste ökade insatser förberedas i det kompletterande ackvissionsarbetet. Detta kan med fördel inriktas på områden, där aktiviteten varierar mot konjunkturen eller ej berörs av denna. Bl. a. syns möjligheterna att erhålla praktikplatser inom den kommunala sektorn kunna tillvaratas i väsentligt högre grad än vad hittills varit fallet.

Förmedlingsarbetet måste intensifie-

ras med sikte på ett så högt utnyttjande av de erbjudna platserna som är förvad som där kallas utbildningsplatser, aspekten på praktiken. Geografiska olikheter i tillgång och efterfrågan på praktikplatser bör utjämnas genom en god spridning av information om tillgängliga platser och en effektiv interlokal förmedling, bl. a. med hjälp av rörlighetsstimulerande medel.

Det har inledningsvis framhållits, att vad som där kallas utbildningsplatser, är mindre konjunkturkänsliga än arbetskraftsplatser. Med den mycket stora efterfrågan på praktik, som kommer att råda i framtiden, torde det också bli nödvändigt, att utbildningsplatsernas andel av materialet ökas högst väsentligt. Idealet vore i och för sig, att samtliga platser hade sådan karaktär. Detta torde inte vara uppnåeligt, främst av den anledningen, att de sökande kan dirigeras till de lämpliga platserna. Praktikanterna kommer säkerligen även framdeles att låta geografiska och ekonomiska önskemål bli av stor betydelse vid sina val. Genom samarbete mellan olika intressenter bör praktikverksamheten ledas in i sådana fåror, att flertalet härför lämpliga företag har ett stående antal praktikplatser, som i samförstånd mellan arbetsgivare- och arbetstagarparten, ställs till de studerandes förfogande oavsett konjunkturläget. För dessa och andra frågor av gemensamt intresse bör ett samrådsorgan mellan parterna på arbetsmarknaden, arbetsmarknadsmyndigheten och utbildningsväsendet inrättas vid arbetsmarknadsstyrelsen (se avsnitt 5.2.8).

5.2.6 Särskilda åtgärder för att sysselsätta feriearbetssökande studerande

Antalet studerande i åldern 15—17 år uppgick 1960 till närmare 170 000 och i åldern 18—24 år till närmare 85 400.

En stor del av dem önskar feriearbete i någon form. Många söker på egen hand, men många andra vänder sig till arbetsförmedlingen. Inom förmedlingen har man de senaste åren kunnat konstatera en ökad tillströmning av ferielediga ungdomar. Den fortgående förlängningen av den genomsnittliga studietiden har också påverkat medelåldern bland de sökande.

Samtidigt med ett ökat utbud på ferielediga ungdomar har man inom vissa sektorer märkt en minskad efterfrågan på extra arbetskraft under sommarmånaderna. Jordbrukets mekanisering har gjort att det akuta behovet av säsongarbetskraft minskat. Tidigare jordbruks- och skogsläger har inte längre samma betydelse som sysselsättningsobjekt för ferielediga ungdomar. Industriens och hantverkets gemensamma semesterperioder med uppehåll i tillverkningen har också bidragit till att minska efterfrågan av semestervikariat.

Andra näringsgrenar har kunnat dra nytta av det ökade utbudet på arbetsvilliga ungdomar som semestervikarier. Inom detaljhandeln, kontorsyrkena, hotell- och restaurangnäringen, inom samfärdseln och en del vårdyrken har man kunnat anställa ett stort antal skolungdomar och studenter under sommarmånaderna.

De feriearbetssökande ungdomarna söker anställningar, som i tiden ofta sammanfaller med ansökningar hos arbetsförmedlingen från studerande som söker normerad praktik eller arbete med nära anslutning till studierna. Detta medför organisatoriska svårigheter vid arbetsförmedlingarna. Den stora tillströmningen hos förmedlingen av sökande som ej kan anvisas anställning skapar arbetstoppar, som blir till förfång för arbetet i dess helhet. De feriearbetssökande ungdomarna som vänder sig direkt till företagen kan ta i anspråk an-

ställningar, till vilka praktiksökande borde ha kommit ifråga i första hand.

En rad åtgärder har i det föregående diskuterats för att säkra en tillräcklig tillgång på lämpliga platser för de studerande som för sin utbildning behöver praktik: särskilda åtgärder för ackvisition, samordning av olika förmedlingsinsatser, regler för prioritering av sökande, resebidrag för att ernå en geografisk utjämning, åtgärder för att säkerställa platstillgången vid konjunkturendämpning. Förmedlingsåtgärder av dessa slag kan dock visa sig otillräckliga, om antalet arbetsvilliga studerande överstiger antalet tillgängliga platserbjudanden. Det kan då finnas anledning att undersöka, om organiserade arbetstillfällen kan erbjudas under medverkan av det allmänna. Ett exempel på överväganden av sådan innebörd skall här anföras.

Arbetsmarknadsstyrelsen erhöll i juni 1963 en framställning från länsarbetsnämndens i Västmanlands län med förslag i sådan riktning. Tillströmningen till feriearbetsförmedlingen i länet hade varit större än något år tidigare, medan samtidigt tillgången på lämpliga arbetsuppgifter varit mindre. Förmedlingen hade på olika sätt sökt akkvirera fram nya arbetstillfällen och skapa förutsättningar för att nya arbetstillfällen skulle uppstå. Ett uppslag som framkommit avsåg att — under motot »Ett städat land» — ordna städpatruller för länets vägar, campingplatser och parkeringsplatser. Vägförvaltningen saknade dock medel för upptagande av dylik verksamhet. — Framställningar av likartat slag hade under hand gjorts till arbetsmarknadsstyrelsen från andra länsarbetsnämnder. (Ett sådant förslag avsåg att utnyttja skogsstationer, som under sommartid ej var helt belagda; ferieledda ungdomar skulle eventuellt kunna inkvarteras i dessa förläggningar och sysselsättas med skogsvårdsarbeten.) I skrivelse till vederbörande länsarbetsnämnder förklarade sig styrelsen dela nämndernas uppfattning, att särskilda åtgärder var påkallade för att bereda arbetssökande skolungdom och studerande lämplig och meningsfull sysselsätt-

ning under ferierna. Ur allmän arbetsmarknadspolitisk synpunkt ansåg styrelsen det vara av stort värde att denna arbetskraftstillgång utnyttjades, då samtidigt flera områden av arbetsmarknaden hade behov av extra tillskott av arbetskraft. — Av principiella skäl ansåg sig styrelsen dock ej kunna disponera medel, som ställts till styrelsens förfogande för arbetslöshetsbekämpande åtgärder, för att stimulera statliga och kommunala myndigheter eller enskilda att anordna särskilda arbeten för s. k. feriearbetsökande. De åtgärder som av nämnderna aktualiserats måste sättas i samband med andra sysselsättningsbefrämjande åtgärder. Arbeten av sådant slag borde kanske reserveras för andra kategorier av arbetstagare, t. ex. skogsarbetare som på grund av strukturförändringar inom jord- och skogsbruk blivit friställda och som av olika anledningar icke bedömdes vara möjliga att flytta. I glesbygdsområdena kunde det förutsättas att alla tillgängliga arbeten av ifrågavarande slag kom att behövas om omställningsproblemen skulle kunna balanseras. Inom andra delar av landet, där omställningsproblem på grund av strukturförändringar icke hade samma verkningar, kunde det däremot tänkas att arbeten av detta slag kunde reserveras för feriearbetsökande. Styrelsen hade för avsikt att fortsätta vissa överläggningar i ärendet med berörda myndigheter.

Utredningen har gjort ett utförligt referat av detta ärende, då uppslaget och de synpunkter som i samband därmed framförts enligt utredningens mening är värt allt beaktande. Utredningen vill understryka, att det ur allmän arbetsmarknadssynpunkt är av betydelse, att den arbetskraftstillgång som de feriearbetsökande erbjuder tas tillvara på bästa sätt. Den tillfälliga arbetsinsats, som dessa studerande är villiga att göra, kan, om den sätts in på rätt sätt, bli av betydelse genom att nedbringa behovet av arbetskraft, som bättre kan utnyttjas på annat sätt. Det vore också fördelaktigt, om det stigande antal ungdomar, som efterfrågar arbete, kunde erhålla sådant i en ålder, då de väl behöver erfarenhet av arbetslivet. Med tanke på behovet av att lämpliga platser

ställs till förfogande för det stora antal studerande, som för sin utbildning är beroende av att få visst slag av praktik, är det också angeläget att konkurrensen med övriga feriearbetsökande om dessa senare platser minskar. Detta torde knappast kunna ske om förmedlingen inte kan erbjuda de övriga feriearbetsökande alternativa sysselsättningar.

Utredningen förordar av dessa skäl, att arbetsmarknadsstyrelsen till ingående prövning tar upp frågan om möjligheten att genom åtgärder av lämpligt slag bättre ta till vara den arbetskraft, som de feriearbetsökande studerande utgör. Åtgärder av sådant slag har enligt utredningens mening betydelse både i ett läge som det nuvarande med knapphet på arbetskraft inom vissa delar av landet och i ett läge med dämpad konjunktur och återföljande mera begränsade sysselsättningsmöjligheter för denna arbetskraft.

5.2.7 Informationsfrågor

Erfarenheter från tidigare år tyder på att betydande insatser för information till praktikgivarna krävs för ackvisition av praktikplatser. Verksamheten fordrar också en del andra åtgärder av informativ art. Synpunkter och förslag i dessa hänseenden har sammanförts i efterföljande avsnitt. Här berörs också frågan om information och utbildning för personalen och några hjälpmedel i deras arbete.

5.2.7.1 Information till utbildningsanstalter och elever samt till arbetsmarknadens parter

Informationsvägar

Centralt förutsätts en samverkan ske mellan arbetsmarknadsstyrelsen å ena

sidan samt utbildningsmyndigheterna och arbetsmarknadens parter å den andra. Förslag till samrådsorgan läggs fram i det följande (avsnitt 5.2.8).

Från de centrala utbildningsmyndigheterna utfärdas i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen anvisningar till skolans regionala organ resp. vederbörande utbildningsanstalt om verksamhetens bedrivande och om åligganden därvid för länskolnämnder och skolstyrelser/rektorer. Utbildningsmyndigheterna har ansvaret för att praktikgivarna erhåller sådan information om praktikens syfte, att praktikanternas placering i företagen och deras handledning kan motsvara vad som krävs för elevernas utbildning. De centrala utbildningsmyndigheterna lämnar i samarbetsorganet uppgifter om erfarenheter av praktikens utformning, förändringar av praktikkrav o. s. v., medan arbetsmarknadsstyrelsen redovisar resultat och erfarenheter av ackvisitions- och förmedlingsarbetet.

Central information till praktikgivare sker i samråd med de centrala arbetsgivarorganisationerna. Ett omfattande upplysnings- och rådgivningsarbete gentemot företagen torde bli erforderligt för att tillräckligt med praktikplatser skall kunna ställas till förfogande och för att praktiken kvalitetsmässigt skall bli det led i utbildningen som avses. Aktiva åtgärder från arbetsgivarorganisationerna är här mycket önskvärda. Sådan information från organisationerna kan behöva omfatta dels sådana interna arbetsgivarfrågor som måste handläggas av företagen och deras sammanslutningar, t. ex. avlösningsfrågor, dels också sådana frågor om handledning till praktikanterna, som behöver infogas i ett större utbildningssammanhang inom företagen. — Särskilda åtgärder centralt för samråd och information behövs också för att få till

stånd en tillräcklig medverkan från statliga företag och förvaltningar samt kommunala organ.

Arbetslagarnas organisationer bör informeras om de åtgärder som vidtas. I lägen med minskad tillgång på arbetsmöjligheter kan överläggningar behöva tas upp med arbetsmarknadens parter i syfte att få tillgång till erforderligt antal praktikplatser.

Länsarbetsnämnderna svarar för motsvarande kontakter på det regionala planet (jämför avsnitt 5.2.2), och planerar för den lokala informationen till skolor och företag.

Både regionalt och lokalt bör skolmyndigheterna ålägga någon sin befattningshavare att vara kontaktman med arbetsförmedlingen i dessa sammanhang.

Lokalt lämnas information på utbildningsanstalterna till rektor, facklärare och elever. Beträffande gymnasier och fackskolor förutsätts förmedlingen medverka med elevinformation, dels inför valet av olika specialiseringar som erbjuds inom den tekniska studiegången, dels i samband med elevernas utplacering i praktikarbete. Från skolan lämnas på ett tidigt stadium uppgift till förmedlingen om antalet elever och deras fördelning på fack. Med kännedom om att åtskilliga elever inom andra utbildningsgrenar på dessa stadier efterfrågar praktik, fastän sådan inte är föreskriven, eller söker feriearbete kan man vänta önskemål om att information i någon form också ges till dessa elevgrupper. — Utredningen förordar att en liknande ordning för elevinformation och anmälan om praktikönskemål som vid gymnasier och fackskolor även genomförs för de tekniska högskolornas elever. Medverkan bör påkallas från studentkårerna att förmedla information till de universitets- och högskolestuderande. — På större skolorter, framför

allt i de största städerna, kommer denna informationsverksamhet att bli tidskrävande och fordra noggrann planering. En praktikkonsulent vid arbetsförmedlingens huvudkontor i resp. län — se förslag om inrättande av sådan tjänst, avsnitt 5.3.1 och 5.5 — svarar för detta arbete tillsammans med resp. fackförmedlare vid arbetsförmedlingens huvudkontor.

Redan under ett inledande skede av ackvisionsarbetet behövs sannolikt överläggningar mellan förmedling (praktikkonsulent) och utbildnings- samt personalavdelningar på större företag. Särskild information till företagen skall i övrigt ske vid uppföljning av gruppackvisitionen, där sådan förekommer, och som ett led i den individuella ackvisitionen av platser.

Hjälpmedel för information

Bättre statistisk uppföljning av praktik- och feriearbetsförmedlingsverksamheten bör eftersträvas.

En hel del av informationen på det lokala planet måste lämnas individuellt, men självfallet behöver såväl där som i övrigt upplysningarna till praktikgivare och elever i stor utsträckning spridas med hjälp av folders och broschyrer. Sådana utarbetas centralt under medverkan av samrådsorganet. Broschyrmaterial till praktikgivarna bör innehålla presentationer av flera utbildningsgrupper än de som har att fullgöra obligatorisk praktik.

I anslutning till ackvisitionen bör möjligheterna till information genom press, radio och TV utnyttjas. Tillgång och efterfrågan på praktikplatser under förmedlingssäsongen bör belysas genom uttalanden och annonser i lokalpressen och genom fortlöpande meddelanden i radions regionala arbetsmarknadsprogram.

5.2.7.2 Information till personalen

Fortbildning

De arbetsuppgifter, som arbetsförmedlingens personal får svara för vid omfattande praktik- och feriearbetsförmedling, skiljer sig delvis från övrigt förmedlingsarbete. En större del av arbetet än f. n. är fallet kommer att få ägnas åt informationsverksamhet. Denna skall bygga på kännedom om olika utbildningsvägar och deras innehåll. För bedömning av erbjudna praktikanställningar inom tekniska områden krävs god kännedom om utbildningskrav och studiegång vid resp. skolormer.

Detta innebär, att förmedlingspersonalen måste få en god fortbildning för att bli tillräckligt insatt i de utbildningsförhållanden, som praktiken skall utgöra en del av. I utbildningen bör bl. a. även ingå information om tillämpningen av bestämmelserna om rörlighetsstimulerande medel och utbildning i ackvisitionsteknik. Centrala kurser behöver ordnas för praktikkonsulenterna och för förmedlare inom vissa fackområden. Fortbildningen av personalen i övrigt inom resp. län får ledas av praktikkonsulenten.

Hjälpmedel för personalens information m. m.

För att hålla personalen informerad om skolornas fordringar och önskemål om praktikens längd och innehåll bör tillhandahållas en *handbok* vari sådana uppgifter återfinns.

För verksamheten avpassat *blankettmaterial* behöver utarbetas.

Vissa delar av praktikförmedlingsarbetet bör kunna ske snabbare och med mindre personalåtgång om investeringar görs i tekniska hjälpmedel av annat slag än dem som hittills tagits i bruk inom arbetsförmedlingen. Arbetsmarknadsstyrelsen har, efter en utredning

där bl. a. hänvisades till möjliga rationaliseringar inom praktikförmedling, beslutat att på försök införa *telex* vid 7 arbetsförmedlingar i landet. Dessa anläggningar bör provas för avrapportering och ev. även för bokning av sökande vid interlokal förmedling. Den interlokala förmedlingen såväl av praktikanter som feriearbetsökande utspelas till stor del med så korta tidsfrister och kräver så snabba avgöranden att kommunikationerna mellan olika förmedlingskontor behöver förbättras. För ett avgörande om utbyggnad av telexsystemet till flera orter kommer givetvis hänsyn att tas till dess användbarhet även inom andra områden av förmedlingens arbete. Särskild hänsyn bör dock tas till förutserbar ökning av praktik- och feriearbetsförmedlingen. För detta speciella ändamål skulle telex behöva finnas på ett 30-tal orter.

5.2.8 Samrådsorgan

Tidigare har i utredningen berörts frågan om samrådsorgan för praktikförmedlingsfrågor, i vilket olika intressenter borde ingå. Utredningen redogör här närmare för sina synpunkter och förslag i detta avseende.

5.2.8.1 Centralt

Nuvarande former för centralt samråd: SIP

Svenska Industrins Praktiknämnd (SIP) består förutom av företrädare för huvudmannen Svenska Arbetsgivareföreningen av representanter för Arbetsmarknadsstyrelsen, Sveriges Industriförbund, olika branscher (verkstadsindustrin, byggnadsindustrin, textilindustrin m. fl.), större statliga och kommunala arbetsgivargrupper samt undervisningsväsendet (de tekniska högskolorna och Överstyrelsen för Yrkesutbildning) och studenterna. Nämnden har ett arbetsutskott med företrädare för huvudmannen, Arbetsmarknadsstyrelsen och

Sveriges Industriförbund samt en representant vardera från industrigruppen, undervisningsväsendet, studenterna och ingenjörsföreningarna. Nämndens huvudsakliga uppgift har varit att forma verksamhetens policy, dels genom egna initiativ, dels genom yttranden över utredningar o. dyl. Vidare har de olika representanterna fungerat som konsulter åt kansliets ledning i frågor som gällt de områden vederbörande företrätt. Genom nämndens representanter har kansliet haft möjlighet att få olika organisationers stöd för lämpliga åtgärder inom avgränsade sektorer av verksamheten. Såsom ett representativt forum för huvuddelen av intressenterna på teknikernas arbetsmarknad har nämnden kunnat samordna verksamhetens utveckling på ett ändamålsenligt sätt. Nämnden har även varit svensk IAESTE-kommitté (se vidare avsnitt 5.4.2).

Förslag om centralt samrådsorgan rörande praktik och feriearbetsförmedling: sammansättning och uppgifter

Som framgår av vad som ovan anförts har behov av centrala samrådsorgan förelegat när det gäller studerandens utplacering i praktiskt arbete.

Om utredningens förslag om ändrade former för ackvisition av praktikplatser genomförs, varvid ackvisitionen även av platser för studerande med teknisk utbildning inom och utom landet förläggs till arbetsmarknadsverket, förutsätter detta att ett samrådsorgan av liknande slag som det hittillsvarande inom SIP knyts till arbetsmarknadsstyrelsen. Behov av fastare former för centralt samråd mellan berörda parter i fråga om praktikförmedling som avser andra utbildningsgrupper än blivande ingenjörer har under utredningsarbetets gång framkommit. Detsamma gäller även ifråga om feriearbetsförmedling.

Utredningen föreslår, att hos arbetsmarknadsstyrelsen inrättas en *praktikförmedlingsdelegation* med rådgivande uppgifter i fråga om den centrala planeringen av praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor i landet.

I delegationen bör utöver arbetsmarknadsstyrelsen ingå representanter för skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet (och överstyrelsen för de tekniska högskolorna). Från praktikgivarsidan bör svenska arbetsgivareföreningen och handels arbetsgivareorganisation vara företrädade samt någon eller några ytterligare arbetsgivarrepresentanter (från den statliga sidan och den kommunala). Löntagarorganisationerna bör företrädas genom LO, TCO och SACO, de studerande av SFS.

Delegationens allmänna planerande uppgifter bör främst avse *dels* utrymme för praktik på arbetsmarknaden i olika konjunkturlägen (frågor rörande ackvisition, information, prioritering samt alternativa lösningar till praktik på den öppna marknaden), *dels* förmedlingsverksamhetens organisation, omfattning och sätt att fungera, *dels* personal för praktikförmedlingsuppgifterna (personalorganisation, personalutbildning), *dels* också elevernas praktikförhållanden på arbetsplatserna.

Av delegationen bör tillsättas arbetsutskott, som svarar för beredningen av större grupper av ärenden. Ett sådant utskott bildar den svenska IAESTE-kommittén (se avsnitt 5.4). I denna kommitté skall — i enlighet med IAESTE:s stadgar — ingå representanter för i delegationen ingående parter (AMS, SAF och ev. ytterligare någon) samt för undervisningsväsendet och för studenterna.

5.2.8.2 Regionalt

Hos varje länsarbetsnämnd bör finnas ett regionalt samrådsorgan för praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor. I detta skall dels länskolnämnderna och i universitetsstäderna även universitet och högskolor, dels de studerande, dels arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna vara företrädade. Detta organ kan

vid behov tillsätta arbetsutskott för vissa utbildningsvägar.

5.2.8.3 Lokalt

I större städer kan tillsättas samarbetskommittéer, där skola, näringsliv och arbetsförmedling blir på lämpligt sätt representerade. Utredningen föreslår vidare, att arbetsnämnden i Stockholm samt länsarbetsnämnderna i Uppsala, Malmö, Göteborg och Umeå anordnar en årlig konferens rörande praktik- och ferieförmedling. Till denna konferens inbjuds kontaktmän från olika parter, bl. a. representanter för de olika utbildningslinjerna. Vid konferensen behandlas erfarenheter av och planer för ackvisition och förmedling, jämförelser mellan utfallet av verksamheten för de olika utbildningsgrupperna på olika praktikområden och vägar för kollektiv information till presumtiva praktikgivare. Vid konferensen framkomna synpunkter och förslag bör föreläggas länsarbetsnämnden. Protokoll från konferensen tillställs arbetsmarknadsstyrelsens praktikförmedlingsdelegation. Länsarbetsdirektören bör fungera som konferensens ordförande och praktikkonsulenten som dess sekreterare.

5.3 Organisation och arbetsformer vid praktik- och ferieförmedling för olika utbildningsgrupper

5.3.1 Inledning: Samordning mellan centrala, regionala och lokala åtgärder

Centralt

Arbetsmarknadsstyrelsens åtgärder för planering av praktik- och ferieförmedling för studerande över 18 år, som söker praktik inom landet, har hittills ingått i arbetsförmedlingsbyråns förmedlingssektions uppgifter. Vissa åtgärder för praktik utomlands och för utländska studerandes praktik i Sverige

har ankommit på arbetsförmedlingsbyråns praktikantsektion. Ferieförmedlingen för studerande under 18 år har åvilat yrkesvägledningsbyrån. Utredningen föreslår (avsnitt 5.5.2) en större samordning av detta centrala planeringsarbete.

Den centrala ackvisitionen av praktikplatser för studerande på tekniska utbildningsvägar liksom ackvisition och förmedling av utlandspraktik har planlagts och skötts av SIP.

Inom arbetsmarknadsstyrelsen avser man att upptaga överläggningar med SIP:s huvudman, Svenska arbetsgivareföreningen, om det framtida handhavandet av dessa arbetsuppgifter.

Det centrala planeringsarbetet omfattar dels uppgifter, som bör handläggas inom en praktikdelegation (se avsnitt 5.2.8), dels uppgifter av administrativ art, som ankommer på styrelsens kansli.

Regionalt

Arbetsförmedlingsverksamheten för yrkesgrupper med längre teoretisk utbildning är centraliserad eller håller f. n. på att centraliseras till en eller ett par orter i varje län. Sådana »centraler» finns vid arbetsförmedlingens huvudkontor i varje län (dock ej Solna) samt vid 6 filialkontor eller tillsammans på 30 orter. Praktikförmedling för tekniskt studerande sker därjämte på ytterligare ett 10-tal orter, där tidigare kombinerade ungdoms- och tjänstemanaförmedlingar funnits. Förmedlingen av yrkesgrupper med kortare utbildning, t. ex. biträdespersonal inom tekniska och kamerala arbetsområden och vårdyrken, sker vid varje arbetsförmedlingskontor.

Då dessa centraler och filialkontor har regionala arbetsuppgifter med avseende på grupper av äldre studerande, som söker praktik och ferieförmedling, finns här en organisatorisk utgångspunkt för

uppbyggnaden av en informations- och ackvisitionsverksamhet på det regionala planet. Verkställandet av dessa åtgärder bör med andra ord ankomma på arbetsförmedlingens expeditioner för tekniker, administrativ personal, kontorspersonal och vårdpersonal.

Planering och samordning av praktik- och ferieförmedlingen vid huvud- och avdelningskontor tillsammans med information till skolor och företag och individuell upplysning till elever i ackvisition och förmedling beräknas i flertalet län utgöra uppgifter, som motsvarar kontinuerligt arbete för en tjänsteman. Utredningen anser dessa uppgifter av så avgörande betydelse för en gynnsam utveckling av verksamheten att härför bör finnas en kvalificerad befattningshavare vid varje länsarbetsnämnd (»praktikkonsulent», jfr avsnitt 5.5).

Lokalt

När det gäller praktik fordras, att arbetsförmedlingarna på tillsammans ca 120 skolorter kopplas in på uppföljning av gruppackvisition, medverkan vid individuell ackvisition och vid förmedling. På övriga förmedlingsorter kan, liksom hittills, verksamheten för feriesökande studerande antas till övervägande del komma att avse förmedling av anställningar för tillfälligt förvärvsarbete och i liten utsträckning arbete som ligger i linje med studierna.

5.3.2 Fackexpedition för industriellt-tekniskt arbetet

5.3.2.1 Utbildningsgrupper: Olika slag av praktik

De utbildningsgrupper, som med tanke på arten av önskad praktik bör hänföras till fackexpedition för industriellt-tekniskt arbete (teknikerexpedition), är följande: studerande vid tek-

nisk högskola och motsvarande; vid det nya gymnasiet och fackskolans tekniska studievägar och vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet inom universitet samt dessutom motsvarande tekniska utbildningsvägar vid äldre kvarstående skolformer.

Sammanförandet av utbildningsgrupper med teknisk studiegång till teknikerexpedition utgör i viss mån ett speciellt arrangemang, som får ses mot bakgrund av de mera fast utformade praktikbestämmelserna på dessa områden. Gjorda erfarenheter visar, att det är av värde, att personal som känner den tekniska utbildningens innehåll svarar för information, ackvisition och förmedling också i de fall, då praktiken skall fullgöras i produktionen (s. k. arbetarpraktik).

Till att börja med bör några skillnader noteras mellan olika utbildningsgrupper på det tekniska området. Det gäller såväl i fråga om elevgruppernas sammansättning, praktikens art och längd m. m. som beträffande erforderliga ackvisitions- och förmedlingsåtgärder.

För studerande vid teknisk högskola och gymnasium skall elevpraktiken förläggas under reguljära ferier, medan fackskolornas elever enligt det framlagda betänkandet skall praktisera under ett helt år. Högskolestuderande skall i viss utsträckning i sin praktik fullgöra uppgifter av teknisk art som led i givna examensarbeten; gymnasieelever kan under den sista praktiksummaren arbeta som biträde åt ingenjörer, verkmästare och förmän. I övrigt skall eleverna fullgöra s. k. arbetarpraktik.

Teknologerna, som är samlade på fyra utbildningsorter i landet, måste i stor utsträckning ta sommarpraktik i andra delar av landet. Lämpliga platser skall ackvireras fram på ett stort antal orter och ställas till deras förfogande.

Denna ackquisition måste bygga på företagens och förmedlingarnas insikt om att samverkan över länsgränserna är helt nödvändig för att tillgodose denna utbildningsgrupps behov av praktik för studiernas fullgörande.

De studerande vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet, som behöver praktik, är på samma sätt som teknologerna beroende av en större interlokal samverkan för ackquisition av platser.

Gymnasisterna får i många fall vara beredda på att ta praktik på annat håll än utbildningorten men kommer dock till övervägande del att ta arbete i trakten av skolan eller hemorten. Ackquisitionen kan för deras del bygga på ett klart intresse från företagen att engagera sig för den lokala skolans elever.

Fackskolans elever kan på grund av sin ungdom bli mera lokalt bundna än gymnasiets elever och inte så benägna att söka sig praktikanställningar — som i deras fall också enligt fackskoleutredningens förslag skall ha längre varaktighet — utanför hemorten. Å andra sidan kan fackskoleelevernas föreslagna längre anställningstid innebära, att de räknas som en större tillgång som arbetskraft och därför blir begärligare på arbetsmarknaden än de feriearbetande. Skulle utvecklingen visa att det på orter med svagt differentierat näringsliv blir svårt att placera alla fackskoleelever i lämpligt industriellt arbete, bör man som alternativ tänka sig att elevernas praktiska arbete på dessa orter ordnas i form av yrkesskoleutbildning.

Knappheten på praktikplatser blir mest kännbar under sommaren, då alla tre utbildningsgrupperna kommer att konkurrera om anställningsmöjligheterna. Förmedlingsarbetet skulle underlättas, om den föreskrivna industripraktiken förkortades från 12 till 9 månader. För tillgodogörandet inom industrin av den arbetskraft, som de studerande ut-

gör, vore det till fördel, om utvecklingen ginge mot en större utspridning av industrisemestern än mot en koncentration i tiden av den.

De angivna skillnaderna återverkar på ackquisitionsarbetets uppläggning och graden av interlokal förmedling för de olika utbildningsgrupperna. Praktikförmedlingsverksamhetens arbetsformer kan i stora drag beskrivas på följande sätt för respektive kategorier (jfr avsnitt 5.3.1 a).

5.3.2.2 Arbetssätt: Studerande vid teknisk högskola

Hittills har i januari gjorts en central ackquisition av platser för samtliga grupper av studerande inom tekniska utbildningsanstalter. Förmedlingsverksamheten för samtliga elevgrupper har börjat vid ingången av mars månad, med toppbelastning under de första två dagarna av varje vecka, då teknologer haft för-tursrätt till nyutkommet platsmaterial. Kompletterande individuell ackquisition har gjorts av den »platshavande» arbetsförmedlingen. Någon information till eller förhandsanmälan från teknologerna om önskad praktik har ej förekommit.

Utredningen föreslår, att verksamheten inleds med information före höstterminens slut — genom eller i samverkan med studentkårerna — till eleverna på de tekniska högskolorna och att i anslutning härtill preliminära besked inhämtas från dem om önskad praktik under den kommande sommaren. Inhämtade uppgifter bearbetas av arbetsmarknadsstyrelsen och läggs till grund för en »beställning» hos resp. länsarbetsnämnd på erforderliga antal platser. Den regionala skriftliga gruppackquisitionen, som görs på grundval av dessa uppgifter, företas före årets slut (tillsammans med ackquisition för naturvetare och för utländska stude-

rande). Erhållet platsmaterial tillställs arbetsmarknadsstyrelsen, inom vars kansli görs erforderliga klassificeringar etc., varefter platserna distribueras till arbetsförmedlingarna på utbildningsorterna. Definitiva besked om önskade placeringar inhämtas från eleverna (»inskrivning» på kårorterna) före den 15 februari, då förmedlingsverksamheten (»tillsättning» av platserna) börjar. Liksom tidigare görs en uppdelning av förmedlingsarbetet gruppvis efter fack, med början första veckan med platser inom teknisk fysik, elkraft och teleteknik, andra veckan inom maskinteknik osv.

På detta sätt torde en behövlig utjämning av topparna inom förmedlingsverksamheten kunna erås. Genom information och förhandsanmälan kan det till förmedlingen anmälda behovet av praktikplatser för teknologer komma att öka; en ökning är dock under alla förhållanden sannolik i och med att antalet praktikanter inom andra utbildningsgrupper ökar och utrymmet på praktikmarknaden blir mindre för personlig platsanskaffning från teknologernas sida. En omläggning i här föreslagna riktning är motiverad för att på ett bättre sätt kunna möta den sannolika ökningen av trycket på förmedlingen.

5.3.2.3 *Arbetsätt: Studerande vid naturvetenskaplig-matematisk fakultet*

Information, ackvition och förmedling sker på motsvarande sätt som för teknologer (se avsnitt 5.3.2.2).

5.3.2.4 *Arbetsätt: Gymnasiestuderande*

Gymnasieutredningen har i sitt betänkande sid. 393—394 beskrivit hur den tänker sig arbetsförmedlingens framtida medverkan vid anskaffning och förmedling av praktikplatser:

I slutet av november eller början av december samlas eleverna i årskurs 2 och er-

håller studie- och yrkesorienterande information om de olika specialiseringarna som erbjuds inom den tekniska studiegången. Detta kan ske vid ett antal tillfällen, där eventuellt även representanter för industri, statliga och kommunala verk, ingenjörsorganisationer, arbetsförmedlingstjänstemän och lärare i de tekniska ämnena medverkar.

Denna information kan ges på olika sätt — genom föredrag, diskussioner, estradsamtal, gruppinformation, privatsamtal m. m.

Eleverna bereds viss tid att tänka över sitt val, men innan höstterminens slut bör rektor ha en preliminär uppgift om den specialisering som önskas i årskurs 3.

Vid höstterminens slut sändes till arbetsförmedlingen en rekvisition på det antal praktikplatser som önskas inom maskin-, bygg-, el- eller kemiteknik. Arbetsmarknadsmyndigheterna anskaffar sedan platser och sänder liksom nu ut en förteckning på dem till skolorna. Sedan eleverna tagit del av dem, sätter de sig i förbindelse med arbetsförmedlingen, som på sedvanligt sätt sköter kontakten mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Eleverna i årskurs 3 skall på samma sätt informeras om valmöjligheterna i årskurs 4 och erhålla anvisning på lämplig praktik, sedan de träffat sitt val. Då praktiken är en del av ingenjörsutbildningen måste elevens fria val begränsas till sådana platser som har värde för studierna.

Ett anordnande av förmedlingsverksamheten enligt ett sådant schema syns förutsätta, att det stora flertalet elever får sina praktikplatser genom arbetsförmedlingen. Så omfattande har förmedlingens insatser tidigare inte varit. Endast en viss del av de studerande har fått sina praktikplatser genom SIP och arbetsförmedlingen i samverkan. Om arbetsförmedlingens uppgifter utformas i anslutning till gymnasieutredningens modell, medför detta en omedelbar och kraftig ökning av förmedlingsvolymen.

Gången av ackvitions- och förmedlingsarbetet bör enligt utredningens förslag under sådana förhållanden i korthet bli som nedan anges. Till jämförelse anges först huvuddragen i nuvarande åtgärder:

Nuvarande: De platsuppgifter, som hittills genom central gruppäckvision erhållits för bl. a. elever vid tekniska läroverk, har mångfaldigats och spritts till ett 40-tal förmedlingsenheter, som svarat för förmedling av teknisk praktik. Kontakten med eleverna har vanligtvis tagits första veckan i mars i samband med förmedlingsarbetets början. Samtidigt har en kompletterande individuell ackquisition av platser påbörjats.

Förslag: De uppgifter, som rektor ställer till förmedlingens förfogande om det antal praktikplatser som önskas, bildar ett underlag för den skriftliga regionala gruppäckvisionen i januari. Så gott som hela det platsmaterial, som på detta sätt erhålls, bör utnyttjas inom länet. Det antal platser, som behöver stå till förfogande för interlokal utjämning, får hämtas från en härför avsedd restpost av teknologplatserna. Med den ökning av det totala platsantalet som väntas, bör det vara klokt att så mycket som möjligt utnyttja lokala platser för den lokala efterfrågan och ej göra riksspridningen av platsuppgifter större än som är strängt nödvändigt. Givetvis bör också en interlokal rapportering av lokalt icke tillsatta praktikplatser ske. — Utplaceringen av eleverna bör då också kunna successivt påbörjas tidigare än hittills. Möjligt är att förmedlaren, vid behov i samråd med vederbörande facklärare, därvid kan göra preliminära bokningar eller anvisningar, som sedan föreläggs eleverna för ställningstagande vid en individuell kontakt. — Individuell ackquisition och anvisning sker sedan fortlöpande intill vårterminens slut.

5.3.2.5 Arbetssätt: Fackskolestuderande

Informationen till de tekniska fackskolornas elever skall ske omedelbart i början av vårterminen och ackvisitio-

nen, på grundval av inkomna elevuppgifter, parallellt med anskaffningen av platser för gymnasieeleverna. Praktikplatserna för fackskolornas elever torde ej behöva riksspridas, annat än i den mån de ej tillsätts lokalt. Anvisningen av lämpliga platser fortgår under vårterminen och sommaren fram till 1 september, då gymnaster och teknologer lämnar sina ferieanställningar. — Denna beskrivning utgår från betänkandets förslag om ett års industripraktik för dessa studerande.

5.3.2.6 Övriga utbildningsgrupper

Under en övergångstid kommer förmedlingen att få kontakt med praktiksökande elever vid äldre tekniska skolor. Några tekniska institut kan komma att även på längre sikt finnas kvar vid sidan av de nya fackskolorna, vilket innebär att också andra, smärre elevgrupper med teknisk utbildning anmäler sig hos förmedlingen. Dylika grupperns intressen skall givetvis också tillgodoses inom ramen för den verksamhet, som ovan skisserats.

Slutligen kommer en del andra utbildningsgrupper — humanister, blivande samhällsvetare och civilekonomer, andra studenter och studerande över 18 år — att söka industriarbete under ferierna. I den mån dessa har uttalade önskemål om att få industriellt arbete, bör det prövas att anvisa dem anställning med hjälp av fackexpeditionernas platsmaterial. I åtskilliga fall är dock de sökandes önskemål beträffande arten av feriearbete så vaga, att de bäst kan betjänas vid en allmän feriearbetsförmedling (jfr avsnitt 5.3.6).

5.3.3 Fackexpedition för administrativt arbete (förvaltning) mm

5.3.3.1 Utbildningsgrupper

De utbildningsgrupper som med tanke på arten av önskad praktik kan hänvi-

sas till expedition för förvaltning, är i första hand blivande civilekonomer, samhällsvetare och jurister samt civilsekreterare och vidare studerande vid det nya gymnasiet och fackskolans ekonomiska och sociala sektor och andra studerande med ekonomisk och social utbildning. I viss utsträckning söker också humanister med historisk-filosofisk och språkvetenskaplig utbildning feriearbete i förvaltning.

5.3.3.2 Expeditionsindelning

Vid universitetsstädernas arbetsförmedlingar har man sedan många år inrättat särskilda »praktikbyråer» för handels-högskolornas elever. Motsvarande anstalter har på senare år träffats för blivande samhällsvetare och jurister. Dessa arbetsenheter har varit ordnade efter de sökandes utbildning, ej efter arten av önskad praktik. Detta har varit till fördel för kontakten med utbildningsanstalterna men till nackdel vid ackvisitionen, som ej varit samordnad utan medfört dubbelarbete och konkurrens. — Utredningen förordar, att en samordning sker av denna verksamhet och att den på kårorterna förläggs till en gemensam förvaltningsexpedition, som också kan betjäna jurister som önskar förvaltningsarbete.

Vid övriga arbetsförmedlingars huvudkontor har tjänstemannaförmedlingen inom förvaltningsområdet i regel varit så begränsad, att förvaltnings- och kontorspersonal förmedlats inom samma arbetsgrupp. Ett önskemål har dock varit, att göra en uppdelning mellan mera och mindre kvalificerade anställningar inom dessa områden. — Det vore önskvärt, att praktik och feriearbetsförmedling säsongvis förstärktes på sådant sätt vid dessa förmedlingar, att särskild personal kunde avdelas åtminstone för uppgifter på en för förvalt-

nings- och kontorspraktik gemensam expedition.

Arbetsförmedlingens verksamhet för yrkesgrupper inom reklamområdet och för journalister är otillräckligt utbyggd och behöver förstärkas. Beslut föreligger att journalistförmedling skall tas upp i större utsträckning vid arbetsförmedlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Till uppgifterna hör att medverka med praktikförmedling på dessa områden.

5.3.3.3 Arbets sätt

Åtgärder bör enligt utredningens mening i första hand vidtas för att förbättra tillgången på praktikplatser för de grupper — jur. stud., blivande akadem. sekr., ekon. stud., pol. stud. samt vissa grupper av fil. stud. — vars behov av praktik är lättast att definiera och med vilka sedan gammalt kontakter etablerats. Åtgärder i sådan riktning kommer att vidtas under förmedlingssäsongen 1964. Verksamheten kommer därvid att bedrivas på följande sätt:

De arbetssökande från de aktuella utbildningsgrupperna uppträder praktiskt taget enbart på kårorternas arbetsförmedlingar. Dessa har emellertid inte tillräckligt med platser till förfogande inom det egna länet, varför de är beroende av assistans från övriga län i ackvisitionsarbetet. Men arbetsförmedlingarna i övriga län kan inte alltid förutsättas äga tillräcklig kännedom om de sökandes utbildning och praktikplatsens önskvärda innehåll med hänsyn till hur långt vederbörande kommit i sin utbildning. Som försöksverksamhet kommer därför askvisitionen att ordnas distriktivt, så att arbetsförmedlingarna i vissa län samråder i första hand med viss kårorts arbetsförmedling. Uppdelningen görs sålunda:

Stockholm för Stockholms stad, Stockholms län, Södermanlands, Östergötlands, Västmanlands, Örebro och Gotlands län.

Uppsala för Uppsala, Norrbottens,

Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län.

Göteborg för Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Hallands och Jönköpings län.

Lund för Malmöhus, Kronobergs, Kalmar, Blekinge och Kristianstads län.

Inom distrikten görs anonym gruppackvisitation genom vederbörande läns arbetsförmedling (tjänstemannaförmedlingens länscentral i resp. län), varefter platsmaterial tillställs kårortsförmedlingarna. Man gör ackvisitionen gemensamt för samhällsvetare, jurister och humanister och — detta år — separat för blivande civilekonomer; till ett följande år avses samlad ackvisitation för alla fyra grupperna. För ackvisitionen utarbetas folders. Denna skriftliga gruppackvisitation igångsätts i januari, uppföljs med skriftlig påminnelse i februari och övergår därefter i telefonackvisitation.

Utöver de försök, som här aviseras, bör enligt utredningens mening försök göras att ta med dessa utbildningsgrupper i den till industrin riktade tidiga skriftliga gruppackvisitionen, som enligt vad förut skisserats bör göras för teknologerna (jfr avsnitt 5.3.2).

5.3.3.4 Särskilda frågor

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla svårigheterna att tillgodose behovet av *statlig praktik inom förvaltning*. Inom arbetsförmedlingen har under senare år bedrivits ackvisitation av praktikplatser lämpade för studerande inom nämnda utbildningsområden inom såväl näringsliv som offentlig förvaltning. Tillgången på praktikplatser har inte motsvarat efterfrågan. Utredningen vill rikta uppmärksamheten på att de statliga myndigheternas möjlighet i dag att anställa praktikanter i utbildningssyfte förefaller vara mycket begränsade.

Flera skäl talar dock för att det för de statliga myndigheterna borde vara

angeläget att som en reguljär företeelse anställa äldre studerande i syfte att lämna dem förberedande yrkespraktik. Det är ett allmänt omfattat utbildningspolitiskt önskemål, att all yrkesutbildning anpassas till arbetsmarknadens krav. Ett viktigt led i en sådan anpassning är, att de studerande redan under utbildningstiden har möjlighet att orientera sig inom sina tilltänkta yrkesområden. De som siktar på en karriär inom den statliga förvaltningen bör ej vara sämre ställda härvidlag än de som studerar för att nå tekniska befattningar inom näringslivet. Härtill kommer att staten såsom arbetsgivare bör ha ett intresse av att få kontakt med dessa som har en för administration och förvaltning lämpad utbildning. Inom områden där rekryteringssvårigheter stundtals gör sig gällande, kan en utbyggd praktiktjänstgöring underlätta rekryteringen.

De myndigheter som i första hand kommer ifråga som praktikgivare är sådana som kontinuerligt rekryterar personal och som har en verksamhetsform, som gör det lämpligt och möjligt att ta emot praktikanter. Praktikplatserna bör stå öppna för studerande som genomgår en utbildning, vars innehåll kan nyttiggöras inom myndigheten. I första hand torde ovan angivna grupper av universitetsstuderande böra komma ifråga. Praktikanten bör ha fullgjort viss del av studierna och kunna uppvisa tillfredsställande studieresultat. — Praktiken bör i regel ansluta sig till ferieperioden. Tjänstgöring kan avse vikariat men hänsyn bör då tas till att praktiken skall ha ett utbildningssyfte. Praktiktjänstgöringen bör i princip betraktas som ett led i utbildningen och arbetsuppgifternas innehåll anpassas med hänsyn härtill.

Utredningen föreslår, att arbetsmarknadsstyrelsen på lämpligt sätt bringar dessa synpunkter och förslag till kän-

nedom för Kungl. Maj:t eller vederbör-
lig instans inom statsförvaltningen.

Socionomutbildningen ger exempel på ett område, där svårigheter uppstått då olika organ ackvirerar samma slags praktik hos samma arbetsgivare (byråarbete); socialinstituten ackvirerar platser för elevpraktikanter, arbetsförmedlingen för förpraktikanter. Genom framlagda förslag om slopandet av förpraktiken kan dessa svårigheter undanröjas. Om elever med social studieväg t. ex. på gymnasier och fackskolor önskar motsvarande tillfälliga anställningar, fast praktik ej föreskrivs för dem, har socialinstitutens elever med praktik som obligatorisk del av utbildningen företräde till platserna. Inom utredningen har *dels* den meningen företrätts, att all praktik för elever med social utbildning borde förmedlas av ett gemensamt organ, *dels* den att socialbyråpraktiken, som gäller ett klart avgränsat område, är av det slag att en utbildningsanstalt med fördel kan svara för ackquisition och utplacering. Utredningen har stannat för att framhålla angelägenheten av att frågan om samordning i fråga om praktikplatser inom allmän förvaltning beaktas, när betänkandet om utbildningsgången vid socialinstituten blir föremål för statsmakternas prövning.

5.3.4 Fackexpedition för kontorsarbete

5.3.4.1 Utbildningsgrupper

De utbildningsgrupper, som bör hänvisas till kontorsexpedition, är studerande vid nuvarande handelsgymnasier och -institut samt vid den föreslagna ekonomiska utbildningsgången inom de nya gymnasierna och fackskolorna, när dessa kategorier av studerande söker praktik eller feriearbete inom kontorsyrket. På förmedlingsorter, där inte särskild expedition för förvaltningspraktik finns inrättad (jfr 5.3.3.2), hän-

visas hit också praktiksökande ekonomi studerande.

5.3.4.2 Arbetssätt

Inom kontorsyrkena uppstår regelmässigt behov av sommarvikarier. Dessa anställningar har anmälts till kontorsexpeditioner tillsammans med fasta anställningar. För att på bästa sätt kunna utnyttja dessa platser för tillfälliga arbeten åt de studerande är det ändamålsenligt, att praktik- och feriearbetsförmedlingen för nämnda grupper med önskemål om kontorsarbete, förläggs till sådan expedition. Härutöver krävs särskilda ackvisionsåtgärder.

5.3.5 Andra fackexpeditioner

De tre ovan angivna fackexpeditionerna — expeditioner för tekniker, för förvaltning och för kontorsarbete — kommer enligt förslaget att svara för huvuddelen av ackquisition och förmedling av platser till studerande med klart uttalade praktikönskemål.

Dessutom behöver ett par andra fackexpeditioner inkopplas för uppgifter av motsvarande slag, nämligen vårdexpeditioner, expeditioner för husligt arbete och expeditioner för jordbruks- och skogsarbete.

5.3.6 Allmän feriearbetsförmedling

Vid den allmänna feriearbetsförmedlingen betjänas studerande, som ej har klart uttalade önskemål om praktik. I många fall har de studerande alternativa önskemål om arbete inom olika branscher, och i sådana fall kan feriearbetsförmedlingen bäst lämna förslag. Expeditionen kan i vissa fall tjäna som en »sluss» för dessa studerande till vederbörande fackexpedition. En organiserad feriearbetsförmedling förutsätter rapportering av lediga platser från andra

fackexpeditioner. — Anställningarna är spridda över flera olika områden, bl. a. jordbruk, industri, samfärdsel, kontor, handel, hotell och restaurang och annan serviceverksamhet.

Den verksamhet, som hänförs till särskild ferieexpedition, blir i viss mån en restpost, sedan länsarbetsnämnden tagit ställning till frågor av det slag, som här tidigare behandlats. Man kan utgå ifrån, dels att de till ferieexpeditionerna hänfödda uppgifterna blir av betydande omfattning, dels att åtskilliga av de anställningar som där förmedlas kommer att ha betydelse för de studerandes framtida anpassning till yrkeslivets och arbetsmarknadens krav. De expeditioner, som upprättas för förmedling av allmänt feriearbete, bör därför skötas av erfarna förmedlare.

Utredningen förordar, att expedition för allmän feriearbetsförmedling inrättas under erforderlig tid av året. Den närmare utformningen av feriearbetsförmedlingens organisation måste bli beroende av en rad förutsättningar, som kan skifta från kontor till kontor. Den totala omfattningen av feriearbetsförmedlingen varierar tämligen kraftigt länen emellan.

5.4 Praktikantutbyte med utlandet

I det föregående har på några ställen berörts frågan om praktik- och feriearbete i utlandet. Någon redogörelse för verksamhetsformerna på detta område har emellertid hittills ej lämnats. Utredningens behandling av frågor som rör utlandspraktik har i stället sammanförts i det avsnitt som här följer.

En åtskillnad görs mellan långtidspraktik, feriepraktik och feriearbete.

I det följande återges i tabell 22 uppgifter som visar omfattningen enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik av praktikantutbytet med utlandet år 1963.

(Uppgifterna avser »långtidspraktik» och »feriepraktik».) Feriearbete har endast i mycket begränsad omfattning förmedlats genom arbetsmarknadsverket.

5.4.1 Långtidspraktik i utlandet

Med »långtidspraktikanter» menas här personer, som efter avslutad skolutbildning åtföljd av längre eller kortare yrkesverksamhet i hemlandet, önskar förkovra sina yrkes- och språkkunskaper i utlandet under en period av ca 12 månader. Med hänsyn till att dessa personer avslutat sin skolmässiga utbildning, har det ej ansetts höra till utredningens uppdrag att behandla denna utbytesverksamhet.

Huvudparten av de personer, som i arbetsmarknadsstyrelsens statistik redovisas under rubriken långtidspraktikanter, har kommit från eller rest till länder, med vilka Sverige träffat s. k. praktikantutbytesavtal. I princip innebär dessa avtal att de fördragsslutande länderna förbundit sig dels att oavsett arbetsmarknadsläget bevilja ett i avtalet fixerat årligt antal arbetstillstånd, dels att vara de praktiksökande behjälpliga med att anskaffa önskad anställning.

Sverige har dylika avtal med Belgien, Frankrike, Irland, Nederländerna, Schweiz, Tyskland och Österrike. Avtal med Italien torde komma att slutas 1964. Dessutom har arbetsmarknadsstyrelsen ett praktikantutbyte med privata organisationer i Förenta Staterna och (för arbete inom jordbruk och trädgårdsskötsel) med en privat organisation i Storbritannien.

Antalet utläningar, som 1963 kom till Sverige genom dessa avtal, uppgick till 511. Förutom dessa mottogs 173 ungdomar från skilda länder, med vilka Sverige ej har avtal (bl. a. från utvecklingsländerna). Totalantalet långtidspraktikanter uppgick sålunda till 684. Av dessa placerades ca 40 procent genom arbetsmarknadsverket, medan resten själva skaffat sina anställningar.

De svenskar, som fick långtidspraktik i utlandet inom avtalens ram, uppgick till sammanlagt 207. Av dessa fick ca 30 % sina anställningar genom samverkan mellan svenska och utländska arbetsmarknads-

Tabell 22. Praktikantutbytet med utlandet år 1963

Utbytesland	Svenskar till utlandet			S:a	Utlänningar till Sverige				
	Långtidspraktikanter	Feriepraktikanter			Långtidspraktikanter		Feriepraktikanter		S:a
		Enl. avtal e d	SIP ¹		Övriga ²	Enl. avtal e d	Övriga	SIP ¹	
Argentina						3	5		8
Australien						3			3
Belgien	15	3	1	19		2	2	4	8
Brasilien						2			2
Colombia						1	1		2
Danmark						2	10		12
Egypten						3		9	12
Etiopien						2			2
Filippinerna						1			1
Finland							32		32
Frankrike	77	28	23	128	6	3	19	37	65
Förenta staterna	24	5	13	42	10		8	33	51
Ghana						1		1	2
Grekland		18	1	19		4	28	9	41
Indien						35	14	12	61
Indonesien						1	1	1	3
Irak							1	1	2
Iran						7	4	4	15
Irland		4	2	6		4	2	1	7
Israel		8		8		3	11	1	15
Italien		4	3	7		5	8	4	17
Japan						1			1
Jugoslavien		6	3	9		3	13	21	37
Kanada		3	3	6		1	7	5	13
Libanon						4	2	1	7
Luxemburg							1		1
Marocko						1			1
Nederländerna	4	12	3	19	32	4	32	11	79
Nigeria						7			7
Norge			1	1			27		27
Pakistan						9		3	12
Polen		2		2		13	12		25
Portugal		2		2			1		1
Saudi-Arabien		2		2			13		13
Schweiz	15	37	9	61	72	2	32	11	117
Spanien		23	6	29		6	23	6	35
Storbritannien	45	166	51	262	50		182	55	287
Tunisien		1		1		6	1	1	8
Turkiet		4	2	6		8	12	11	31
Tyskland	19	191	23	233	289	6	205	163	663
Ungern						4	5	3	12
Österrike	8	45		53	50	6	158	242	456
Övriga länder						12	18	6	36
SUMMA 1963	207	564	144	915	511	173	890	657	2 231
1962	228	488	45	761	581	113	988	711	2 393

¹ Utbyte genom Svenska Industrins Praktiknämnd (SIP) i samarbete med International Association for the Echange of Students for Technical Experience (IAESTE).

² Utbyte genom a) Svenska kommittén för Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales (AIESEC); b) praktikanter och arbetsgivares egna förbindelser.

myndigheter, medan resten hade ordnat dem genom egna kontakter.

5.4.2 Feriepraktik i utlandet

5.4.2.1 Redogörelse för hittillsvarande verksamhetsformer

Med »feriepraktik» i utlandet avses här anställningar, som ordnas för studerande under deras ferie och som har viss anslutning till deras utbildning. Antalet sådana feriepraktikanter uppgick år 1963 enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik till 1 547 utläningar och 708 svenskar.

Feriepraktik i utlandet ackvireras och förmedlas för närvarande på flera olika sätt och genom flera organ. Största delen går genom IAESTE (se nedan) och avser praktik för tekniskt studerande. För ekonomie studerande ordnas utlandspraktik genom AIESEC (se nedan). Vidare förekommer utbyte via de medicinska högskolornas studentkårer. Annat utbyte kommer till stånd genom företagens och de studerandes egna kontakter.

Värdet av en tids praktiskt arbete i utlandet före avlagda slutexamina måste främst bedömas från den utgångspunkten, att den studerande får möjlighet att i någon mån lära känna en främmande miljö, får viss träning i att använda sina språkkunskaper samt att klara sig på egen hand. Även för en sådan grupp som tekniker, som kan erhålla en från det besökta landets synpunkt utomordentligt god praktik, är den inhemska praktiken genomsnittligt från strikt studiesynpunkt att föredraga. Att utlandspraktik ändå anordnas resp. rekommenderas beror således på de tilläggsvärden som ovan antytts beträffande miljö och språkträning. Dessa tilläggsvärden gäller naturligtvis för alla grupper av studerande.

Hittillsvarande utbyte genom IAESTE The International Association for the Exchange of Students for Technical Experience, IAESTE, grundades 1948 på engelskt initiativ. Organisationen upptager som medlemmar s. k. nationalkommittéer, vilka enligt stadgarna skall representera de akademiska, de industriella och de studerandes intressen (the Academic, Industrial and Students Interest). Kommittén skall ha en »permanent secretary». Sådana nationalkommittéer har i de flesta av de nu 34 medlemsländerna bildats av universiteten, som då också finansierar verksamheten. I några länder svarar studentorganisationerna för kommitténs ekonomi. I ett par länder (Frankrike, Indien) är undervisningsministerierna kommitténs finansiär. Andra former förekommer även, såsom i Sverige och Belgien, där privatindustrin svarar för verksamheten. Som svensk IAESTE-kommitté fungerar Svenska Industrins Praktiknämnd (SIP).

IAESTE:s uppgift var från början och är alltjämt huvudsakligen att erbjuda tekniska studerande praktik utomlands under ferieperioderna. Från början avsåg organisationen endast att arbeta med universitets- och högskolestuderande. Då behov av en vidgning av verksamheten framkommit, inte minst från svensk sida, har dock sedan ett tiotal år tillbaka också studerande från tekniska gymnasier och i någon mån andra, lägre tekniska läroanstalter inkluderats.

Vid sidan av tekniska studerande har IAESTE också tagit upp utbyte av jordbruksstuderande, naturvetare och skogsstuderande samt handelsstuderande. Under 1963 mottogs sålunda för Sveriges del 45 jordbruksstuderande, 37 skogsstuderande och 15 handelsstuderande, medan tekniker inklusive arkitekter och naturvetare utgjorde 752.

För organisationen som helhet var motsvarande siffror 408 för jordbruk, 145 för skogsbruk och 197 för handel, medan tekniker inklusive naturvetare utgjorde 7 705 av de totalt 8 455 praktikanterna.

Som ovan nämnts arbetar IAESTE med en nationalkommitté i varje medlemsland. Denna kommitté har till uppgift att årligen i november—december insamla uppgifter från näringslivet om hur många utländska praktikanter, som kan tas emot under nästkommande års ferieperioder och då huvudsakligen under sommarferierna. I januari varje år har IAESTE en konferens, vid vilken de insamlade platsuppgifterna byts på bilateral bas mellan de olika medlemsländerna. Vägledande för detta utbyte är dels platstillgången, då utbytet i erforderlig utsträckning skall vara reziprokt, dels de uppgifter om de sökandes önskemål, som nationalkommittéerna inhämtat före konferensen.

Efter konferensen annonseras de erhållna platserbudandena i varje land. Nationalkommittén nominerar en sökande för var och en av de platser som erhållits. I Sverige utförs tillsättningen så, att samtliga erhållna utländska platser listförs fackvis och anslås på de skolor, som får sända studerande i detta utbyte. Vid tekniska högskolorna och universiteten föreslår sedan studentkårerna med ledning av inkomna ansökningar högst en sökande till varje plats. Valet mellan sökande från olika läroanstalter görs av SIP. Som urvalsprinciper gäller därvid, att studerande i näst sista årskursen går före andra studerande samt vidare att inom en och samma årskurs erhåller den platsen, som har den längsta godkända svenska praktiken. Vid de tekniska gymnasierna sker det första urvalet genom elevkårerna, men ansökningarna skall här godkännas av gymnasiets rektor. Vid övriga

tekniska skolor sker det första urvalet genom rektor eller den inom skolans ledning, till vilken han delegerat uppdraget. Vid SIP:s val mellan sökande från olika läroanstalter sätts i princip högre skolor före lägre, dock så att andraårskursare från tekniska gymnasier jämställs studiemässigt med förstaårskursare från tekniska högskolor. 2—4 månaders praktik krävs för att få delta i utbytet och naturligtvis också lämpliga språkkunskaper. Detta senare har dock visat sig behöva ägnas mindre intresse, då svenskarna har klarat sig bra med sina skolkunskaper även under högskolenivån. Endast i fråga om Frankrike har språkkunskaperna vållat några problem.

Nationalkommittén sänder mottagna uppgifter och nomineringen till det land, från vilket platserbudandet kommit. Den korresponderande organisationen i mottagningslandet vidarebefordrar i sin tur nomineringen till respektive arbetsgivare, som har att taga slutgiltig ställning till om förslaget är acceptabelt eller ej. Man kan räkna med, att mer än 95 % av förslagen godkänns. Härefter återstår för organisationen i mottagarlandet att ansöka om arbetstillstånd samt att i erforderlig omfattning ordna med bostad. Denna ordnas dock till mycket stor del genom företagens försorg. Det land som sänder ut de studerande skall tillse, att vederbörande har försäkring gällande för sjukdom, olycksfall och dödsfall. Denna försäkring skall ha en standard, som minst motsvarar en av IAESTE fastlagd norm. I Sverige kan denna försäkring tecknas genom SIP:s kansli till ett i förhållande till normalkostnaderna reducerat pris. Deltagare i SIP:s utbyte med Tyskland och Jugoslavien erhåller nedsättning av biljettkostnader på järnvägsresa genom Sverige, Danmark, Tyskland och Jugoslavien.

Redovisningen av erfarenheterna, som de studerande och arbetsgivarna gör av utbytet, lämnas i en s. k. »vacation work report» respektive »employer's report». Den senare tjänstgör i många länder också som den studerandes intyg över praktiktjänstgöringen. Det kan slutligen nämnas, att de svenska studerande, som sänts ut genom praktikinämnden, inte haft att erlægga någon avgift till nämnden, i motsats till vad som sker i de flesta andra av IAESTE:s medlemsländer.

Hittillsvarande utbyte genom AIESEC

För medlemmar av handelshögskolornas studentkårer sker ett utbyte inom ramen för Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales, AIESEC. Organisationen grundades 1949 och är en sammanslutning av studentorganisationer i f. n. 35—40 länder. I Sverige och övriga länder med flera studentkårer som medlemmar samordnas verksamheten av en nationalkommitté. Organisationens uppgift är, förutom att bedriva praktikantutbyte, att anordna seminarier, studieresor etc. samt att, vara en handelshögskolestuderandes internationella organ i allmänhet. — Utbytesverksamheten berör ej andra grupper av studerande än elever vid handelshögskolorna.

AIESEC-organisationen utbyter f. n. ca 100 svenska ekonomie studerande per år, medan motsvarande antal utläningar tas emot i Sverige. Svenska medlemskårer finns vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg samt vid ekonomiska fakulteten i Lund. Arbetsättet är, med undantag för vad som ovan sagts, i stort sett detsamma som inom IAESTE. Dock arbetar AIESEC-kommittéerna med mera fasta anmälningar innan platsmaterialet är känt. På basis av dessa anmälningar utarbetas en »ranking list», så att den som står

högst på denna lista först blir erbjuden den bästa platsen enligt sina önskemål. Genom detta system med fasta ansökningar kan organisationen också hålla sin årskonferens något senare än IAESTE. AIESEC-konferensen äger i regel rum i mars månad.

Som arbetsuppgifter för AIESEC-praktikant nämns statistik, utländsk korrespondens, marknadsforskning, översättningsarbeten och kalkylering. Tiden för arbetet kan variera mellan 6 veckor och 6 månader. Lön skall utgå med summa svarande mot praktikan- tens kostnader för uppehälle i resp. land.

5.4.2.2 Förutsättningar för ett mera omfattande feriepraktikantutbyte

Utredningen finner det angeläget, att ett mera omfattande utbyte för feriepraktik kommer till stånd. I det följande skall först några förutsättningar för en ökning av utbytesverksamheten diskuteras.

Kategorier av studerande

Granskas förutsättningarna för ett mera omfattande feriepraktikantutbyte, bör man nog först och främst uppställa en nedre *åldersgräns* för individuell placering i utlandsarbete. För teknikerutbyte inom IAESTE gäller 19 år. Även om undantag bör kunna göras syns en gräns vid 18 år vara att rekommendera vid individuella utplaceringar.

Svenskarna har ju förmånen av att tidigt börja studera ett eller flera *främmande språk*, som är gångbara i de länder vilka kan komma i fråga för utbyte. En allmän erfarenhet är, att svensk ungdom reder sig väl med engelska på realexamens nivå. Genom att utbytet hittills haft relativt blygsamma proportioner, får man dock icke bortse ifrån

att de utresande kan ha haft över genomsnittlig förmåga att använda sina språkkunskaper. Ett mera allmänt och omfattande praktikantutbyte kan behöva medföra krav på en strängare kunskapskontroll på detta område.

Svenska studerande har i allt större utsträckning också förvärvat *vana vid praktiskt arbete* under ferierna, varför man inte skall behöva hysa större betänkligheter beträffande deras förmåga att även i utlandet klara de relativt enkla arbetsuppgifter, som de under några feriemånader kan bli förelagda. En för teknikerna tillämpad regel, nämligen att de först skall ha haft svensk praktik för att få delta i utbytet, borde kunna tillämpas även när det gäller individuell utplacering av andra studerande i praktiskarbete i utlandet.

De studerande, som med hänsyn till sin studieinriktning borde kunna erbjudas praktikmöjligheter i utlandet, är naturvetare, teknologer, blivande civilingenjörer och civilsekreterare, samhällsvetare, gymnasister och fackskoleelever med teknisk, merkantil och ev. även social studiegång, farmaceuter, jordbruksstuderande, skogsstuderande möjligen också socionomstuderande samt vidare studerande inom det husliga området och yrkesskoleelever inom industri och hantverk. För andra studerande över 18 år kan det närmast bli fråga om feriearbete. Medicinare, veterinärer och kanske några andra grupper kan dock i begränsad omfattning tänkas få praktik i form av exempelvis laboriearbete. De språkstuderande utgör i viss mån en mellangrupp, då naturligtvis utlandsvistelsens språkträning kan ses som en form av praktik.

Utredningen föreslår, att arbetsmarknadsstyrelsen påbörjar ett planeringsarbete med syfte att i ökad utsträckning bereda praktik i utlandet för dessa utbildningsgrupper. Att åtgärder av så-

dant slag nu vidtas är enligt utredningens mening angeläget med tanke på vårt lands beroende av de europeiska integrationssträvandena och utvecklingen mot större varumarknader.

Arbetsuppgifternas art

De krav, som ställs på den utländske arbetsgivaren är, att han kan finna för en utländsk ungdom lämpliga arbetsuppgifter, som kan utföras mot rimlig ersättning. Vidare skall vederbörande arbetsgivare vara beredd att ta de extra-besvär och kostnader, som följer av de instruktioner och omsorger, som en utländsk studerande nödvändigtvis måste ha för att för en kort tid inpassas i sitt arbete. Kan vederbörande studerande dessutom inte landets språk, måste han eller hon placeras på sådan avdelning, där språkkunnig personal finns disponibel.

Till arbetsuppgifter, som nu förekommer för utländska feriepraktikanter, hör sådana som exempelvis de tekniska, där maskiner, verktyg och allmänna förutsättningar — i viss utsträckning till och med språket — är tämligen internationellt. Utbytet på handelsområdet kan i de enskilda fallen betingas av att det företaget eller den avdelning, som tar emot praktikanten arbetar med internationella förbindelser och därför också har intresse av språkträning för den egna personalen.

Praktik förekommer också inom t. ex. hotell och restaurang, där miljön av olika anledningar blivit internationell, och inom hushåll och jordbruk, där vid sidan av intresse för internationella kontakter motiven kan vara arbetskraftsbrist eller en önskan hos arbetsgivaren att genom samtal med sin utländske gäst öva upp sina egna språkkunskaper. I övrigt torde utbytet basera sig på ett intresse för internationella kontakter och en önskan att bereda

möjligheter för det egna landets ungdom att få arbeta utomlands.

Mot denna bakgrund är det förståeligt, att här berörda former av ungdomsutbyte fått en ganska begränsad omfattning, speciellt för studerande inom mindre internationellt inriktade yrkesområden. Det torde också vara orealistiskt att tänka sig, att ett mycket stort utbyte skall kunna komma till stånd om verksamheten skall begränsas till arbetsgivare inom mera internationella näringar och i övrigt vara beroende av mer eller mindre tillfällig arbetskraftsbrist eller enskilda personers intresse för internationella kontakter.

De bästa förutsättningarna för ett ökat utbyte torde åstadkommas om man genom administrativa och organisatoriska åtgärder minskar det merarbete som det innebär för en arbetsgivare i att ta emot en utlänning jämfört med att ta emot en inhemsk studerande. Vidare måste verksamheten bedrivas så, att man tillvaratar det mesta möjliga av intresset för ett utbyte, antingen detta intresse visas av myndigheter, olika privata organisationer eller enskilda.

Fler utländska feriepraktikanter till Sverige

När det gäller att ta emot feriepraktikanter från utlandet i Sverige är språksvårigheterna en hämmande faktor. Vidare kommer det svenska näringslivet att i framtiden få ta mot ett mycket stort antal svenska praktik- och feriearbets-sökande studerande. Även då utlänningarna kommer in i rent utbyte för utresande svenskar, kan de komma att utgöra en kännbar påfrestning. En förutsättning för att fler utländska studerande skall kunna tas emot är enligt utredningens mening, att en samordning sker av platsackvisitionen på den svenska arbetsmarknaden för de svenska och de utländska studerande som där söker

praktik. — Om Sverige å andra sidan kan erbjuda ett tillräckligt antal utlänningar feriepraktikarbete, torde vårt land få en sådan goodwill, att vi utan alltför stora svårigheter bör kunna få platser i utlandet motsvarande minst det antal vi själva kan ställa till förfogande.

Den första fråga, som således uppställer sig, är om man i Sverige kan ta emot ytterligare utländska praktikanter. Åtskilligt skulle säkerligen här kunna vinnas genom ökad upplysning och propaganda uppföljd av en sådan utbytesadministration, att arbetsgivarna fick en lämplig, avvägd service i alla de frågor och problem, som uppstår i samband med mottagandet av en sådan utländsk studerande. Sådana frågor kan gälla bostäder, beskattning, försäkring och resor.

Relativt snabba resultat borde också kunna åstadkommas genom ett mera positivt intresse från arbetsgivare inom den offentliga sektorn. Statliga företag har nu ofta en del restriktioner beträffande anställandet av utlänningar men det har å andra sidan visat sig, att när påtagligt intresse föreligger, så utgör dessa restriktioner inget verkligt hinder. Inte heller kommuner och andra arbetsgivare utanför den rent privata sektorn syns ta emot en rimlig andel av de utlänningar, som f. n. bereds praktikarbete här.

5.4.2.3 Organisatoriska åtgärder för ökning av feriepraktikantutbytet

Centralt utrednings- och planeringsarbete

Utredningen föreslår, att arbetsmarknadsstyrelsen påbörjar ett utrednings- och planeringsarbete med det syftet, att praktik i utlandet i ökad utsträckning skall kunna beredas åt de kategorier av studerande, som främst är betjänta av sådan erfarenhet för sin utbildning och kommande yrkesverksamhet (av-

snitt 5.4.2.2). Det är enligt utredningens mening angeläget med tanke på vårt lands beroende av de europeiska integrationssträvandena och utvecklingen mot större marknader att sådana möjligheter nu öppnas för äldre svenska studerande.

Verksamheten i de länder, som syns ligga före Sverige i fråga om ett väl ordnat feriepraktikantutbyte, t. ex. Västtyskland och Schweiz, bör studeras.

Vidare bör kontakt tas med arbetsmarknadsmyndigheterna (och representativa utbytesorgan) i några europeiska länder — förutom de nordiska länderna bl. a. Västtyskland, Holland, Österrike, Schweiz, Fankrike och England — och möjligheterna undersökas att med dem ordna en konferens för gemensamma överläggningar om ett vidgat praktikantutbyte för studerande.

Vad här har sagts om större planerade åtgärder ankommer naturligt på den praktikdelegation, som utredningen föreslagit bör inrättas hos arbetsmarknadsstyrelsen.

Givetvis skall även bevakas vad som i fråga om ett förbättrat praktikantutbyte kan göras inom ramen för OECD.

Inom EEC har den 12 december 1963 fattats ett beslut (2911/63) angående feriearbete för studenter. Beslutet går tillbaka på en beredning inom EEC:s socialutskott (Dok 90). Det heter i beslutet av EEC:s parlament bl. a. följande:

EEC:s parlament

— med hänsyn till de sociala och mänskliga aspekter som feriearbete för studerande av alla kategorier har —

hävdar att det i fråga om detta problem inte är tillräckligt att konstatera, att studenterna behöver arbeta under sina ferier för att få inkomst eller fullgöra en praktik;

anser det bra från social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt, att den som studerar kommer i kontakt med yrkeslivet; fastslår, att organisationen och omhän-

dertagandet av studentarbetet liksom också det internationella utbytet av praktikanter är otillfredsställande;

hävdar att frågan om studentarbetet, som får ses ur både sociala aspekter och som en utbildningsfråga, inte helt och hållet kan lösas inom ramen för en allmän överenskommelse avseende arbetstagarna;

hävdar, att en reglering av studentarbetet faller under artikel 50, 118 och 128 i Rom-fördraget;

tar i beaktande, att det första gemensamma programmet för befrämjande av utbytet av yngre arbetskraft ej avser studenterna;

1. önskar, att en systematisk organisation för praktikarbetet kommer till stånd;

2. kräver, att praktikanterna tillförsäkras skäligen lön och lämpliga arbetsbetingelser;

3. lägger i fråga om den sociala tryggheten vikt vid att studenterna både i sitt eget land och i de andra länderna inom EEC genom försäkring tillförsäkras ett tillräckligt och verksamt skydd mot alla sociala risker;

4. anmodar EEC-kommissionen, att i anslutning till rapporten från EEC:s socialutskott utarbeta ett särskilt program för praktikanterna i de sex länderna.

Samordning med förekommande utbytesorgan

Beträffande samarbetet med utlandet torde detta i stor utsträckning kunna kanaliseras genom de statliga arbetsmarknadsorganen. Å andra sidan torde uppbyggnaden av ett mera omfattande utbyte under lång tid kräva engagemang av utbildningsanstalter, föreningar, statliga och privata institutioner etc. med ett direkt intresse av studerandeutbytet. Även enskilda arbetsgivare kan ha ett eget intresse av att medverka till utbytet. De modeller, enligt vilka AIESEC och kanske framför allt IAESTE arbetar och i vilka man kunnat samla en stor del av intresset för utbytet av vissa kategorier studerande, har otvivelaktigt visat sig smidiga och effektiva. Säkerligen kan en liknande administration ordnas för andra grupper, men det är då också angeläget att detta samord-

nas med redan existerande utbyten så långt det är möjligt och lämpligt.

Vid ett överförande till arbetsmarknadsverket av den verksamhet, som bedrivs inom SIP, skulle ett utskott inom den föreslagna praktikdelegationen hos AMS (jfr avsnitt 5.2.8.1) fungera som svensk IAESTE-kommitté. Möjligheter borde finnas, att i samband därmed utvidga utbytet genom IAESTE till att omfatta flera utbildningsgrupper.

Den svenska IAESTE-kommittén har hittills — genom SIP:s kansli — fungerat som ett serviceorgan åt näringslivet i de fall svenska arbetsgivare, såväl inom den statliga och kommunala som den privata sektorn, önskat ta emot utländsk studerande, som har affärsmässiga eller andra relationer till ifrågavarande företag. I Sverige liksom i flera andra europeiska länder har arbetsgivarna i ökad utsträckning funnit det förenligt med sina intressen, att ta emot utländska studerande på detta sätt genom IAESTE. Frågor av detta slag har däremot ej handlagts av AIESEC-kommittéerna.

Det behov av samordning, som föreläggat och tillgodosetts inom SIP mellan å ena sidan utbytesverksamheten och å andra sidan praktikförmedlingen för svenska studerande på den inhemska arbetsmarknaden, kommer med all sannolikhet att förstärkas ytterligare i och med växande praktikantantal. En sådan samordning kan åstadkommas genom den föreslagna praktikdelegationen hos arbetsmarknadsstyrelsen och dess utbytesutskott.

Samordning bör även eftersträvas mellan arbetsmarknadsverkets praktikanskaffning och den ackquisition av praktikplatser i Sverige, som f. n. bedrivs av den svenska AIESEC-kommittén. Ackquisitionen på den svenska marknaden av utbytesplatser, som möjliggör för blivande civilekonomer att få ut-

landspraktik, bör enligt utredningens mening kombineras med åtgärder för att tillgodose behovet av utbyte också för andra närstående grupper av studerande med merkantil utbildning, t. ex. blivande akadem. sekr., pol. stud. och gymnasister med ekonomisk utbildning. — Förslaget begränsar sig till åtgärder för samordning av ackquisition (och till-sättning). Förändringen påverkar ej AIESEC-kommitténs verksamhet i övrigt.

Organisatoriska och administrativa frågor

Gången av utbytesverksamheten förutsätts till sina huvuddrag bli densamma som här tidigare beskrivits (avsnitt 5.4.2), även när verksamheten inriktas på att omfatta flera utbildningsgrupper. Följande organisatoriska och administrativa förändringar synes dock böra prövas.

Den centrala skriftliga gruppackvisitionen av platser ersätts försöksvis med en regional skriftlig gruppackvisition, som görs med stöd av centralt färdigställt material. En uppföljning från arbetsförmedlingens huvudkontor av denna regionala ackvisition bör därvid ske. Förfrågningar från arbetsgivare i speciella fall besvaras av praktikkonsulenten.

När det gäller nomineringen av svenska sökande, bör arbetsförmedlingen kunna bistå såväl de lokala skolorna som arbetsmarknadsstyrelsens kansli (arbetsförmedlingsbyrån). Arbetsförmedlingen lämnar de sökande information om arbetsförhållanden i utlandet. Ett värde såväl centralt för arbetsmarknadsstyrelsen som lokalt för skolorna blir de erfarenheter av tidigare utbyte, som förmedlingen (praktikkonsulenten) efter hand förvärvar. Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsgrupp för praktikantutbytet måste dock ha den direkta kon-

takten med arbetsgivarna, när det gäller ansökningarna från de utländska praktikanterna.

Som tidigare nämnts, har viss nedsättning av resekostnaderna kunnat lämnas deltagare i utbyte med Västtyskland och Jugoslavien. Dessa nedsättningar har ordnats efter överenskommelse med resp. länders järnvägsmyndigheter. Det bör undersökas, om möjligheter finns att ordna motsvarande lätnader vid utbyte också med andra länder.

5.4.3 Feriearbete i utlandet

Med »feriearbete» i utlandet avses här anställningar, som ordnas för studerande under deras ferier och som i fråga om arbetsuppgifternas art inte har någon direkt anslutning till studierna. Värde för de studerande av att få sådant feriearbete i utlandet, sammanfaller till stor del (språkräning, lära känna främmande miljö etc.) med vad som tidigare angivits beträffande feriepraktiken. Större svårigheter torde dock här föreligga att säkerställa sådana arbetsbetingelser, att utbytet i de enskilda fallen får avsedd nytta.

Feriearbetet i utlandet kan tänkas förekomma i två former, nämligen dels vid speciellt för ungdom anordnade läger med för sådan verksamhet utsedda ledare, dels i form av individuell placering hos arbetsgivare, lämpliga och villiga att ta emot utlandsungdom.

Lägerverksamhet förekommer i viss utsträckning framför allt inom jordbruksnäringarna, men som det synes i mindre utsträckning nu än för något tiotal år sedan. I Sverige torde det f. n. endast vara några få företag som kan ta emot utländska studerande under lägermässiga former. Lägerverksamhet ställer små krav på deltagarnas yrkes- och språkerfarenheter.

Vid individuell placering ställs kra-

ven på den studerandes språkkunskaper, arbetsförmåga och förmåga att reda sig på egen hand betydligt högre. Å andra sidan ökar möjligheterna för att erbjuda praktik åt fler kategorier studerande genom denna individuella placering.

Utredningen vill för sin del rekommendera, att arbetsmarknadsverket i första hand inriktar sina åtgärder på att förbättra de studerandes möjligheter att erhålla vad ovan rubricerats som »feriearbete» i utlandet. I fråga om »feriearbete» i utlandet bör utredas under vilka former sådant kan ordnas, så att tillfredsställande bedömning kan ske av arbetsbetingelserna och av möjligheterna att få god språkräning.

5.5 Personalorganisation

5.5.1 Nuvarande

Arbetsförmedlingen

Förmedling av praktik, som fullgörs under terminerna, ingår som en reguljär uppgift för resp. fackexpedition och handläggs av vederbörande arbetsförmedlare.

Förmedling av praktik, som fullgörs under ferietid, omfattar i regel tiden mars—juni. Under denna förmedlingssäsong har dels resp. fackexpeditioners personal engagerats för uppgifterna, dels extrapersonal anställts.

Feriearbetsförmedling för studerande under och över 18 år har börjat i mars—april och fortsatt in i augusti. Uppgifterna har fordrat att extrapersonal insatts, som tillsammans med den fasta personalen fått svara för dessa uppgifter. På sina håll har man sökt använda extrapersonalen som hjälp på fackexpeditionerna, medan man — för att få garanti för arbets kvalitet — flyttat över fast personal att ha hand om hela eller en del av feriearbetsförmedlingen.

I den mån extrapersonal ej anställts, har övrigt löpande förmedlingsarbete måst begränsas för att ge utrymme för dessa uppgifter för de studerande.

I bilaga 3 återges en tablå över personal för praktik- och feriearbetsförmedling under sommaren 1963. (Denna bilaga redovisas i stencilerad utgåva av utredningen, däremot ej i föreliggande tryckta version.)

I tablåen finns också vissa uppgifter om nämndernas synpunkter på personalbehovet för denna verksamhet sommaren 1964.

Länsarbetsnämnderna har disponerat medel för tillfälliga förstärkningar av förmedlingsverksamheten under ett budgetår. Dessa medel har använts för olika ändamål, bl. a. för säsongsmässiga personalförstärkningar med hänsyn till ökning av förmedlingsverksamhetens omfattning.¹

Arbetsmarknadsstyrelsen

Inom arbetsmarknadsstyrelsen har — som tidigare angivits (5.3.1) — praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor för studerande över 18 år ingått i arbetsförmedlingsbyråns förmedlingssektions uppgifter. Vissa åtgärder för praktik utomlands och för utländska studerandes praktik i Sverige har ankommit på arbetsförmedlingsbyråns praktikantsektion. Feriearbetsförmedlingen för studerande under 18 år har åvilat yrkesvägledningsbyrån. — I samtliga fall har uppgifterna på dessa områden varit förenade med andra åligganden för resp. arbetsenhet.

Kungl. Maj:t har i 1964 års statsverksproposition föreslagit, att inom arbetsmarknadsstyrelsen fr. o. m. budgetåret 1964/65 inrättas en tjänst i lönegrad A 23 för planering av praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor för studerande.

5.5.2 Förslag

Beträffande utredningens uppfattning om målsättningen för arbetsmarknadsverkets åtgärder i fråga om praktik- och feriearbetsförmedling hänvisas till detta kapitelns inledning (avsnitt 5.1). I samma avsnitt har också gjorts ett försök till kvantitativ bestämning av förmedlingsbehovet under perioden 1965—70.

En grundläggande fråga för att åstadkomma en bättre praktikförmedling för studerande är hur anskaffningen (ackvisitionen) av platser ordnas. Utmärkande för verksamheten hittills är bl. a. dels att platstillgången i stort sett varit otillräcklig, dels att en effektiv metodik för platsackvisition förekommit endast för vissa delområden. Då ett växande förmedlingsbehov kan emotses, är det ofrånkomligt att säkerställa väsentligt bättre platstillgång än hittills. Utredningen har i det föregående (avsnitt 5.2.1) lagt fram ett förslag till regional gruppäckvisition av praktikplatser, som syftar till en bättre täckning av marknaden. Med största sannolikhet måste en sådan anonym, skriftlig gruppäckvisition kompletteras med personliga överläggningar mellan länsarbetsnämnden och större praktikgivare inom resp. län, i många fall säkerligen med gemensamma överläggningar mellan länsarbetsnämnd — praktikgivare — utbildningsanstalt. Underskott på anställ-

¹ Det skulle vara av intresse att finna något mått på värdet av den arbetsinsats, som görs av de genom arbetsförmedlingen placerade studerande under deras feriearbete. Ett grovt sådant mått skulle man kunna få genom beräkning av den lön som utbetalas. Någon undersökning av dessa förhållanden har inte gjorts. Om man antar, att för de studerande över 18 år (inkl praktikanter) medelarbetstiden är 1 ½ månad och medelinkomsten 800 kr/mån, skulle hela lönesumman för dem uppgå till ca 26 milj kr. Härtill kommer feriearbetsförmedlingen för studerande under 18 år. Om man för ungdomarna räknar med en medelinkomst på 400 kr/mån och 1 månads arbete, skulle totalbeloppet för yngre och äldre tillsammans uppgå till något över 30 milj kr.

ningsmöjligheter resp. behov av samråd mellan berörda parter föreligger också i fråga om den feriearbetsförmedling, som inte avser praktikplatser.

Ett annat för verksamheten utmärkande drag, som hör samman med det här sagda, är behovet av mera omfattande planeringsåtgärder. Bortsett från länsarbetsnämndernas personalplanering, som givetvis måst göras i god tid, har ett regionalt förberedelsearbete dock egentligen skett först i omedelbar anslutning till förmedlingssäsongen. Utredningen menar, att detaljplanering behöver göras tidigare.

Kännetecknande för verksamheten är vidare dess säsongsmässiga karaktär. Ökningen av arbetsuppgifterna blir vissa månader så stor, att de inte kan skötas inom den ordinarie förmedlingens ram. Organisatoriska förändringar måste göras, den fasta personalen omdisponeras, extrapersonal introduceras i sina uppgifter. Ett samspel mellan olika expeditioner och arbetsenheter måste till och en arbetsfördelning tillämpas som minskar köerna av sökande studerande.

Utredningen föreslår, att arbetsmarknadsverket får disponera viss *fast personal*, som kan ägna sig uteslutande åt praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågorna. Så har hittills ej varit förhållandet.

Regionalt bör enligt utredningens mening sådan personal disponeras med huvudsakligen följande uppgifter:

- a) planering och samordning av verksamheten inom resp. län,
- b) information till företag, skolor och studerande,
- c) gruppackvisitation av platser samt
- d) individuell ackvisitation och förmedling.

För att markera vikten av att uppgifterna a—c blir väl tillgodosedda genom dessa regionala befattningshavare och att praktikfunktionen av de stude-

randes anställningar väl beaktas, har utredningen som arbetsnamn använt beteckningen »praktikkonsulenter» för dessa regionala tjänstemän.

I de stora skollänen kommer praktikkonsulenterna att behöva ägna sig nästan uteslutande åt uppgifterna a—c. I de mindre länen kan han under några månader dessutom till större delen delta i det individuella ackvisitions- och förmedlingsarbetet.

Utredningen har gjort upp ett årschema för det arbete praktikkonsulenterna skulle svara för. Variationerna mellan olika län måste bli stora, varför schemat endast summariskt anger olika poster.

September: Enkät till företagen om totala antalet praktikanter och ferieanställda studerande under föregående säsong.

Oktober: Redovisning av verksamheten under föregående säsong. Planering på grundval av enkäten och föregående års arbete.

November: Information till elever på tekniska högskolor och preliminära besked från dem om praktikönskemål. Regional ackvisitation för teknologer och vissa akademikergrupper till industrin samt platser för utländska praktikanter. Elevinformation till tekniska gymnasier och fackskolor.

December: Förmedling av utlandspraktik inleds. Praktikönskemål från elever vid tekniska gymnasier och fackskolor lämnas av respektive skolor.

Januari: Regional gruppackvisitation för gymnasier och fackskolor samt för vissa grupper av akademiker (ekon. stud., pol. stud., blivande akadem.sekr., jur. stud., vissa grupper av fil. stud.) jämte allmän information till företagen om feriearbetsförmedling. Överläggningar länsarbetsnämnd—skola—företag.

Februari: Placering av teknologer. Planering av feriearbetsförmedl. Preliminära placeringar av elever vid tekn. gymn.

Mars—Juli: Praktik- och feriearbetsförmedling jämte ackvisitation.

Augusti: Avslutning av förmedling för tekniska fackskolans elever.

Praktikkonsulenterna bör ha god kännedom om skolväsendets organisation

och innehållet i olika utbildningar, god kännedom om arbetsmarknadsfrågor, god förmåga att organisera arbetet och förhandlingsvana. I fråga om vikten av god allmänbildning för den personal, som anställts, ansluter sig utredningen till vad som härvidlag anfördes i betänkandet »Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän» (sidan 157 sista stycket och sidan 158 de tre första styckena). — Utredningen anser, att tjänsterna ej bör placeras lägre än i lönegrad A 21.

Praktikkonsulenterna bör vara minst så många som antalet län. I universitetsstäder torde dock mer än en konsulent behövas.

Den här föreslagna personaluppsättningen skulle enligt utredningens mening kunna för fältets vidkommande bilda en basorganisation för en effektivare praktik- och feriearbetsförmedling.

Utredningen förutsätter såsom självklart att skrivbiträdespersonal i tillräcklig omfattning står till förfogande för praktikkonsulenterna.

I fråga om den centrala ledningen av verksamheten — som hittills varit splittad på olika arbetsenheter inom styrelsen och måst skötas vid sidan av andra åligganden för berörd personal — hänvisas till de principiella synpunkter på verksamhetens framtida bedrivande, som utredningen nyss (i början i avsnitt 5.5.2) framfört. Avsaknaden av en samlad, under året fortlöpande central planeringsverksamhet får utgöra en förklaring till flera av de svagheter, som kunnat konstateras beträffande den hittillsvarande praktik- och feriearbetsförmedlingen. En ändring härvidlag är enligt utredningens mening nödvändig och ofrånkomlig vid växande förmedlingsvolym. En rad av utredningens förslag — tillsättandet av en praktikförmedlingsdelegation, utvecklingen av en närmare samverkan i hithörande frågor

mellan arbetsmarknadsstyrelsen och olika centrala organ, främst utbildningsmyndigheterna och arbetsgivarorganisationerna, nya åtgärder för grupp-ackvisition, vidgat utbyte av studerande som önskar utlandspraktik o. s. v. — förutsätter också att det inom styrelsen finns kvalificerad personal, som uteslutande ägnar sig åt denna verksamhet.

Centralt måste enligt utredningens mening — utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i 1964 års statsverksproposition — disponeras fast personal, som inom arbetsmarknadsstyrelsens arbetsförmedlingsbyrå bildar en arbetsgrupp för praktik- och feriearbetsförmedlingsärenden. Till denna arbetsgrupp bör samlas alla frågor rörande praktik- och feriearbetsförmedling inom landet och praktikantutbyte med utlandet (»feriepraktik» för studerande). Ledaren för denna arbetsgrupp bör enligt utredningen ha byrådirektörs tjänsteställning.

Det totala antalet fast personal, som arbetsmarknadsverket — centralt och för fältet — behöver disponera uteslutande för praktik- och feriearbetsförmedling, uppgår enligt utredningens bedömning till 35—40 befattningshavare.

I fråga om det *säsongmässiga tillskottet av extraanställd förmedlingspersonal* vid arbetsförmedlingen räknar utredningen med att ett tillskott av minst samma storlek som det hittills lämnade (jfr bilaga 3) behövs under förmedlingssäsongen 1965. Det är inte möjligt för utredningen att ange behovet av sådant personaltillskott under resten av 1960-talet. Rationaliseringar av förmedlingsmetodik kan göras, som minskar personalbehovet i förhållande till sökandeantalet. Å andra sidan kan en avsevärd stegring av förmedlingsandelen fordra ett säsongvis större tillskott av extrapersonal.

Diagram 1: Praktiksökande och praktikplatser vid förmedlingar med tillgång till SIP:s plastmaterial. 1950—1962.

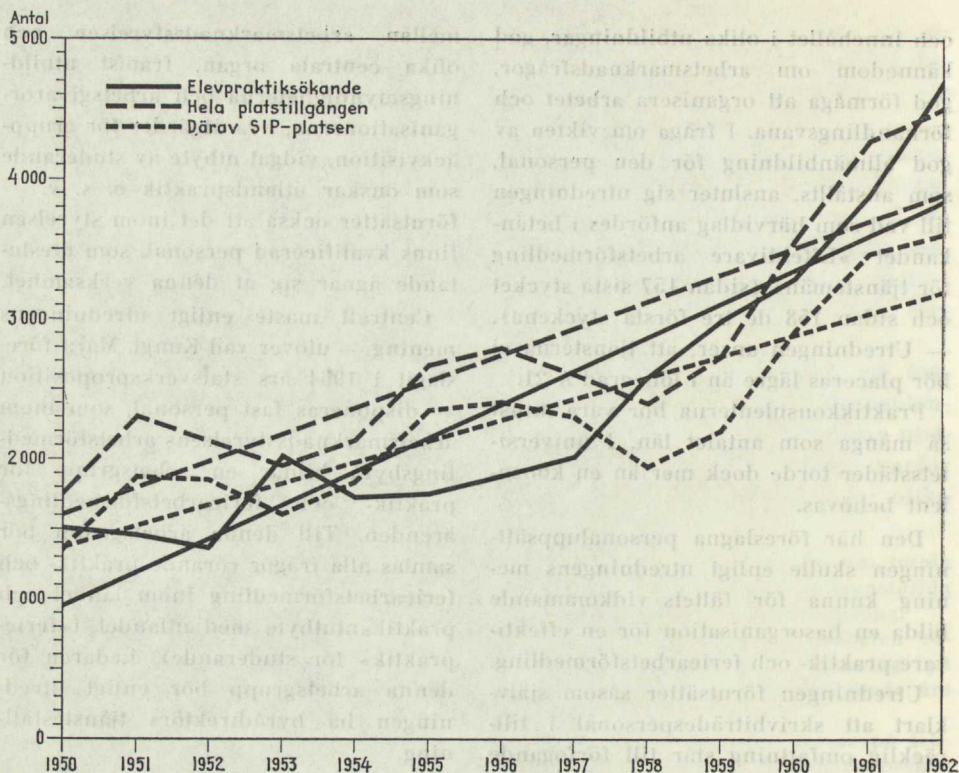

Diagram 2: Placeringsresultat vid förmedlingar med tillgång till SIP:s plastmaterial, 1950—1962 %

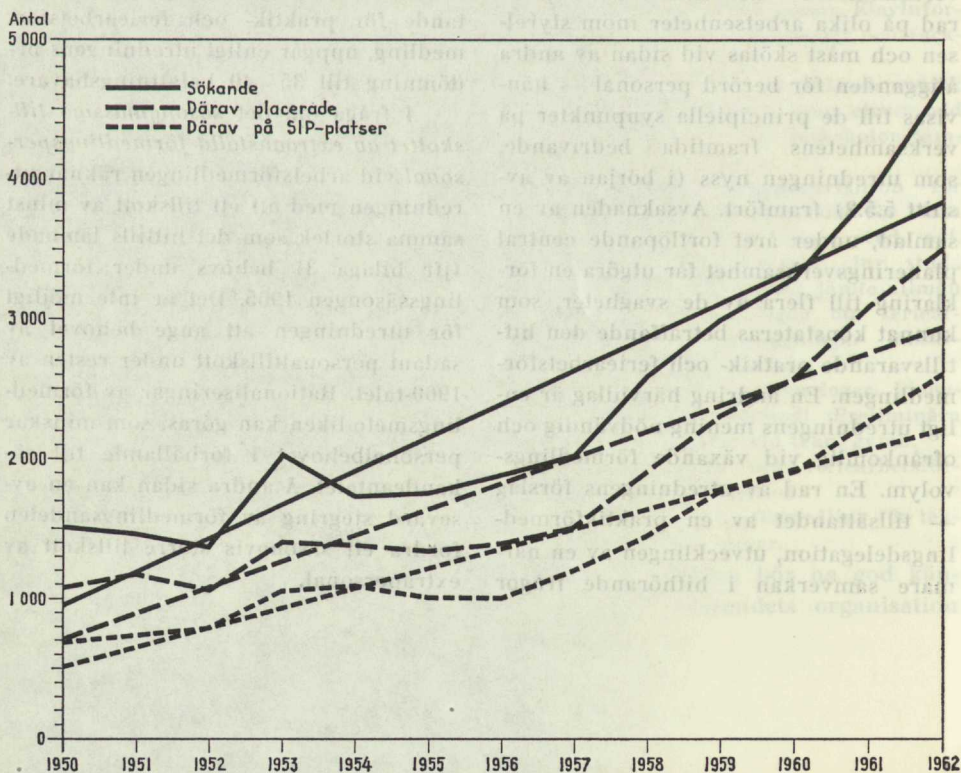

Diagram 3: Placeringsresultat och platsutnyttjande i procent av sökande och lediga platser.

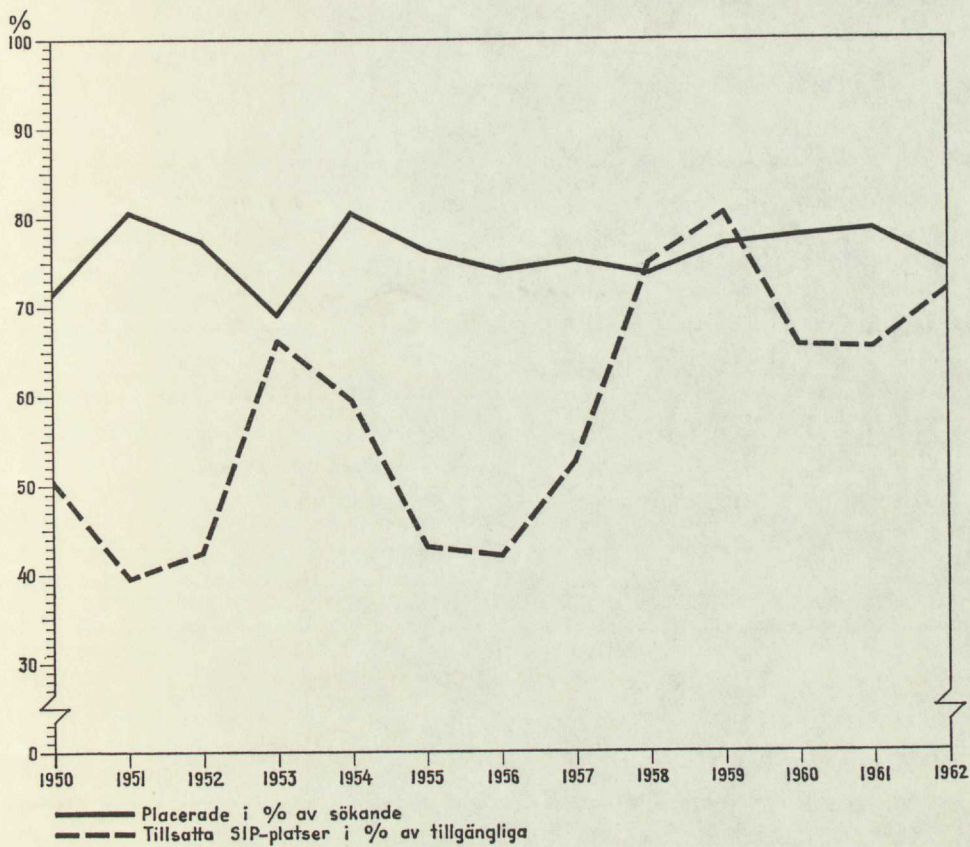
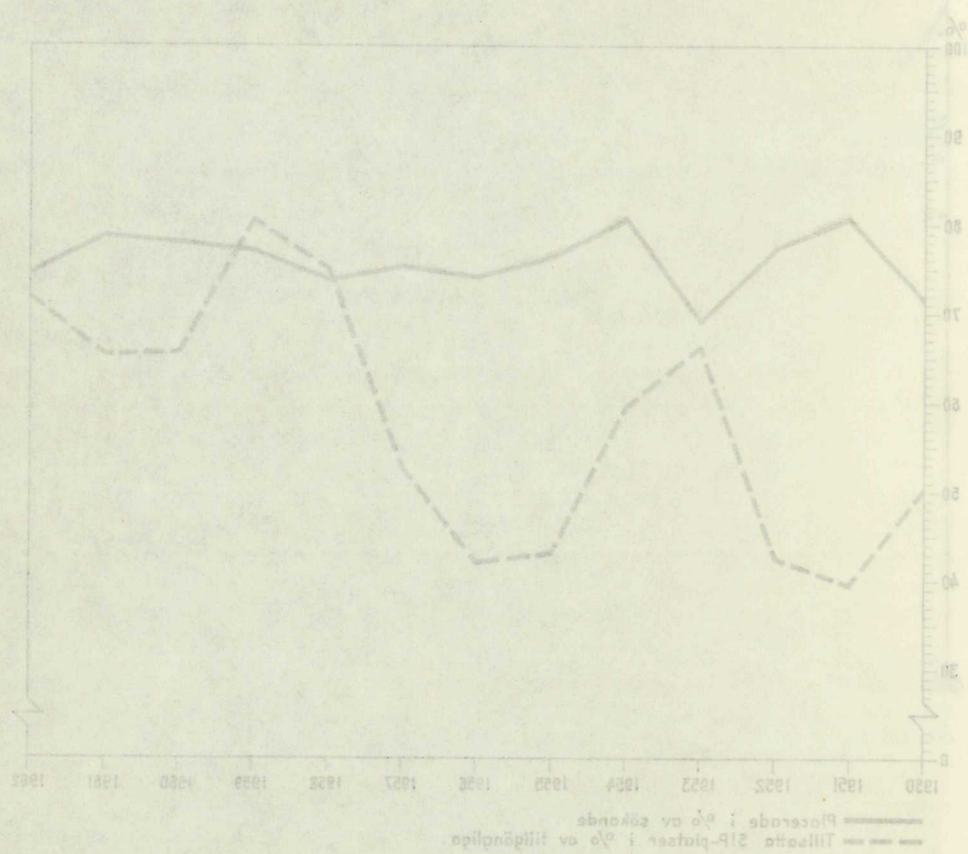

Diagram 3: Placeringsskulle och placeringsskulle i procent av skolett och lärare
 placat.

6. SAMMELBAND

Sammanfattning

Utredningen har verkställt av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med representanter för utbildningsmyndigheterna (KÖY, SÖ och Universitetskanslersämbetet), arbetsmarknadens parter (SAF, LO, SACO och TCO) och de studerande (SFS). Inbjudan till deltagande i utredningsarbetet gjordes den 21 oktober 1961.

Utredningens uppgifter och förutsättningar

Utredningen har haft till uppgift att behandla frågor rörande den offentliga arbetsförmedlingens medverkan vid anskaffandet och förmedlingen av platser till studerande, som i anslutning till sin teoretiska utbildning behöver eller önskar förvärva praktik från en arbetsplats. Då det finns ett nära samband mellan sådan praktikförmedling och arbetsförmedlingens verksamhet för feriearbetssökande studerande, har utredningen även uppmärksammat de spörsmål som hör samman med sistnämnda verksamhet. Slutligen har utredningen behandlat praktikantutbytet med utlandet. — Frågor rörande praktisk yrkesorientering för grundskolans elever samt sådan icke normerad praktik, som fullgörs efter avslutad teoretisk utbildning, har ej ansetts falla inom utredningsuppdraget.

Vid sina bedömningar har utredningen haft att ta hänsyn till bl. a. det program beträffande arbetskraft med längre utbildning som arbetsmarknadsstyrelsen antagit den 5 april 1963. Ett avsnitt i detta program innehåller förslag

om förbättringar av praktik- och feriearbetsförmedlingen för studerande.

Av särskild betydelse för utredningens ställningstaganden har varit de i gymnasie- och fackskoleutredningarnas betänkanden (SOU 1963: 42 och SOU 1963: 50) upptagna förslagen om praktik som ett led i utbildningen inom det nya gymnasiet och fackskolan. I betänkandena förutsätts arbetsmarknadsverket medverka för anskaffning och förmedling av erforderliga praktikplatser. Arbetsmarknadsstyrelsen har i utlåtandet den 14 februari 1964 över betänkandena anslutit sig till uppfattningen, att arbetsförmedlingen behöver inkopplas på dessa uppgifter. Behov av förmedlingsåtgärder kommer enligt styrelsens mening att föreligga såväl när det gäller obligatorisk som frivillig praktik för studerande inom dessa skolformer. Styrelsen förutser med anledning av förslagen, att det blir nödvändigt tillskapa en samlad praktikförmedlingsverksamhet av större omfattning och med större resurser än hittills och att därvid hänsyn även måste tas till föreliggande och förutsebart behov av praktik inom samma områden för andra utbildningsgrupper än vid gymnasium och fackskola. I fråga om praktikförmedling och feriearbetsförmedling och förhållandet dem emellan har utredningen gjort följande distinktioner: Vid arbetsförmedling i allmänhet är det fråga om att åstadkomma en utjämning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Utmärkande för praktikförmedling är däremot att den sökandes efterfrågan utgör

utgångspunkten för åtgärderna. Därvid skall praktikantens arbetsuppgifter motsvara utbildningsmässigt motiverade önskemål. Detta hindrar inte att praktikförmedlingen sekundärt kan tillgodose ett behov av arbetskraft hos praktikgivaren. Anförda karaktäristika medför, att den aktiva anskaffningen (ackvisitionen) av platser efter normer, som gäller för dessa ofta stora grupper i deras helhet (s. k. anonym gruppackvisition), spelar en stor roll vid praktikförmedling. — Det praktikbegrepp, som utredningen arbetar med, resulterar i en skala, där anställningarnas karaktär av praktik gradvis avtar. I den ena änden av denna skala återfinns den normerade (av utbildningsmyndigheter fastställda eller meritvärderade) praktiken, därefter följer den ej normerade praktiken (som söks i yrkesorienterande syfte) och slutligen ferieanställningen utan praktikfunktion. En bestämd gräns kan inte upprätthållas mellan förmedling av ej normerad praktik och förmedling av tillfälliga arbetsanställningar för studerande.

Den offentliga arbetsförmedlingens hitillsvarande medverkan vid förmedling av praktik och feriearbete för studerande

Praktik- och feriearbetsförmedling för studerande har sedan ett par, tre decennier tillbaka ingått som en del av arbetsförmedlingens ordinarie arbetsuppgifter. Speciellt »tjänstemannaförmedlingen» och »ungdomsförmedlingen» har fått hjälpa de studerande till sådana anställningar, men praktikplatser har efterfrågats vid alla slag av förmedlingsexpeditioner. Numera förekommer särskilda ungdomsförmedlingar endast vid arbetsförmedlingen i landets största städer.

Den löpande förmedlingsstatistiken medger ej någon fullständig redovisning

av praktikförmedlingsverksamheten. Fr. o. m. år 1963 anges antalet som praktikplatser registrerade anställningar. De uppgick det första registreringsåret till 9 014. Statistiken upptar ej data om de sökande. Den ger ej heller upplysning om i vilken utsträckning de sökandes behov av praktikanställningar tillgodosetts genom reguljära arbetsanställningar. Det senare är i betydande utsträckning fallet inom förvaltning, kontors- och handelsarbete, inom vårdområdet, inom kommunikationsarbete (bl. a. sjöpraktik) och inom husligt arbete.

Av de 9 014 placeringarna i praktikarbete utgjorde den största posten, 6 885, anställningar inom industrin år 1963 fick studerande vid tekniska läroanstalter och motsvarande (elevpraktikanter). Verksamheten för dessa grupper har sedan 1946 bedrivits i samarbete med Svenska Industrins Praktiknämnd (SIP). SIP har i början av januari varje år ackvirerat platser för elevpraktikanter hos ett stort antal företag; erhållna platser har via arbetsmarknadsstyrelsen tillställts ett 40-tal arbetsförmedlingar; dessa förmedlingar har under tiden 1 mars—30 juni haft kontakt med eleverna, anvisat lämpliga platser och gjort kompletterande ackvisition. År 1963 ställde SIP 3 308 platser till arbetsförmedlingens förfogande, antalet elevpraktiksökande uppgick till 5 575 och antalet placerade som nämnts till 4 270. — En specialstatistik har förts över denna verksamhet och redovisas i utredningen. Den upptar bl. a. besked om de studerandes fördelning på utbildningsanstalter.

Återstoden eller 2 615 av placeringarna i industriellt arbete har till stor del avsett inträdessökande till tekniska läroanstalter (förpraktiksökande).

Av övriga som praktikplatser registrerade anställningar faller 1 034 inom vårdarbete, 914 inom förvaltning, kontors- och handelsarbete samt 271 på övriga arbetsområden.

Lättare att kvantitativt bestämma är omfattningen av den s. k. feriearbets-

Tabell 23. Feriearbetsförmedling för studenter m.fl. april—juli 1963.

Utbildningsgrupp	Antal sökande	Antal plac	Plac i %
Naturvetare.....	1 330	712	53,5
Pol stud.....	886	530	59,8
Övriga fil stud.....	2 304	1 370	59,5
Jur stud.....	367	210	57,2
Ekon stud.....	414	231	55,8
Med stud, kand, lic.....	491	362	73,7
Odont stud, kand.....	145	87	60,0
Teol stud.....	79	35	44,3
Summa	6 016	3 537	58,8
Sem stud.....	1 043	515	49,4
Nyexam småskoll.....	218	135	61,9
» folkskoll.....	312	165	52,9
» fil mag.....	351	201	57,2
Summa	1 924	1 016	52,8
Stud vid handelsgymn.....	1 507	940	62,4
Stud vid handelsskolor.....	995	629	63,2
Summa	2 502	1 569	62,7
Övr studenter.....	6 505	3 719	57,2
Övr stud över 18 år.....	11 929	7 409	62,1
Summa	18 434	11 128	60,1
Totalt	28 876	17 250	59,7

förmedlingen för studenter m. fl. En särskild rapportering av denna verksamhet under tiden 1 april—31 juli har gjorts under de senaste tre åren. Verksamheten har ökat med ca 25 procent vart och ett av de båda senaste redovisningsåren. 1963 uppgick antalet sökandet till 28 876 och antalet placerade till 17 250.

Fördelningen av antalet sökande och placerade på utbildningsgrupper och andelen placerade i procent av antalet sökande framgår av tabell 23.

Fördelningen av placeringarna på arbetsområden redovisas i betänkan. Vissa av de sökande har haft önskemål om anställning av praktikkaraktär inom eller i nära anslutning till resp utbildningsområde — ekon stud, jur stud, fil stud, stud vid handelsgymnasier och handelsskolor inom förvaltning, kontors- och handelsarbete, blivande läkare inom vårdarbete, blivande lärare inom undervisning osv — medan andra inom samtliga utbildningsgrupper tagit anställning främst inom serviceyrken för att få inkomst under ferietiden.

I fråga om antalet feriearbetsökande studerande under 18 år registreras endast antalet placerade. Statistiska uppgifter finns för en lång följd av år. Antalet placerade uppgick under tiden maj—augusti 1963 till 17 471. Man räknar med att ca $\frac{1}{3}$ av de sökande placeras. Med tanke på de speciella placeringssvårigheter som förelåg det senaste året (en efterverkning av konjunkturdämpningen) kan antalet sökande under förmedlingssäsongen 1963 antas ha uppgått till 55—60 000.

Hela antalet studerande, som tar kontakt med arbetsförmedlingen för att under ferietid erhålla anställning med eller utan praktikfunktion, är sålunda mycket stort. Antalet sådana sökande kan beräknas till f. n. närmare 100 000 eller ungefär $\frac{1}{3}$ av landets samtliga studerande i åldern 15—24 år. Möjligheterna att placera de studerande i önskat arbete växlar för olika kategorier.

Placeringsandelen är relativt hög för studerande vid tekniska läroanstalter (77 procent), lägre för andra äldre studerande (60 procent) och låg för ungdomarna (ca $\frac{1}{2}$ placerade).

Praktikförmedling — liksom förmedling av andra anställningar åt studerande — sker under årets alla månader men är starkt koncentrerad till perioden mars—juni. Den sammanfaller därmed i hög grad med »feriearbetsförmedlingen», som delvis har samma syfte och som kulminerar under samma tid. Ökningen av verksamheten under månaderna mars—juni har medfört toppar i arbetsbelastningen, som orsakat förskjutningar i arbetet vid fackexpeditionerna. På några arbetsområden har åtgärder vidtagits för att genom ackquisition införskaffa ett större antal praktikplatser innan tillströmningen av sökande börjar. Extrapersonal har måst anställas vid vissa arbetsförmedlingskontor för att förstärka organisationen under månader med toppbelastning, men detta har ej kunnat förhindra att köer av sökande och stockningar i verksamheten på vissa håll uppstått. — I en bilaga till betänkandet lämnas redovisning län för län av verksamheten under förmedlingssäsongen 1963.

Behov av praktik

Utredningen skiljer mellan praktikbehov och praktikförmedlingsbehov. För att belysa praktikbehovet har utredningen gjort en sammanställning dels av beräknad intagning till olika utbildningar under tiden 1965—71, dels av praktikbestämmelser.

— Kvantitativa bedömningar, som kan göras av det framtida behovet av praktik i anslutning till olika utbildningsvägar, har betydande osäkerhetsmarginaler. Allmänt avtar givetvis tillförlit-

ligheten i bedömningarna, när man övergår från att diskutera obligatorisk praktik till att försöka uppskatta behovet av praktik, som utan att vara obligatorisk dock tillmäts meritvärde, samt behovet av ej normerad praktik. Av tillgängliga uppgifter anser sig utredningen dock kunna utläsa vissa tendenser till förändring av praktikbehovets inriktning och omfattning. Praktikbehovet anses komma att växa och såväl på universitets- som gymnasie- och fackskolenivå främst komma att avse anställningar inom industriellt-tekniskt arbete samt vidare administrativt och merkantilt arbete. Därjämte anses behovet av »specialpraktik» komma att öka för vissa smärre utbildningsgrupper. Ett påtagligt ökat antal universitets- och högskolestuderande väntas uppträda som praktiksökande. — Mot bakgrund av bl. a. den väntade utvecklingen av praktikbehovet söker utredningen bedöma förmedlingsverksamhetens framtida omfattning; denna bedömning redovisas i det följande under rubriken Utredningens synpunkter och förslag.

Utredningens synpunkter och förslag

Betänkandets förslagsavsnitt inleds med utredningens synpunkter på vilka faktorer, som påverkar *behovet av arbetsförmedlingens medverkan* för anskaffning och förmedling av praktik. Hit hör bl. a. förändringar inom utbildningsväsendet (tillväxten av praktikkrävande utbildningsvägar, det stigande intresset för praktik inom utbildningar där normerad praktik ej förekommer och återverkan av en förlängd skolgång med stigande ålder och ökat intresse för feriearbete hos de studerande), som medför ökade anspråk på förmedlingens medverkan. Hit hör också förändringar på arbetsmarknaden och omfatt-

ningen av arbetsmarknadsverkets insatser (förändringar i sysselsättningsläget, storleken av de resurser som ställs till förmedlingens förfogande och arten av dess åtgärder).

I fråga om arbetsmarknadsverkets uppgifter anser utredningen, att praktik- och feriearbetsförmedling i princip bör ankomma på den offentliga arbetsförmedlingen. Det är enligt utredningens mening dock ej motiverat, att arbetsförmedlingen alltid inkopplas på anskaffning och förmedling av praktik; utredningen lämnar exempel på fall då så ej bör ske. Å andra sidan kan en i det närmaste fullständig täckning av vissa delar av praktikmarknaden bli nödvändig; så syns t. ex. behöva bli fallet i fråga om den industriella praktik som fackskole- och gymnasieutredningarna föreslår bli obligatorisk. Slutligen erinrar utredningen om de arbetsmarknadspolitiska aspekter, som bör läggas på det arbetskraftstillskott — framför allt till servicenäringarna — som de feriearbetssökande studerande kan utgöra.

Ett försök att kvantitativt ange förmedlingsverksamhetens väntade omfattning görs för tre delar av verksamheten. I fråga om studerande vid tekniska utbildningsanstalter beräknas hela antalet potentiella praktikanter utgöra 23 600 år 1965 och 28 000 år 1971; en jämfört med nuläget oförändrad förmedlingsandel, eller 35 procent, motsvarar 8 260 resp. 9 800 av dessa sökande; förmedlingens medverkan kan emellertid behöva öka väsentligt under perioden och omfatta upp mot 80 procent d. v. s. år 1971 ca 22 400 av hela antalet möjliga praktikanter. — I fråga om verksamheten för andra studerande över 18 år än teknikerpraktiksökande, som önskar praktik eller andra anställningar under ferierna, räknar utredningen med en långsammare öknings-

takt under senare delen av 1960-talet än under dess första år. Antalet sådana sökande beräknas år 1965 uppgå till ca 32 000 och 1971 närmare 43 000, men utredningen nämner att ökningstakten kan bli snabbare. I fråga om de studerande under 18 år räknar utredningen med ca 60—70 000 ungdomar som feriearbetssökande. En i sammanhanget väsentlig målsättning för verksamheten är att framledes skapa ett betydligt större utrymme för att placera de växande kadrarna av sökande än man hittills haft.

För att förbättra tillgången på praktikplatser föreslår utredningen bl. a. *ändrade former för gruppackvisition*. SIP:s centrala ackvisition för studerande vid tekniska utbildningsanstalter föreslås bli ersatt med ett system för regional ackvisition. Denna regionala ackvisition föreslås ske i olika omgångar och omfatta flera grupper än hittills. En första ackvisitionsomgång görs i november, varvid praktikgivarna informeras om verksamheten i dess helhet samt platser begärs för utländska praktikanter och i fråga om industriellt arbete för teknologer (studerande vid teknisk högskola) och naturvetare. En andra ackvisitionsomgång görs i januari och avser i fråga om industriellt arbete gymnasister och fackskoleelever samt i fråga om administrativt-kameralt-merkantilt arbete universitets- och högskolestuderande. Därefter sker fortlöpande uppföljning av gruppackvisitionen och nya ackvisitionsåtgärder för övriga studerandegrupper. Det lokala platsmaterialet bör i största möjliga utsträckning utnyttjas inom resp. län. Åtgärder måste dock vidtas för att säkra en sådan samverkan mellan länen, att de universitets- och högskolestuderandes behov av platser tillgodoses samt att, då överensstämmelse inte föreligger mellan den industriella strukturen och

antalet sökande, platser inom vissa län kommer andra län till godo.

Utredningen diskuterar en del *samordningsfrågor beträffande praktikförmedling*. Utredningen avråder från att särskilda organ skapas för att tillgodose enstaka utbildningsgruppers praktikbehov, om likartade praktikbehov redan finns från andra gruppers sida. I konsekvens härmed bör inte heller enskilda skolor bedriva ackquisition av praktikplatser åt sina elever parallellt med att arbetsförmedlingen är inkopplad på ackquisition hos samma arbetsgivare av samma slags praktik. Den samordnade funktion, som kan tilläggas arbetsförmedlingen, torde vara nödvändig på en praktikmarknad med stor efterfrågan på platser. — En annan följd av utredningens bedömning av frågan om samordning av olika praktikgruppers önskemål är, att praktikförmedlingsverksamheten inom arbetsförmedlingen i princip bör organiseras efter praktikområde, ej efter utbildningskategori, och att arbetsuppgifterna bör anförtros de ordinarie fackexpeditionerna vid arbetsförmedlingen eller arbetsgrupper i anslutning till dessa. Att inom arbetsförmedlingen bygga upp en fristående praktikförmedlingsorganisation, som svarar för ackquisition och förmedling av all slags praktik, anser utredningen inte ändamålsenligt. Däremot finner utredningen att de studerande, som ej önskar praktik utan endast har allmänna önskemål om arbete under ferierna, med fördel betjänas av fristående expeditioner för feriearbete. — Längre fram i betänkandet diskuterar utredningen mera ingående arbetsförmedlingens organisation och arbetsformer vid praktik- och feriearbetsförmedling och gör vissa rekommendationer härvidlag.

Vid knapphet av praktikplatser kan det föreligga behov av regler för *prioritering* av vissa sökande framför andra.

Utredningen har angivit vissa riktlinjer för sådan prioritering.

För en effektiv praktik- och feriearbetsförmedling måste arbetserbjudanden i alla delar av landet tillvaratas. Studerande som inte kan erbjudas anställning på utbildnings- eller hemorten bör enligt utredningens mening erhålla bidrag till *resekostnader*. Inom ramen för de rörlighetsstimulerande bidrag, som står till arbetsförmedlingens förfogande, bör resebidrag beviljas sådana praktik- och feriearbetsökande studerande. Åtgärder bör vidtas för att ge motsvarande bidrag till praktiksökande i de fall då bidrag enligt dessa bestämmelser ej kan utgå.

Praktikförmedlingen är — liksom den allmänna feriearbetsförmedlingen och till stor del av samma orsaker — känslig för *växlingar i konjunkturen*. Platsernas art tillsammans med arbetsområde/bransch avgör i vad mån tillgången är känslig för konjunkturskiftningar. Tillfälliga anställningar är i ett särskilt utsatt läge vid minskad efterfrågan på arbetskraft. Konjunkturkänsligheten är större för platser, som är uttryck för behov av arbetskraft, och mindre för »utbildningsplatser» som arbetsgivaren ställer till förfogande med tanke på ett framtida behov av viss arbetskraft. Vissa områden är mindre konjunkturkänsliga; hit hör vårdområdena och verksamheten inom statlig och kommunal förvaltning. Mera känslig för konjunkturskiftningar är industrin, när det gäller de arbetskraftsmotiverade platserna, och kontor och handel. — Utredningen pekar på önskvärdheten av att praktikanställningarna inom statlig och kommunal verksamhet ökar; det noteras, att antalet statliga platser för studerande vid tekniska läroanstalter under senare år inte har ökat i samma takt som platserna inom den privata industrin. Utredningen understryker vidare,

att förmedlingsorganisationen bör vara så flexibel, att ökade ackvisionsresurser kan sättas in vid en konjunkturnedgång, och att den interlokala förmedlingen måste göras så effektiv som möjligt. Praktikverksamheten bör — genom samverkan mellan olika intressenter — ledas in i sådana fåror, att flertalet härför lämpade företag har praktikplatser, som ställs till de studerandes förfogande oavsett konjunkturläget.

Med tanke på behovet av platser till det stora antal studerande, som för sin utbildning är beroende av att få visst slags praktik, kan det vara nödvändigt att ordna *alternativa sysselsättningar* för övriga feriearbets sökande, framför allt ungdomarna.

Utredningen anser, att *informationen* om frågor som rör praktik- och feriearbetsförmedling behöver ägnas särskild uppmärksamhet. Detta gäller framför allt informationen till praktikgivarerna. Utbildningsmyndigheterna och arbetsgivarorganisationerna måste här samverka med arbetsmarknadsorganen och lämna ett effektivt bistånd. Överläggningar kan i lägen med minskad tillgång på platser behöva tas upp mellan parterna på arbetsmarknaden för att säkerställa att ett tillräckligt stort antal praktikplatser kan erhållas. — Utredningen berör också frågor som gäller information till och handledning för den personal vid arbetsförmedlingarna, som skall syssla med hithörande uppgifter.

Inom arbetsmarknadsstyrelsen föreslås bli inrättad en *praktikförmedlingsdelegation* med rådgivande uppgifter i fråga om planeringen av praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågorna i landet. I delegationen bör utöver arbetsmarknadsstyrelsen bli företrädade utbildningsmyndigheterna, arbetsgivarerna, arbetstagarna och de studerande. — Hos

varje länsarbetsnämnd bör finnas ett regionalt samrådsorgan med representanter för utbildningsmyndigheterna, på vissa orter läroanstalterna, arbetsmarknadens parter och de studerande. — I större städer kan lokala samarbetskommittéer behöva tillsättas. Utredningen finner det likaledes angeläget, att skolor och skolmyndigheter bland sin personal utser någon att alltid svara för kontakten med länsarbetsnämnder resp. arbetsförmedlingar i praktikärenden.

Som ett fristående avsnitt behandlas i betänkandet *praktikantutbytet med utlandet* för de studerande. Arbetsmarknadsverket bör i ökad utsträckning medverka till att skaffa utlandspraktik för de studerande som behöver sådan som ett led i sin utbildning. Förslag lämnas om ett centralt utrednings- och planeringsarbete och om samordning av verksamheten med förekommande utbytesorgan.

I ett slutavsnitt behandlas *arbetsmarknadsverkets personalorganisation* för praktik- och feriearbetsförmedlingsfrågor. Därvid understryks vikten av mera omfattande planerings- och ackvisionsåtgärder än vad som hittills förekommit samt beaktandet av de säsongsmässiga ökningarna av verkets arbetsuppgifter på detta område. Utredningen föreslår, att arbetsmarknadsverket — till skillnad från vad hittills varit fallet — får disponera viss fast personal, som utslutande kan ägna sig åt dessa uppgifter. Kvalificerade befattningshavare måste finnas i varje län med uppgift att i första hand svara för ledning och planering av verksamheten. Inom arbetsmarknadsstyrelsen behövs en särskild arbetsenhet för dessa frågor. Under förmedlingssäsongen fordras dessutom, på motsvarande sätt som har skett de senaste åren, ett tillskott av tillfälligt anställd personal inom fältorganisationen.

English Summary

The present report has been prepared by the Swedish Labour Market Board in consultation with representatives for the educational authorities (the National Board of Vocational Training, KÖY, the National Board of Education, SÖ, and the Office of the Cancellor of the Swedish Universities), the labour market parties (the Swedish Employers' Confederation, SAF, the Confederation of Swedish Trade Unions, LO, the Swedish Confederation of Professional Associations, SACO, and the Swedish Central Organization of Salaried Employees, TCO) and the students (the National Swedish Union of Students, SFS). The invitation to participate in the investigation was sent out on October 21, 1961. The report was submitted to the King by the Labour Market Board on April 3, 1964.

Terms of Reference of the Committee

The terms of reference of the Committee have been to deal with questions concerning the participation of the National Employment Service in finding jobs for students who, in connection with their theoretical studies, need or wish practical in-the-job training. Since this activity is closely related to the activity of the Employment Service for students looking for a job during their vacations, the Committee has also considered questions belonging to the latter activity. The Committee has finally paid attention to the exchange of trainees with other countries.—Questions concerning practical vocational orientation for the pupils of the comprehensive school and not regulated practical training after the completion of the theoretical studies have been considered outside the terms of reference of the Committee.

In drawing its conclusions the Committee i.a. had to consider the program concerning labour with longer training adopted by the Labour Market Board on

April 5, 1963. A section of this program contains proposals for an improved employment service for students seeking practical training or other employment during their vacations.

Of particular importance for the Committee's choice of position have been the proposals concerning the introduction of practical training as part of the curriculum of the new secondary and vocational schools presented in the reports of the secondary school and vocational school committees (SOU 1963: 42 and SOU 1963: 50). In these reports the collaboration of the Labour Market Administration in finding the required training jobs is taken for granted. In its comments on these reports submitted on February 14, 1964 the Labour Market Board agrees with the opinion that the Employment Service should assist in solving these tasks. The Labour Market Board is of the opinion that employment service measures will be required as well in connection with the obligatory as the voluntary practical training for the pupils of these schools. On account of these proposals, the Labour Market Board believes that it will be necessary to establish a common employment service for trainees, which must be more comprehensive and have greater resources than hitherto, and that the present and foreseeable demand for practical training in the same fields of activity among other students than pupils of the secondary and vocational schools must in this connection also be taken into consideration.

As regards the employment service for trainees and for students seeking employment during their vacations and the relation between these services the Committee has made the following distinctions: The task of the employment service in general is to create a balance between the supply of and the demand for labour. Characteristic of the employment service for trainees

is, on the other hand, that the demand of the applicants forms the basis for the measures. The work of the trainees must, furthermore, be in accordance with their personal wishes to the extent that they are motivated on training grounds. This does not mean that the employment service for trainees cannot also, as a secondary objective, satisfy the employer's demand for labour. The characteristics here mentioned imply that the active efforts to find jobs (canvassing) in accordance with the norms valid for these often large groups as a whole (so-called anonymous group canvassing) constitutes an important part of the placement work.—Practical training, as it has been defined for the purpose of this report, results in a graduated scale where the character of practical training of the jobs gradually diminishes. At the upper end of the scale we find the regulated (determined by the educational authorities or merit rated) practical training followed by not regulated training (desired for the purpose of vocational orientation) and finally at the bottom of the scale vacation jobs without any training function. No definite limit can be maintained between the placement work as regards not regulated practical training and temporary jobs for students.

The Past and Present Activity of the National Employment Service for Trainees and Students Seeking Vacation Jobs

Service to students desiring practical training or employment during their vacations has now been part of the ordinary tasks of the Employment Service for about three decades. Assistance to students seeking such employment has in particular been given by the Employment Service for Salaried Employees and the Youth Employment Service, but all types of employment service sections have received applications for jobs for practical training purposes. At present there are only special youth employment sections at the employment exchanges of the major cities.

The current employment service statistics do not show the complete extent of the activity as regards jobs for training purposes. As from 1963 the number of placings registered as training jobs is given sepa-

rately. During the first year of registration they number 9,014. The statistics do not contain data on the number of applicants nor to what extent their demand for such jobs has been satisfied by submitting them to ordinary vacancies. This is to a great extent the case in the fields of administration, clerical and commercial work, nursing, communications (i.a. practical training required of students at schools of navigation, etc.) and domestic services.

Of the 9,014 placings registered as training jobs 6,885 referred to technical work, laboratory work, and manufacturing jobs.

The majority, or 4,270 of these jobs in industry during 1963, were filled by *students at technical institutions* and similar (students who have begun their professional training, i.e. who have gained admission to the educational institution in question). The activity for these groups has since 1946 been conducted in collaboration with the Trainee Committee of the Swedish Industry (SIP). SIP has every year in January approached a great number of enterprises in order to make them interested in providing employment for such trainees. The jobs thus obtained have through the Labour Market Board been notified to some 40 employment exchanges. These exchanges have during the period March 1 to June 30 kept in touch with the trainees, submitted them to suitable employers and made efforts to find additional jobs. During 1963 SIP placed 3,308 jobs at the disposal of the employment exchanges, the number of applicants was 5,575 and the number of placings, as has been mentioned, 4,270.—Special statistical data have been collected on this activity and are published in this report. They i.a. show the distribution of the trainees on different types of educational institutions.

The remainder, or 2,615 of the placings in industrial work, mainly refers to *applicants for admission to technical schools and colleges* (applicants for pre-training).

Of the other placings registered as training jobs 1,034 were in nursing, 914 in administration, clerical and commercial work, and 271 in other activities.

Easier to determine quantitatively is the *activity for students and others seeking vacation jobs* (students over 18)¹. Separate data on this activity between March 1 and

¹ Students at technical schools and colleges excluded.

Educational group	Number of applicants	Number of placings	Placings as a percentage of applicants
Science students.....	1,330	712	53.5
Political science students.....	886	530	59.8
Other arts students.....	2,304	1,370	59.5
Law students.....	367	210	57.2
Students of economics.....	414	231	55.8
Medical students (graduates included)..	491	362	73.7
Students of dental surgery.....	145	87	60.0
Students of theology.....	79	35	44.3
Total	6,016	3,537	58.8
Training college students.....	1,043	515	49.4
Persons who have recently passed their examinations			
Primary school teachers.....	218	135	61.9
Elementary school teachers.....	312	165	52.9
Bachelors of Arts.....	351	201	57.2
Total	1,924	1,016	52.8
Students at higher commercial schools .	1,507	940	62.4
Students at business schools.....	995	629	63.2
Total	2,502	1,569	62.7
Other students (GCE).....	6,505	3,719	57.2
Other students over 18.....	11,929	7,409	62.1
Total	18,434	11,128	60.1
Grand total	28,876	17,250	59.7

July 31 have been collected for the years 1961 to 1963. This activity has increased by about 25 per cent during each of the two last years. In 1963 the number of applicants was 28,876 and the number of placings 17,250.

The distribution of the applicants and placings on different educational groups is shown by the following table.

The distribution of the placings on different fields of activity is specified in the report. A number of applicants desired employment of training character in a field of activity related to their studies—students of economics, law and arts, and students at commercial schools in administration, clerical and commercial work, future teachers in teaching, future doctors in nursing, etc.—whereas others, belonging to all educational groups, just wanted a job in order to earn money during their vacations—most placings were effected in the service sector.

As regards *students under 18 applying for*

vacation jobs only the number of placings have been registered. Statistical data are available for several years. The number of placings during the period May to August 1963 amounted to 17,471. It is assumed that about $\frac{1}{3}$ of the applicants were placed. In consideration of the particular placing difficulties during 1963 (after-effect of recession) the number of applicants during this period may be estimated at about 55,000 to 60,000.

The total number of students approaching the employment exchanges in order to find a job during their vacations, for the purpose of training or not, is thus very great. The number of such applicants may at present be estimated at close on 100,000 or about $\frac{1}{3}$ of all students aged between 15 and 24. The possibility of placing students in the employment they desire varies for different categories. The percentage of placings is comparatively high for students at technical schools and colleges (77 per cent), somewhat lower for other older stu-

dents (60 per cent) and low for the adolescents (about $\frac{1}{3}$).

Placings in training jobs (as well as in other employment) are effected all over the year but the activity is heavily concentrated to the period March to June. It thus to a high degree coincides with the "vacation job activity" which in part has the same objective and culminates during the same period as the former activity. The increase in the activity during the months March to June has resulted in work load peaks which have caused dislocations in the work of the special service sections. In some fields of activity measures have been taken to build up a greater stock of training jobs before the rush of applicants sets in. Certain employment exchanges have had to employ extra personnel in order to reinforce the organization during the seasonal peak, but at some exchanges queues of applicants have nevertheless caused deadlock in the ordinary activity.

Demand for Training

The Committee distinguishes between the demand for training and the demand for employment service assistance to trainees. In order to elucidate the demand for training the Committee has examined the estimated admission to different educational institutions during the period 1965 and 1971 and the stipulations as regards practical training.—The quantitative estimates that can be made of the future demand for training in connection with various lines of education have considerable margins of uncertainty. Generally speaking, the reliability of the estimates will, of course, diminish when we leave the field of compulsory training and try to estimate the demand for practical training which without being compulsory is taken into account as an extra merit and the demand for not regulated training. The Committee is, however, of the opinion that available data make it possible to discern certain trends indicating a change in the type of training required and in the quantitative demand for training. The demand for training is expected to increase and will presumably, at the university as well as at the secondary and vocational school level, mainly refer to industrial-technical jobs and administrative and mercantile work. At the same time the demand for specialized training may be expected to increase for

certain minor groups. The number of applicants at the university level will probably increase considerably.—The Committee has tried to estimate the future size of the employment service activity in this field against the background of i.a. the expected development of the demand for practical training. An account of the conclusions of the Committee is given under the heading "Opinions and Proposals of the Committee".

Opinions and Proposals of the Committee

The section dealing with the proposals of the Committee begins with an account of the factors that in the Committee's opinion influence the *need of assistance from the Employment Service* in order to enable trainees to find suitable jobs. Here may i.a. be mentioned changes in the educational system (the increasing importance of educational lines requiring practical training, the growing interest in practical training among students who do not necessarily need such training as part of their education, and the effect of the longer time spent at school and the higher school-leaving age, which will result in an increased interest in vacation jobs) resulting in an increased need of assistance from the Employment Service, and changes on the labour market and in the scope of the activity of the Labour Market Administration (changes in the employment situation, the resources at the disposal of the Employment Service and the type of employment service measures).

As regards the tasks of the Labour Market administration, the Committee is of the opinion that the Employment Service should in principle be responsible for the assistance to students seeking employment for the purpose of training or during their vacations. The Committee does, however, not regard it as necessary that all such jobs should always pass through the Employment Service and mentions instances in which this is not desirable. On the other hand, an almost complete coverage of certain parts of the "practical training market" may be necessary. This seems, for instance, to be the case regards the obligatory industrial training proposed by the vocational and secondary school committees. The Committee calls attention to the labour market policy aspects that should determine the

attitude to the additional labour supply—particularly to the service sector—that the students seeking vacation jobs imply.

Quantitative estimates of the future employment service activity have been made for three parts of the activity. As regards students at technical training institutions the total number of potential trainees is estimated at 23,600 in 1965 and 28,000 in 1971. With the present placing ratio of the Employment Service, 35 per cent, this would mean 8,260 and 9,800, respectively, of the applicants. It may, however, be expected that the ratio of the Employment Service will have to increase considerably and comprise about 80 per cent, i.e. in 1971 about 22,400 of all potential trainees.—As regards the activity for other students over 18 who want practical training or vacation jobs, the Committee thinks it reasonable to assume that the increase will be slower during the second half of the 1960's than it has been in the early 1960's. The number of such applicants is estimated at 32,000 in 1965 and about 43,000 in 1971, but the Committee observes that the increase may prove more rapid. As regards students under 18 the Committee expects that there will be about 60,000 to 70,000 applicants for vacation jobs. In this connection an important objective for the activity should be to create a considerably greater scope for placing the growing number of applicants than has hitherto been possible.

In order to improve the supply of training jobs the Committee i.a. proposes *changed forms for the group canvassing measures*. It is suggested that SIP's central activity for students at technical institutions should be replaced by a system of regional canvassing. Measures must, however, be taken to ensure such co-operation between the counties (regions) that the demand for such jobs for students at the university level is satisfied and that the jobs in certain counties (regions) can be utilized by other counties (regions), if the number of jobs, owing to the industrial structure of a county, exceeds the number of applicants.

The Committee discusses certain *coordination questions as regards the employment service for trainees*. The Committee warns against the setting up of special agencies for the purpose of satisfying the demand for training of single groups if there is already a similar demand among other groups. Single schools should, con-

sequently, not try to find training jobs for their pupils at the same time as the employment exchange is approaching the same employers for the same type of training jobs. The coordinating function fulfilled by the employment exchange seems to be necessary on a "training market" with a high demand for jobs.—Another consequence of the Committee's view as regards the coordination of the preferences expressed by different groups of trainees, is that the employment service should in principle be organized on the basis of the type of training and not on the basis of educational categories and that the ordinary special service sections, or working groups connected to them, should be responsible for the activity. The Committee is not of the opinion that it would be expedient to set up a separate employment service organization for trainees that would be responsible for the whole activity in this field. The Committee does, however, believe that students who do not desire training but do only apply for some kind of employment during their vacations might preferably be served by special vacation job sections.—Further on in the report the Committee discusses the organization of the employment service and the procedure for the training and vacation job activity more in detail and makes certain recommendations.

If training jobs are in short supply certain *priority rules* may be required so that certain applicants can be given preferential treatment. The Committee suggests that the following principles should determine the granting of priority. The first criterion should be the training need. This means that those who have compulsory practical training in their curriculum will be given priority before those whose educational plans contain no such stipulations or who have already accomplished their compulsory training. It further means that those of whom other regulated practical training is required are granted priority before those whose educational plans require no practical training.—Where the selection cannot be made on this basis, students at the university level should as a rule be given priority before other students.

If the employment service for trainees and students seeking vacation jobs is to be effective, employment opportunities all over the country must be utilized. Students who cannot be offered employment in the place

where they are studying or in their place of domicile should, according to the Committee, receive a *travelling allowance*. The travelling allowance should be granted to students applying for training and vacation jobs within the framework of the mobility stimulating allowances at the disposal of the employment exchanges. Measures should also be taken to make it possible to grant applicants for training jobs who do not fulfil the requirements for such allowances corresponding benefits.

The labour market for trainees is—for those seeking vacation jobs and to a great extent for the same reasons—sensitive to *fluctuations in the economy*. The type of job and the field of activity/branch is decisive for the extent to which the supply of employment opportunities is affected by cyclical fluctuations. Temporary jobs are in a particularly exposed position when the demand for labour declines. Jobs which reflect the demand for labour are more sensitive to cyclical fluctuations than jobs made available by employers in view of the future demand for certain labour. Some fields of activity, such as nursing, government and local administration and services, are less sensitive to fluctuations in the economic activity. More sensitive to cyclical fluctuations are jobs in industry reflecting the demand for labour, in offices and in retail trade.—The Committee emphasizes the desirability of an increased supply of training jobs in the fields of activity of government and local authorities. The Committee in this connection observes that the number of jobs for students at technical institutions in government activities has of late years increased less than in private industry. The Committee emphasizes that the employment service organization must be so flexible that the personnel engaged in canvassing can be increased during periods of declining economic activity and that the interlocal clearing system must be organized so as to function as efficiently as possible. The training activity should—through the co-operation between various interested parties—be directed into such courses that the majority of the suitable enterprises make training jobs available irrespective of the economic situation.

In consideration of the great number of students who require a certain type of

training job for their studies, it may be necessary to arrange *alternative employment* for other applicants for vacation jobs, particularly adolescents.

The Committee is of the opinion that the *information* on questions concerning the employment service for trainees and applicants for vacation jobs requires special attention. This above all applies to the information to employers offering such jobs. The educational authorities and the employers' organizations must here co-operate with the labour market authorities and effectively assist them. In situations when the supply of jobs tends to decline, consultations between the labour market parties may be necessary in order to ensure that a sufficient number of training jobs are provided.—The Committee has also considered questions concerning information to and guidance for the personnel at the employment exchanges that is to deal with these tasks.

It is suggested that a *delegation for the employment service for trainees* should be set up within the Labour Market Board for the purpose of advising on the planning of the employment service for trainees and students seeking vacation jobs. The delegation should consist of representatives for the Labour Market Board, the educational authorities, the employers, the employees, and the students.—At each County Labour Board there should be a regional joint council consisting of representatives for the educational authorities, in certain places the educational institutions, the labour market parties, and the students.—In the major towns it may be necessary to set up local joint committees. The Committee also finds it important that the schools and the local school authorities appoint a person among their staff who is to be responsible for the contacts with the County Labour Board and the local employment exchange in all questions concerning training.

A separate section of the report deals with the *exchange of trainees with other countries*. The Labour Market Administration should increase its assistance to students who need training abroad as part of their education. A central investigation and planning scheme and the coordination of the activity with the existing agencies for the exchange of students is proposed.

The *Personnel organization of the La-*

bour Market Administration as regards questions concerning the employment service for trainees and students seeking vacation jobs is dealt with in the final section. The importance of more comprehensive planning and canvassing measures is emphasized and attention called to the seasonal increase in the work of the Administration in this field. The Committee proposes that the Labour Market Administration—in contrast to what has up to now

been the case—should be able to employ members of its permanent staff exclusively on these tasks. There must be a qualified employee in each county who should in the first place be responsible for directing and planning the activity. Within the Labour Market Board a special working group is required for these questions. During the seasonal peak employment exchanges will have to be reinforced by temporary employees in the same way as in recent years.

provers' organizations must have co-operation with the labour market authorities and actively assist them in situations when the supply of jobs tends to decline, conditions between the labour market parties may be necessary in order to ensure that a sufficient number of training jobs are provided. The Committee has also considered questions concerning information to and guidance for the personnel at the employment exchanges that is to deal with these tasks.

It is suggested that a delegation for the equipment service for business should be set up within the Labour Market Board for the purpose of advising on the planning of the employment service for business and students seeking vacation jobs. The delegation should consist of representatives for the Labour Market Board, the educational authorities, the employers, the employees and the students. At each County Labour Board there should be a regional joint council consisting of representatives for the educational institutions, the labour market parties, and the students—in the number towns it may be necessary to set up local joint committees. The Committee also finds it important that the schools and the local school authorities appoint a person among their staff who is to be responsible for the contacts with the County Labour Board and the local employment exchange in all questions concerning training.

A separate section of the report deals with the exchange of workers with other countries. The Labour Market Administration should increase its assistance to students who need training abroad as part of their education. A central investigation and planning scheme and the coordination of the activity with the existing agencies for the exchange of students is proposed. The personnel organization of the labour

market for business is—as for those seeking vacation jobs and to a great extent for the same reasons—sensitive to fluctuations in the economy. The type of job and the field of activity is decisive for the extent to which the supply of employment opportunities is affected by cyclical fluctuations. Temporary jobs are in a particularly exposed position when the demand for labour declines. Jobs which reflect the demand for labour are more sensitive to cyclical fluctuations than jobs made available by employers in view of the future demand for certain labour. Some fields of activity such as nursing, government and local administration and services are less sensitive to fluctuations in the economic activity. More sensitive to cyclical fluctuations are jobs in industry reflecting the demand for labour in offices and in retail trade.—The Committee emphasizes the desirability of an increased supply of training jobs in the fields of activity of government and local authorities. The Committee in this connection observes that the number of jobs for students in technical institutions in government activities has of late years increased less than in private industry. The Committee emphasizes that the employment service organizes must be so flexible that the personnel engaged in canvassing can be increased during periods of declining economic activity and that the interlocal clearing system must be organized so as to function as efficiently as possible. The training activity should—through the co-operation between various interested parties—be directed into such courses that the majority of the suitable enterprises make training jobs available irrespective of the economic situation.

In consideration of the great number of students who require a certain type of

BILAGA 1

Redovisning av verksamheten län för län förmedlingssäsongen 1963. (Till kap 3, avsnitt 3.5.3.)

Arbetsmarknadsstyrelsen begärde den 31 oktober 1963 (cirkulärmeddelande A 43/1963) redogörelser från samtliga länsarbetsnämnder om den säsongsmässiga ökningen av verksamheten inom praktikförmedling, feriearbets- och studentförmedling samt ungdomsförmedling. I redogörelsen skulle uppgifter lämnas i följande avseenden:

1. Har verksamheten inom berörda områden handlagts inom den ordinarie förmedlingsverksamheten eller har särskilda expeditioner upprättats? I senare fallet vilka och under vilken tid?
2. Hur har personalbehovet lösts? Genom omdisponering av personalen, i så fall hur? Genom anställning av extra personal, i så fall hur många och för hur lång tid?
3. Har lokala kollektiva akquisitionsåtgärder vidtagits för att bättre tillgodose de sökandes särskilda plats- eller praktikönskemål?
4. Nämndernas synpunkter på verksamheten och önskemål för nästkommande år.

Här skall lämnas en sammanfattning av länsarbetsnämndernas yttranden. Sammanfattningen åtföljs av en statistiköversikt över ferieförmedlingen så långt uppgifter föreligger. Därvid är att märka, att uppgifterna beträffande teknikerpraktik avser tiden 1.3—30.6, beträffande andra studerande över 18 år tiden 1.4—31.7 och studerande under 18 år tiden 1.5—31.8.

Stockholms stad

I. Organisation

Vid arbetsförmedlingen i Stockholms stad gjordes säsongmässigt en organisatorisk förändring inom huvudkontoret för att möta den stora efterfrågan från studerande på praktik- och feriearbete. 6 arbetsenheter organiserades för detta ändamål, en personalförstärkning på ca 20 extraanställda erfordrades och en rad kollektiva akquisitionsåtgärder vidtogs. För att dessa särskilda förmedlingsenheter skulle arbeta tillräckligt effektivt, måste ett personalutbyte ske, så att flertalet extraanställda fick rycka in som hjälp på ordinarie förmedlingsexpeditioner, medan den fasta förmedlingspersonalen svarade för arbetet vid de nyinrättade tillfälliga expeditionerna. För de 6 arbetsenheterna gällde följande ifråga om arbetsområden, personal och arbetsätt:

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter, expedition inrättad tiden 1 mars—15 juni.*

Personal: Föreståndaren för teknikerförmedlingen med biträde av 1 extraanställd samt 1 kontaktman på Tekniska Högskolan (KTH) med tjänstgöring 120 timmar. — Sökande teknologer togs emot dels på KTH, dels på arbetsförmedlingen. Föreståndaren hade visst arbete förlagt till de tekniska läroverken i Stockholm. — Hela antalet elevsökande 908, därav placerade 740 (på SIP-platser 689, på andra platser 51). — Särskild statistik för förpraktikförmedling ej tillgänglig.

2) Expedition för universitetsstuderande, som sökte förvaltningspraktik, inrättad tiden 1 april—30 juni.

Personal: 2 extraanställda (1 jur. stud. och 1 pol. stud.).

Verksamheten fördelade sig sålunda:

Utbildnings grupp	Antal sökande	Antal placera- de
Pol stud.....	203	112
Jur stud.....	83	57
Psykologer.....	18	14
Övriga humanister.....	52	22
Matematiker.....	51	19
	407	224

Av de sökande studerade 83 i Uppsala. Särskilda anmälningsdagar för sökande ordnades på fakulteterna. — Platser anskaffades till $\frac{3}{4}$ genom rekvisition, resten erhöles från andra avdelningar inom arbetsförmedlingen och genom tips från universiteten, samhällsvetarförbundet och juristförbundet. Erfarenheten tyder på att ackvisition av platser i viss utsträckning borde ske redan i januari eller februari, att mer information behövs, bl. a. genom en folder, och att en samordning med ekonomförmedlingen bör ordnas. — Anställningarna varade mellan 1 och mer än 3,5 månader, flertalet avsåg 2—2,5 månader.

Lönerna varierade från 700 och upp till över 1 700 kr per månad. En topplön på 3 000 kr i månaden förekom. Genomsnittet låg mellan 1 000—1 300 kr. Ca 60 procent av anställningarna låg inom den privata sektorn.

3) Expedition för praktiksökande ekon. stud., inrättad tiden 16 april—1 juni.

Personal: En kontaktman från handels-högskolan under 120 timmar (halvtid). — 122 sökande, varav 22 kvinnliga; 50 placera- de, varav 12 kvinnliga. Skriftlig ackvisition till 100 företag, svar nästan enbart efter telefonuppföljning. Anställningarna nästan enbart kameralt rutinarbete, genomsnittslön 1 100 kr.

4) Expedition för feriearbetssökande stude- rande över 18 år (»studentförmedling»), förstärkt 18 mars—31 augusti.

Personal: 6 tjänstemän, varav 4 fast personal; viss tid ytterligare 2 tjänstemän. Verksamhetens omfattning:

	Sökande	Placera- de
Mars.....	696	162
April.....	1 576	230
Maj.....	1 287	607
Juni.....	1 126	664
Juli.....	483	918
Augusti.....	338	412
	5 514	2 993

Platser erhöles till stor del genom att andra expeditioner vid huvudkontoret lämnade uppgift om anställningar, lämpade som feriearbete, vilka inte omedelbart kunnat tillsättas genom resp. fackexpedition. Vidare gjordes en annonskampanj i dagspressen. Arbetsgivarna anmälde i regel sina platser sent med undantag för bl. a. Stockholms spårvägar, varuhusen, restaurangerna och försäkringsbolagen. — De sökande anmälde sig tidigt hos förmedlingen. Ca 800 ungdomar hörde sig för redan i mars men kunde då bara i liten utsträckning anvisa arbete för de kommande ferierna. — Lönen för studentskor varierade mellan 700 och 1 000 kr i månaden, för de manliga studenterna mellan 700 och 1 200 kr.

Det heter i arbetsnämndens yttrande bl. a. följande:

»Studentförmedlingen har kommit att få allt större betydelse för förmedlingen i helhet, eftersom bristen på arbetskraft i Stockholm gjort det nödvändigt, att alla tillgängliga arbetskraftsresurser tas i anspråk. Härvid har studenterna kommit att utgöra ett uppskattat tillskott bl. a. som semestervikarier inom de många branscher, där man ej kan stänga för semester. Speciellt inom servicenäringarna med deras säsongmässiga uppsving under sommaren fyller studenterna ett angeläget behov. Emellertid har studenterna sedan något år i ökad omfattning börjat uppträda som arbetssökande även under själva terminerna. Detta har bl. a. fått till följd, att studentförmedlingen ej som tidigare kan i det närmaste helt avvecklas, när höstterminen börjar, varför 1 och tidvis 2 assistenter även under terminerna är helt bundna vid förmedlingsarbete för student. Eftersom det även under denna tid på den allmänna förmedlingen finns anställningar anmälda, som är lämpade för ifrågavarande arbetskraft, utgör studentförmedlingen också under terminerna ett värdefullt komplement till den allmänna förmedlingen.»

5) Expedition för feriearbetsökande studerande under 18 år (ungdomsförmedlingens »sommarexpedition»), förstärkt tiden 1 april—30 augusti.

Personal: 6 tjänstemän, varav 4 extraanställda.

På grund av den stora tillströmningen av sökande har man vid arbetsförmedlingen i Stockholm gjort en uppdelning av feriearbetsförmedlingen, så att studerande under resp. över 18 år förmedlades vid olika expeditioner.

Verksamhetens omfattning: 5 600 sökande, 2 024 placeringar.

6) Expedition för sökande till anställning vid barnkolonier; vårdexpeditionen förstärkt tiden 1 april—20 juni.

Personal: 2 tjänstemän, varav 1 extraanställd.

Vid expeditionen förmedlades i stor utsträckning skolungdom och studenter.

7) Härutöver har samtliga fackexpeditioner, liksom tidigare år, haft besök av och

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Stockholms stad

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud. (Elevpraktik)	908	740
b) Övr stud över 18 år, totalt	5 582	3 144
Därav:		
naturv.	203	110
pol stud.	288	199
övr hum.	307	208
lärov lär.	14	12
sem stud.	65	12
småskollär.	10	16
folkskollär.	12	7
jur stud.	142	97
teol stud.	7	—
med stud.	53	16
med kand lic.	5	4
odont stud kand.	44	30
ekon stud.	139	53
handelsgymn	219	142
handelsskol.	281	193
övr studenter	2 671	1 364
andra stud.	1 122	681
c) Totalt grupperna a och b.	6 490	3 884
Tillsatta platser Stud under 18 år.		2 376

förmedlat sommararbete till åtskilliga studerande.

Stockholms län

I. Organisation

1) Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter har förekommit vid arbetsförmedlingen i Södertälje. Antal elevpraktiksökande 46, antal placerade 44 (på SIP-platser 25, på andra platser 19). Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) Feriearbetsförmedling. Uppgifterna har handlagts inom resp. fackexpeditioner, för studerande över 18 år i Solna inom expeditioner företrädesvis för industriellt arbete, affärskontor, jordbruk-byggnad-transport-lager, husligt arbete-restaurang-sjukvård. I Solna har aspiranter med längre förmedlingserfarenhet och extrapersonal insatts som förstärkning april—juni. Annonser har införts i vissa lokaltidningar för anskaffning av platser; utfallet är svårt att bedöma och allmänt kan sägas att platser måste ackvireras per telefon. Verksamheten bedöms ha växt och flera placeringar anses ha kunnat göras om mer personal kunnat disponeras för uppgifterna. — Av totalt 664 sökande studerande över 18 år kom 196 på Solna, 190 på Södertälje och återstoden 278 på övriga arbetsförmedlingskontor i länet (se statistisk översikt sid. 139).

Uppsala län

I. Organisation

Vid arbetsförmedlingens huvudkontor i Uppsala har följande arbetsfördelning och arbetsordning tillämpats:

1) Praktikförmedling för vissa grupper av studerande inom resp. fackexpeditioner.

Följande fackexpeditioner har anvisat praktikarbete:

a. Teknikerförmedlingen: Tekniskt studerande och universitetsstuderande som önskat praktisera inom industri och tekniska arbetsområden.

b. Kontorsförmedlingen: Blivande akadem. sekr., som sökt praktikanställning på kontor.

c. Läkarförmedling och vårdexpedition:

*Ferieförmedling: Statistik över verksamheten
Stockholms län*

	Sökande	Placera- de	Därav genom annan af
a) <i>Tekn stud</i>			
Eleverpraktik			
Södertälje	46	44	
b) <i>Övr stud över 18 år. totalt</i>	644 ¹	459	43
Därav:			
naturv	9	5	
sambällsv	5	3	
övr hum	22	18	
lärov lär	2	—	
sem stud	9	3	
småskollär	6	3	
folkskollär	3	2	
jur stud	6	—	
teol stud	1	—	
med stud	3	3	
med kand lic	1	—	
odont stud kand	3	3	
ekon stud	3	—	
handelsgymn	39	36	
handelsskol	27	21	
övr studenter	174	128	
andra studerande	351	234	
c) <i>Totalt grupperna a och b</i>	710	503	
<i>Tillsatta platser Stud under 18 år</i> ..		998	

¹ Därav Solna 214, Södertälje 190, Lidingö 87, Roslags Näsby 50, Huddinge 27, Hallstavik 23, Jakobsberg 21, Nynäshamn 18, Märsta 14, Norrtälje 10, Sollentuna 8, Tumba 2.

Med. stud för läkar- eller sjuksköterskeverksamhet.

d. Lärarförmedlingen: Universitetsstuderande, som sökt lärartjänst vid ferieskola; studerande vid seminariet för huslig utbildning som önskat anställning som hushållslärare vid s. k. 6-veckorskurser.

Omfattningen av denna praktikförmedlingsverksamhet: 561 sökande och 344 tillsatta platser.

2) *En expedition för allmän feriearbetsförmedling (kallad »ferieförmedlingen»)*, inrättad tiden 15 mars—30 juni och gemensam för studerande under och över 18 år.

Personalen utökades successivt och utgjorde 1 tjänsteman (föreståndaren) fr. o. m. 1 mars, 2 fr. o. m. 11 mars, 3 fr. o. m. 25 mars, 4 fr. o. m. 1 april, 5 fr. o. m. 16 april och 6 fr. o. m. 23 april. Alla tjänstgjorde till juni månads utgång,

utom en som slutade den 3 juni. Av personalen var fyra extraanställda studerande.

Verksamhetens omfattning: sökande 2 283 (varav 650 under 18 år), tillsatta platser 1 391 (varav 163 med sökande under 18 år).

II. Ackvisition

Ett ackvisitionsregister har varje år upprättats vid ferieförmedlingen. Detta har upptagit företagets namn och adress, personalanställarens namn, datum för ferieförmedlingens första kontakt med företaget, speciella uppgifter från personalanställare såsom »återkommer när semesterlistan är klar», »har redan anställt sommarpersonal», »goda erfarenheter av universitetsstuderande», »behöver ett 20-tal under juni—augusti — order upplagd», »tar ej praktikanter», »tar enbart yrkesvan personal». Föregående års ackvisitionsre-

gister har legat till grund för nästkommande års akvisionsverksamhet. Registret har efter hand utökats och omfattar nu så gott som samtliga företag inom länet, som kan tänkas anställa extra personal under sommarmånaderna. Till företagen, upptagna på detta register, utsänds kort med texten »Studerande vid universitet och fackutbildningsanstalter söker praktik, sommarvikariat eller tillfälligt arbete». Samtliga arbetsgivare kontaktades även per telefon. — Lokalpressen samt de universitetsstuderandens kårtidning Ergo informerades vid en presskonferens om det aktuella läget på feriemarknaden, möjligheterna att tillgodose de olika sökandekategoriernas önskemål etc. En vädjan till arbetsgivarna att anmäla lediga säsongplatser framfördes även vid denna presskonferens. — Annons, riktad till arbetsgivare, infördes i lokalpressen vid ett flertal tillfällen under april och maj månader.

Till länets samtliga kommuner sändes en skrivelse i vilken förmedlingen informerade om att arbetsförmedlingen övertagit Simfrämjandets förmedling av simlärare och önskade få kontakt med de kommuner, som sommaren 1963 planerade att anordna simskolor.

Arbetsmarknadsstyrelsens folder, riktad till studenter m. fl., har distribuerats till samtliga studentnationer, studentkåren och de universitetsinstitutioner, som besöks av ett större antal studerande. Folder riktad till skolungdom har spridits till de yngre sökandena. Det är svårt att bedöma i vilken grad folders av detta slag påverkar de studerandes planer för sommaren. Troligt är dock att dessa folders tillsammans med reportagen i lokalpressen och kårtidningen givit de studerande positiva informationer men samtidigt också fått en del med vaga sommarplaner att avstå från att besöka förmedlingen.

Problemet med en förmedling med Uppsalas karaktär är att på en relativt liten lokal arbetsmarknad under kort tid finna arbetstillfällen för ett mycket stort antal ungdomar.

III. Synpunkter

Utöver de försök som hittills gjorts för att göra förmedlingsarbetet så rationellt som möjligt, föreslås att bl. a. följande åtgärder blir föremål för övervägande.

a) Ett effektivare förmedlingsarbete skul-

le kunna åstadkommas om ferieförmedlingen fick möjlighet att starta sin verksamhet tidigare än den 15 mars, förslagsvis redan i januari månad. De studerande som har bestämda arbets- och praktikönskemål har som regel tidigt klart för sig vilken sorts arbete de önskar och under vilken tid de vill arbeta. Åtskilliga av de för de studerande mest attraktiva arbetena tillsattes redan omkring årsskiftet.

Kanske bör man t. o. m. överväga att inrätta en permanent expedition för praktik- och feriearbete. Den tjänsteman som får ansvaret för expeditionen skulle genom personliga besök hålla kontakt med arbetsgivare, arbetstagarorganisationer, intresseorganisationer, skolor och högre fackutbildningsanstalter. Allt tyder på att det i framtiden kommer att ställas ökade krav på arbetsförmedlingen vad gäller förmedling av praktik- och ferieplatser. F. n. utreds möjligheten av att inrätta 3-terminssystem vid en del högre fackutbildningsanstalter. Med ett 3-terminssystem följer även behov av en praktikförmedling hela året.

b) Antalet äldre studerande med mindre verklighetsbetonade önskemål har blivit färre under senare år. De yngre däremot har många gånger orealistiska önskemål om vilket arbete, som kan erbjudas dem, lönen storlek etc. Även föräldrarna är ibland dåligt underrättade härom. Information i dessa frågor i dags- och fackpress borde kunna utökas. Möjligt är att man härigenom något skulle kunna minska på den ström av arbetssökande ungdomar, som varje år besöker förmedlingen. Erfarenheten visar, att endast ett fåtal av dessa kan placeras i arbete. Detta beror till största delen på att det inte finns tillräckligt antal arbetstillfällen för denna grupp. Det ackvisionsarbete, som årligen har bedrivits för de yngre sökandena, har tyvärr givit ett mycket klen resultat och får ur förmedlingssynpunkt betraktas som relativt improduktivt.

Det torde dock vara nödvändigt att man kan erbjuda ungdomarna ett godtagbart alternativ till vanlig ferieanställning. Ungdomarna söker ett arbete för att ha något att sysselsätta sig med under sommaren. Inkomsten kommer först i andra hand. En möjlighet att lösa en del ungdomars sysselsättningsproblem vore, att arbetsmarknadsverket försökte intressera intresseföreningar, ungdomsorganisationer etc. att i större

omfattning än vad som nu sker anordna ungdomsläger eller dylikt på förslagsvis 3—4 veckor. De olika slags läger — konfirmandläger, ridläger, scoutläger etc. — som nu anordnas sommartid tycks vara mycket lockande för flertalet ungdomar.

c) För att få ett bättre förmedlingsresultat torde det vara nödvändigt med ökad information till arbetsgivarna. Det behövs inför varje säsong ges orienterande upplysningar till arbetsgivarna om hur många studerande som beräknas söka anställning, vilket slag av arbete de önskar, deras kvalifikationer etc. Arbetsgivarna behöver även informeras om att många studerande har kvalificerade kunskaper i sådana ämnen som statistik, nationalekonomi, språk, konstorstekniska ämnen och kan utföra arbete av relativt avancerad art.

d) Endast en av förmedlingarna vid ferieförmedlingen — föreståndaren — har varit ordinarie arbetsförmedlingstjänsteman. De extra tjänstemän som hitintills anställts vid förmedlingen har alla varit universitetsstuderande. Erfarenheterna av dessa har varit synnerligen goda. Fördelaktigt har bl. a. varit att de väl känt till akademiska examina och akademiska studier. Något utrymme inom anställningsperioden för upplärning av extrapersonal har emellertid ej funnits. En koncentrerad introduktionskurs för extrapersonalen borde anordnas innan de sätts in i det egentliga expeditjonsarbetet.

Södermanlands län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter* har förekommit vid arbetsförmedlingarna i Eskilstuna (inom teknikerförmedlingen) och Katrineholm. Hela antalet elevpraktiksökande 180, därav placerades 90 (på SIP-platser 73, på andra platser 17). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Praktik- och feriearbetsförmedling i övrigt.*

Eskilstuna: Särskild expedition för feriearbetsförmedling, inrättad 1 april—30 juni. 1 extraanställd.

Nyköping: 1 tjänsteman avdelad för feriearbetsförmedling under maj—juni.

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Uppsala län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	110	87
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt</i>	2 117 ¹	1 109
Därav:		
naturv.	390	189
samhälls.	173	81
övr hum.	697	353
lärov. lär.	75	61
sem stud.	81	30
småskollär.	8	2
folkskollär.	19	12
jur stud.	62	22
teol stud.	31	14
med stud.	28	14
med kand, lic.	53	46
odont stud, kand.	2	1
ekon stud.	1	—
handelsgymn.	24	8
handelsskol.	12	4
övr studenter.	107	66
andra stud.	354	206
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	2 227	1 196
<i>Tillsatta platser</i>		
<i>Stud under 18 år.</i>		116

¹ Därav af i Uppsala 2 081, Enköping 36

Katrineholm: 1 tjänsteman avdelad under juni.

Övr. kontor: Uppgifterna har handlagts jämsides med annat löpande förmedlingsarbete.

II Ackvisition

Anskaffning av platser har förberetts genom att vissa branschorganisationer inom handel och industri kontaktats, vilka genom sina publikationer informerade sina medlemmar. Vidare infördes annonser och publicerades intervjuer i ortspressen. Härutöver har direkta hänvändelser gjorts till arbetsgivarna. — Nästa år planeras att redan vid vårterminens början utsända en rundskrivelse till samtliga de arbetsgivare som tidigare accepterat ferieungdomar, samt till de nykomna företag som kan förmodas vara intresserade av denna arbetskraft.

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Södermanlands län

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud. (Elevpraktik)	180	90
b) Övr stud över 18 år, totalt.	808 ¹	421
Därav:		
naturv.	19	9
samhällsv.	16	7
övr hum.	28	10
lärov lär.	2	1
sem stud.	41	15
småskollär.	3	—
folkskollär.	24	7
jur stud.	4	1
teol stud.	—	—
med stud.	2	2
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	2	1
ekon stud.	7	1
handelsgynn.	61	33
handelsskol.	27	15
övr studenter.	172	100
andra stud.	400	219
c) Totalt grupperna a och b.	988	511
Tillsatta platser Stud under 18 år.		505

¹ Därav af i Eskilstuna 316, Katrineholm 207, Strängnäs 146, Nyköping 106, Gnesta 14, Oxelösund 13, Vingåker 6.

Östergötlands län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter* har förekommit inom expeditionerna för tekniker i Linköping och Norrköping. Hela antalet elevpraktiksökande 325, därav placerade 261 (på SIP-platser 167, på andra platser 94). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Praktik- och feriearbetsförmedling i övrigt.*

Linköping: Särskild expedition upprättad från slutet av april t. o. m. juli. I tjänsteman avdelad från allmänna förmedlingen.

Norrköping: Verksamheten har skötts

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Östergötlands län

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud. (Elevpraktik)	325	261
b) Övr stud över 18 år, totalt ¹	920	548
Därav:		
naturv.	27	16
samhällsv.	12	7
övr hum.	6	3
lärov lär.	—	—
sem stud.	36	22
småskollär.	13	2
folkskollär.	4	2
jur stud.	5	2
teol stud.	1	—
med stud.	—	—
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	1	—
ekon stud.	1	1
handelskol.	73	43
övr studenter.	174	97
andra stud.	552	345
c) Totalt grupperna a och b.	1 245	809
Tillsatta platser Stud under 18 år.		615

¹ Därav af i Linköping 452, Norrköping 273, Motala 92, Mjölby 43, Vadstena 26, Finspång 15, Åtvidaberg 7, Skänninge 5, Kisa 4, Valdemarsvik 3.

inom tjänstemannaförmedlingen och med dess personal.

Övr. kontor: Inom ramen för den ordinarie förmedlingsverksamheten.

Praktiksökande till bank, kontor, affär och socialvård har hänvisats till expeditionerna för kontors- och affärspersonal.

Jönköpings län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter* har förekommit inom arbetsförmedlingens expedition för tekniker i Jönköping. Hela antalet elevpraktiksökande 87, därav placerade 73 (på SIP-platser 12, på

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Jönköpings län

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud..... (Elevpraktik)	87	73
b) Övr stud över 18 år, totalt.....	969 ¹	583
Därav:		
naturv.....	8	5
samhällsv.....	1	1
övr hum.....	32	17
lärov lär.....	1	1
sem stud.....	58	29
småskollär.....	10	6
folkskollär.....	23	9
jur stud.....	4	3
teol stud.....	—	—
med stud.....	1	—
med kand, lic.....	—	—
odont stud, kand.....	2	2
ekon stud.....	3	1
handels gymn.....	31	20
handelsskol.....	7	5
övr studenter.....	209	114
andra stud.....	579	370
c) Totalt grupperna a och b.....	1 056	656
Tillsatta platser Stud under 18 år.....		774

¹ Därav af i Jönköping 407, Nässjö 151, Värnamo 133, Tranås 75, Huskvarna 72, Eksjö 71, Vetlanda 49, Gislaved 8, Sävsjö 3.

andra platser 61). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) Praktik- och feriearbetsförmedling i övrigt.

Jönköping: Särskild ferieexpedition 2 maj—24 aug. 2 extraanställda gemensamt för ferieexpeditionen och tjänstemannaförmedlingen.

Nässjö: Särskild ferieexpedition 13 maj—17 juni. 1 extraanställd tidvis även 1 tjänsteman avdelad från annan expedition.

Övr. kontor: Inom ramen för den ordinarie verksamheten. Viss tid personalförstärkning i Vetlanda.

Kraftig ökning av arbetsuppgifterna i maj—juni. Den ordinarie personalen får denna tid större arbetsbörda, då nyexami-

nerade samtidigt anmäler sig och skall placeras. Särskild ferieexpedition i Nässjö visade sig nödvändig 1963. Till uppgifterna hör bl. a. rekrytering av ungdom till vinbärsplockning i Visingsö-Grännabygden.

Kronobergs län

I. Organisation

1) Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter har förekommit vid arbetsförmedlingens expedition för tekniker i Växjö. Hela antalet elevpraktiksökande 147, därav placerade 88 (på SIP-platser 28, på andra platser 60).

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Kronobergs län

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud..... (Elevpraktik)	147	88
b) Övr stud över 18 år, totalt.....	528 ¹	369
Därav:		
naturv.....	3	3
samhällsv.....	4	1
övr hum.....	16	9
lärov lär.....	2	1
sem stud.....	42	21
småskollär.....	7	5
folkskollär.....	14	12
jur stud.....	4	3
teol stud.....	1	1
med stud.....	1	1
med kand, lic.....	—	—
odont stud, kand.....	—	—
ekon stud.....	2	2
handels gymn.....	59	40
handelsskol.....	28	20
övr studenter.....	95	63
andra stud.....	250	187
c) Totalt grupperna a och b.....	675	457
Tillsatta platser Stud under 18 år.....		97

¹ Därav af i Växjö 281, Ljungby 68, Alvesta 46, Markaryd 40, Älmhult 34, Åseda 21, Strömsnäsbruk 12, Tingsryd 8, Hohultslätt 7, Ryd 7, Lessebo 4.

2) Praktik- och feriearbetsförmedling i övrigt.

Växjö: Särskild förmedlingsexpedition inrättad april—juni. 1 extra tjänsteman. Sökande inom kontor och förvaltning hänvände sig till Fackexpeditionen härför.

II. Ackvisition

Det akquisitionsmaterial från AMS, som ställts till nämndens förfogande, har utsänts till ett hundratal arbetsgivare.

Kalmar län

I. Organisation

1. *Praktikförmedling för studerande vid inträdessökande till tekniska läroanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingens expedition för tekniker i Kalmar. Hela antalet elevpraktiksökande 130, därav placerade 47 (på SIP-platser 33, på andra platser 14). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) Praktik- och feriearbetsförmedling i övrigt.

Kalmar: Särskild expedition för feriearbete 1 april—15 juli. 1 tjänsteman från annat kontor har disponerats denna tid och därtill ytterligare 1 tjänsteman ca en månad.

Övr. kontor: Inom den ordinarie verksamhetens ram. Vid avdelningskontoren i Oskarshamn och Nybro extrapersonal kortare tid.

II. Ackvisition

Beträffande »feriearbete» annonserade nämnden i lokaltidningarna bl. a. i samband med att den speciella expeditionen för feriearbete inrättades den 1 april 1963, varvid annonsen främst riktade sig till arbetsgivare för ett sprida kännedom om den service arbetsförmedlingen kunde erbjuda. Annonseringen har »följts upp» genom artiklar i lokalpressen. Härutöver har givetvis enskilda akquisitionsåtgärder förekommit, bl. a. ackvisition riktad till arbetsgivare inom jordbruket, restaurangnäringen och industrin.

Erfarenheterna av den verksamhet, som hittills bedrivits, är enligt nämndens bedömning goda. Inom flera avsnitt av länets näringsliv, bl. a. jordbruk och turistnäring-

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Kalmar län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud</i> (Elevpraktik)	130	47
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt</i>	628 ¹	380
Därav:		
naturv.....	2	1
samhällsv.....	5	2
övr hum.....	8	—
lärov lär.....	4	2
sem stud.....	16	13
småskollär.....	7	3
folkskollär.....	6	3
jur stud.....	4	3
teol stud.....	1	—
med stud.....	1	1
med kand, lic.....	—	—
odont stud, kand.....	—	—
ekon stud.....	3	2
handelsgymn.....	34	22
handelsskol.....	44	19
övr studenter.....	143	76
andra stud.....	350	233
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b</i>	758	427
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år</i>		320

¹ Därav af i Kalmar 248, Nybro 118, Oskarshamn 112, Hultsfred 46, Västervik 40, Vimmerby 25, Mönsterås 18, Borgholm 16, Virserum 5.

en, kommer sannolikt utnyttjandet av feriearbetande skolorungdom i betydligt ökande utsträckning att i fortsättningen vara en förutsättning för att kunna tillgodose det stegrade behovet av säsonganställd personal.

Gotlands län

I. Organisation

Praktik- och feriearbetsförmedling

Speciell ferieexpedition vid arbetsförmedlingen i Visby 1 april—30 juni med uppgift att i första hand svara för utplacering av studerande under 18 år, 1 extra anställd som föreståndare, 1 kontorsbiträde, 1 extra skrivbiträde.

Inom länets näringsliv spelar turistväsendet och jordbruket en betydande roll. Detta medför, att de säsongsmässiga variationerna i förmedlingsarbetet blir större här än på många andra håll. Under våren och sommaren blir arbetsvolymen så stor att den omöjliga kan bemästras inom den reguljära förmedlingsorganisationen.

Hela antalet vid ferieexpeditionen anmälda sökande uppgick till 400, flertalet under 18 år.

Beträffande framtiden anser nämnden att det är önskvärt att ferieexpeditionen upprättas tidigare. Den 1 mars vore en lämplig tidpunkt för starten. Expeditionen bör sedan bibehållas åtminstone till 15 augusti.

II. Ackvisition

Anskaffning av platser: Ferieexpeditionen fick från övriga avdelningar sådana platser, som ansågs lämpliga för skolungdom, och ackvirerade själv i rätt stor omfattning. — Under tidigare år har länsarbetsnämnden sänt ut rundskrivelse till de större arbetsgivarna. Effekten av dessa ackvisitionsåtgärder har emellertid varit mycket ringa. I år har därför enbart telefonackvisition förekommit, varvid man planmässigt bearbetat de arbetsgivare som brukar anställa sommarpersonal. I vissa fall har därjämte ackvisition ägt rum med ledning av speciella önskemål hos enskilda sökande. Resultatet av dessa hänvändelser till företagen har varit avsevärt bättre än den skriftliga ackvisitionen.

Blekinge län

I. Organisation

1) *Praktikförmedlingen för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ingått i arbetsuppgifterna för arbetsförmedlingens expedition för tekniker i Karlskrona. Hela antalet elevpraktiksökande 172, därav anvisade 171 (på SIP-platser 88, på andra platser 83). — Personal se nedan. — Särskild statistik över för praktik ej tillgänglig.

2) *Praktik- och feriearbetsförmedling i övrigt.*

a) Karlskrona: Den egentliga praktikförmedlingen sköts helt av huvudkontorets tjänstemannaförmedling. Eftersom såväl

tekniskt gymnasium som handelsgymnasium finns i Karlskrona, blir arbetsuppgifterna med anskaffande av praktikplatser mycket betungande och detta i synnerhet under månaderna mars—juni. För att i år kunna klara denna merbelastning avdelades en aspirant under angivna månader som hjälp. Vederbörande fick därvid handlägga förmedlingsuppdrag för feriearbets- och förpraktiksökande. Under första månaden handlades vissa uppgifter även rörande elevpraktikanterna. Efter hand ökades arbetsuppgifterna på ett sådant sätt, att en extra tjänsteman måste anställas. Denne var under tiden 16 april—30 juni helt engagerad med de feriearbets- och förpraktiksökandes platsanskaffning. Eftersom den arbetskraft som användes var helt rutinerad blev arbetet mer betungande än det skulle ha varit för mer rutinerade kolleger, som tyvärr icke kunde avvaras från

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Blekinge län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	172	171
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt</i>	383 ¹	208
Därav:		
naturv.	—	—
samhällsv.	1	1
övr hum.	22	8
lärov lär.	1	—
sem stud.	10	8
småskollär.	7	3
folkskollär.	3	1
jur stud.	2	—
teol stud.	—	—
med stud.	1	1
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	1	1
ekon stud.	1	1
handelsgymn.	29	21
handelsskol.	4	3
övr studenter	82	40
andra stud.	219	120
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b</i>	555	379
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år</i>		105

¹ Därav af i Karlskrona 224, Ronneby 67, Karlshamn 52, Sölvesborg 29, Olofström 11.

sina ordinarie arbetsuppgifter under angivna tidsperioder.

Hela antalet feriearbetssökande studerande i Karlskrona uppgick till 655 i åldern 13—29 år. Platser kunde ordnas åt 293 personer eller 45 procent.

b) Övr. arbetsförmedl.: Några extra åtgärder för handläggning av förmedlingsuppgifterna har inte erfordrats vid länets avdelningskontor. Personalförstärkningar har inte erfordrats och arbetsuppgifterna har inte koncentrerats till någon särskild tjänsteman. Detta har gått bra tack vare det genomförda arbetsgruppsystemet vid kontoren. Tjänstemännen har nästan uteslutande fått ackvirera platserna för de feriearbetssökande. Avdelningskontorens personal har endast i ringa omfattning medverkat vid placering av förpraktikanter. Dessa förpraktikantplatser kan i realiteten många gånger betraktas såsom feriearbete.

II. Ackvisition

Huvudsakligen individuell ackvisition.

För att de feriearbetssökande och även en del föräldrars anspråk på arbetsförmedlingstjänstemännen inte skulle bli för högt ställda gjordes från länsarbetsnämndens sida ett uttalande i lokalpressen.

Kristianstads län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ingått i arbetsuppgifterna för arbetsförmedlingens expedition för tekniker i Hässleholm. Hela antalet elevpraktikantsökande 120, därav placerade 79 (på SIP-platser 24, på andra platser 55). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Praktik- och feriearbetsförmedling i övrigt.*

Kristianstad: Vid huvudkontoret var särskild ferieförmedling inrättad under tiden 1 april—30 juni 1963. Den förestods av en assistent från allmänna förmedlingsavdelningen. Under tiden 22 april—8 juni överflyttades dessutom en assistent från tjänstefemannaaförmedlingen till ferieförmedlingen. Vid arbetsförmedlingen i Hässleholm skedde under våren och försommaren om-

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Kristianstads län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud</i> (Elevpraktik)	120	79
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt</i>	456 ¹	289
Därav:		
naturv.....	4	2
samhällsv.....	2	2
övr hum.....	6	2
lärov lär.....	—	—
sem stud.....	31	14
småskollär.....	3	1
folkskollär.....	7	5
jur stud.....	1	1
teol stud.....	—	—
med stud.....	2	—
med kand, lic.....	—	—
odont stud, kand.....	2	2
ekon stud.....	—	—
handelsgynn.....	30	20
handelsskol.....	50	33
övr studenter.....	100	58
andra stud.....	218	149
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b</i>	576	368
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år</i>		593

¹ Därav af i Kristianstad 136, Hässleholm 122, Ängelholm 64, Klippan 41, Simrishamn 32, Tomelilla 32, Osby 15, Åstorp 14.

disponering av personal i syfte att lösa berörda arbetsuppgifter.

Övr. arbetsförmedlingar: Vid övriga kontor inom länet har ferieförmedling skett inom ramen för gängse förmedlingsarbete.

II. Ackvisition

Omfattande ackvisitionsåtgärder har vidtagits per telefon och genom utsändande av folders. Även annonsering gjordes med angivande av expeditionstider m. m.

Malmöhus län

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har förekommit vid arbetsförmedlingarna i Malmö, Hälsingborg och Lund. Hela antalet elevpraktikantsökande 576,

därav placerade 498 (på SIP-platser 256, på övriga platser 242).

Ur nämndens rapport kan följande anföras:

En särskild expedition för praktikförmedling inom tekniska arbetsområden inrättades vid tjänstemannaförmedlingen i Malmö under tiden 1/3—30/6 1963.

En förste assistent med placering på teknikerexpeditionen avdelades för praktikförmedlingen och dessutom anställdes en extra tjänsteman under tiden 1/3—30/6.

Tillgången på praktikplatser inom husbyggnadsfacket har tidigare varit ganska dålig och med anledning härav togs kontakt med Malmö Byggmästareförening. Denna sände i sin tur ut en påminnelse till sina medlemmar, vari man erinrade om angelägenheten av att ställa praktikplatser till förfogande. — I detta sammanhang kan påpekas, att förmedlingens ackvisitionsarbete hittills försenats och gett förhållandevis ringa utbyte, eftersom resultatet av SIP:s ackvisitionsverksamhet först måst avvaktas.

Efterhand som praktikförmedlingen ökat i omfattning har vissa brister i förmedlingsarbetet som det hittills bedrivits blivit alltmer uppenbara och det torde bli nödvändigt, att nya bestämmelser utarbetades för praktikförmedlingen under nästa år.

I första hand måste den interlokala förmedlingsverksamheten ges en mera förmedlingsmässig karaktär. Det hittills tillämpade »bokningssystemet» har på väsentliga punkter ej fungerat tillfredsställande. Dels har detta system ej kunnat garantera, att praktikplatser ej besatts med sökande utan egentligt praktikbehov till förfång för sökande med ett absolut behov av praktik och dels har detta system infört en onödig hets i förmedlingsarbetet.

Föreskrifterna för nästa års verksamhet bör sålunda ta sikte på att skapa garantier för att tillgängliga platser i första hand utnyttjas för elevpraktikanter, som saknar stipulerad praktik. Sådana garantier torde lättare kunna skapas, om den interlokala förmedlingsverksamheten i huvudsak följer samma regler, som gäller för annan förmedling.

I stora drag skulle förmedlingen av elevpraktik kunna få ungefär följande förlopp.

a) Inskrivning av praktiksökande börjar redan i december och då tas endast emot ansökningar från elever, som saknar föreskriven praktik. — Riktigheten av de upp-

gifter om tidigare praktikanställningar som lämnas på arbetssökandebblanketten, skall styrkas av vederbörande skolmyndighet.

b) För sökande som önskar anställning på annan ort än skolorten översändes omedelbart avskrift i 2 ex. av arbetssökandebblankett till berörd förmedling. — Här bör understrykas, att alla sökande, oberoende av skoltillhörighet, skall kunna på lika villkor konkurrera om ledigamälda platser.

c) När platsmaterialet kommit praktikförmedlingarna tillhanda, underrättas i förekommande fall omedelbart de förmedlingar, vilkas sökande ej kan erbjudas lämplig anställning.

Slutligen några önskemål beträffande platsanvisningsblanketten. Denna skulle kunna vara utförligare i sin beskrivning av praktikarbetet. — I de fall då minimiålder anges, bör skäl härför anföras. Många telefonsamtal skulle nämligen kunna sparas, då det ofta visat sig, att minimiåldern kunnat underskridas. — Ekonomiska förmåner bör om möjligt anges i pengar och inte, som vanligen förekommer, genom hänvisning till avtal.

2) Praktik- och ferieförmedling i övrigt

a) Malmö: Särskild expedition för ferieförmedling av arbetssökande studerande 16/4—12/7. 1 av de ordinarie assistenterna föreståndare, 2 extra tjänstemän.

Ackvisitionsarbetet bedrevs på sedvanligt sätt utan några kollektiva åtgärder. Genom att beställningarna från jordbruks- och trädgårdsnäringarna var färre än föregående sommar fick ackvisitionsarbetet vidgas och flera arbetsgivare än tidigare anlitas. — Vid ett flertal tillfällen behandlades ferieförmedlingsfrågan i intervjuer i pressen.

Frågan om ferieförmedlingen är i hög grad en personalfråga av såväl kvalitativ som kvantitativ art. Länsarbetsnämnden har sålunda gjort den erfarenheten, att rutinerade förmedlare med god kunskap om arbetsnämndens krav i större utsträckning måste anlitas för uppgiften och sättas in på den på ett tidigt stadium.

Under den gångna säsongen svarade ferieförmedlingen vid huvudkontoret för samtliga sökande oavsett ålder. Nämnden har gjort den erfarenheten, att en uppdelning på två grupper vore önskvärd. Det skulle sålunda vara till fördel om sökande

under 16 år kunde tagas emot på en egen expedition. Den ferieförmedling, som samtidigt har karaktär av praktikförmedling, skulle t. ex. genom en dylik anordning kunna ägnas mera omsorg.

Ett viktigt spørsmål, som nämnden i detta sammanhang vill fästa uppmärksamheten på, är den många gånger olämpliga förläggningen av ledigheten vid undervisningsanstalterna. En stor del av den period de sökande önskar för praktik infaller ju under den tid näringslivet håller stilla för semester, vilket betyder sämre möjligheter att få praktik men också — då placering kan ordnas — en sämre praktik. Övergången till fyra veckors semester understryker dessa svårigheter. Länsarbetsnämnden har inte kartlagt feriesituationen vid de olika läroanstalterna, men kan som exempel peka på terminsuppläggningsningen vid Tekniska Högskolan, där de studerande börjar sommarferierna vid midsommar, just då huvudparten av industrin börjar sin semester. Höstterminen startar visserligen sedan först i oktober, men september månad torde som regel vara anslagen för tentamensläsning. — Det kan tilläggas, att terminsindelningen vid de tekniska gymnasierna inte är samordnad med högskolans.

b) Lund: Expeditionen för feriearbetsökande studerande över 18 år inrättad 18/3—30/6. Ferieexpeditionen förstärktes med en arbetsgrupp för ekonomie studerande, som var öppen ett par dagar i veckan under angiven tid. — Ungdomar under 18 år hänvisades till resp. fackexpeditioner.

Sammanfattningsvis hade expeditionen för feriearbete resp. för ekon. stud. följande extra personal:

2 kvinnliga fil. kand 18/3—30/6

1 manlig fil. mag. 24/4—30/6

1 manlig jur. stud. 2/4—22/5 (halvtidsanst.)

1 manlig ekon. stud. 18/3—30/6 (100 tim.).

För ekonomernas del utsändes från länsarbetsnämnden en vädjan till flertalet större företag i länet om att ställa praktikplatser till förfogande. I övrigt kom enbart AMS-material till användning.

En feriearbetsförmedling som från början kombinerar massinskrivning med massackquisition har ett mycket dåligt utgångsläge. Det kan därför inte nog kraftigt understrykas att verksamheten inför feriearbetsässongen måste starta tidigt. Med starkt ökande studentantal vid universitet och högskolor följer en ökande press på

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Malmöhus län

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud. (Elevpraktik)	576	498
b) Övr stud över 18 år, totalt.	2 799 ¹	1 961
Därav:		
naturv.	224	153
samhällsv.	130	115
övr hum.	565	425
lärov lär.	181	94
sem stud.	38	20
småskollär.	22	18
folkskollär.	18	8
jur stud.	62	40
teol stud.	23	11
med stud.	18	10
med kand, lic.	140	122
odont stud, kand.	41	18
ekon stud.	91	64
handelsgymn.	101	53
handelsskol.	27	14
övr studenter.	367	254
andra stud.	751	542
c) Totalt grupperna a och b.	3 375	2 459
Tillsatta platser Stud under 18 år.		4 584

¹ Därav af i Lund 1 789, Malmö 421, Häl-singborg 241, Landskrona 110, Ystad 44, Hörby 13.

studentförmedlingen. Det är önskvärt att förberedelsearbetet igångsattes senast den 1 februari. Ackvisitionsarbetet skulle då ha hunnit relativt långt, när tillströmningen av sökande börjar. Som en följd härav skulle förutsättningarna för ett mera personligt omhändertagande av sökande sannolikt förbättras. — I sammanhanget bör även nämnas, att man kan vänta att industrin i samband med fyraveckorssemesterns införande i större omfattning än tidigare kommer att räkna med den studerande ungdomen som arbetskraftstillskott.

Hallands län

I. Organisation

1) Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter har förekommit vid arbets-

förmedlingen (tekn. exp.) i Halmstad. Hela antalet elevpraktiksökande 116, därav placerade 93 (på SIP-platser 22, på övriga platser 71). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

Ifråga om praktikförmedlingen kan framhållas, att tillgängliga SIP-platser i första hand disponerats för högskolestuderande, vilka önskar komma till västkusten sommartid. För eleverna vid tekniska gymnasiet i Halmstad har särskilda åtgärder vidtagits. Cirka 200 arbetsgivare i länet tillskrevs. Även genom annonser och andra pressmeddelanden har önskemål om praktikanställningar och dylikt aktualiserats.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

a) *Halmstad*

Expedition för feriearbetsförmedling upp- rättad 8 april—5 juli. »Till denna expedition överfördes även hotell- och restaurangförmedlingen och affärsförmedlingen.»

1 förste assistent jämte en förpraktikant utgjorde personalen.

b) *Arbetsförmedlingar på andra orter.*

Verksamheten vad det gäller feriearbets-, student-, ungdoms- och praktikförmedling har vid avdelningskontoren handlagts utan särskilda arrangemang.

II. Ackvisitionen

För att på bästa möjliga sätt tillgodose de sökandes önskemål såväl vad det gäller plats- som praktikönskemål har vissa lokala åtgärder vidtagits. Från ferieförmedlingen i Halmstad utsändes skrivelser till ca 300 arbetsgivare och från arbetsförmedlingen i Varberg till ca 150 arbetsgivare. Resultatet av denna ackvisitionsform blev inte överväldigande men bidrog i någon mån att klara platsproblemen.

De bästa resultaten såväl beträffande ferie- som praktikförmedlingen har kunnat nås genom personlig ackvisition från förmedlingsexpeditionernas sida.

Den säsongmässiga ökningen av verksamheten är markant i Halland, eftersom många sökande önskar praktik- och feriearbete på västkusten. I detta sammanhang kan framhållas, att interlokala sökanden i stor skala anmälas till förmedlingen i länet.

1963 översändes arbetssökandebblanketter till Halland från andra förmedlingar i lan-

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Hallands län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i>	116	93
(Elevpraktik)		
b) <i>Övr stud över 18 år,</i>		
<i>totalt</i>	663 ¹	402
Därav:		
naturv	14	8
samhällsv	7	8
övr hum.	29	20
lärov lär	—	—
sem stud	31	16
småskollär	14	6
folkskollär	13	6
jur stud.	4	2
teol stud.	—	—
med stud.	—	—
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand	1	1
ekon stud.	1	1
handelsgymn	40	24
handelsskol.	42	27
övr studenter	116	105
andra stud.	351	178
c) <i>Totalt grupperna</i>		
<i>a och b.</i>	779	495
<i>Tillsatta platser</i>		
<i>Stud under 18 år.</i>		876

¹ Därav af i Halmstad 327, Falkenberg 130, Laholm 85, Varberg 81, Kungsbacka 40.

det för 580 sökande. Av dessa kunde ca $\frac{1}{3}$ arbetsplaceras i länet. Detta aktualiserar frågan om icke en genomgång av metodiken för det interlokala samarbetet beträffande ferieungdom borde göras i syfte att rationalisera förfaringssättet. Mycket onödigt arbete läggs ned för ungdomar, som ej har några placeringsmöjligheter, samtidigt som uppgifterna beträffande ev. placerbara ungdomar ofta är knapphändiga.

Göteborgs och Bohus län

I. Organisation, ackvisition m m

a) *Göteborg*

1) *Praktikförmedlingen för elever vid de tekniska utbildningsanstalterna* var förlagd dels till Chalmers Tekniska Högskolas studentkårs praktikbyrå, dels till en särskild

praktikexpedition inom tjänstemannaförmedlingen. På studentkårens »praktikbyrå» fungerade av länsarbetsnämnden mot timarvode anställd teknolog samt när det gällde utlandspraktiken praktikbyråns ordförande utan ersättning. På praktikexpeditionen inom tjänstemannaförmedlingen tjänstgjorde dels 1 av förmedlingens tjänstemän, dels 1 extra anställd tjänsteman under tiden 16.4—14.6.

Ackvisitionen av praktik för elever vid de tekniska utbildningsanstalterna har i Göteborg sedan flera år måst ägnas en speciell uppmärksamhet. Sålunda har under åren 1958—1961 på tjänstemannaförmedlingens initiativ en särskild kampanj bedrivits gemensamt av Chalmers Tekniska Högskola, Svenska Arbetsgivareföreningen, Tekniska Samfundet och Chalmers Studentkår. Under 1962 och 1963 har ett filialkontor för SIP varit inrättat i Göteborg med uppgift att under cirka ett halvår bedriva en speciell ackvisitionsverksamhet inom Göteborgsområdet. En speciellt inriktad ackvisition bedrevs i år vid en praktikkonferens, som anordnas av Chalmers Tekniska Högskola och SIP samt Göteborgs Byggmästareförening. Intervjuuttalanden i tidningarna har likaså gjorts.

Hela antalet elevpraktiksökande utgjorde 983, varav 633 placerades (på SIP-platser 582, på andra platser 51).

Med hänsyn till att Göteborg, beroende på industrins sammansättning och på det ökade elevantalet vid berörda utbildningsanstalter, alltfört kommer att bli i en mycket svår situation när det gäller praktikanskaffning ter sig en ökning av förmedlingens resurser inom detta avsnitt önskvärd under 1964.

2) När det gäller *praktikförmedlingen för ekonomie studerande* sköttes denna som en deluppgift av en av förmedlingens tjänstemän samt av en timanställd kontaktman — ekonomie studerande. Angeläget är att marknaden kan bearbetas mer intensivt under 1964.

3) *Praktikförmedlingen för humanister och samhällsvetenskapare* ingick i år under den tid som studentförmedlingen fungerade i huvudsak i denna (se nedan).

Samhällsvetenskapliga studentföreningen har till tjänstemannaförmedlingen framfört önskemålet att ökad uppmärksamhet skall kunna ägnas medlemmarnas praktikönskemål. Filosofiska fakulteternas studentförening har understrukit angelägenheten av att studentförmedlingen ägnas störs-

ta möjliga uppmärksamhet. Från Göteborgsavdelningen av Sveriges Yngre Humanisters Förbund liksom från Rådet för tillvaratagande av humanistisk utbildning i näringsliv och förvaltning har framhållits önskvärdheten av att humanisternas praktikfrågor noga uppmärksammas av förmedlingen. För dessa grupper gäller att göteborgsområdet erbjuder en förhållandevis knapp och hårdarbetad arbetsmarknad. Staden måste p. g. a. sina utbildningsanstalter fungera som exportort. Dessa förhållanden ställer förmedlingen inför speciella och arbetskrävande uppgifter.

Såväl denna praktikförmedling som också en mera allmän studentförmedling bedrivs i viss omfattning året om. Med hänsyn härtill och med hänsyn till att denna inledande kontakt med dessa grupper är av vitalt intresse för tjänstemannaförmedlingen ter sig en ytterligare förstärkning angelägen i den mening att tjänstemannaförmedlingen till sig bör knyta en kontaktman från de filosofiska fakulteterna för deltidstjänstgöring omfattande åtta dagar per månad.

4) *För feriearbets- och studentförmedlingen avseende ungdomar över 18 år* anställdes innevarande år 4 extra tjänstemän samt 1 extra tjänsteman. Ursprungligen avsåg anställningsperioden tiden mars—juni. Genom en förskjutning i tiden kom för 2 av dessa tjänstemän anställningen att gälla 16.4—31.7.

Arbetsmarknadsstyrelsens reklamkort utsändes till cirka 500 företag. Upprepad annonsering skedde i dagspressen. Intervjuuttalanden gjordes likaså i pressen. En omfattande direktackvisition bedrevs även, men denna måste dock bedömas som otillräcklig och den hindrades periodvis väsentligt genom att studentförmedlingens praktiskt taget stormades av de arbetssökande som i år ökade ytterligare i antal.

Den otillräcklighet som måste konstateras innevarande år, den fortsatta ökningen av antalet sökande som man har anledning att räkna med och även det förhållandet att studentförmedlingen kommer in på praktikförmedlingsfrågor innebär att en fortsatt upprustning av denna förmedlingsgren ter sig ofrånkomlig.

5) När det gäller den säsongsmässiga ökningen av *ungdomsförmedlingens* verksamhet inför sommaren förstärktes den manliga ungdomsförmedlingen i år med en praktikant tiden 15.4—31.7. I den utsträckning förmedlingens kapacitet medgav bedrevs

direktackvisition för feriearbetssökande ungdom. Speciell ackvisition bedrevs för att få fram teknisk förpraktik. I samband härmed tillställdes cirka 400 företag en särskild ackvisitionsskrivelse. — Den kvinnliga ungdomsförmedlingen förstärktes för dessa arbetsuppgifter med 1 aspirant under tiden cirka 1 månads tid runt midsommar. Viss direktackvisitation bedrevs.

b) Arbetsförmedlingar på andra orter

När det gällde länet ombesörjdes feriearbetsförmedlingen inom ramen för den ordinarie förmedlingen i Uddevalla och Strömstad medan den i Lysekil ingick som en del av de arbetsuppgifter som ålåg en tiden 22.4—30.6 anställd extra tjänsteman. Observervas måste att Bohuslän är mycket

attraktivt som sommarlän och att förmedlingarna därmed får ett hårt tryck från sökande från annan ort. — *Uddevalla* räknar med att antalet feriearbetssökande uppgår till cirka 400, varav majoriteten över 18 år och cirka hälften sökande från annan ort. *Lysekil* kalkylerar med ungefär samma totalsiffra varav halva antalet sökande från annan ort såväl över som under 18 år. Antalet i Lysekil inskrivna feriearbetssökande ungdomar över 18 år torde uppgå till cirka 75. *Strömstad* redovisar cirka 250 feriearbetssökande ungdomar varav hälften inskrivna i Strömstad. Antalet sökande under 18 år uppgår till cirka 150. Givetvis har man härutöver att räkna med ett stort antal förfrågningar till västkustorterna från övriga landet.

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Göteborgs- o Bohus län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	983	633
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt.</i>	4 203 ¹	2 358
Därav:		
naturv.	289	127
samhällsv.	158	53
övr hum.	353	185
lärov lär.	16	9
sem stud.	118	53
småskollär.	23	10
folkskollär.	47	24
jur stud.	44	23
teol stud.	8	6
med stud.	45	27
med kand, lic.	112	103
odont stud, kand.	17	10
ekon stud.	138	90
handelsgymn.	157	93
handelsskol.	214	140
övr studenter	644	353
andra stud.	1 820	1 052
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	5 186	2 991
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år.</i>		1 515

¹ Därav af i Göteborg 3 842, Uddevalla 167, Lysekil 49, Strömstad 43, Stenungsund 38, Mölndal 28, Kungälv 21, Hunnebostrand 8, Gravarne 7.

Älvsborgs län

I. Organisation, ackvisition

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter* har ordnats genom arbetsförmedlingens expeditioner för tekniker i Borås och Trollhättan. Hela antalet elevpraktik-sökande 174, därav placerade 123 (på SIP-platser 90, på övriga platser 33). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling*

a) Borås: I Borås har expeditionen för affärs- och lagerpersonal fungerat som feriearbets- och studentförmedling under tiden mars—augusti 1963. Expeditionen har förstärkts under tiden 10—28 juni med 1 tjänsteman.

I slutet av mars 1963 utsändes en platsackvisitionsskrivelse till 514 arbetsgivare i Borås med omnejd. Till skrivelsen bifogades en blankett å vilken arbetsgivare kunde anmäla behov av feriearbetskraft. Denna ackvisition kompletterades i slutet av april med annonser i dagstidningarna i Borås.

Feriearbetsförmedling i anslutning till tidigare befintlig expedition har visat sig ge bättre förmedlingsresultat än om särskild tillfällig feriearbetsexpedition upprättas. Den ökade belastningen kräver dock en förstärkning under den tid, då besöksfrekvensen är störst, d. v. s. från mitten av april till slutet av juni.

b) *Länet i övrigt*: För länet i övrigt har

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Älvsborgs län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud</i> (Elevpraktik)	174	123
b) <i>Övr stud över 18 år, totalt</i>	625 ¹	384
Därav:		
naturv.....	15	8
samhällsv.....	9	7
övr hum.....	20	8
lärov lär.....	—	—
sem stud.....	18	7
småskollär.....	8	8
folkskollär.....	10	3
jur stud.....	2	2
teol stud.....	1	1
med stud.....	—	—
med kand, lic.....	—	—
odont stud, kand.....	3	1
ekon stud.....	—	—
handelsgymn.....	26	17
handelsskol.....	21	7
övr studenter.....	122	82
andra stud.....	370	233
c) <i>Totalt grupperna a och b</i>	799	507
<i>Tillsatta platser Stud under 18 år....</i>		
		584

¹ Därav af i Borås 237, Vänersborg 122, Trollhättan 97, Alingsås 80, Ulricehamn 42, Åmål 36, Kinna 11.

denna verksamhet handlagts inom den ordinarie förmedlingen.

Inga kollektiva ackvisitionsåtgärder för feriearbets- och praktikförmedling har vidtagits.

Skarborgs län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingen i Skövde (teknikerexp.). Hela antalet elevpraktiksökande 38, varav placerade 36 (på SIP-platser 15, på övriga platser 21). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

11—413157

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

a) Skövde: Särskild expedition för feriearbete 1 april—24 juni. 2 assistenter avdelade för dessa uppgifter, dock delvis med bibehållande av sina ordinarie åligganden.

b) Övriga länet: Verksamheten sköttes inom det ordinarie arbetets ram. Tillfällig befattningshavare anställdes i *Mariestad* 15 maj—12 juli och i *Skara* 25 april—7 juni.

II. Ackvisition

Kollektiv ackvisition utfördes genom till arbetsgivarna riktad annonsering i länspressen.

Såväl från den enskildes som från samhällets synpunkt är det angeläget, att ungdomens arbetskraft kan tas i anspråk under

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Skarborgs län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud</i> (Elevpraktik)	38	36
b) <i>Övr stud över 18 år, totalt</i>	567 ¹	370
Därav:		
naturv.....	2	2
samhällsv.....	2	1
övr hum.....	14	8
lärov lär.....	1	—
sem stud.....	29	17
småskollär.....	8	7
folkskollär.....	19	11
jur stud.....	1	—
teol stud.....	2	2
med stud.....	—	—
med kand, lic.....	—	—
odont stud, kand.....	3	3
ekon stud.....	—	—
handelsgymn.....	48	35
handelsskol.....	21	18
övr studenter.....	107	76
andra stud.....	310	190
c) <i>Totalt grupperna a och b</i>	605	406
<i>Tillsatta platser Stud över 18 år....</i>		
		419

¹ Därav af i Skövde 192, Lidköping 94, Falköping 93, Skara 64, Mariestad 52, Tibro/Karlsborg 34, Vara 18, Tidaholm 12, Hjo 8.

sommarmånaderna, då efterfrågan på personal inte minst till serviceyrkena regelmässigt stiger. Tillströmningen av feriearbets sökande är emellertid inom Skaraborgs län väsentligt större än efterfrågan på arbetskraft av detta slag, beroende på näringslivets struktur, bl. a. låg sysselsättningsgrad inom de säsongbetonade servicenäringarna. Dessa förhållanden har under de senare åren föranlett en omfattande telefonackvisition hos arbetsgivarna såväl inom som utom länet.

Vad angår den interlokala förmedlingsverksamhet, som är inriktad på kustområdena i Göteborgs- och Bohus län och Hallands län, bör enligt länsarbetsnämndens uppfattning införas en med hänsyn till omständigheterna anpassad vakansrapportering, och nämnden avser därför att i god tid före nästa säsong upptaga direkta överläggningar därom med vederbörande länsarbetsnämnder.

Värmlands län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingarna i Karlstad och Kristinehamn. Hela antalet elevpraktiksökande 118, varav 101 placerades (på SIP-platser 82, på andra platser 19). — Särskild statistik över för praktik ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling*

a) Karlstad

Särskild expedition för feriearbete för studerande över 18 år inrättad 1 april—20 augusti (i anslutning till tjänstemannaförmedlingen). 1 extra tjänsteman anställd.

Yngre studerande hänvisades till ungdomsförmedlingen.

b) Övriga länet

Handlagts inom den ordinarie verksamhetens ram.

I början av april månad tillskrev huvudkontoret över 200 företagare i Värmlands län, varvid ett akvisitionskort översändes. I slutet av samma månad översändes Platsjournalen nr 6, med skrivelse till ett 30-tal större företag, i första hand till sådana, som tidigare endast i mindre omfattning brukat anmäla behov av feriearbetskraft.

Vid samma tid infördes en annons vid 3 tillfällen under en 14-dagars period i Nya Wermlands Tidningen och Värmlands Folkblad. I anslutning till annonseringen gjordes lokalpressen reportage om ferie- och praktikförmedlingen. I början av maj gjorde tjänstemannaförmedlingen i intervjuform ett inlägg i radions lokalprogram »Värmlandskvarten» om önskvärdheten och nyttan av att bereda den studerande ungdomen ferie- och praktikarbete. Under maj månad utsändes arbetsmarknadsstyrelsens akvisitionsblad »Vi söker arbetsgivare». Dessa akvisitionsåtgärder tillsammans gav resultat, och därtill kom att arbetsgivarna var förberedda, när tidigare åtgärder uppföljdes av en telefonackvisition. Vid telefonackvisitionen använde sig ferieförmedlingen bl. a. av orderblanketter från föregående års ferieförmedling. Ferieförmedlingens ansökningar om arbete var i år 689 (1962—534), arbetsplacerade inom och utom länet var 551 (1962 — 452).

III. Synpunkter

För kontinuiteten vore det önskvärt att till feriearbetsförmedlingarna kunna knyta personer, som hade tid och möjlighet att återkommande åtaga sig dessa uppdrag, för att till fullo tillgodogöra sig vunna erfarenheter. Svårigheten att härtill finna lämpliga personer är dock uppenbar.

Det är nämndens uppfattning, att praktik efterfrågan för studerande vid handelsgymnasier och vissa andra merkantila utbildningsanstalter, samt att praktikbehovet för blivande lärare, arbetsterapeuter, vård- och anstaltspraktikanter bör av förmedlingen bli föremål för samma arbetsinsats som praktikanterna inom det tekniska området. Nämnden har den uppfattningen, att dessa grupper f. n. är eftersatta i förhållande till teknikerna. Det är ett önskemål, att en tjänsteman under den aktuella tiden helt kunde ägna sig åt förmedling av praktikplatser för tekniskt och merkantilt studerande. Nu sköts förmedlingen av SIP-platser av teknikerförmedlaren. Detta är inte fullt tillfredsställande, då dennes arbetsbelastning samtidigt blivit större genom att sökande från avgångsklasserna vid de tekniska skolorna anmält sig. Praktikansaffningen för de merkantilt studerande är tidskrävande på grund av att företagens behov och möjligheter att anställa och sysselsätta denna kategori ej är lika stora som

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Värmlands län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	118	101
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt.</i>	689 ¹	485
Därav:		
naturv.	13	6
samhällsv.	6	3
övr hum.	32	19
lärov lär.	—	—
sem stud.	75	39
småskollär.	4	3
folkskollär.	9	8
jur stud.	4	3
teol stud.	—	—
med stud.	—	—
med kand, lic.	2	2
odont stud, kand.	2	1
ekon stud.	4	3
handelsgymn.	71	46
handelskol.	10	7
övr studenter	93	64
andra stud.	364	281
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	807	586
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år.</i>		310

¹ Därav af i Karlstad 469, Arvika 66, Kristinehamn 52, Hagfors 31, Säffle 24, Filipstad 13, Sunne 12, Torsby 8, Munkfors 7, Forshaga 4, Höljes 2, Storfors 1.

för tekniskt studerande. Ackvisitionen måste därför ofta spänna över ett stor antal företag, och förmedlarens kännedom om företagets möjligheter blir här en värdefull tillgång.

Anstormningen av feriearbetsökande skolungdomar under 18 år samt ungdomar, som nyligen avslutat skolgången, är varje vår mycket omfattande. Den reguljära förmedlingen har därför mycket stora svårigheter att under den tid, varunder tillströmningen kulminerar, på ett tillfredsställande sätt kunna tillmötesgå ungdomarnas berättigade önskemål. En kapacitetsökning under denna tidsperiod vore värdefull.

Arbetsmarknadsstyrelsen bör för den skriftliga gruppakvisitionen även kommande år trycka och till nämnderna distribuera

ackvisitionsblad av den typ, som tidigare använts. Ett nummer av Platsjournalen bör under våren innehålla artiklar om den studerande ungdomens feriearbeten i en utformning, som gör den lämpad att i ackvisitionssyfte utsändas till arbetsgivare.

Örebro län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingen (expeditionen för tekniker) i Örebro. Hela antalet elevpraktiksökande 291, samtliga placerade (varav 185 på SIP-platser och 106 på andra platser). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

a) Örebro: Praktiksökande har hänvisats till olika fackexpeditioner inom tjänstemannaförmedlingen.

b) Särskild ferieexpedition inrättad 16 april—6 juli. Verksamheten överföres där- efter till de allmänna expeditionerna.

c) Verksamhet för jordgubbsplockningsläger för flickor vid odlingar runt sjön Skagern 1 maj—mitten av augusti. 1 förmedlingstjänsteman och 1 skrivbiträde.

Övriga länet: Inga personalförstärkningar.

II. Ackvisition

De kollektiva ackvisitionsåtgärderna har bestått av en skrivelse till arbetsgivare med en information om eleverna vid Örebro Handelsgymnasium och en vädjan om hjälp med lämpliga praktikanställningar för dessa över sommaren.

Genom annonser i länspress har vid två tillfällen arbetsgivare uppmärksamats på ferieungdomen.

Till tidningarnas förfogande utarbetades två artiklar, som bl. a. belyste skolungdomarnas svårigheter att erhålla önskade feriearbeten. Artiklarna infördes av tidningarna i sin helhet och gavs stort utrymme samt kompletterades med bilder.

För att ett gott resultat skall kunna nås krävs ingående förberedelser och en kontinuerlig kontakt med arbetsgivarna året runt.

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Örebro län

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud. (Elevpraktik)	291	291
b) Övr stud över 18 år, totalt	420 ¹	319
Därav:		
naturv.	10	9
samhällsv.	10	10
övr hum.	17	14
lärov lär.	1	1
sem stud.	23	20
småskollär.	7	7
folkskollär.	5	5
jur stud.	2	2
teol stud.	—	—
med stud.	1	—
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	2	2
ekon stud.	2	2
handelsgymn.	56	49
handelsskol.	7	4
övr studenter.	110	77
andra stud.	167	117
c) Totalt grupperna a och b.	711	610
Tillsatta platser Stud under 18 år.		985

¹ Därav af i Örebro 257, Karlskoga 61, Degeberfors 23, Kopparberg 19, Nora 15, Hallsberg 14, Kumla 12, Lindsberg 12, Hällefors 4, Laxå 3.

Västmanlands län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för elevpraktikanter och delvis även förpraktikanter* har i år bedrivits inom den ordinarie förmedlingsverksamheten i Västerås. Genom att en dubbelexpedition för tekniker anordnades vid huvudkontoret och en tillfällig personalförstärkning med ett skrivbiträde erhöles kunde praktikförmedlingen genomföras på ett relativt tillfredsställande sätt. Nämda dubbelexpedition för tekniker anordnades från mitten av april månad och fungerade t. o. m. den 6 september. Erfarenheterna från denna dubbelexpedition har varit gynnsamma och arrangemanget

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Västmanlands län

	Sökande	Placerade
a) Tekn stud. (Elevpraktik)	127	113
b) Övr stud över 18 år, totalt	746 ¹	457
Därav:		
naturv.	16	7
samhällsv.	13	9
övr hum.	35	22
lärov lär.	7	4
sem stud.	22	16
småskollär.	8	5
folkskollär.	9	5
jur stud.	1	1
teol stud.	—	—
med stud.	2	—
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	—	—
ekon stud.	7	5
handelsgymn.	49	36
handelsskol.	19	14
övr studenter.	174	122
andra stud.	384	211
c) Totalt grupperna a och b.	873	570
Tillsatta platser Stud under 18 år.		309

¹ Därav af i Västerås 543, Köping 47, Fagersta 41, Sala 40, Hallstahammar 33, Surahammar 20, Arboga 15, Kungsör 7.

har varit till stor fördel för verksamheten. Det personaltillskott som tjänstemannaförmedlingen den 1 mars i år tillfördes genom anställning av ett tillfälligt skrivbiträde har varit till stor nytta och möjliggjort ett intensivare förmedlingsarbete. Skrivbitrådets tjänstgöring har fortgått under våren och sommaren 1963.

Hela antalet elevpraktiksökande utgjorde 127, varav placerades 113, (på SIP-platser 59, på övriga platser 54). Härtill kommer ca 100 förpraktikanter, till övervägande delen under 18 år.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

a) Västerås: Expeditionen för feriearbetsökande inrättad 1 april—31 augusti. I

ordinarie tjänsteman och en extra tjänsteman.

b) Länet i övrigt. Vid avdelningskontoren har all ifrågavarande verksamhet handlagts inom den ordinarie förmedlingsverksamheten. Personaltillgången har inte medgivit att särskilda expeditioner inrättats.

II. Ackvisition

I syfte att anskaffa praktikplatser under ferierna för handelsgymnasister utsändes en rundskrivelse med svarsblankett till ca 400 företag i länet. De positiva svaren utgjorde emellertid endast ca 5 % av hela antalet tillskrivna företag men blev likväl ett värdefullt tillskott till praktikplatserna och utnyttjades till fullo. *Annonsering* har skett.

III. Synpunkter och förslag

Länsarbetsnämnden föreslår, att den får starta en försöksverksamhet från årsskiftet 1963/64, varvid skulle inrättas en permanent expedition för prioärenden samt praktik- och feriearbetsförmedling. Personalbehövet härför beräknas till en föreståndare och en assistent samt två skrivbiträden. Slutligen förutsätts att anslag för tillfällig personal lämnas i minst samma omfattning som under budgetåret 1962/63.

Kopparbergs län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter* har ordnats i Borlänge. Hela antalet elevpraktiksökande 173, varav placerade 135 (på SIP-platser 54, på övriga platser 81). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

a) Falun: Särskild feriearbetsförmedling 8 april—31 juli. Vid den särskilda feriearbetsförmedlingen vid huvudkontoret i Falun disponerades en amanuens vid yrkesvägledningen under tiden 8.4—14.6 1963. Fr. o. m. den 10 juni anställdes en extra tjänsteman som ansvarade för berörda verksamhet t. o. m. den 31.7.1963.

b) Övriga länet: Verksamheten handlagd inom det ordinarie arbetes ram. Ingen personalförstärkning.

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Kopparbergs län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	173	135
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt.</i>	718 ¹	414
Därav:		
naturv.	20	12
samhällsv.	3	1
övr hum.	14	6
lärov lär.	6	4
sem stud.	30	19
småskollär.	3	1
folkskollär.	10	5
jur stud.	4	1
teol stud.	—	—
med stud.	3	2
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	1	1
ekon stud.	1	1
handelsgymn.	99	43
handelsskol.	38	23
övr studenter	109	66
andra stud.	377	229
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	891	549
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år.</i>		240

¹ Därav af i Falun 280, Borlänge 104, Mora 93, Avesta 85, Ludvika 44, Malung 37, Grängsberg 21, Leksand 21, Smedjebacken 12, Rättvik 8, Vansbro 3, Säter 2, Älvdalen 8.

II. Ackvisition

För ackvisition av praktikplatser åt elever vid handelsgymnasiet har en särskild skrivelse tillställts större arbetsgivare i länet. I övrigt har arbetsmarknadsstyrelsens folder utsänts till ett betydande antal arbetsgivare i länet.

Lokal annonsering har gjorts.

Gävleborgs län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingen i Gävle (teknikerförmedlingen).

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten i Gävleborgs län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	150	125
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt</i>	1 004 ¹	615
Därav:		
naturv.	9	9
samhällsv.	6	6
övr hum.	18	6
lärov lär	5	—
sem stud.	77	50
småskollär	15	13
folkskollär	19	9
jur stud.	2	1
teol stud.	—	—
med stud.	1	1
med kand, lic.	3	—
odont stud, kand.	3	2
ekon stud.	6	2
handelsgymn	61	33
handelsskol.	33	13
övr studenter	193	112
andra stud.	553	358
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	1 154	740
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år.</i>		241

¹ Därav af i Gävle 344, Söderhamn 192, Sandviken 124, Bollnäs 94, Hudiksvall 76, Ljusdal 69, Hofors 66, Storvik 18, Edsbyn 11, Bergsjö 10.

Hela antalet elevpraktiksökande 150, därav placerade 125 (på SIP-platser 80, på andra platser 45). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling*

a) *Gävle: Elevpraktik till studerande vid handelsskolor* skötes av tjänstemannaförmedlingen.

Expedition för feriearbete ordnades 3 maj —30 juni i anslutning till fackexpedition för industriellt arbete. 1 aspirant avdelad härför.

Vårdexpeditionen svarade för förmedling av personal till barnkolonier och extra-personal till sjukvården.

b) *Övriga länet: Verksamheten ombe-*

sörjdes av de ordinarie förmedlingsexpeditioner.

II. *Ackvisition*

För att tillgodose de sökandes särskilda plats- eller praktikönskemål har förmedlingsarbetet mestadels bestått i en intensiv telefonackvisition bland alla kategorier av arbetsgivare. I lokaltidningarna har intervjuer med såväl arbetsförmedlare som arbetssökande förekommit. Några kollektiva ackvisitionsåtgärder i övrigt har ej vidtagits.

Västernorrlands län

I. *Organisation*

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* ordnades vid arbetsförmedlingarna i Härnösand, Sundsvall och Örnsköldsvik. Hela antalet elevpraktiksökande 114, varav 90 placerades (på SIP-platser 48, på andra platser 42). — Särskild statistik över förpraktik ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

Härnösand: Har handlagts inom den ordinarie verksamhetens ram.

Sundsvall: Särskild expedition 10 maj —12 juli. 1 extra tjänsteman.

Örnsköldsvik: Särskild expedition 1 maj —10 juli. 1 extra tjänsteman.

Från kontoren i Sundsvall och Örnsköldsvik framhålles att inrättandet av särskilda expeditioner innebär att verksamheten effektiviseras, trots att ovan arbetskraft använts. Vid Örnsköldsvikskontoret har tidigare år ingen extra personal funnits till förfogande. Med de särskilda åtgärder, som vidtagits i år, har arbetsförmedlingen i Örnsköldsvik kunnat placera mer än dubbelt så många feriearbetsökande som föregående år.

Det goda resultat man vunnit i Örnsköldsvik är enligt länsarbetsnämnden inte överraskande. Så länge som feriearbetsförmedling eller andra tillfälliga verksamheter läggs på de vanliga expeditionerna kommer dessa uppgifter självfallet att få konkurrera med andra verksamheter. Personalen kanske bedömer dessa viktigare och ägnar då i första hand sina krafter åt dessa upp-

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Västernorrlands län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	114	90
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt.</i>	595 ¹	327
Därav:		
naturv.	12	7
samhällsv.	9	5
övr hum.	10	1
lärov lär.	29	9
sem stud.	28	6
småskollär.	8	6
folkskollär.	3	2
jur stud.	1	1
teol stud.	—	—
med stud.	—	—
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	—	—
ekon stud.	2	2
handels gymn.	31	23
handlsskol.	8	5
övr studenter	132	81
andra stud.	322	179
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	709	417
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år.</i>		120

¹ Därav af i Sundsvall 204, Härnösand 136, Kramfors 80, Sollefteå 64, Ånge 51, Hoting 22, Fränsta 11, Timrå 10, Nyland 7, Kvissleby 5.

gifter. I andra fall får väl den ordinarie verksamheten eftersättas för att arbetsförmedlingarna skall kunna klara åtminstone det som bedöms mest angeläget av de tillfälliga uppgifterna.

II. Ackvisition

Lokala ackvisitionsåtgärder för att tillgodose behovet av praktik- och ferieplatser har skett i form av telefonackvisition, annonser och intervjuer i lokalpressen och genom AMS speciella folder, som tillställts arbetsgivarna.

III. Förslag

Länsarbetsnämnden anser att den säsongmässiga ökningen av bl. a. feriearbets- och studentförmedling, praktikförmedling och

anskaffning av platserna för praktisk yrkesorientering har fått sådant omfång, att det redan nu borde vara möjligt att så organisera verksamheten att den kan utjämnas över hela året. En sådan utjämning öppnar möjligheter att inordna dessa verksamheter i den ordinarie förmedlingsorganisationen och man kan anställa fast personal för att handha uppgifterna.

Jämtlands län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för elever vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingen i Östersund. Hela antalet elevpraktiksökande 98, därav placerade 92 (på SIP-platser 73, på andra platser 19). — Särskild statistik för förpraktikförmedling ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

Organisation

Verksamheten inom berörda områden har handlagts inom den ordinarie förmedlingsorganisationen. Någon särskild expedition har ej upprättats, då nämnden velat pröva om den säsongmässiga ökningen av förmedlingsarbetet kan klaras med tillgängliga utrymmen och personal. Ifrågasvarande förmedlingsverksamhet har uppdelats mellan olika expeditioner enligt följande: På tjänstemannaförmedlingen har helt ankommit förmedling av platser för studenter och praktikanter inom de tekniska och merkan-tila arbetsområdena. Förmedlingen av platser för ferieledig skolorngdom (ej studenter) har handlagts av övriga fackexpeditioner vid huvudkontoret, men huvuddelen sökande har vid första besöket på arbetsförmedlingen haft att vända sig till en speciell tjänsteman, som varit placerad i anslutning till yrkesvägledningsexpeditionen (ungdomsförmedlare). Arbetsplaceringen av de grupper ungdomar, som efter avslutad yrkesutbildning söker sig ut på arbetsmarknaden har skett genom respektive fackavdelningar vid huvudkontoret. En relativt stor andel av dessa utgör de som genomgått handelsutbildningar av olika slag. Dessa ungdomars förmedlingsfrågor har handlagts av tjänstemannaförmedlingen, vilket tidvis medfört ökade arbetsuppgifter på denna expedition.

Personal Ingen omdisponering av personal har skett och ingen personal har extraanställts.

II. Ackvisition

Några kollektiva ackvisitionsåtgärder har icke vidtagits inom nämndens verksamhetsområde. Detta har icke ansetts nödvändigt då arbetsförmedlingen har mycket god kontakt med länets näringsliv och väl känner till de möjligheter till praktik- respektive feriearbete som kan erbjudas. Då inom Jämtlands län även under sommarsäsongen finnes ett överskott på »vanlig arbetskraft», har nämnden dessutom ansett, att en viss försiktighet beträffande lokala kollektiva ackvisitionsåtgärder för feriearbetsökande måste iakttagas. Enskild ackvisition förekommer i stor utsträckning och interlokal förmedling måste ofta komma ifråga framför allt för den som söker praktikarbeten.

III. Synpunkter och förslag

I länsarbetsnämndens yttrande upptas bl. a. följande synpunkter och förslag:

Uppdelningen av förmedlingsverksamheten för *feriearbets- och studentförmedling* på olika expeditioner vid huvudkontoret har inneburit vissa olägenheter för de sökande, som många gånger icke har speciella önskemål om arbetets art utan söker ett arbete vilket som helst. Inrättandet av en speciell expedition för såväl feriearbets- som studentförmedling skulle av allt att döma öka förmedlingens effektivitet.

Praktikförmedlingen inom det tekniska området för placering inom länet är i Jämtlands län svår genomförbart, varför interlokal förmedling måste utnyttjas i mycket stor utsträckning. Det har dock lyckats placera dem som söker s. k. förpraktik för inträde i tekniskt gymnasium. Bristande förpraktik har därför ännu ej varit skäl för gallring vid intagningarna. Även de som avser söka till tekniska skolor och institut, för vilka i regel krävs avsevärt långvarigare praktik, har fått sin praktikfråga löst. I några fall har genomgång av omskolningskurs befrämjat möjligheten att lösa praktikfrågan, då den sökande därigenom blivit attraktivare på arbetsmarknaden.

Vid sidan av den egentliga förmedlingen

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten i Jämtlands län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	98	92
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt</i>	275 ¹	216
Därav:		
naturv.	2	—
samhällsv.	1	1
övr hum.	2	1
lärov lär.	3	1
sem stud	6	4
småskollär	1	1
folkskollär	3	2
jur stud.	1	1
teol stud.	—	—
med stud.	—	—
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	2	2
ekon stud.	—	—
handelsgymn	28	16
handelsskol.	10	10
övr studenter	31	22
andra stud.	185	155
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b</i>	373	308
<i>Tillsatta platser</i>		
<i>Stud under 18 år</i>		144

¹ Därav af i Östersund 246, Järpen 11, Strömsund 7, Hammerdal 5, Svenstavik 4, Sveg 2.

av praktik kommer anskaffandet av platser för *praktisk yrkesorientering*. Dessa arbetsuppgifter har lagts på arbetsförmedlingarna under senare år och är på vissa håll mycket arbetskrävande. Som exempel kan nämnas att arbetet i Östersund kan avse att med cirka 2—3 veckors varsel utplacera över 200 praktikanter.

Arbetsförmedlingsverksamheten inom Jämtlands län griper in på alla områden. Det är självfallet av vikt att detta förhållande kan vidmakthållas och förbättras. Det torde vara särskilt viktigt att de unga, som för första gången introduceras i arbetslivet, erhåller en riktig och omsorgsfull individuell yrkesvägledning. Ställes icke personal till förfogande, är det fara värt att arbetsförmedlingen ej kommer att motsvara de krav som i dagens läge

ställes på arbetsförmedlingen. Nämnden finner det på grund av vad ovan nämnts önskvärt att möjligheter ges att vid huvudkontoret helt avdela en tjänsteman, som under vinterhalvåret svarar för platsackvisition och rådgivning i samband med praktisk yrkesorientering och under sommarhalvåret handhar en speciell »ferieförmedling».

Västerbottens län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska utbildningsanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingarna i Umeå och Skellefteå. Hela antalet elevpraktiksökande utgjorde 127, varav 100 placerades (på SIP-platser 20, på andra platser 80). — Särskild statistik över förpraktikförmedling ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

Umeå: Verksamheten har handhåfts av ordinarie förmedlingsenheter.

Skellefteå: Motsvarande förhållande. En tjänsteman har dock avdelats för att svara för interlokal förmedling.

II. Ackvisition

Det av styrelsen tillhandahållna ackvisitionskortet »Ferieförmedling» har distribuerats till myndigheter, industri-, affärs- och serviceföretag i Umeå och Skellefteå. Allmän information om de feriearbetssökandes problem har meddelats ortspressen. Till föreståndare etc. för lekpark, barnkolonier och liknande har förmedlingen i Umeå utsänt förteckning på aktuella lämpliga sökande, vilket uppskattats och lett till resultat i form av tillsättningar. Någon kollektiv åtgärd utöver här nämnda har icke vidtagits. Ackvisition av platser per telefon har i likhet med tidigare år förekommit i stor omfattning.

III. Synpunkter och förslag

Ur länsarbetsnämndens yttrande skall bl. a. följande synpunkter anföras:

Den lokala arbetsmarknadens möjligheter att sysselsätta den tillgängliga arbetskraften är otillräcklig i hela länet. Detta

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten i Västerbottens län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	127	100
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt</i>	1 142 ¹	593
Därav:		
naturv	19	9
samhällsv.	21	5
övr hum.	23	7
lärov lär.	1	1
sem stud.	88	46
småskollär.	10	6
folkskollär.	11	4
jur stud.	4	—
teol stud.	3	—
med stud.	1	—
med kand, lic.	12	7
odont stud, kand.	8	3
ekon stud.	1	—
handelsgymn	76	42
handelsskol.	25	13
övr studenter	184	89
andra stud.	655	361
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	1 269	693
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år.</i>		220

¹ Därav af i Umeå 557, Skellefteå 292, Lycksele 53, Storuman 48, Skelleftehamn 46, Nordmaling 30, Hörnefors 26, Vilhelmina 26, Vindelö 23, Robertsfors 20, Burträsk 9, Vännäs 8, Sorsele 2, Byske 1, Malåträsk 1.

får de feriearbetssökande grupperna känning av då de erbjuder sina tjänster. I synnerhet i de inre och industrifattigaste delarna av länet är detta en påtaglig verklighet. Interlokal placering är ofta enda lösningen. Arbetet med de allt flera feriearbetssökande blir därför mycket tids- och personalkrävande och resurserna har varit otillräckliga den gångna säsongen. Då det är av stor betydelse att de unga som för första gången anlitar förmedlingen får någorlunda god hjälp, anser nämnden det nödvändigt att möjligheter skapas att anställa extra personal i betydligt större omfattning än hittills för denna verksamhet. Arbetsförmedlingen i Skellefteå har framhållit värdet av fri resa till arbetsplatsen.

Då avstånden är stora och inkomsten från feriearbetet ej alltid blir så god, i varje fall ej nettobehållningen, anser man att om förmånen, ev. med särskilda villkor, kunde utsträckas till att gälla tur- och returresa så skulle troligen ännu flera kunna placeras. Nämnden anser att detta utan tvekan skulle vara till gagn för den förmedlande verksamheten.

Norrbottens län

I. Organisation

1) *Praktikförmedling för studerande vid och inträdessökande till tekniska läroanstalter* har ordnats vid arbetsförmedlingen i Luleå. — Hela antalet elevpraktiksökande 265, varav 166 placerades (på SIP-platser 105, på andra platser 61). — Särskild statistik över förpraktikförmedling ej tillgänglig.

2) *Övrig praktik- och feriearbetsförmedling.*

Luleå: Särskild expedition april—juli. 1 extra tjänsteman.

Övriga kontor: Inom den ordinarie verksamhetens ram.

II. Ackvisition

Ett gott resultat kunde noteras beträffande ackvireringen av ferie- och praktikplatser. I huvudsak skedde denna per telefon men även genom personliga besök hos arbetsgivarna.

Någon annonsering förekom ej. Däremot förekom tidningsintervjuer med föreståndarna för tjänstemannaförmedlingen, allmänna förmedlingen och sjömansförmedlingen. Information i denna form visade sig vara effektiv och kan rekommenderas för kommande år.

Ackvisitionskort utsändes till arbetsgivare som antogs ha intresse av att under sommaren anställa studerande vid universitet och fackutbildningsanstalter. Vissa större företag tillställdes även förteckningar över sökande, som önskade praktik eller feriearbete. För praktik inom byggnadsfacken kontaktades byggmästareföreningen i länet.

III. Synpunkter

Ur länsarbetsnämndens yttrande skall bl. a. följande synpunkter anföras:

Nämnden ser det som en synnerligen angelägen uppgift för arbetsförmedlingen att anskaffa praktikanställningar för ungdomar som behöver dessa för sina fortsatta studier vid tekniska skolor och andra utbildningsanstalter. Även anskaffande av feriearbete måste vara en viktig uppgift för arbetsförmedlingen. Skall arbetsförmedlingen kunna klara dessa arbetsuppgifter måste emellertid kvalificerad personal ställas till förfogande. Erfarenheterna visar att även lokalfrågorna måste lösas på ett tillfredsställande sätt.

Ferieförmedling: Statistik över verksamheten Norrbottens län

	Sökande	Placerade
a) <i>Tekn stud.</i> (Elevpraktik)	265	166
b) <i>Övr stud över 18 år,</i> <i>totalt.</i>	1 368 ¹	832
Därav:		
naturv.	20	15
samhällsv.	4	2
övr hum.	25	17
lärov lär.	—	—
sem stud.	70	34
småskollär.	13	3
folkskollär.	20	12
jur stud.	1	1
teol stud.	—	—
med stud.	—	—
med kand, lic.	—	—
odont stud, kand.	5	3
ekon stud.	1	—
handelsgymn.	65	45
handelsskol.	25	13
övr studenter	196	110
andra stud.	923	577
c) <i>Totalt grupperna</i> <i>a och b.</i>	1 633	998
<i>Tillsatta platser</i> <i>Stud under 18 år.</i>		432

¹ Därav af i Luleå 609, Kiruna 205, Boden 89, Piteå 85, Gällivare 76, Kalix 68, Övertorneå 63, Haparanda 59, Älvsbyn 47, Jokkmokk 24, Överkalix 19, Arvidsaur 14, Råneå 9, Töre 1.

BILAGA 2

Praktikfrågans läge för olika akademikergrupper

Promemoria upprättad inom SACO i september 1962.

Med anledning av den pågående utredningen inom arbetsmarknadsstyrelsen genomfördes i mars 1962 inom SACO en undersökning angående praktikbehov m. m. inom skilda akademiska utbildningsvägar. Undersökningen genomfördes genom en enkät till samtliga SACO-organisationer, där organisationerna ombads redovisa sin bedömning av behovet av praktiktjänstgöring, praktikplatsernas kvalitet, tillgång till praktikplatser samt önskemål beträffande förmedlingen av praktikplatser. De synpunkter som i det följande lämnas och som huvudsakligen tar sikte på behovet av en förbättrad förmedling av praktikplatser grundar sig dels på svaren i denna enkät, dels på de överläggningar och diskussioner som förevarit inom SACO i anledning av att frågan nu aktualiserats.

Allmänna synpunkter

Samtliga akademiska utbildningsvägar skall förbereda de studerande för deras framtida yrke. Många utbildningsvägar, framför allt de inom fackhögskolorna, förutsätter att de studerande redan vid inträdet inriktar sig på ett avgränsat yrkesområde, och utbildningen är därför utformad med sikte på att ge yrkeskompetens för området.

Inom andra utbildningsvägar åter, exempelvis inom de filosofiska fakulte-

terna, är de studerandes yrkesplaner ofta mera obestämda och den utbildning som lämnas mera ämnesinriktad än yrkesinriktad. Den utbildning som meddelas vid de filosofiska fakulteterna är i regel avsedd för en rad olika yrken, ofta av mycket växlande karaktär.

Mellan den direkt yrkesinriktade akademiska utbildningen och den ämnesinriktade finns en rad utbildningsvägar, där yrkesinriktningen är mer eller mindre starkt betonad. Hit hör t. ex. den juridiska utbildningen, utbildningen vid handelshögskolor och socialinstitut.

Sambandet mellan de praktiska förberedelsernas omfattning och utbildningens yrkesinriktning är mycket tydligt. Ju mera yrkesinriktad en utbildning är desto större vikt har som regel lagts vid praktikförberedelser för det kommande yrket. En följd härav har blivit, att praktikbehovet ofta är tämligen väl tillgodosett för de strikt yrkesinriktade akademiska utbildningsvägarna.

Praktikförmedlingsbehovet vid fackhögskolorna

En speciell grupp bildar de utbildningsvägar, där legitimation krävs för yrkesutövningen, alltså de i vid mening medicinska yrkena. Den praktiska (kliniska) utbildningen är här helt integrerad med den teoretiska utbildningen. Detta gäller *de medicinska fakulteterna, tandläkarhögskolorna, veterinärhögskolan* och *sjukgymnastinstitutet*.

För *apotekare* och *receptarier* är den praktiska utbildningen mera skild från den teoretiska än inom övriga medicinska utbildningsvägar. Den föreskrivna elevtjänstgöringen sker på apotek under avgränsade perioder i utbildningen. För samtliga medicinska utbildningsvägar gäller, att något behov av medverkan från den offentliga arbetsförmedlingen vid förmedlingen av praktikplatser ej synes påkallat för närvarande.

Även vid de icke medicinska fackhögskolorna är den praktiska utbildningen i allmänhet relativt välordnad. Vid vissa fackhögskolor är den praktiska tjänstgöringen inlagd i studieplanen eller har ett så nära samband med utbildningen i övrigt att det tett sig naturligt att infoga den i den reguljära utbildningen. Detta är fallet vid *skogshögskolan* och *lantbrukshögskolan* samt vid *Alnarps mejeritekniska linje*. Vid dessa läroanstalter upprätthålles en nära kontakt med avnämarsidan, varigenom tillgången på erforderliga praktikplatser säkras.

Beträffande de *tekniska högskolorna* är ett samarbete sedan länge etablerat med Svenska Industrins Praktisknämnd. En redogörelse för denna verksamhet har tidigare lämnats inom utredningen. Här må endast nämnas att några förslag eller önskemål om förändringar av den nuvarande organisationen ej framkommit från civilingenjörsförbunden.

Någon obligatorisk praktiktjänstgöring finns ej inlagd i *civilekonomutbildningen*. Det torde dock vara mycket vanligt, att den blivande civilekonomen praktiserar under sommaruppehållen. Förmedlingen av praktikplatser för de studerande vid handelshögskolorna ombesörjes nu i samverkan mellan handelshögskolornas studentkårers praktisknämnder och tjänstemannaförmedlingen. Svenska Civilekonomför-

eningen anser, att detta system fungerar tillfredsställande.

En utredning pågår för närvarande om *socionomutbildningen*, som beräknas vara avslutad under hösten 1962. Inom utredningen har frågan om praktikförmedlingen för de blivande socionomerna aktualiserats. Såvitt kunnat inhämtas kommer utredningen att föreslå att praktikförmedlingen för socionomer handhas av socialinstituten.

Även om en sådan ordning kan te sig naturligt, när det gäller urvalet och bedömningen av de olika praktikplatserna, torde vissa problem uppstå, när det gäller ackvisitionen av praktikplatser utanför socialvården, exempelvis inom privata företag och statliga myndigheter. En samordning av socialinstitutens och tjänstemannaförmedlingens ackvirerande verksamhet bör därför eftersträvas.

Vid *gymnastiska centralinstitutet* är praktisk tjänstgöring och auskultation inlagd i utbildningen. Efter examen erhålles anställning utan krav på ytterligare praktik, varför något behov av förmedling av särskilda praktikplatser ej föreligger.

Praktikförmedlingsbehovet inom utbildningsvägar vid universiteten

1. Teologiska fakulteten

Flertalet av dem som studerar inom den teologiska fakulteten siktar mot prästbanan. Praktisk tjänstgöring är inlagd i prästutbildningen under utbildningens gång, vartill kommer den praktisk-teologiska kursen, som äger rum efter det att teol. kand.-examen avlagts. Såvitt gäller de präster, som direkt efter prästvigningen söker prästerlig tjänst, föreligger inget behov av praktikförmedlande verksamhet. Ett mindre antal präster önskar emellertid praktik inom socialvård och sjukvård, innan de

tillträder prästtjänst. Det är önskvärt, att detta behov kan tillgodoses genom arbetsförmedlingen.

En mindre del av de studerande vid den teologiska fakulteten avser att bli kristendoms lärare. Denna utbildningsväg behandlas nedan under rubriken lärarbanan.

2. Juridiska fakulteten

Tidigare ingick i den juridiska utbildningen en praktisk kurs. Denna borttogs i samband med den juridiska utbildningens omläggning 1957, och numera är ingen praktisk utbildning föreskriven för jur. kand.-examen. »Det vore emellertid värdefullt, om det skapades större möjligheter till praktikarbete vid sidan av studier och under ferier», framhåller Sveriges Juristförbund i sitt svar angående praktikfrågan.

Beträffande behovet av praktikplatser påpekas följande.

Inom ramen för förbundets platsförmedlingsverksamhet har ansträngningar gjorts för att anskaffa dylika praktikplatser. De resultat som härigenom uppnåtts har emellertid inte varit tillfredsställande. Inom vissa områden har det varit omöjligt att över huvud taget anskaffa praktikplatser. Inom andra har visserligen praktikplatser kunnat anskaffas, men tjänsterna har varit mindre lämpliga ur utbildningssynpunkt. Inom åter andra områden har den lön som erbjudits varit så låg, att de studerande i stället valt att taga mindre meriterande anställningar mot större ersättning. Förbundet finner det angeläget, att goda praktikplatser i tillräckligt antal finns tillgängliga för de juris studerande. Den offentliga arbetsförmedlingen skulle enligt förbundets mening kunna medverka vid anskaffande av praktikplatser.

För blivande domare ges möjlighet att praktisera på domsaga. Ett tjugotal platser förmedlas varje sommar genom förbundets platsförmedling. Dessutom förmedlas dylika platser genom universiteten. Direktkontakter förekommer mellan studerande och domsagor. Antalet sålunda disponibla platser synes tillfredsställande. Däremot

är löneförhållandena inte acceptabla. Ett stort antal av platserna är oavlönade. Ofta erbjuds dock fri bostad och vissa inkomster för utförande av personundersökningar. I några fall utgår arvode om 200—600 kronor per månad. De platser som förmedlats genom förbundet synes oftare vara betalda än övriga. Kvaliteten på arbetsuppgifterna är mycket skiftande.

För blivande åklagare finns möjlighet att under sommaren vikariera som landsfiskalsassistent och i polisbefattningar. Några platser förmedlas årligen genom förbundet. Andra erhålles genom direktkontakter. Antalet platser är ej tillräckligt. Lönen är tillfredsställande, 1 000—1 400 kronor per månad. Arbetsuppgifterna är i de flesta fall lämpliga för praktikanter.

I den centrala statsförvaltningen och på länsstyrelserna erbjuds juris studerande praktikantplatser företrädesvis under sommaren. Flertalet synes förmedlas genom förbundet. I några fall har de studerande tagit direktkontakt med myndigheterna. Antalet platser är ej tillräckligt. Lönen är i de fall platserna förmedlats av förbundet tillfredsställande, 800—1 400 kronor per månad. I flera fall har praktikanterna anförtratts väl kvalificerade arbetsuppgifter.

I kommunal tjänst har få praktikplatser hittills stått till buds. Förbundet har förmedlat enstaka platser. Lönen har i dessa fall varit tillfredsställande. Enligt förbundets mening borde kommunerna kunna erbjuda lämpliga praktikantplatser.

På advokatbyråer erbjuds studerande understundom sommararbete. Under terminen förekommer att advokater har behov av juris studerande för tillfälliga utredningar etc. Förbundet förmedlar ett mindre antal platser varje år. Anställning genom direktkontakter förekommer därutöver i viss utsträckning. Antalet platser är inte tillräckligt. Den erbjudna lönen är i allmänhet inte tillfredsställande. Den varierar mellan 300—1 000 kronor per månad. Arbetsuppgifternas kvalitet är mycket skiftande.

I enskilda företag — banker, försäkringsbolag, industri- och handelsföretag — förekommer ganska allmänt praktiktjänstgöring. En mycket ringa del av dessa platser förmedlas genom förbundet. Flertalet tillsätts genom direktkontakt. Arbetsförmedlingens insats förefaller här liksom på övriga här ovan redovisade områden obetydlig. Antalet platser är måhända i och för sig tillfredsställande. Det skulle emel-

lertid ur förbundets synpunkt vara önskvärt med bättre kontroll av dessa praktikplatser. Arbetsuppgifterna och lönerna synes ofta vara otillfredsställande.

Juristområdet torde vara ett av de områden, där en ökad insats från den offentliga arbetsförmedlingens sida, när det gäller att anskaffa praktikplatser, är mycket angelägen.

När det gäller den samhällsvetenskapligt-juridiska utbildningen hänvisas till följande avsnitt rörande den samhällsvetenskapliga utbildningen.

3. Humanistiska fakulteten

a. Lärarbanan

Den praktiska lärarutbildningen för lärare i läroämnena sker numera endera genom provårstjänstgöringen eller genom utbildning vid lärarhögskola. I båda fallen gäller, att den blivande läraren får anvisning om tjänstgöringsstället genom skolmyndigheternas försorg, för provårskandidater genom skolöverstyrelsens provårskö och för lärarkandidater genom lärarhögskolans försorg.

b. Folkbibliotekarieutbildningen

Någon särskild utbildningsväg inom universiteten kan icke sägas existera för folkbibliotekarier. Först efter fil. kand./fil. mag.-examen påbörjas den egentliga yrkesutbildningen, sex månaders elevtjänstgöring vid bibliotek och därefter skolöverstyrelsens biblioteksskola, likaledes under sex månader. Elevplatserna vid biblioteken förmedlas dels genom skolöverstyrelsen, dels genom Svenska Folkbibliotekarieförbundet. Direkt kontakt mellan den praktiksökande och biblioteken tycks också vara vanlig. För närvarande håller man på att överse folkbibliotekariernas utbildning, varvid även praktiktjänstgöring och förmedlingen av praktikplatser kommer att beröras. På folkbibliotekariehåll synes man överlag vara av den uppfattningen, att de få och täm-

ligen fasta praktikplatser som kommer att finnas tillgängliga i fortsättningen med fördel kan förmedlas av utbildningsmyndigheten i samråd med personalorganisationerna.

c. Psykologutbildningen

Psykologutbildningen regleras för närvarande av en departementspromemoria, vari det bl. a. sägs, att psykologpraktiken tills vidare bör lösas genom samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagar inom den berörda sektorn av arbetsmarknaden. För att främja detta samarbete inrättade Sveriges Psykologförbund år 1960 praktiknämnder på var och en av universitetsorterna med uppgift att befordra tillkomsten av praktikplatser, förmedla praktik m. m. En ordnad praktikförmedling har varit nödvändig att ha bl. a. av det skälet, att psykologförbundet uppställer krav på praktik för att kunna vinna förbundets kompetens som psykolog och biträdande psykolog.

Psykologförbundet har nyligen gjort en översyn av praktiknämndernas verksamhet och bl. a. beslutat undersöka frågan om en central praktikförmedling. Vidare har universitetskanslern tillsatt en särskild utredningsman för psykologutbildningen för att i första hand studera »de tillämpningsmoment som erfordras i utbildningen». Praktikfrågan är sålunda just nu mycket aktuell för psykologerna. Psykologförbundet strävar efter en sådan lösning av frågan att tillämpningsmoment av skilda slag blir väl integrerade i universitetsutbildningen. Beträffande arbetsförmedlingens medverkan vid förmedlingen av praktikplatser önskar man avvakta med ett ställningstagande. Det synes dock uppenbart, att de mycket strikta krav på praktikens art, praktiklärarens kompetens samt praktikantens utbildning, som förbun-

det uppställer, alltid kommer att medföra att praktikplatserna måste ackviteras och besättas med hjälp av psykologisk expertis. (Det kan här nämnas, att psykologförbundets lokala praktiknämnder innefattar representanter för samtliga psykologiska ämnesområden, ämnesrepresentanter i pedagogik och psykologi samt studentrepresentanter.) Man torde därför böra räkna med, att förmedlingen av praktikplatser för psykologer även i fortsättningen skall ombesörjas av utbildningsmyndigheten och arbetsmarknadsparter i förening.

d. Den samhällsvetenskapliga utbildningen

Liksom fallet är beträffande den juridiska utbildningen, ingår icke praktisk tjänstgöring som obligatoriskt moment i den samhällsvetenskapliga utbildningen. I den mån sådan förvärfvas före utbildningens slut sker det på frivillig väg och utan medverkan från läroanstaltens sida. Någon motsvarighet till juristernas tingstjänstgöring finns ej för samhällsvetarnas del. Möjligheterna att erhålla praktisk utbildning är bl. a. därför mycket begränsade för samhällsvetarna, framhåller Sveriges Samhällsvetareförbund och fortsätter:

Den statliga personalutbildningsberedningen har bl. a. till uppgift att undersöka frågan om s. k. förvaltningspraktik för olika akademikergrupper, bland dem samhällsvetare. Men även om denna fråga löses på ett tillfredsställande sätt kommer ett stort behov av praktikplatser att kvarstå för den stora och växande grupp av samhällsvetare som söker sig utanför förvaltningen, till kommuner, till banker och försäkringsbolag, till industrier och intresseorganisationer. Förbundet har för avsikt att undersöka förutsättningarna för att upprätta särskilda praktiknämnder för samhällsvetare. Meningen är dock inte att dessa nämnder — i den mån de kan komma till stånd — skulle handha akquisitionen och förmedlingen av praktikplatser. Denna verksamhet bör enligt vår mening

omhänderhas av den offentliga arbetsförmedlingen, givetvis dock i samråd med berörda arbetsmarknadsparter. En viss försöksverksamhet med separat förmedling och akquisition av praktikplatser för samhällsvetare har ägt rum vid tjänstemannaförmedlingen i Stockholm under de senaste åren. Denna verksamhet har enligt förbundets uppfattning varit mycket värdefull, och vi är därför angelägna om att denna verksamhet fortsätter och samtidigt utbygges till att omfatta samtliga universitetsorter.

e. Övriga humanistiska utbildningsvägar

De humanistiska fakulteterna fungerar som utbildningsanstalt för en lång rad andra yrken än de som i det föregående berörts. Hit hör museimannabanan, arkivtjänstemannabanan och karriären såsom vetenskaplig bibliotekarie. Gemensamt för dessa är, att de årligen nyrekryterar ett mycket litet antal aspiranter och att därför dessa utbildningsgrenar kvantitativt sett är av liten betydelse i sammanhanget. Det förhåller sig också så att de få humanister som avser att ägna sig åt dessa yrken genom sin organisation eller genom personliga kontakter kan komma i direkt med praktikgivarna.

Ett större problem erbjuder de mera allmänt orienterade humanister, som avser att ägna sig åt verksamhet inom enskilda företag och organisationer, t. ex. korrespondens- och översättningsarbete, reklam- och PR-verksamhet eller som tjänsteman vid bokförlag, film, radio och TV eller som översättare. Antalet humanister som söker sig ut på dessa verksamhetsområden kommer med all säkerhet att öka och torde ur förmedlingssynpunkt erbjuda speciella problem inte minst med hänsyn till den mycket skiftande utbildning som finns inom gruppen. Behovet av praktikplatser för dessa humanister är idag stort och dåligt tillgodosett. Det förefaller

tvexsamt om det räcker med insatser för att ackvirera och förmedla praktikplatser. En stor del av problemen ligger här på det informativa planet, och det får ankomma på humanisternas organisationer att påta sig en del av detta ansvar.

Det bör slutligen uppmärksammas, att från och med hösten 1962 påbörjas en journalistutbildning i statlig regi. Både för studentlinjen och akademikerlinjen krävs sex månaders praktikanttjänstgöring. I det kommittéförslag som låg till grund för propositionen angående journalistutbildningen föreslogs, att tidsningsbranschens organisationer skulle bilda en central praktiktjänstgöringens sammanhängande problem. Nämnden skulle bl. a. uppmärksamma frågan om ackvitionen av praktikplatser.

4. Naturvetenskapliga fakulteten

När det gäller lärarbanan, till vilken flertalet av naturvetarna går, har en redogörelse för praktikfrågan nyss lämnats. När det gäller övriga utbildningsvägar kan redogörelsen göras relativt kortfattad, icke därför att praktikbehovet kan anses tillgodosett utan mera på grund av bristands planering av den praktiska utbildningen.

Blivande meteorologer och hydrologer har möjlighet till praktisk utbildning vid SMHI. Den nära kontakten mellan de studerande i meteorologi och praktikgivaren (SMHI) redan i början av utbildningen gör att något förmedlingsbehov inte uppstår här. För de övriga yrkesgrupper som utbildas inom den naturvetenskapliga fakulteten finns inga fasta former för praktisk tjänstgöring. Detta gäller exempelvis försäkringsstatistiker (aktuarier), geologer, mineraloger, kemister, fysiker, matema-

tiker, biologer och limnologer. Studerande med denna inriktning är helt hänvisade till att i konkurrens med praktiksökande från tekniska läroanstalter själva söka ordna den praktiska utbildningen. På senare år har SIP ackvirerat praktikplatser även för naturvetare.

Från de studerande vid de naturvetenskapliga institutionerna omvittnas, att bristen på praktikplatser inom de naturvetenskapliga yrkesbanorna är mycket stor. Arbetsförmedlingen bör därför ägna särskild uppmärksamhet åt detta område.

Sammanfattning

Den praktiska utbildningen är i allmänhet välordnad vid fackhögskolorna. Praktikanttjänstgöring ingår ofta som ett obligatoriskt moment i utbildningen, varvid läroanstalten i regel ombesörjer förmedlingen av praktikplatser. Detta är fallet vid de medicinska läroanstalterna, vid lantbrukshögskolan, skogshögskolan, Alnarps mejeritekniska linje och gymnastiska centralinstitutet. Även inom ett antal utbildningsvägar vid universiteten har den praktiska utbildningen och den studerandes möjlighet att praktisera ordnats på ett sådant sätt, att den offentliga arbetsförmedlingens medverkan ej torde erfordras. Detta gäller prästutbildningen, lärarutbildningen, bibliotekarieutbildningen, psykologutbildningen, meteorologutbildningen m. fl. smärre utbildningsvägar inom den humanistiska fakulteten.

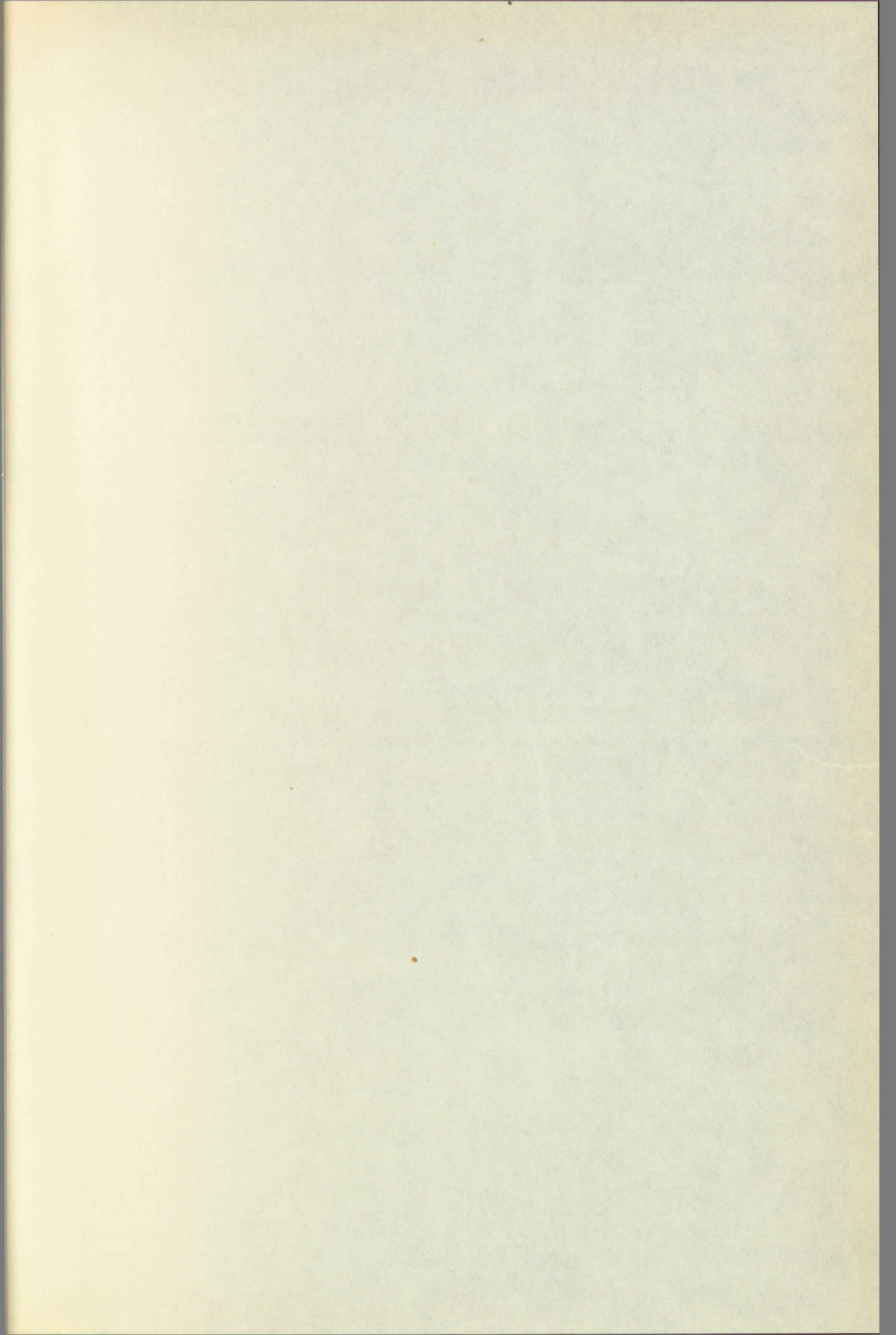
För återstående utbildningsvägar är bilden däremot mera splittrad. För de tekniska högskolornas del har frågan lösts genom samarbete mellan läroanstalternas avnämare och arbetsförmedling. När det däremot gäller jurister, samhällsvetare, humanister, naturvetare, socionomer och i viss mån civileko-

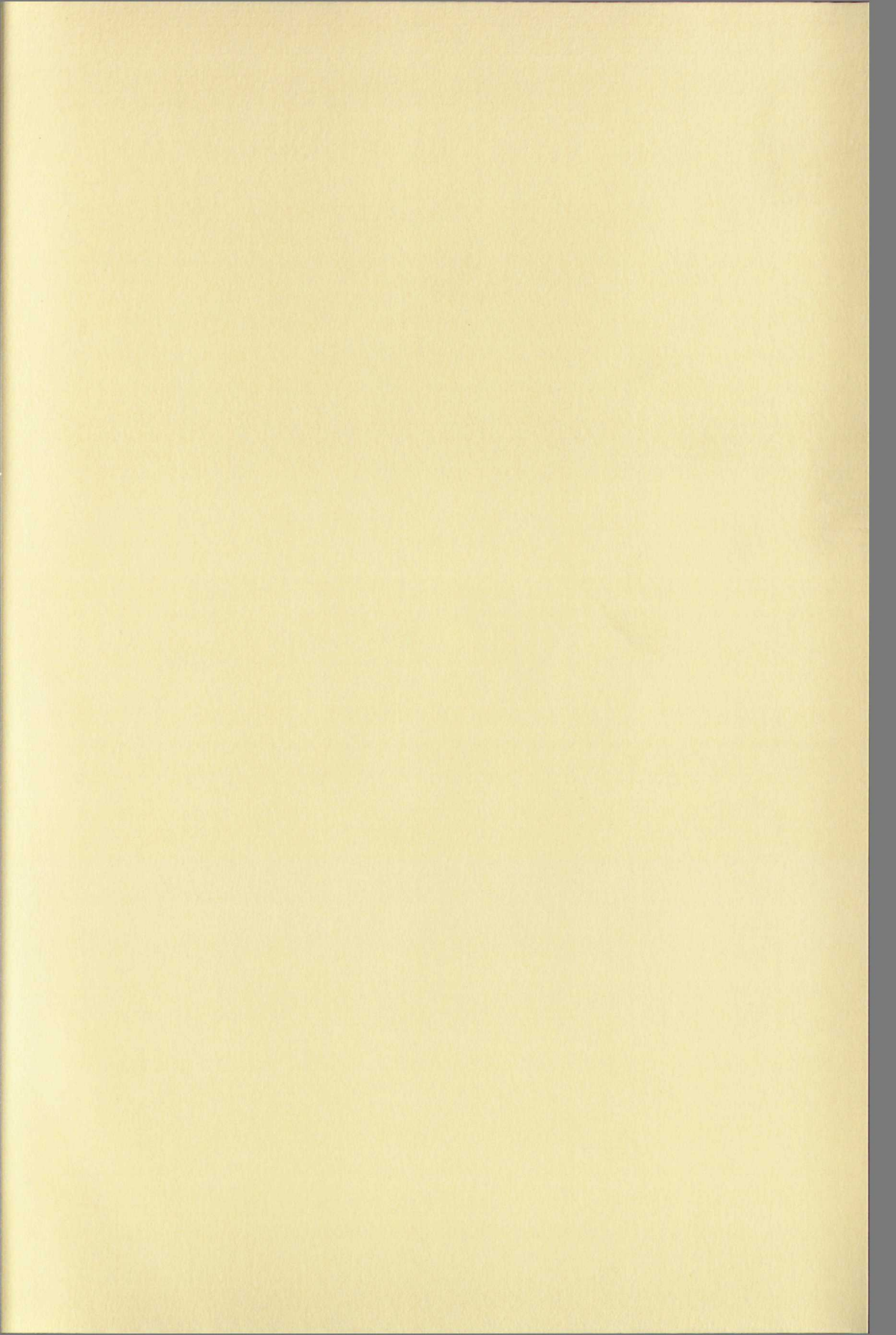
nomer, föreligger ett stort behov av förbättrad ackquisition och förmedling av praktikplatser särskilt inom den enskilda sektorn. Svårigheterna att ackvirera praktikplatser för dessa utbildnings-

grupper bör föranleda, att särskild personal med för arbetsuppgifterna lämpad utbildning och erfarenhet ställs till förfogande för arbetsförmedlingarna på kårorterna.

nämner föreligger ett stort behov av för-
 bättring av tekniken och förändring av
 tekniska förhållanden inom den tekniska
 utrustningen för att kunna tillgodosena
 de förhållanden som råder i dagens
 tekniska utrustning.

KUNGL. BIBL.
 - 9 FEB 1954
 STOCKHOLM

STATENS
OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1: Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. [2] Del 2: Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. [3]

Utrikesdepartementet

Sveriges sjöterritorium. [1]

Socialdepartementet

Tandvårdsförsäkring. [4]

Finansdepartementet

Måttenheter. [5]

Inrikesdepartementet

Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. [6]
Praktik- och feriearbetsförmedling. [7]

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1965

